

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: geografie
Studijní program: učitelství geografie pro 2. stupeň základní školy
Obor: geografie - matematika

ÚZEMNÍ OCHRANA PŘÍRODY V EUROREGIONU
NEIßE – NISA – NYSA
NATURE PROTECTION WITHIN THE EUROREGION
NEIßE – NISA – NYSA

Autor:
Iva TAJŠLOVÁ

Podpis:

Adresa:
Pionýrů 3779
430 01 Chomutov

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Šmída

Konzultant: Ing. Jiří Hušek, vedoucí Správy CHKO Jizerské hory

Počet	stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
	139	39 007	45	15	71	21

V Liberci dne 6. 1. 2005

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Liberci dne 6. 1. 2005

Iva TAJŠLOVÁ

Prohlášení k využívání výsledků DP:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé diplomové práce a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé diplomové práce (prodej, zapůjčení, kopírování apod.).

Jsem si vědoma toho, že: užití své diplomové práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše). Diplomová práce je majetkem školy, s diplomovou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu diplomovou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor: Iva TAJŠLOVÁ

Adresa: Pionýrů 3779
430 01 Chomutov

Datum: V Liberci dne 6. 1. 2005

Podpis:

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomáhali během vypracování mé diplomové práce. Zvláště pak děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Jiřímu Šmídovi z Katedry geografie Pedagogické fakulty Technické univerzity v Liberci za odborné vedení, ochotu a trpělivost. Děkuji svým rodičům a prarodičům za podporu po celou dobu mého studia na vysoké škole.

Územní ochrana přírody v Euroregionu Neíše – Nisa – Nysa

Anotace:

Účelem diplomové práce je popsat a porovnat územní ochranu přírody a krajiny v Euroregionu Neíše – Nisa – Nysa a vytvořit sadu dat a tematických map v prostředí GIS. Práce obsahuje charakteristiku ochrany přírody a krajiny členských států, ze které je vyvozeno srovnání této problematiky z různých hledisek, doplněné tabulkami, grafy a mapkami. V rámci práce jsou zhodnoceny dostupné informační zdroje, postup tvorby map a problémy srovnávání. Součástí je didaktická část ve formě webových stránek (součástí je interaktivní mapa), zaměřená na práci s mapou a vyhledávání informací na internetu – obsahem je ochrana přírody a krajiny v Euroregionu Nisa.

Nature protection within Euoregion Neíše – Nisa – Nysa

Summary:

The purpose of diploma dissertation is to describe and compare district nature protection in Euroregion Neíše – Nisa – Nysa and to create set of data and thematic maps in GIS environment. The thesis contains characteristic of member states nature protection from which we can deduce the comparison of this problem from various kind of view, top-up with tables, charts and maps. In the diploma dissertation accessible information sources, method of maps creating and problems with comparing are evaluated. As a part of the thesis there is a didactic part in web page form included (interactive map enclosed), focused on work with map and searching information on the Internet – the content district nature conservation in Euroregion Nisa.

Landnaturschutz im Euroregion Neíše – Nisa – Nysa

Zusammenfassung:

Ziel der Diplomarbeit ist es, den Schutz der Natur und Landschaft im Euroregion Neíše – Nisa – Nysa zu beschreiben und vergleichen, und ein Paket von Daten und thematischen Karten im GIS Format zu erstellen. Die Arbeit enthält eine Charakteristik des Natur –und Landschaftsschutzes der Mitgliedstaaten, aus der ein Vergleich dieser Problematik aus verschiedenen Perspektiven abgeleitet ist und wird durch Tabellen, Graphen und Karten ergänzt. Im Rahmen der Arbeit sind erhältliche Informationsquellen, Bildungsvorgang der Karten und Probleme des Vergleichs verfasst. Bestandteil der Arbeit ist ein didaktischer Teil in Form von Webseiten (mit einer interaktiven Karte), der auf die Arbeit mit der Karte und Suchen von Informationen im Internet orientiert ist – der Inhalt ist der Natur –und Landschaftsschutz im Euroregion Neíše.

ZKRATKY:

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

Art. – artykul (paragraf)

BNatSchG – Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege

CHKO – chráněná krajinná oblast

CHÚ – chráněné území

IUCN – International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (mezinárodní unie pro ochranu přírody)

IUPN – International Union for Protection of Nature and Natural resources (mezinárodní unie pro ochranu přírody)

KPN – Karkonoski park narodowy

KRNAP – Krkonošský národní park

LSG – Landschaftschutzgebiet

MAB – Man and Biosphere

mj. – mimo jiné

MCHU – maloplošné chráněné území

MŽP – Ministerstvo životního prostředí České republiky

např. – na příklad

NDR – Německá demokratická republika

NP – národní park

NP – Nationalpark

NPCS – Národní park České Švýcarsko

NPP – národní přírodní památka

NPR – národní přírodní rezervace

NPSS – Národní park Sächsische Schweiz

NPR / NPR – národní přírodní rezervace / památka

OCHK – obszar chronionego krajobrazu

PK – park krajobrazowy

PN – park narodowy

PP – přírodní památka

PR – přírodní rezervace / památka

SächsNatSchG - Sächsisches Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege

Sb. – Sbírka zákonů ČR

ÚSES – územní systém ekologické stability

ÚSOP – Ústřední seznam ochrany přírody

VCHÚ – velkoplošné chráněné území

VKP – významný krajinný prvek

WWF – World Wildlife Found

OBSAH:

1. ÚVOD.....	15
2. CÍLE.....	16
3. METODY ZPRACOVÁNÍ.....	17
3.1 TIŠTĚNÉ ZDROJE.....	17
3.2 INTERNETOVÉ ZDROJE.....	18
3.3 INSTITUCE.....	19
3.4 PROBLEMATIKA ZPRACOVÁNÍ V GIS A DATOVÉ SADY GIS.....	20
4. VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ - EUROREGION NEIßE – NISA – NYSA.....	23
5. OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY VE SVĚTĚ.....	26
5.1 HISTORIE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY.....	26
5.1.1 Počátky světové ochrany přírody.....	26
5.1.2 Ochrana přírody v USA.....	27
5.1.3 Ochrana přírody v Evropě ve 2.polovině 19. a ve 20. století.....	27
5.2 IUCN (<i>The World Conservation Union – Světový svaz ochrany přírody</i>).....	29
5.2.1 Vývoj kategorizace chráněných území IUCN.....	29
5.2.2 Současná kategorizace chráněných území IUCN.....	30
5.3 MAN AND THE BIOSPHERE.....	33
5.3.1 Projekt č.8 – Ochrana přírodních oblastí a genetického materiálu v nich obsaženého.....	35
5.4 NATURA 2000.....	36
5.4.1 Směrnice o stanovištích a směrnice o ptácích.....	37
5.4.2 Další evropské ekologické aktivity.....	38
6. ÚZEMNÍ OCHRANA PŘÍRODY ve státech EUROREGIONU NISA	40
6.1 ČESKÁ REPUBLIKA.....	40
6.1.1 Historie ochrany přírody a krajiny v ČR do roku 2004.....	40
6.1.2 Současná ochrany přírody a krajiny v ČR.....	45
6.1.2.1 Národní park.....	45
6.1.2.2 Chráněná krajinná oblast.....	46
6.1.2.3 Národní přírodní rezervace.....	47
6.1.2.4 Přírodní rezervace.....	47
6.1.2.5 Národní přírodní památka.....	47
6.1.2.6 Přírodní památka.....	48
6.1.2.7 Obecně chráněná území.....	49
6.1.2.8 Koncepce ochrany přírody.....	50
6.1.3 Orgány ochrany přírody.....	51
6.2 NĚMECKO.....	55
6.2.1 Historie ochrany přírody a krajiny v SRN.....	55
6.2.2 Současná ochrana přírody a krajiny v Německu.....	58
6.2.2.1 Nationalpark.....	58
6.2.2.2 Biosphärenreservat.....	59
6.2.2.3 Naturschutzgebiet.....	59
6.2.2.4 Landschaftschutzgebiet.....	59
6.2.2.5 Naturpark.....	60
6.2.2.6 Naturdenkmal.....	60
6.2.2.7 Geschützter Landschaftsbestandteil.....	61
6.2.3 Spolkové orgány ochrany přírody.....	61

6.3 POLSKO.....	64
6.3.1 Historie ochrany přírody a krajiny v Polsku.....	64
6.3.2 Současná ochrana přírody a krajiny v Polsku.....	66
6.3.2.1 Park narodowy.....	67
6.3.2.2 Rezerwat przyrody.....	67
6.3.2.3 Park krajobrazowy.....	68
6.3.2.4 Obszar chronionego krajobrazu.....	68
6.3.2.5 Ostatní kategorie chráněných území.....	69
6.3.3 Orgány ochrany přírody.....	70
7. SROVNÁNÍ ÚZEMNÍ OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY STÁTŮ EUROREGIONU NISA...	73
7.1 HISTORICKÝ VÝVOJ OCHRANY PŘÍRODY.....	73
7.2 ZÁKONY, NAŘÍZENÍ, ÚMLUVY.....	77
7.3 ORGANIZACE INSTITUCÍ (vyhlásování CHÚ a jejich správa).....	79
7.4 KATEGORIE CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ.....	82
7.4.1 Typologie kategorií chráněných území.....	82
7.4.2 Značení CHÚ.....	83
7.4.3 Srovnání kategorií CHÚ.....	85
7.4.3.1 Natura 2000.....	86
7.4.3.2 Národní park – Nationalpark – park narodowy.....	87
7.4.3.3 Chráněná krajinná oblast – Naturpark – park krajobrazowy.....	88
7.4.3.4 Ostatní chráněná území.....	89
7.5 KOMPLEMENTARITA POHRANIČNÍCH CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ.....	99
7.5.1 NP Krkonoše – PN Karkonosze.....	100
7.5.2 CHKO Jizerské hory – OCHK Karkonosze – Góry Izerskie.....	101
7.5.3 CHKO Lužické hory – LSG Zittauer Gebirge.....	102
7.5.4 Ostatní přeshraniční chráněná území.....	105
7.5.5 Připravované projekty.....	106
8. CHARAKTERISTIKA CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ.....	108
8.1 Národní park / Nationalpark / Park narodowy.....	108
8.1.1 Krkonošský NP.....	108
8.1.2 NP České Švýcarsko.....	109
8.1.3 Karkonoski park narodowy.....	110
8.2 ~ / Biosphärenreservat / ~.....	111
8.2.1 Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft.....	111
8.3 Chráněná krajinná oblast / Naturpark / Park krajobrazowy.....	112
8.3.1 CHKO České středohoří.....	112
8.3.2 CHKO Český ráj.....	112
8.3.3 CHKO Jizerské hory.....	113
8.3.4 CHKO Kokořínsko.....	114
8.3.5 CHKO Labské pískovce.....	115
8.3.6 CHKO Lužické hory.....	116
8.3.7 Park krajobrazowy Doliny Bobru.....	117
8.3.8 Park krajobrazowy Chełmy.....	118
8.3.9 Park krajobrazowy Łuk Mużakowa.....	119
8.3.10 Przemkowski park krajobrazowy.....	119
8.3.11 Rudawski park krajobrazowy.....	120
8.4 Národní přírodní rezervace – Naturschutzgebiet – Rezerwat przyrody.....	121
8.5 Národní přírodní památka.....	127
8.6 Přírodní rezervace.....	129

8.7 Přírodní památka	131
8.8 Přírodní park – Landschaftschutzgebiet – Obszar chronionego krajobrazu	133
9. DIDAKTICKÁ ČÁST.....	135
9.1 Metodika pro učitele	135
10. DISKUZE	139
11. ZÁVĚR.....	142
12. ZDROJE INFORMACÍ.....	144
PŘÍLOHY	

SEZNAM GRAFICKÝCH PŘÍLOH:

Grafy:

Graf 1: Historický nárůst plochy a počtu chráněných území ve světě

Graf 2: Procento území chráněného kategoriemi IUCN v Česku, Německu, Polsku a v Evropě, rok 2003

Graf 3: Postupný nárůst počtu biosférických rezervací ve světě k roku 2003

Graf 4: Historický vývoj počtu a rozlohy chráněných krajinných oblastí v ČR v letech 1955 až 2004

Graf 5: Historický vývoj počtu a rozlohy národních přírodních rezervací v ČR, k roku 2004

Graf 6: Historický vývoj počtu a rozlohy Nationalparke (národních parků) v Německu, k roku 2002

Graf 7: Vývoj počtu a celkové rozlohy kategorie Park narodowy v Polsku, k 31.12.2003

Graf 8: Plošný podíl chráněné krajinné oblasti, Naturparku, parku krajobrazowego na rozloze Česka, Německa, Polska (rok 2003, SRN 2001)

Graf 9: Srovnání podílu chráněných území na rozloze Česka, Německa a Polska (k roku 1999 – zelená, resp. 2003 – modrá)

Graf 10: Rozlohy příhraničních chráněných území zasahujících do Euroregionu Nisa (Česko, Německo, Polsko)

Mapy:

Mapa 1: Krkonošský národní park – Karkonoski park narodowy, přeshraniční návaznost chráněných území

Mapa 2: Jizerské hory – Karkonosze – Góry Izerskie, přeshraniční návaznost chráněných území

Mapa 3: Lužické hory – Zittauer Gebirge, přeshraniční návaznost chráněných území

Mapa 4: České Švýcarsko – Sächsische Schweiz, přeshraniční návaznost chráněných území

Tabulky:

Tab. 1: Počty chráněných území v Česku, Německu a Polsku ve srovnání se stavem ve světě a v Evropě v roce 2003, podle kategorizace IUCN.

Tab. 2: Počet a rozloha chráněných a řízených území ve světových geografických regionech, rok 1998.

Tab. 3: Počet biosférických rezervací v České republice, v Německu a v Polsku (duben 2004)

Tab. 4: Překategorizování chráněných území v České republice Zákonem č. 114/1992 Sb.

Tab. 5: Velkoplošná zvláště chráněná území v ČR k 31. 12. 2003

Tab. 6: Maloplošná zvláště chráněná území v ČR k 31. 12. 2003

- Tab. 7: Chráněná území ve Spolkové republice Německo a v Sasku, k prosinci 2001
- Tab. 8: „Velkoplošná“ chráněná území v Polsku, k 31.12.2003
- Tab. 9: „Maloplošná“ chráněná území v Polsku, k 31.12.2003
- Tab. 10: Historické mezníky v ochraně přírody ve světě, v Česku, Německu a Polsku (k roku 2004)
- Tab. 11: Národní právní usnesení týkající se ochrany přírody v ČR, SRN a PR (2004)
- Tab. 12: Ratifikace vybraných mezinárodních úmluv týkajících se ochrany přírody Českem, Německem a Polskem
- Tab. 13: Srovnání orgánů ochrany přírody v České republice (ČR), v Německu (SRN) a v Polsku (PR), k roku 2004
- Tab. 14: Srovnání maloplošných chráněných území pro Česko, Německo a Polsko
- Tab. 15: Srovnání kategorií ochrany přírody a krajiny v České republice, Německu a Polsku k roku 2004

Obrázky:

- Obr. 1: Definování souřadnicového systému
- Obr. 2: Postup při definování souřadného systému v mapovém listu
- Obr. 3: Orientační umístění Euroregionu Nisa
- Obr. 4: Logo IUCN
- Obr. 5: Logo programu Man and the Biosphere
- Obr. 6: Logo soustavy chráněných území Natura 2000
- Obr. 7: Organizace ochrany přírody v České republice
- Obr. 8: Organizace ochrany přírody v Německu.
- Obr. 9: Organizace ochrany přírody v Polsku
- Obr. 10: Příklad označení chráněného území v ČR s velkým státním znakem
- Obr. 11: Příklad označení chráněného území v ČR s malým státním znakem
- Obr. 12: Označení kategorií chráněných území Polska červenou tabulkou s bílým písmem
- Obr. 13: Označení kategorie chráněného území pomník przyrody zelenou tabulkou
- Obr. 14: Příklad značení rezerwatu przyrody podle vzoru na obr. 12
- Obr. 15 a 16: Způsob značení saských chráněných území
- Obr. 17: Logo KRNAP
- Obr. 18: KRNAP – Sněžka
- Obr. 19: Logo NPCS
- Obr. 20: NP České Švýcarsko – Pravčický důl
- Obr. 21: Logo KPN
- Obr. 22: Karkonosze - Pohled z Labského vrchu
- Obr. 23: Logo BR Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft
- Obr. 24: BR Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft
- Obr. 25: Logo CHKO Českého středohoří
- Obr. 26: CHKO České Středohoří

- Obr. 27: Logo CHKO Český ráj
- Obr. 28: Český ráj – Suché skály
- Obr. 29: Logo CHKO Jizerské hory
- Obr. 30: Náhorní plošina Jizerských hor
- Obr. 31: Logo CHKO Kokořínsko
- Obr. 32: Kokořínsko – Pokličky
- Obr. 33: Logo CHKO Labské pískovce
- Obr. 34: Labské pískovce – Tiské stěny
- Obr. 35: Logo CHKO Lužické hory
- Obr. 36: Lužické hory – Pohled z Panské skály
- Obr. 37: Řeka Bobr v Pilchowicach
- Obr. 38: Chelmy
- Obr. 39: Pohled do praúdolí – PK Łuk Mużakowa
- Obr. 40: Przemkowski park krajobrazowy
- Obr. 41: Góry Sokole
- Obr. 42: NPR Jizerskohorské bučiny
- Obr. 43: NPR Rašeliniště Jizerky
- Obr. 44: NPP Panská skála
- Obr. 45: Úrovně územního a krajinného plánování v členských státech Euroregionu Nisa

1. ÚVOD

Ochrana přírody je na přelomu 20. a 21. století velmi diskutovaným tématem. S rostoucím rozvojem společnosti stále víc roste ovlivňování přírody a narušování rovnováhy mezi jejími složkami. Technickým rozvojem dochází k dalšímu šíření antropogenních ploch a koridorů a tedy k narušování zdravého životního prostředí. Snaha chránit přírodní prostředí Země probíhá dvěma způsoby: prvním je snaha omezit činnosti a používání látek, které narušují životní prostředí a druhým přímá ochrana zachovaných nebo obnovitelných přírodních lokalit.

Podpora ochrany přírody a krajiny probíhá na národní i mezinárodní úrovni (bohužel některé subjekty upřednostňují své ekonomické zájmy před zájmy obecně prospěšnými). Na národní úrovni se k ochraně používá příslušných právních norem, na mezinárodní úrovni dochází k zakládání institucí (např. The World Conservation Union – IUCN, program Man and the Biosphere – MAB, Natura 2000 Evropské unie...) a realizování úmluv (mj. Ramsarská – na ochranu mokřadů mezinárodního významu, Úmluva o biologické diverzitě v Rio de Janeiro).

Diplomová práce se zabývá územní ochranou přírody a krajiny na území Euroregionu Neißer – Nisa – Nysa. Euroregiony jsou mj. zakládány s cílem spolupráce v otázkách územního plánování a zachování a zlepšování životního prostředí. Euroregion Nisa leží na území třech států (České republiky, Německa a Polska), což může v některých otázkách znesnadňovat komunikaci. Příkladem může být právě územní ochrana přírody a krajiny, kdy jsou chráněná území vyhlášována na základě národních zákonů a kategorie a jim odpovídající management ochrany si ne vždy zcela odpovídají (ač by se tak v některých případech podle názvu kategorie mohlo zdát). Tato diplomová práce by tak v uvedené problematice měla přinést zpřehlednění a snazší orientaci nejen po formální stránce, ale kapitolou „Charakteristika chráněných území Euroregionu Nisa“ i poznatky o přírodních hodnotách jeho české, německé a polské části. Jsem přesvědčena, že mnozí nemají tušení zda se za hranicí vyskytují přírodní lokality, které stojí za to chránit (nepočítáme-li populární Krkonoše a Českosaské Švýcarsko). Téma nebylo v tomto rozsahu dosud nikým zpracováno a díky tomu se diplomová práce může stát zdrojem cenných a přehledných dat. Využití diplomové práce je koncipováno jak pro školní účely, potřeby Euroregionu Nisa, tak i pro širší veřejnost.

2. CÍLE

Účelem diplomové práce je pokusit se o vytvoření uceleného souboru informací o ochraně přírody a krajiny v celém Euroregionu Nisa, a to zachycením aktuálního stavu i historického vývoje. Nedílným cílem je vytvořit sadu dat v prostředí GIS zahrnující tematické vrstvy ochrany přírody a krajiny a souvisejících témat pro celé přeshraniční území Euroregionu Nisa. Datová sada bude využita pro sestavení sady tematických map, které budou postihovat tematické celky ochrany přírody a krajiny Euroregionu Nisa.

Výsledkem bude databáze jednotlivých chráněných území s postížením jejich hlavních charakteristik (rozloha, založení, landuse...), vyhodnocení rozdílů ve formách ochrany přírody a krajiny (národní zákonné normy), v managementu území a v historickém vývoji ochrany území v jednotlivých státech Euroregionu. Výsledkem bude i vytvoření souboru map v GIS. V rámci práce budou posouzeny problémy spojené s úpravou databáze GIS na území tří států (kompatibilita dat) a využitím GIS v managementu ochrany přírody a krajiny. Součástí práce bude teoretický popis řešení a problémy spojené s cíly práce.

3. METODY ZPRACOVÁNÍ

Dříve než bylo možné začít pracovat s konkrétními otázkami srovnávání kategorií chráněných území, porovnání orgánů, tvorby datového modelu aj., bylo nutné seznámit se základními informacemi z této problematiky. Informace byly získány z tištěných publikací i z odborných tematicky zaměřených internetových stránek, oslovením příslušných institucí a osobními konzultacemi.

3.1 TIŠTĚNÉ ZDROJE

Z tištěných zdrojů byly nejvíce využívány:

- Biologické principy ochrany přírody od R. Primacka (2001) – originál byl vydán v USA, ale překlad je se svolením autora aplikován na poměry České republiky. K tématu územní ochrana přírody se vztahuje kapitola 4 – „Ochrana přírody na úrovni společenstev“ a závěr kapitoly 3 týkající se právní ochrany druhů. Přestože se jedná o knihu odbornou knihu, je psána i pro laika velice srozumitelně a přehledně, je doplněna tabulkami, grafy a obrázky. Navíc jsou v textu vloženy části věnované výhradně České republice, které byly doplněny odbornými překladateli P. Kindlmannem a J. Jersákovou.
- Skripta V. Kostkana – Územní ochrana přírody a krajiny v České republice (1996) – se v úvodních kapitolách „Historie ochrany přírody“ a „Předmět současné ochrany přírody a krajiny“ věnují i světové problematice, dále z nich byly čerpány charakteristiky velkoplošných chráněných území v ČR. Nevýhodou skript je malý počet tabulek apod. a text se tak nečte příliš dobře.
- Statistická ročenka Daten zur Natur 2002, kterou vydal Bundesamt für Naturschutz, shrnuje ve velkém množství tabulek, barevných grafů, kartogramů atd. údaje k životnímu prostředí celé SRN. Územní ochraně přírody se věnuje kapitola 7 Gebietsschutz, kde jsou kategorie chráněných území charakterizovány, jsou uvedeny počty ve spolkových zemích, jejich rozloha, u kategorií s malým počtem chráněných území jsou území vyjmenována, např. u biosférických rezervací je uvedena i plocha zón ochrany atd.
- Deutsch-polnisches handbuch zum Naturschutz / Polsko-niemiecki przewodnik ochrony przyrody vydaný v roce 2000 ve spolupráci Bundesamt für Naturschutz (SRN) a Ministerstwo Środowiska (PR) se zabývá ochranou přírody v celém německo-polském pohraničí. Převodník srovnává ochranu území, objektů a druhů, územní plánování a právní normy, psaný je dvojjazyčně – německy a polsky. K tématu územní ochrana přírody v Euroregionu Nisa se vztahuje velká část informací, zajímavé jsou zejména srovnávací tabulky.

- Čistě polským zdrojem je Mapa ochrony przyrody – Sudety zachodnie, kterou vydalo Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze (2003). Mapa kromě zobrazení chráněných území a objektů větší části Euroregionu Nisa obsahuje textovou část, kde jsou kategorie chráněných území stručně charakterizovány a samotná chráněná území více či méně stručně popsána.

- Definice kategorií chráněných území a orgánů ochrany přírody se opírají o národní zákony na ochranu přírody: v ČR Zákon Ministerstva životního prostředí České republiky č. 114/1992 Sb., v úplném znění k 11.8.2004, v SRN Sächsisches Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege vom 17. November 1994 a v PR Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

3.2 INTERNETOVÉ ZDROJE

Důvěryhodnými internetovými stránkami, které obsahují užitečné informace týkající se ochrany přírody a byly použity pro potřeby diplomové práce jsou např.:

- Web Euroregionu Neiße – Nisa – Nysa <www.neisse-nisa-nysa.org>, na kterém je možné najít členské administrativní jednotky, aktuální články, statistiky a tabulky atd. Většina příspěvků je uvedena pouze v němčině, což považuji za nevýhodu pro většinu českých a polských čtenářů.

- Ústřední seznam ochrany přírody ČR (ÚSOP), který obsahuje všechna zvláště chráněná území České republiky je dostupný z webu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR <www.aopk.cz>. Kromě ÚSOP jsou zde dostupné informace legislativě ochrany přírody, kategoriích zvláště chráněných území, obecné ochraně krajiny, značení chráněných území, Natuře 2000 atd.

- Charakteristiky všech chráněných krajinných oblastí ČR jsou zveřejněny na stránkách Správy ochrany přírody <schko.ten.cz>. Dále jsou na stránkách obecné informace o kategorii chráněná krajinná oblast, strategie rozvoje CHKO, nástroje péče o krajinu, legislativa – zákony a vyhlášky související s ochranou přírody a krajiny, výroční zprávy CHKO aj.

- Informace o postupu zavádění evropské soustavy chráněných území Natura 2000 jsou v České republice uvedeny na adrese <www.natura2000.cz>, v Německu <www.bfn.de> (stránka Spolkového úřadu pro ochranu přírody – Bundesamt für Naturschutz) a v Polsku <www.lkp.org.pl/n2k/>.

- Další informace a kontakty byly vyhledávány na internetových stránkách národních ministerstev. Ministerstvo životního prostředí ČR má svůj web na adrese <www.env.cz>. Jsou zde údaje o legislativě ochrany přírody, obecné ochraně přírody, mezinárodních závazcích v ochraně přírody, zvláště chráněných územích, Natuře 2000 aj. Web <www.bmu.de>

Bundesministeria für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit využíván nebyl, je nepřehledný, ale zato stránky Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landwirtschaft <www.smul.sachsen.de> obsahují zajímavé informace. Kromě seznamu všech „naturových“ území seznamy chráněných území podle kategorií a zajímavé jsou i vrstvy GIS – jednotlivé kategorie chráněných území. Ministerstwo Środowiska má své stránky na adrese <www.mos.gov.pl> a je na nich možné najít statistické články týkající se ochrany životního prostředí, příslušné právní normy, případně kontakty na potřebná oddělení.

- Dále jsou zmíněny internetové stránky mezinárodních institucí (všechny používají anglický jazyk). IUCN – <www.iucn.org> – zde byly čerpány především publikace o kategorizaci chráněných území podle IUCN, její historii. Ramsarská úmluva – <www.ramsar.org> – stránky jsou poměrně nepřehledné, ale je na nich např. interaktivní mapa všech chráněných mokřadů, přehledy členských států a mokřadů v nich vyhlášených (jméno, rok vyhlášení, rozloha, předmět ochrany atd.). Informací je na stránkách mnoho, ale je třeba se v nich zorientovat. Man and the Biosphere – <www.unesco.org/mab/> - na stránkách je opět seznam států a biosférických rezervací v nich vyhlášených, mapa všech biosférických rezervací ve světě. Poslední přínosnou stránkou je <earthtrends.wri.org> - Earth Trends, The Environmental Information Portal, který obsahuje množství informací týkajících se životního prostředí. Mimo jiné klima a atmosféra, populace a zdraví, ekonomika a obchod, energie a zdroje, instituce životního prostředí a hlavně biodiverzita a chráněná území.

3.3 INSTITUTE

Oslovené instituce se samozřejmě zabývají ochranou přírody a krajiny, pro získání potřebných dat nestačilo oslovit pouze ministerstva ochrany přírody, ale i jinou administrativu:

- Ministerstvo životního prostředí
- Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landwirtschaft
- Ministerstwo Środowiska
- Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
- Správa Krkonošského národního parku
- Správa Národního parku České Švýcarsko
- Bundesamt für Naturschutz
- Landratsamt Löbau-Zittau
- Wojewódzki Konserwator Przyrody w Opolu (wsr_konprzr@opole.uw.gov.pl)
- Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze (ředitel Andrzej Paczos – andrzej_paczos@muzeum-cieplce.com)

Osobní konzultace bylo využito s Ing. Jiřím Huškem, vedoucím Správy CHKO Jizerské hory, Ing. Tomášem Bestou, vedoucím Správy CHKO Lužické hory, v Německu s Günterem Geyerem, vedoucím oddělení ochrany přírody (Naturschutz/Wasserrecht) Landratsamtu Löbau-Zittau. V Polsku bylo konzultováno s dr. Jackem Potockim z Akademii ekonomicznej w Jeleniej

Górze a s Andrzejem Paczosem z Muzea Przyrodniczego w Jeleniej Górze. V některých otázkách pomohla také Karolina Królikowska, doktorandka z Univerzity ve Wroclavi.

3.4 PROBLEMATIKA ZPRACOVÁNÍ V GIS A DATOVÉ SADY GIS

Díky uvedeným zdrojům (z tištěných a internetových jsou vybrány nejužitečnější) se podařilo zpracovat srovnání kategorií chráněných území, historii ochrany přírody ve světě i v jednotlivých státech aj. Kromě polské části Euroregionu Nisa se podařilo získat potřebné mapové vrstvy ve formátu shapefile. Mapy vznikly v programu ArcView verze 8.3.

První fáze předcházející vzniku datového modelu spočívala v získávání informací o použitelných zdrojích dat. Přitom za použitelné podklady lze považovat jak digitální, tak analogové mapy a data. V další fázi práce bylo třeba data z různých zdrojů sjednotit. Zdrojem dat českých chráněných území je veřejný mapový server XEON Ministerstva životního prostředí, který obsahuje jak tematická topologická data pro maloplošná i velkoplošná zvláště chráněná území, tak i pokladová topografická data a další tematická data České republiky (geologická stavba, ochrana vod, říční síť ad.). Vrstva sídel a část hranice byla použita z DMÚ ČR (Datový model území České republiky), jehož výhodou je určitý přesah za hranici České republiky. Vrstvy německých chráněných území byly v potřebném formátu poskytnuty Saským ministerstvem životního prostředí, konkrétně panem Reno Janischem (Reno.Janich@stufabz.smul.sachsen.de). Vrstva chráněných území v Polsku vznikla digitalizací mapy zveřejněné na webových stránkách Wojewodzkiego (krajského) Biura Urbanistycznego ve Wroclawi (WBU). Hranice Karkonoskiego parku narodowego je převzata z práce J. Havrdové, která se zabývala tvorbou bežešvých mapových vrstev pro KRMAP a KPN ve své diplomové práci obhájené na Katedře geografie TU v Liberci v roce 2004.

Problémů se při **tvorbě map a datového modelu** vyskytlo především kvůli čerpání dat z různých zdrojů několik: ne všechny vrstvy a jejich atributy měly ekvivalent na území ostatních států, bylo nutné chráněná území polské části Euroregionu Nisa dodigitalizovat a dále měly vrstvy definovány různé souřadné systémy, což se projevilo jejich nesprávným umístěním v mapovém poli.

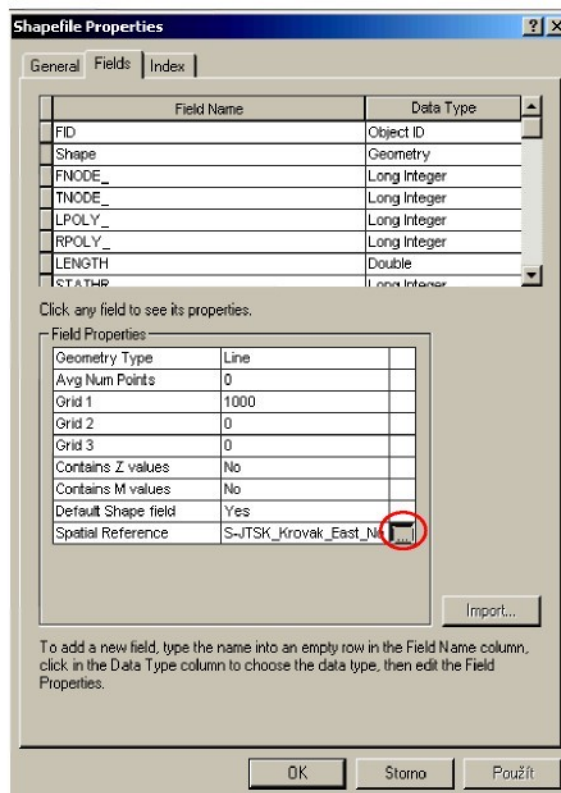
První problém byl vyřešen použitím těch vrstev, které měly alespoň nějakou vypovídací hodnotu¹, pokud některé údaje chybí, je příslušné území ponecháno bílé. K digitalizování polských chráněných území bylo využito Mapy ochrany przyrody – Sudety zachodnie (2004) a mapy Ochrona środowiska przyrodniczego - Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa dolnośląskiego (2004). Všechny vrstvy a jejich atributy jsou uvedeny v příloze 20.

¹ Vzhledem k tomu, že Euroregion Nisa leží na území třech států, má smysl pracovat s daty alespoň za dva z nich – některé údaje se mi podařilo získat pouze za jeden z členských států.

Třetím problémem bylo sjednocení souřadných systémů, v jeho řešení je postupováno podle diplomové práce J. Havrdové (2004). Získaná data neobsahovala informaci o souřadném systému a proto bylo nutné jim tuto informaci přiřadit. Česká data byla vytvořena v národním souřadném systému S-JTSK, německá data v německém národním souřadném systému Germany Zone 4, příp. 5 a území KPN v souřadném systému 1992. Přiřazení souřadného systému umí v případě software ArcGIS, ve kterém bylo pracováno, řešit jeho součást ArcCatalog. Postup je tento:

1. V ArcCatalogu vybrat vrstvu, které chceme určit souřadnicový systém
2. Otevřít Shapefile Properties
3. Zvolit možnost Shape, otevře se další tabulkové okno, ve kterém musí být zvolena možnost Spatial Reference

Obr. 1 Definování souřadnicového systému

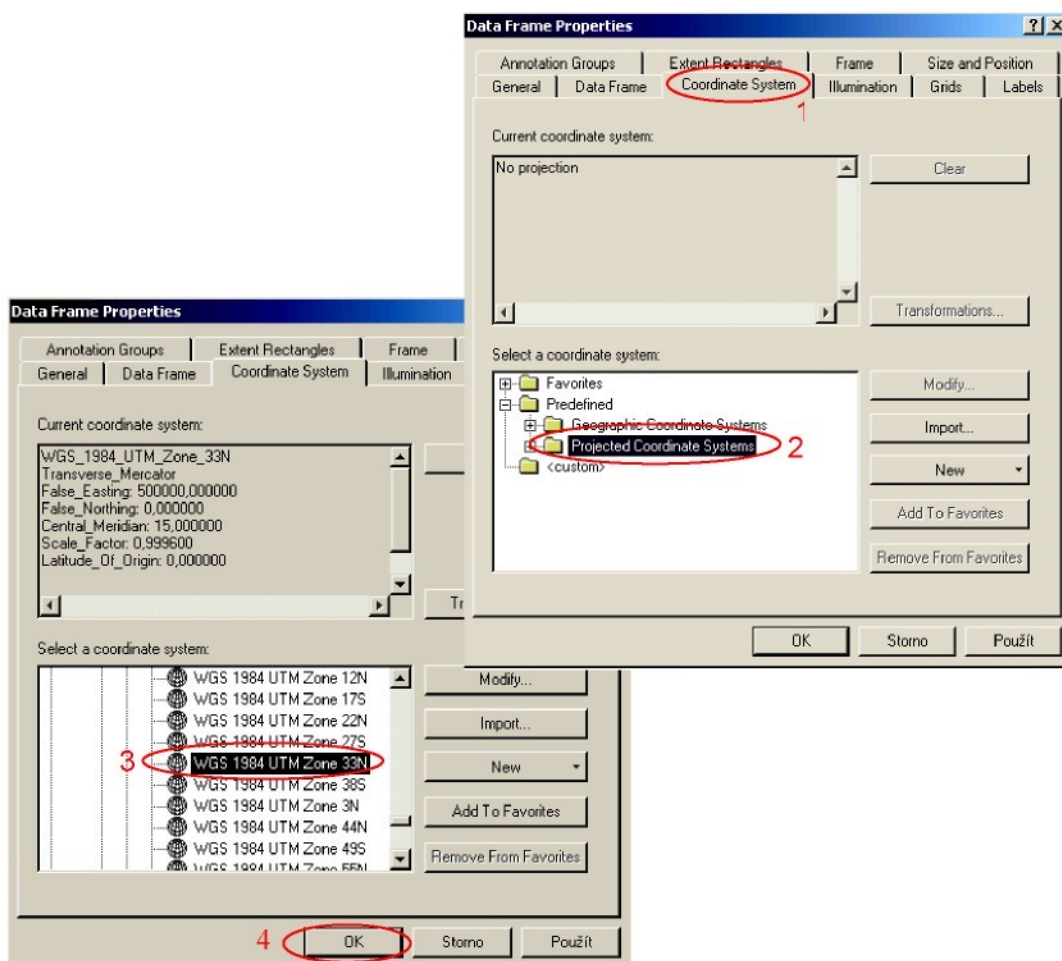

4. Při georeferencování souřadnic je možné vybrat z několika možností, jak definovat souřadný systém. Nejjednodušším způsobem je import souřadnicového systému z existující georeferencované vrstvy. Druhou možností je vytvoření „nového“ souřadnicového systému (volba New), kdy je z nabídky vybrán požadovaný.
5. Tímto způsobem se nedefinují všechny nedefinované vrstvy.

Po nadefinování souřadných systémů je nutné je sjednotit. Nejdříve je nutné určit sjednocující systém, který bude území co nejméně zkreslovat. Vzhledem k poměrně velkému zobrazovanému území je zvolen mezinárodní souřadný systém WGS-84, z důvodu malého zkreslení. Souřadný systém se nadefinuje mapovému listu ještě předtím, než se vloží vrstvy do mapového pole:

1. V tabulce obsahu (Table of contents) otevřít tabulku Data Frame Properties.
2. Záložka Coordinate System (1) otevře okno s výběrem souřadnicového systému (viz Obr. x). V tabulce je odkaz Projected Coordinate Systémy (2), kde se nachází nabídka souřadnicových systémů. Zde se vybere a potvrdí požadovaný souřadnicový systém a je tím nadefinovaný pro celé zobrazení.

Obr. 2: Postup při definování souřadného systému v mapovém listu

Součástí diplomové práce jsou **webové stránky**. Jsou napsané v HTML a využívají kaskádové styly. Jedná se o statické stránky. Interaktivní mapa je programovaná v ASP. Pracuje tak, že klient pošle zaškrtním políček legendy mapy požadavek, který server zpracuje a vrátí podle něj klientovi obsah. Stránka vygenerovaná klientovi je v podstatě také v HTML, ale až serverem vygenerovaná po zadání klientem. Web je přiložen na CD, interaktivní mapa z tohoto umístění nefunguje.

4. VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ - EUROREGION NEIßE – NISA – NYSA

Roku 1990 vyplynula na základě existujících problémů v oblasti trojzemí Čech, Sasko a Polska nutnost vytvoření hranice přesahující spolupráce přímo v hraničním regionu. Šlo o komplikovaný proces, protože mezi sebou museli jednat na různých státních úrovních zástupci všech tří zemí, zástupci EU, poslanci, zástupci hospodářské sféry atd. V únoru 1991 bylo dohodnuto uspořádání zakládající konference v Zittau (tzv. Konference trojzemí 23. - 25. května 1991); záštitu nad konferencí převzali prezidenti jednotlivých států pan Václav Havel, pan Richard v. Weizsäcker a pan Lech Wałęsa. V červnu 1991 byla svolána třístranná pracovní skupina (Euroregion Nisa [online], 2004) a na základě zkušeností západoevropských pohraničních regionů s ohledem na místní specifické podmínky byl do července 1991 vypracován strukturální model, který je i dnes pracovním základem. Prostřednictvím podpory Saského ministerstva hospodářství mohl v září roku 1991 zahájit svou činnost sekretariát v Zittau. Ustavující zasedání se konalo 21. prosince 1991 v Zittau, kde se základním usnesením stalo založení Euroregionu Neiße – Nisa – Nysa. Seznam členů ERN je uvedený v příloze 1.

Rámcová dohoda Euroregionu Nisa (2004):

Euroregion Nisa je dobrovolné zájmové sdružení obcí a okresů v prostoru Trojzemí, tj. hraničních oblastí mezi Českou republikou, Spolkovou republikou Německo a Polskou republikou. Euroregion byl založen za účelem podpory rozvoje těchto oblastí formou vzájemné, hranice států přesahující spolupráce. Ta spočívá na zásadách rovnoprávnosti, vyjádřených „Evropskou rámcovou úmluvou o spolupráci přesahující hranice mezi územními celky a orgány“, přijatou Radou Evropy v roce 1980.

Cíle: Euroregion podporuje v pohraničních územích rozvoj především v těchto oblastech činnosti – spolupráce v otázkách územního plánování, zachování a zlepšování životního prostředí, zvelebování hospodářství a růst životní úrovně; výstavba a přizpůsobení infrastruktur přesahujících státní hranice, spolupráce při likvidaci požárů a přírodních katastrof a spolupráce při zásobování v nouzových stavech, spolupráce v rozvoji pohraniční turistiky a zřizování nových přechodů pro osobní a veřejnou dopravu, kulturní výměna a péče o společné kulturní dědictví, zlepšování možností mezilidských styků a spolupráce v humanitární a sociální oblasti. Euroregion podporuje v rámci svých možností zájmy obcí, okresů i aktivity jednotlivců, které odpovídají rozvojovým cílům regionu.

Obr 3: Orientační umístění Euroregionu Nisa

Zdroj: Šmída, J. (2003): Základní mapa atlasu Euroregionu Neiße – Nisa – Nysa 1:250 000. Katedra geografie, Technická univerzita v Liberci.

Pozn.: Mapka je pouze orientační – např. Královéhradecký kraj a část Ústeckého kraje jsou vyznačeny jako přeshraničně navazující. Na polské straně se členy ERN mohou stát administrativní jednotky různé úrovně – v některých případech je členem powiat (okres), ale gmina (obec) členem není. Členové ERN viz příloha 1.

Právní postavení: Všechny orgány Euroregionu pracují v rámci právních norem svých zemí, financování je zaměřené na určité projekty a řídí se zvláštními dohodami. Sdružení nemá vlastní právní subjektivitu v souladu s právními předpisy zúčastněných zemí.

Územní vymezení a struktura: Členy Euroregionu jsou sdružení (svazy) jednotlivých zemí. Z české strany je to Regionální sdružení EUROREGION NISA, z německé strany Kommunalgemeinschaft EUROREGION NEIßE a z polské strany Stywarzyszenie Gmin

Obr 4. Logo

Zdroj: Euroregion Nisa [online], 2004

Polских EUROREGIONU NYSA. Změny v členství v jednotlivých částech regionu se dávají ostatním partnerům na vědomí včetně územního vymezení a změn.

Název, sídlo a znak: Název Euroregionu zní: EUROREGION NEIßE – NISA – NYSA. Sídlo Euroregionu je totožné se sídlem výkonného orgánu (sekretariátu – v současnosti v Zittau). Všechny tři strany mohou používat zkrácený název Euroregionu ve vlastní řeči. Ochrana názvu a znaku je záležitostí jednotlivých členů Euroregionu.

Orgány: Orgány Euroregionu jsou: Rada Euroregionu (nejvyšší orgán), Presidium Euroregionu, Sekretariát Euroregionu, Pracovní skupiny Euroregionu. Rada Euroregionu rozhoduje o zřízení a způsobu vedení společného finančního fondu a o podmínkách jeho využívání. Rada je třicetičlenná a každá strana je zastoupena deseti mandáty (způsob volby delegátů do Rady je vnitřní záležitostí každé strany). Presidium Euroregionu je tvořeno třemi členy Rady, po jednom z každé části a může být rozšířeno o dalšího zástupce každé strany s poradním hlasem. Presidium je mezi zasedáními Rady rozhodujícím a Euroregion zastupujícím orgánem. Sekretariát Euroregionu je administrativním orgánem sdružení; je tvořen trojstranným konziliem sekretářů, kteří reprezentují zúčastněné strany a pro výkon své funkce mají plnou moc. Sekretáři pracují paralelně bez vzájemné podřízenosti. Současným sídlem Euroregionu je Zittau; německá strana určuje osobu zodpovědnou za vnitřní provoz. Sekretariát koordinuje činnost pracovních skupin Euroregionu a vyřizuje administrativní záležitosti. Pracovní skupiny řeší odborné problémy v rámci jednotlivých částí Euroregionu a vypracovávají návrhy a doporučení pro Radu, která je schvaluje a jejich realizaci dále prosazuje. Ochranou přírody se zabývá pracovní skupina „ekologie lesa“.

Financování: Nezbytné prostředky potřebné pro činnost Euroregionu budou shromažďovány na samostatných účtech členů Euroregionu a budou pocházet z příspěvků jednotlivých členů Euroregionu ve všech třech částech a jejich vzájemný podíl bude stanovený usnesením mezi jednotlivými členy Euroregionu na základě doporučení Rady; z příspěvků podporujících členů a z darů a z jiných finančních zdrojů.

5. OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY VE SVĚTĚ

5.1 HISTORIE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY

5.1.1 *Počátky světové ochrany přírody*

Územní ochrana přírody má dlouhou historii. Již ve starověku si antičtí filosofové všímali změn stavu přírody a krajiny ve Středomoří. Zmiňovali se o kácení lesů, nadměrné pastvě a erozi půdy. V té době existují v Indii zákony na ochranu ryb, zvířat a lesů, včetně vyčlenění zvláštních území (rezervací) již z období kolem roku 242 př. n. l. Ze 14. století našeho letopočtu jsou doklady z Číny o zákazu lovu zvířat v době jejich rozmnožování (Kostkan, 1996).

Ve středověku se objevují snahy o ochranu přírody i v Evropě. Majitelé pozemků a panovníci si uvědomují, že s postupující kolonizací se zmenšuje plocha divoké přírody a zaznamenávají postupné mizení některých lovených druhů – např. zubrů, divokých koní, medvědů a vlků (Kostkan, 1996). Vládcové tedy směřují svoji snahu k zachování takových území, kde je dostatek lovné zvěře a místy zvěř i aktivně chrání. Omezuje se okruh lidí, kteří jsou oprávněni lovit určitá zvířata a pytláctví se často stává hrdelním zločinem. Naopak za ulovení určitých zvířat škodlivých pro lovnou zvěř se vyplácí odměna. Je zakazován vstup do královských lesů, aby zde zvěř nebyla rušena, v královských i dalších šlechtických lesích je zakazována pastva domácích zvířat nebo sběr dřeva. Lov zvěře je privilegiem a zábavou majitelů pozemků a panovníků a ochrana vybraných druhů je podmíněna právě snahou o udržení tohoto potěšení.

Silným motivem pro ochranu přírody se v celé Evropě stává nástup romantismu na začátku 19. století. Malíři, ale i básníci a spisovatelé hledají náměty v divoké přírodě. Romantické krajiny, řeky, vodopády, jezera nebo moře se stávají nezbytnou kulisou a časem i vlastním námětem uměleckých děl. Mezi intelektuálními vrstvami dochází k uvědomování si estetické kvality přírody, její celistvosti a nezbytnosti udržet tuto celistvost pro sebe samu, ne jen pro prospěch člověka. Poprvé se objevuje i snaha o ochranu přírody a přírodních prvků pro ně samotné. Velkou aktivitu při prosazování ochrany územních celků přebírají umělci – spisovatelé, básníci a malíři.

Podle Kostkana (1996) je důležitým vyhlášení tzv. uměleckých partií lesa (o rozloze 624 ha) ve Fontaineblau u Paříže v roce 1853 skupinou malířů. V roce 1861 je tato ochrana potvrzena císařským dekretem. Ve Francii navazují další aktivity a postupně se vyhláší ochrana nad dalšími estetickými zákoutími kolem Paříže. Význam je dnes patrný – ve velmi hustě zastavěné pařížské aglomeraci jsou vytvořené ostrovy přírody využívané pro rekreaci a

odpočinek. Řada soukromých, především šlechtických, vlastníků z intelektuálních kruhů reaguje na umělecké snahy a vyhláší ochranu nad částmi svého panství. Do hnutí se zapojují i vědci, do té doby v ochraně přírody prakticky neangažovaní.

5.1.2 Ochrana přírody v USA

Ve druhé polovině 19. století přichází silná vlna snah o ochranu přírody z USA. Jsou zde při dobývání západu zabíjeni Indiáni, po tisících hubeni bizoni, holubi stěhovaví, papoušci karolínští, medvědi, bobři. S osadníky na středozápad proniká málo odborníků – geografů nebo přírodovědců, ale i přesto existují popisy krás přírody, kterou bílí kolonizátoři objevují. S tím vznikají i podněty na ochranu určitých, kolonizací zatím nepoškozených území formou státního zásahu zablokováním rozprodeje půdy. Na tomto principu **1. 3. 1872** vyhlášen **Yellowstonský národní park**. Je to první skutečně státní chráněné území na státní půdě udržované ze státního rozpočtu. Národní parky fungují nejdříve ve spojených státech jako atrakce. Na začátku 20. století, kdy se zlepšují poměry osídlenců a končí obavy z domorodého indiánského obyvatelstva to často vede až k pořádání velkých zábavních akcí v národních parcích. To vyvolá potřebu regulace chování návštěvníků a skutečnou aktivní ochranu přírody, včetně založení speciálních policejních oddílů, kteří dohlíží nad dodržováním určitých pravidel. Severoamerická ochrana přírody je odlišná v řízení národních parků ministerstvem vnitra a přítomností ozbrojených strážců (rangerů).

5.1.3 Ochrana přírody v Evropě ve 2. polovině 19. a ve 20. století

Evropská ochrana přírody získává během druhé poloviny 19. století širokou oporu v přírodovědcích i široké veřejnosti. Rozhodujícím se stává tlak zdola, často od vlivných členů přírodovědných nebo vlasteneckých klubů. Cesta nevede k vyhlášení velkých státem chráněných území – téměř každý pozemek má svého vlastníka a vyhlásit na něm rezervaci s nějakým omezujícím režimem je obtížné nebo úplně nemožné. Na rozdíl od Spojených států, kde hlavní roli hraje ministerstvo vnitra a jízdní policie, vznikají v Evropě státní instituce ochrany přírody, které zajišťují především odborné řízení ochrany přírody a postupně přebírají i výkon státní správy. K důležitým mezníkům patří roky 1906 - vyhlášení odborné státní správy pro ochranu přírody v Prusku, 1909 - zákon na ochranu přírody ve Švédsku a 1914 - mezinárodní konference pro ochranu přírody v Bernu.

Vývoj v letech 1945 až 1992

Po druhé světové válce dostává ochrana přírody výrazně mezinárodní charakter. Je založena řada organizací, např. v roce **1948 IUPN** (mezinárodní unie pro ochranu přírody – International Union for Protection of Nature and Natural Resources), přejmenovaná v roce **1956** na **IUCN** (změna Protection za Conservation) a v roce 1961 **WWF** (World Wild Life Found). Sídlo obou je dnes ve Švýcarsku - v Glandu u Ženevy (Maršáková-Němejcová, 1977).

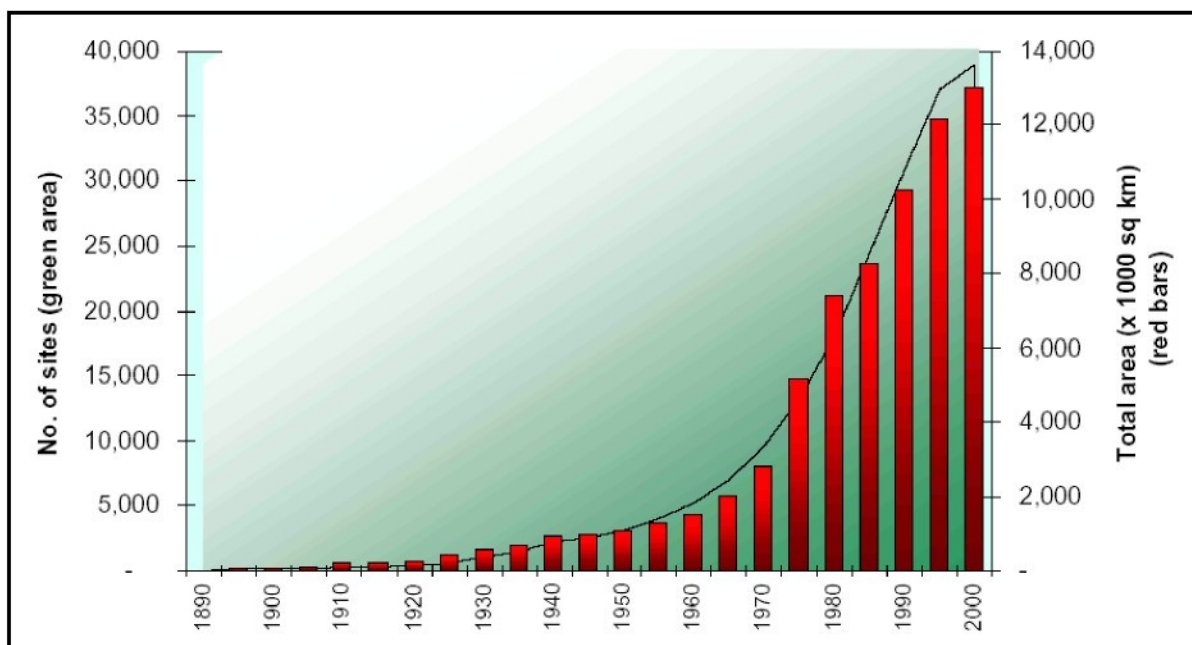
Obě organizace mají tři základní okruhy problémů:

- zachování základních ekologických procesů a životodárných systémů
- záchrana genetické diverzity (druhů jako základních systematických i systémových jednotek)
- trvalé využívání zdrojů a ekosystémů

Mezi další významné mezinárodní akce na ochranu přírody podle Kostkana (1996) patří:

- 1. světová konference o národních parcích v Seattlu v USA (1962)
- vydání první červené knihy na ochranu druhů IUCN (1966)
- konference UNESCO o biosféře v Paříži (1968)
- Evropský rok na ochranu přírody (1970)
- Ramsarská konvence, tj. Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zejména jako biotopy vodního ptactva (1971)
- Washingtonská konvence, tj. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy fauny a flory (1973)
- Bonnská konvence, tj. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (1979)
- vyhlášení světové strategie ochrany přírody (1980)
- vyhlášení Strategie trvale udržitelného žití – Pečujeme o Zemi (1991)
- IV. světový kongres o národních parcích a chráněných územích v Caracasu (1992)
- Rio de Janeiro, tj. Úmluva o biologické diverzitě (1992)
- 5. kongres IUCN o světových parcích v Durbanu, JAR (2003) (www.iucn.org)

Graf 1: Historický nárůst plochy a počtu chráněných území ve světě

Zdroj dat: UNEP/WCMC (IUCN – „Speaking a common language“, 2002)

Pozn.: Linie (zelená plocha) = počet chráněných území

Červené sloupce = celková plocha chráněných území v 1000 km²

5.2 IUCN (The World Conservation Union – Světový svaz ochrany přírody)

IUCN definuje chráněná území jako: „oblast země a/nebo moře zvláště určená k ochraně a zachování biologické diverzity a přírodních a souvisejících kulturních zdrojů a zřizovaná skrze právní nebo jiné účinné prostředky“. Chráněná území existují po celém světě a byla zřízena z různých příčin a důvodů. Na světě existuje 1380 různých pojmů popisujících chráněné oblasti. Jak se chráněná území a správy chráněných území rozvíjí, potřebují univerzálně aplikovatelnou platnou terminologii a normy.

Obr. 4: Logo IUCN (zdroj: *Welcome to IUCN* [online], 2004)

5.2.1 Vývoj kategorizace chráněných území IUCN

Historie systému kategorií IUCN začíná v roce 1969 definicí pojmu „Národní park“. Od této doby začíná vývoj předběžných kategorií, které byly představeny ve zprávě IUCN v roce 1973. V roce 1978 byl poprvé systém kategorií publikován v „Categories, Objectives and Criteria for Protected Areas“ představujícím 10 kategorií řízení chráněných území (Kol., 2002). Tento systém byl začleněn do legislativy a utvářel organizační strukturu Seznamu národních parků a chráněných území Spojených národů.

Kategorie chráněných území IUCN schválené v roce 1978 (dle „Speaking a common language“, 2002):

- Skupina A: kategorie pro které vyžaduje Commission on National Parks and Protected Areas of IUCN (dále jen CNPPA) zvláštní odpovědnost
 - vědecká rezervace (scientific reserve)
 - národní park (national park)
 - přírodní památka / národní památka (natural monument / national landmark)
 - přírodní chráněná rezervace (nature conservation reserve)
 - chráněná krajina (protected landscape)
- Skupina B: jiné kategorie důležité pro IUCN, ale ne pro CNPPA
 - rezervace „zdrojů“ (resource reserve)
 - antropologická rezervace (anthropological reserve)
 - oblast s různým využitím a řízením (multiple use management area)
- Skupina C: kategorie, které jsou součástí mezinárodních programů
 - biosférická rezervace (biosphere reserve)
 - stanoviště světového dědictví (přírodního) (world heritage site (natural))

Kategorie byly v roce 1984 posouzeny a upravená verze šesti kategorií byla publikována v roce 1994 (Guidelines for Protected Area Management Categories, 1994).

Tyto směrnice jsou nezbytné pro plánování, řízení a hodnocení hlavních celosvětových investic do ochrany životního prostředí reprezentovaných chráněnými oblastmi. Směrnice upřesňují termíny, zajištění dohodnutých mezinárodních standardů, pomáhají shromažďování národních, regionálních a globálních statistik pokrytí chráněných území, předvádějí možnosti přístupu k chráněným územím, propagují myšlenku národních systémů chráněných území a pomáhají odhadovat efektivitu chráněných území a jejich řízení.

5.2.2 Současná kategorizace chráněných území IUCN

Publikace IUCN z roku 1994 se stala rozhodující listinou vysvětlující fungování systému kategorií a začala ovlivňovat řízení a plánování chráněných území v mezinárodním měřítku. Tento systém z roku 1994 byl velmi podobný systémům používaným v Argentině, Austrálii, Brazílii, Bulharsku, Kambodži, Kubě, Gruzii, Guayaně, Maďarsku, Kuwaitu, Mexiku, Nigeru, Slovinsku a Uruguay.

Systém kategorií IUCN z roku 1994 podle předmětu správy rozlišuje šest kategorií chráněných území, které pokrývají škálu od minimálního až po intenzivní využití krajiny lidmi (Chape, 2003):

- **I. Přísné přírodní rezervace a nedotčená území** chrání druhy a přirozené procesy v tak nenarušeném stavu, jak je to jen možné. Tyto oblasti jsou názornými příklady biologické rozmanitosti pro vědecké studie, vzdělávání a monitorování životního prostředí.

- **II. Národní parky** jsou rozsáhlá území bohatá na přírodní krásy a scenerie sloužící k ochraně jednoho nebo více ekosystémů pro vědecké, výchovné a rekreační využití. Obvykle zde není povoleno komerční využívání přírodních zdrojů.

- **III. Národní památky a krajinné prvky** jsou menší rezervace určené k ochraně jedinečných biologických, geologických a kulturních hodnot zvláštního významu.

- **IV. Řízené přírodní rezervace** jsou podobné přírodním rezervacím, ale určité lidské zásahy – jako je odstraňování exotických druhů a zakládání řízených požárů – zde mohou být prováděny, aby se zachovaly funkce společenstva. Do určité míry je možné povolit řízené hospodaření.

- **V. Chráněné krajinné oblasti a chráněná pobřeží** umožňují nedestruktivní tradiční využití přírodního prostředí místními usedlíky, zvláště tam, kde užívání vytváří krajinu

význačného kulturního, estetického a ekologického rázu, např. rybářské vesnice, sady a pastviny. Tyto oblasti poskytují zvláštní příležitosti pro turistiku a rekreaci.

• **VI. Chráněná území řízené péče o zdroje** poskytují trvale udržitelnou produkci přírodních zdrojů, včetně vody, lovné zvěře, pastvy pro dobytek, stavebního dříví, turistiky a rybolovu, způsobem, který zajišťuje ochranu biodiverzity. Tato území jsou často rozsáhlá a mohou zahrnovat moderní i tradiční využívání přírodních zdrojů.

Tab. 1: Počty chráněných území v Česku, Německu a Polsku ve srovnání se stavem ve světě a v Evropě v roce 2003, podle kategorizace IUCN.

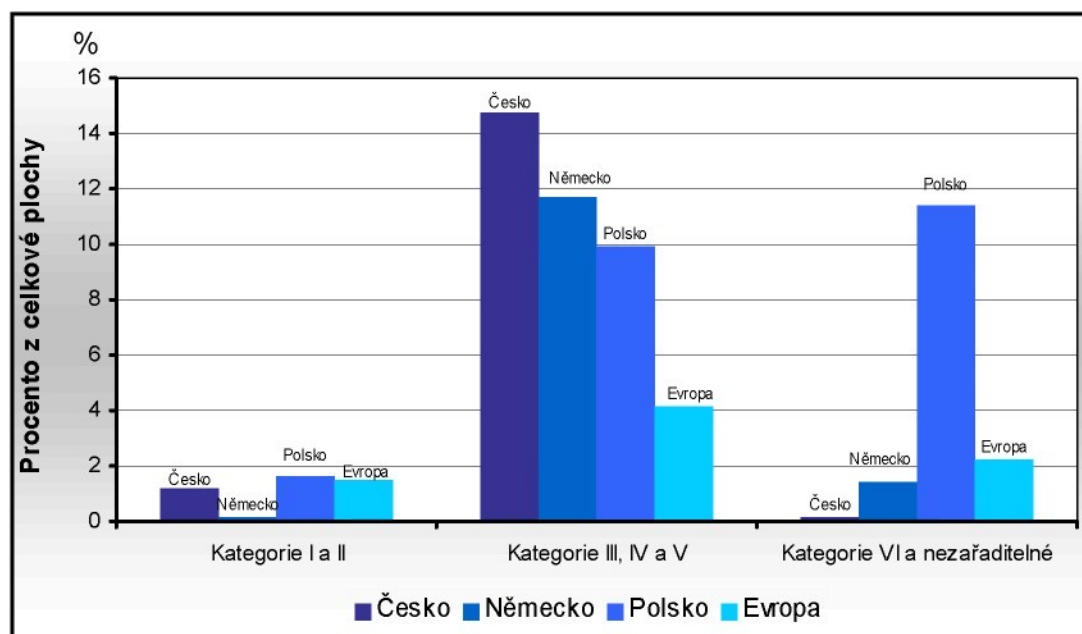
	Česko	Německo	Polsko	Evropa	svět
Celková rozloha [1000 ha]	7 886	35 698	32 325	2 301 873	13 328 979
Kategorie I. a II.	86	129	523	34 628	438 448
Kategorie III., IV. a V.	1 161	10 315	3 176	95 234	326 503
Kategorie VI. a nezařaditelné	7	1 216	3 616	50 856	692 723
Celkově chráněná plocha	1 254	11 661	7 315	180 721	1 457 674
Celkově chr. plocha [%]	16	31,7	23,5	8,4	10,8
Počet CHÚ ¹	1 792	7 607	1 432	51 690	98 400
Počet CHÚ > 100 000 ha	2	29	13	316	2 091

Zdroj dat: The Environmental Information Portal - Biodiversity and Protected Areas [online], 2004

Poznámka: Údaje o ploše chráněných území a jejich procentuálním zastoupení vzhledem k celkové rozloze zkoumaného území mohou být zavádějící. Záleží na tom, které národní (místní) kategorie jsou do zkoumání zahrnuty. Konkrétním příkladem je Polsko, ve kterém jsou do skupiny „Kategorie VI. a nezařaditelné“ zahrnuta území s velmi nízkým stupněm ochrany (v praxi je jejich ochrana minimální – např. „obszar chronionego krajobrazu“). V územní ochraně přírody a krajiny přesahuje Česko, Německo a Polsko vysoko evropský i světový průměr rozlohy chráněných území vzhledem k celkové ploše území. Z grafu 2 je patrné, že v Německu nejsou prakticky žádná území s nejpřísnějším stupněm ochrany, v České republice není naopak velký počet území s nízkým stupněm ochrany.

¹ CHÚ = chráněné území

Graf 2: Procento území chráněného kategoriemi IUCN v Česku, Německu, Polsku a v Evropě, rok 2003

Zdroj dat: *The Environmental Information Portal - Biodiversity and Protected Areas* [online], 2004 (graf je původní)

Primack (2001) uvádí, že do roku 1998 bylo celosvětově ustanoveno okolo 4500 přísně chráněných území (kategorie I – III) pokrývajících přibližně 500 milionů hektarů a dalších 5899 částečně chráněných území (kategorie IV – VI) pokrývajících 348 milionů hektarů. Celkově je to zhruba jen 6% z celkového povrchu pevniny Země. Přísně chráněné kategorie rezervací, národních parků a národních památek tvoří jen 4% celkové plochy pevniny. Ochrana mořské krajiny zaostává – chráněno je jen 1% mořského prostředí, přestože v zájmu udržení populací komerčně lovených ryb by mělo být chráněno 20krát více.

Tab. 2: Počet a rozloha chráněných a řízených území ve světových geografických regionech, rok 1998.

Region	Plně chráněná území (IUCN kategorie I-III)		Částečně chráněná území (IUCN kategorie IV-VI)		% z celkové rozlohy
	Počet	Rozloha v ha (x 1000)	Počet	Rozloha v ha (x 1000)	
Afrika	300	90 091	446	63 952	5,2
Asie	629	105 553	1 104	57 324	5,3
Severní Amerika	1 243	113 370	1 090	101 344	11,7
Střední Amerika	200	8 346	214	6 446	5,6
Jižní Amerika	487	81 080	323	47 933	7,4
Evropa*	615	47 665	2 538	57 544	4,7
Oceánie**	1 028	53 341	184	7 041	7,1
Celkem	4 502	499 446	5 899	348 433	6,4

Zdroj dat: Primack (2001): Biologické principy ochrany přírody.

* zahrnuje Ruskou federaci, ** zahrnuje Austrálii, Nový Zéland, Papuu-Novou Guineu, Fidži a Šalamounovy ostrovy

pozn.: jsou zahrnuta pouze státem chráněná území o rozloze přes 1000 ha; nejsou uváděna soukromá a lokálně chráněná území, ani Antarktida a Grónsko

5.3 MAN AND THE BIOSPHERE

V roce 1970 byl na generální konferenci UNESCO vyhlášený mezivládní program ekologické spolupráce v planetárním měřítku. Dostal jméno Man and the Biosphere (Člověk a biosféra; MAB). V úvodním prohlášení se uvádí, že MAB má za cíl „rozvinout v rámci přírodních a socioekonomických věd základnu pro rozumné využívání přírodních zdrojů biosféry a pro zlepšení vztahů mezi člověkem a přírodním prostředím; předpovídat důsledky dnešních aktivit do budoucna a tím posilovat lidskou schopnost účinně hospodařit s přírodními zdroji biosféry“.

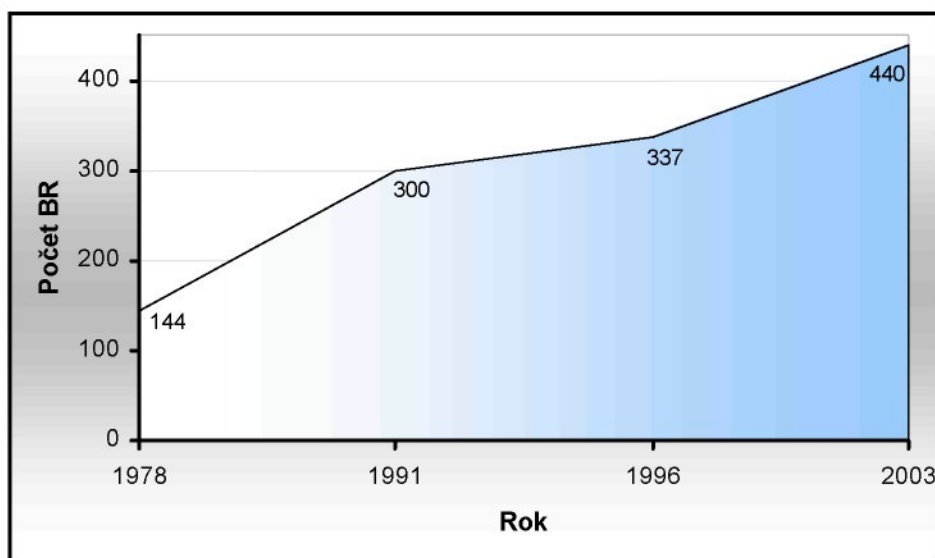
Obr. 5: Logo Man and the Biosphere (zdroj: Man and the Biosphere [online], 2004)

Vyhlášený mezivládní program MAB/UNESCO byl organizován s ohledem na suverenitu partnerských zemí a především s ohledem na demokratické zastoupení rozvinutých i rozvojových zemí. Státy, které se rozhodly účastnit se tohoto programu, si vytvořily národní komitety MAB. V současné době je v programu MAB registrováno 136 suverénních států.

• region Afrika	29 států	63 biosférických rezervací
• region Latinská Amerika a Karibik	18 států	70
• region Asie	19 států	82
• region Evropa a USA, Kanada	31 států	225
• region Arabské státy	15 států	neuvedeno

(*World network of biosphere reserves* [online], 2004)

Graf 3: Postupný nárůst počtu biosférických rezervací ve světě k roku 2003

Zdroj dat: Jeník, J. (1996): Biosférické rezervace České republiky. a *World network of biosphere reserves* [online], 2004

Poznámka: V roce 1996 bylo zapsáno 337 BR¹ v 85 zemích světa, v roce 2003 už 440 BR v 97 zemích.

V první fázi byl program MAB rozdělen do 14 oborových „projektů“ – hlavních tematických okruhů – stanovených buď podle převládajícího biomu (tropický les, temperátní lesy, aridní zóna, horské ekosystémy, stepi ...) nebo podle interakcí mezi člověkem a prostředím (Jeník, 1996) (ochrana přírody, vnímání životního prostředí, vztah mezi přeměnou životního prostředí a demografickými procesy ...).

¹ BR = biosférická rezervace

5.3.1 Projekt č.8 – Ochrana přírodních oblastí a genetického materiálu v nich obsaženého

Otázky ochrany přírody a péče o životní prostředí soustřeďuje hlavně MAB projekt č.8 nazvaný **Ochrana přírodních oblastí a genetického materiálu v nich obsaženého**. Projekt nabyl na významu vlivem nárůstu globálních problémů životního prostředí a zvýšením zájmu o ekologii a biologii. V průmyslových státech je problémem otázka vyčerpatelnosti a obnovitelnosti přírodních zdrojů, zlepšení stavu poškozených ekosystémů a uchování genetické informace u přírodních i zdomácnělých populací rostlin a živočichů. (Jeník, 1996) Vzniklo rozhodnutí založit a sledovat v různých oblastech Země vhodně vybraná území, kde je možné rozvinout širokou spolupráci přes hranice států, bez ohledu na státní ideologii nebo náboženství. Vznikl tak projekt světové sítě biosférických rezervací.

V roce 1973 se ve Švýcarsku konala zvláštní komise projektu MAB č.8, na níž byli pozváni i zástupci Světové unie pro ochranu přírody (IUCN) a Organizace pro výživu a zemědělství (FAO¹) – dvou nejsilnějších partnerských organizací v oboru ekologie a biologické diverzity. Bylo sjednoceno označení biosférické rezervace a stanoveny směrnice pro výběr pracovních a studijních území: Jako biosférické rezervace se budou vybírat suchozemské nebo pobřežní oblasti, kde je možné cílevědomě provádět ochranu genofondu, vědecký výzkum sledující využívání a zneužívání přírodních zdrojů, výměnu informací v mezinárodním měřítku a výchovu odborníků i veřejnosti pro cíle ochrany přírody. Každá BR bude obsahovat:

- reprezentativní ukázky hlavního biomu, který je charakteristický pro příslušnou oblast nebo zeměpisnou zónu
- ukázky výjimečných nebo ojedinělých ekosystémů nebo rostlinných či živočišných populací
- ukázky harmonického využívání přírodních zdrojů místním obyvatelstvem
- ukázky degradované přírody, vyžadující rehabilitaci (Čeřovský, 1988)

BR jsou rozděleny na jádrovou, nárazníkovou a přechodovou zónu – musí být dostatečně velká, aby mohla zahrnovat nejen přísné ochrannářské aktivity, ale i aktivity směřující ke zlepšení stavu narušených území. Musí mít adekvátní legální ochranu (té musí předcházet národní legální ochrana).

V březnu roku 1995 se v Seville konala Mezinárodní konference o biosférických rezervacích organizovaná UNESCO. Byly provedena diskuze doposud dosažených zkušeností a z ní byly vyvozeny nejbližší cíle a úkoly pro organizátory světové sítě BR. Vznikla tak *Sevillská strategie*, která rozděluje jednotlivé úkoly a doporučení na úroveň mezinárodní, národní a jednotlivých biosférických rezervací. Shnutí jednotlivých cílů a úkolů pro biosférické rezervace:

¹ FAO = Food and Agriculture Organization

- Cíl 1 – využívat BR pro ochranu přírodní a kulturní diverzity; úkoly: zlepšovat pokrytí přírodní a kulturní diverzity ve Světové síti BR, začlenit BR do národních ochrannářských plánů.
- Cíl 2 – využívat BR jako modely správného hospodaření v krajině a hledání metod udržitelného rozvoje; úkoly: zajistit podporu a zainteresování místního obyvatelstva, zajišťovat lepší soulad a interakce mezi zónami BR, začlenit BR do územního plánování.
- Cíl 3 – využívat BR pro výzkum, monitoraci, výchovu a školení; úkoly: zlepšovat znalosti o interakcích mezi lidmi a biosférou, zlepšovat aktivity zaměřené na monitoraci, zlepšovat ekologickou výchovu, ekologické vědomí a zainteresování veřejnosti, zlepšovat školení odborníků a manažerů.
- Cíl 4 – důsledně naplňovat ideu BR; úkoly: integrovat všechny funkce BR, posilovat organizaci Světové sítě BR. (Jeník, 1996)

Počty biosférických rezervací (BR) v České republice, v Německu a v Polsku jsou uvedeny v tabulce 3. V případě České republiky a Polska jsou jako BR vyhlášována území již chráněná jako jiná kategorie. V Německu zákon přímo definuje kategorii chráněných území Biosphärenreservat (viz kap. 6), všechna tato území náleží k mezinárodně uznaným.

Tab 3: Počet biosférických rezervací v České republice, v Německu a v Polsku (duben 2004)

Stát	Česká republika	Německo	Polsko
Počet BR	6	14	9

Zdroj dat: *World network of biosphere reserves* [online], 2004.

5.4 NATURA 2000

Snaha o legislativní ochranu přírody jednotně v celé Evropě se na mezinárodní a národní úrovni objevují od 80. let 20. století. Až v posledních letech se tyto myšlenky daří lépe koordinovat. Rada Evropy zahájila již v roce 1976 program vytvoření evropské sítě biogenetických rezervací na ochranu reprezentativních příkladů přirozených biotopů (Primack, 2001). Některé biogenetické rezervace leží i v zemích východní Evropy.

Nejvýznamnějším projektem ochrany přírody Evropské unie (dále jen EU) je naplňování **Směrnice č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Habitat and Species Directive)** z roku 1992 (Primack, 2001). Cílem této směrnice je vytvoření soustavy chráněných území s názvem Natura 2000, pro ochranu ohrožených druhů rostlin a živočichů a cenných biotopů. Cílem vytváření soustavy Natura 2000 je zachování biologické rozmanitosti, ochrana vzácných rostlin a živočichů a zajištění trvalé péče o nejhodnotnější přírodní lokality celé Evropské unie (Kol., 2002a). Ochranný režim bude

v mnoha územích méně přísný než v současných chráněných územích a stát bude podporovat činnosti, které přispějí k zachování stávajících přírodních podmínek. Natura 2000 dává prostor rozumnému lesnímu a zemědělskému hospodaření. K soustavě patří také oblasti zvláštní ochrany, navržené v rámci **Směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků (Birds directive)** z roku 1979 (Primack, 2001), která zavazuje členské státy EU k péči a ochraně ptačích stanovišť, zvláště těch, které slouží stěhovavým a hnízdícím ptákům.

Obr. 6: Logo soustavy chráněných území Natura 2000 (zdroj: Natura 2000 [online], 2004)

5.4.1 Směrnice o stanovištích a směrnice o ptácích

Směrnice o stanovištích (92/43/EHS) ze dne 21. května 1992 se zabývá ochranou přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Tato směrnice byla přijata vzhledem k tomu, že zachování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí včetně ochrany přírodních stanovišť a volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jsou základním cílem v obecném zájmu Společenství, jak uvádí článek 130r Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství. Hlavním cílem této směrnice je podpořit ochranu biologické rozmanitosti s ohledem na hospodářské, sociální, kulturní a regionální požadavky, přispět k udržitelnému rozvoji. Směrnice vznikla i vzhledem k tomu, že na evropském území členských států se stav přírodních stanovišť neustále zhoršuje a stále více druhů je ve volné přírodě vážně ohroženo. Ohrožená stanoviště a druhy představují část přírodního dědictví a jejich ohrožení má často charakter přesahující hranice a je proto nezbytné přijmout opatření na jejich ochranu na úrovni Společenství. Je nutné vyhlásit oblasti zvláštní ochrany s cílem vytvořit spojitou evropskou ekologickou síť tak, aby byla zajištěna ochrana nebo zachování přírodních stanovišť a druhů.

Lokality vhodné pro vyhlášení jako zvláštní oblasti ochrany jsou navrhovány členskými státy, ale u zásadních pro zachování nebo prioritních typů přírodních stanovišť to tak být nemusí. Ve výjimečných případech může být poskytnutý příspěvek na spolufinancování. Územní plánování a strategie územního rozvoje by měly podporovat péči o krajinné prvky. Je nezbytné zlepšování vědeckých a odborných poznatků pro provádění této směrnice a je vhodné podpořit potřebné výzkumné a vědecké práce. Síť Natura 2000 zahrne i zvláště chráněná území, klasifikovaná členskými státy podle směrnice 79/409/EHS.

Směrnice o ptácích (79/409/EHS) ze dne 2. dubna 1979 se zabývá ochranou volně žijících ptáků. Vznikla proto, že početnost velkého množství druhů volně žijících ptáků přirozeně se vyskytujících na evropském území členských států klesá, v některých případech velmi rychle – to ohrožuje biologickou rovnováhu. Opatření je potřeba uplatnit na různé činitele ovlivňující početnost ptáků – následky lidské činnosti – především ničení a znečišťování stanovišť ptáků, odchyt a lov ptáků a obchod. Cílem je dlouhodobá ochrana a spravování přírodních zdrojů jako součást dědictví evropských národů. Je třeba omezit odchyt a lov jen na ty druhy, jejichž biologický stav to umožňuje s přihlédnutím ke specifickým podmínkám v jednotlivých oblastech. Je nezbytné zakázat různé prostředky, zařízení nebo metody hromadného nebo nevýběrového odchytu nebo zabíjení. Směrnice by měla umožnit ochranu stěhovavých ptáků a podporovat související vědecký výzkum, měla by omezit možnost vysazení nepůvodních druhů ptáků, které by mohly poškodit místní flóru a faunu.

Území Evropské unie obsahuje několik tisíc typů přírodních stanovišť (Primack, 2001), v seznamech směrnic je uvedeno 230 druhů zvířat, 483 druhů rostlin a 181 druhů ptáků. Soustava pokrývá celou Evropu – na severu je hranicí Finsko, na jihu Kanárské ostrovy (Natura 2000 FAQ's, 2004). Konkrétní podobu soustava Natura 2000 získává zhruba až od roku 2000, kdy se v některých státech vymezení chráněných území dostává k finální podobě. Státy, které k EU přistoupily v roce 2004 se nacházejí ve fázi schvalování navržených území, proto se následující údaje týkají pouze „původní patnáctky“. Chráněná území Natury 2000 pokrývají průměrně 20% rozlohy těchto států, ptáčích oblastí 212 000 km² a chráněná stanoviště 418 000 km² (Natura 2000 FAQ's, 2004). Největší podíl „naturových“ území na ploše svého státu má Dánsko – 23,8%, Španělsko – 23,5% a Řecko – 20,9 %. Na opačné straně pořadí se nachází Francie – pouze 7,5 % území a Německo – 9% území (Kol., 2004). Ani v těchto státech není vyhlašování chráněných území Natura 2000 zcela dokončeno.

5.4.2 Další evropské ekologické aktivity

Dalšími aktivitami pro ochranu přírody jsou síť Smaragd a tzv. Evropská ekologická síť (EECONET). **Smaragd** je iniciativou Bernské úmluvy (o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť) z roku 1979. Představuje rozšíření koncepce soustavy chráněných území Natura 2000 mimo členské státy EU. Kromě 40 evropských států se k této dohodě připojily také Senegal, Burkina-Faso a Tunisko (Primack, 2001).

Konference evropských ministrů životního prostředí přijala v roce 1995 v Sofii „**Celoevropskou strategii biologické a krajinné rozmanitosti**“. V dokumentu je mj. formulován cíl uajistit ochranu ekosystémů, živočišných a rostlinných druhů, biologické rozmanitosti a krajin evropského významu formou **Evropské ekologické sítě** (Pan-European Ecological Network – PEEN, ve střední Evropě známější jako EECONET). Tento projekt je založený hlavně na existujících chráněných územích, konkrétně Natuře 2000 a jejím rozšíření

do nečlenských států EU pomocí sítě Smaragd (Primack, 2001). Tato soustava by se měla skládat z jádrových území (biocenter) a biologických koridorů, které spojují biocentra a vytvářejí migrační trasy organismů. Rozdíl mezi sítěmi Natura 2000 a EECONET je právní vymahatelnost budování soustavy Natura 2000 u členských států, zatímco EECONET nevyplývá ze žádného právního závazku.

6. ÚZEMNÍ OCHRANA PŘÍRODY VE STÁTECH EUROREGIONU NISA

6.1 ČESKÁ REPUBLIKA

První konkrétní snahy o ochranu přírody na území České republiky se objevují v 18. století, o něco později, roku 1838 jsou vyhlášena první chráněná území – Žofínský prales a prales Hojná Voda. Od roku 1922 byly přírodní krásy a krajinný ráz částečně chráněny přidělovým zákonem, v roce 1933 začal platit Výnos o ochraně přírodních památek (vyvolal vznik nových chráněných území). První zákon o ochraně přírody byl vydán roku 1956, mj. dělí chráněná území do osmi kategorií. Samostatné Ministerstvo životního prostředí bylo založeno v roce 1989 a následně roku 1992 byl vydán Zákon č. 114/1992 S., o ochraně přírody a krajiny. Roku 2004 byl z důvodu přistoupení k Evropské unii novelizován.

6.1.1 Historie ochrany přírody a krajiny v ČR do roku 2004

Jako první snahy o ochranu přírody lze uvést zákoník Maiestas Carolina Karla IV. Byl vydán roku 1355 jako právní dokument pro správu koruny české a jedná se o jedno z prvních ustanovení na ochranu přírody v Evropě (Kostkan, 1996). Konstatuje se v něm, že v Království Českém jsou lesy, jejichž „rozlehlost, hustota a výška stromů jsou známy v mnoha zemích světa“ (Křepela, 2004). Objevuje se ale i stížnost, že lesy jsou již v některých krajích vytěženy, vyorány a vykopány. Významné bylo ustanovení o zákazu vypalování lesů (Křepela, 2004). Tyto aktivity plynuly ze snahy chránit majetek – honiteb proti pytláctví, lesů proti ničení hrabáním steliva a vypásáním (Kostkan, 1996). Maiestas Carolina se pro odpor zemské šlechty zákoníkem nikdy nestal (Křepela, 2004).

První záměrné snahy o ochranu přírody se objevily již v 18. století – v roce 1721 vydal Adam Schwarzenberg opatření k ochraně medvědů na Šumavě (Maršáková-Němejcová, 1997). První hnutí na ochranu přírody vznikají v českých zemích v polovině devatenáctého století a vycházejí spíše z estetických a kulturních důvodů. Postupem času se chrání celé přírodní soubory. Ochrana není dostatečná, protože izolované enklávy přírodě blízkých nebo přirozených ploch jsou často obklopeny krajinou s poškozenými složkami prostředí. Jsou tak znehodnoceny a zanikají.

K prvním chráněným územím České republiky patří **pralesy Žofínský a Hojná voda**, vyhlášené 28. 8. 1838 majitelem panství hrabětem J. A. Languetval-Buquoy a rezervace **Boubínský prales**, založená v roce 1858 knížetem J. Schwarzenbergem, k nimž roku 1894 přibyla ještě rezervace Buky u Vysokého Chvojna (Dědina, 1930). O zřízení rezervace Žofínský prales hrabě Buquoy prohlásil: „Rozhodl jsem se zachovati zmíněnou lesní část jako památník dávno minulých dob názoremu požitku pravých přátel přírody, vzdáti se v ní veškerého lesnického těžení, aby se v této části žádné dříví nekácelo, stelivo se nebralo a drobné dříví se

nevybíralo. Zkrátka vše ponecháno bylo v dnešním stavu." (Bílek, 1999). Žofínský prales a Hojná voda jsou nejstaršími rezervacemi v Evropě (Maršáková-Němejcová, 1997). Zároveň se objevují snahy o ochranu všech přírodních hodnot. Šlechtici totiž mají tradiční zálibu v lesích, které byly jejich dlouhodobým rodovým dědictvím a proto se někteří snaží vyloučit zvláště krásné a typické partie z lesní těžby a zachovat je tak nezměněné do budoucnosti (Dědina, 1930). Už v roce 1837 bylo vydáno *nařízení o povinnosti udržování stromů* u veřejných cest. V roce 1854 byl vydán tzv. Prügel patent k ochraně přírodních památek a v roce 1870 zákon o ochraně zemědělsky užitečného ptactva (Ranneberg – Brockman, 1995).

Před rokem 1922 byly zřizovány přírodní rezervace pouze na soukromoprávním základu, vlastníky, většinou fyzickými osobami, resp. zájmovými spolky, od roku 1922 zřizoval chráněná území na základě přídělového zákona i stát (Hokr, 2002). Rezervace byly děleny na úplné, kde byly vyloučeny všechny lidské zásahy, a částečné, kde byl povolený určitý způsob hospodaření.

Před rokem 1956 neexistoval v tehdejší Československu žádný zákon o ochraně přírody, který by upravoval režim chráněných území. V praxi byl využíván jen **zákon přídělový č. 81/1920 Sbírky zákonů a nařízení**, především § 20, podle kterého neměly být rušeny přídělem (změnou na zemědělskou aj. půdu) přírodní krásy a krajinný ráz a neměla být způsobena újma mimo jiné přírodním památkám (Ranneberg – Brockman, 1995). K tomuto účelu mohl pozemkový úřad svolit, aby plochy, které jsou věnovány přírodním parkům, které slouží k okrase krajiny, nebo jejichž účelem je zachovat ukázkou původního krajinného rázu, byly ponechány původnímu vlastníku (tedy propuštěny ze záboru). Propuštění záboru bylo možné, pokud se vlastník podřídil podmínkám stanoveným pozemkovým úřadem v dohodě se zúčastněným ministerstvem (většinou Ministerstvo školství a národní osvěty).

Z hlediska územní ochrany se stal významným **Výnos Ministerstva školství a národní osvěty č.j. 143.547 ze dne 31.12.1933**, o ochraně přírodních památek. V Ústředním seznamu ochrany přírody (soustřeďuje základní dokumentaci týkající se zvláště chráněných území a památných stromů, vede jej Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (vyhláška MŽP ČR č. 395/1992 Sb.)) se u některých rezervací uvádí tento výnos a datum za den vyhlášení rezervace. Jedná se o tzv. Silvestrovské dekrety, kterými byl jako přírodní rezervace vyhlášený např. Novozámecký rybník. Existence těchto chráněných území byla později po právní stránce problematická a v podstatě nepodložená (Turoňová, 2002).

Dříve než byl vydán Zákon o státní ochraně přírody v roce 1956 Ministerstvem školství a kultury byla v roce 1952 schválena terminologie chráněných území přírody. Podle tehdejších mezinárodních ochranných pravidel byly rezervace děleny na všeobecné a zřízené za zvláštním účelem (Čeřovský, 1988). Při jejich zřizování a stanovení ochranných podmínek měla být sledována především ochrana nějaké složky rezervace. Rezervace se dělily na částečné (ochrana příslušné složky přírody jako celku) a zvláštní (konkrétní typ sledovaných objektů).

Zvláštní rezervací byla i chráněná krajinná oblast, která byla zřizována pro zachování části krajinného typu pro jeho vědeckou, estetickou, rekreační a další hodnotu.

Prvním zákonem týkajícím se ochrany přírody v České republice byl **Zákon č. 40/1956 Sb.**, o státní ochraně přírody. Tento zákon vymezoval v § 3 až do vyhlášení nového zákona v roce 1992 následující jednotky územní ochrany: *národní parky, chráněné krajinné oblasti, státní přírodní rezervace, chráněná naleziště, chráněné parky a zahrady a chráněné studijní plochy*. K územní ochraně přírody patřily i § 6 definované *chráněné přírodní výtvořy a chráněné přírodní památky*.

Paragraf 8 upravoval pravidla vyhlášení územní ochrany chráněných území. Národní park byl stanoven nařízením vlády (podrobnosti upravovaly statusy vydané Ministerstvem školství a kultury po dohodě s Československou akademií věd, Československou akademií zemědělských věd aj.). Nařízením byla stanovena i organizace národního parku a podmínky ochrany. Ostatní chráněná území a krasové zjevny a podmínky jejich ochrany určilo Ministerstvo školství a kultury po dohodě s příslušnými ústředními úřady a orgány. Chráněné přírodní výtvořy s výjimkou krasových zjevů a chráněné přírodní památky a podmínky jejich ochrany určila Rada Krajského národního výboru.

Samostatné **Ministerstvo životního prostředí (MŽP)** bylo zřizováno 19. 12. 1989 zákonem ČNR č. 173/1989 Sb. k 1. 1. 1990 jako ústřední orgán státní správy a orgán vrchního dozoru ve věcech životního prostředí (Historie a poslání MŽP [online]). V kompetenci MŽP je mj. ochrana přirozené akumulace vod, ochrana vodních zdrojů, ochrana přírody a krajiny, zemědělského půdního fondu, ochrana horninového prostředí, nerostných zdrojů a podzemních vod, dále geologické práce a ekologický dohled nad těžbou, posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí atd.

Nový zákon o ochraně přírody a krajiny vyhlásilo Ministerstvo životního prostředí ČR v roce 1992 – **Zákon č. 114/1992 Sb.** Jsou v něm definovány nové kategorie zvláště chráněných území. Pravidla překategorizování řeší § 90 odst. (6), (7), (8) Zákona 114/1992 Sb.

Státní přírodní rezervace vyhlášené podle § 4 odst. (3) Zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, byly převedeny do kategorie národních přírodních rezervací (§ 28), přírodních rezervací (§ 33), národních přírodních památek (§ 35) nebo přírodních památek (§ 36). Chráněná naleziště, chráněné parky a zahrady a chráněné studijní plochy vyhlášené podle § 5 Zákona č. 40/1956 Sb. se vyhláší za národní přírodní památky nebo přírodní památky (§ 35 a 36). Chráněné přírodní výtvořy a chráněné přírodní památky vyhlášené podle § 6 Zákona č. 40/1956 Sb. se prohlásily za přírodní památky (§ 36), pokud nebyly zařazeny do kategorie národních přírodních rezervací (§ 28), přírodních rezervací (§ 33) nebo národních přírodních památek (§ 35). (viz tab 4) Kategorizaci těchto území stanovilo Ministerstvo životního prostředí

obecně závazným právním předpisem (Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Seznam národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a přírodních rezervací obsahují přílohy č. V a VI vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb.

Národní parky a chráněné krajinné oblasti vyhlášené podle § 8 Zákona č. 40/1956 Sb. jsou dále chráněny jako národní parky (§ 15) a chráněné krajinné oblasti (§ 25).

Tab. 4 Překategorizování chráněných území v České republice Zákonem č. 114/1992 Sb.

Podle Zákona č. 40/1956 Sb.	Podle Zákona č. 114/1992 Sb.
Národní park	národní park
Chráněná krajinná oblast	chráněná krajinná oblast
Státní přírodní rezervace	národní přírodní rezervace přírodní rezervace národní přírodní památka přírodní památka
Chráněné naleziště Chráněné parky a zahrady Chráněné studijní plochy	národní přírodní památka přírodní památka
Chráněné přírodní výtvořy Chráněné přírodní památky	přírodní památka (národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památka) ¹

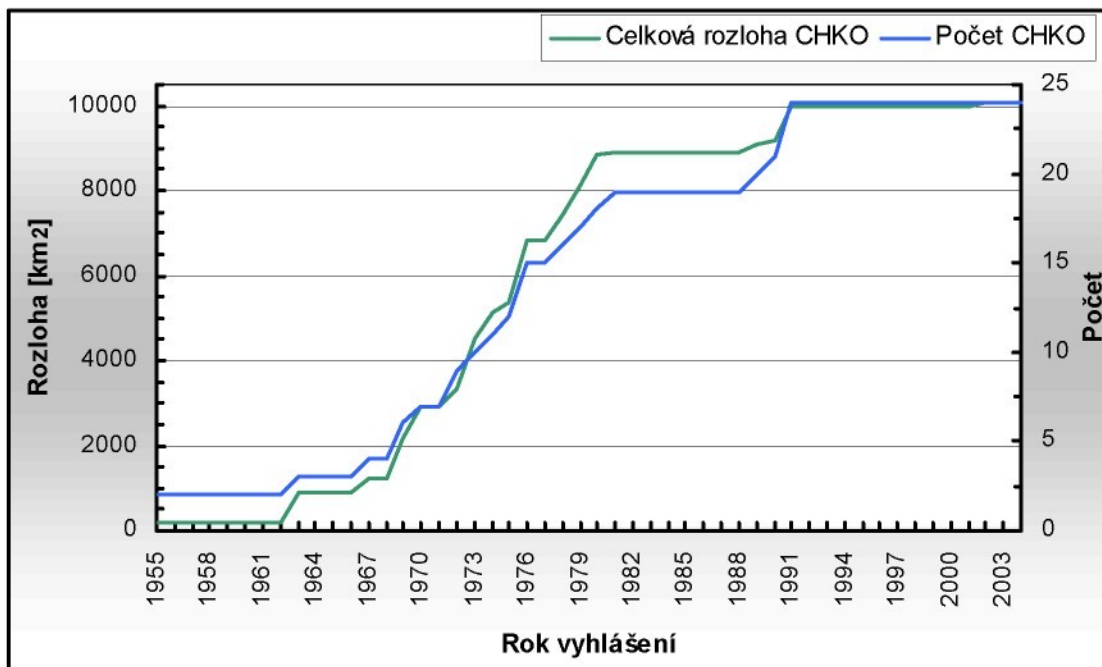
Pozn.: stanovilo MŽP obecně závazným právním předpisem (vyhláška č. 395/1992 Sb.)

Zdroj dat: § 90 odst. (6), (7), (8) zákona č. 114/1992 Sb.

Trendy ve vyhlásování chráněných území (CHÚ) od počátku jejich legislativního vymezení jsou zachyceny v grafu 4 a 5. Znázorňují jak početní, tak plošný vývoj chráněných krajinných oblastí (CHKO) a národních přírodních rezervací (NPR). V obou případech dochází i k poklesu křivek, což značí rušení, resp. snižování rozlohy existujících chráněných území. Z grafů je možné vyčíst průměrnou rozlohu vybraných kategorií CHÚ v jednotlivých letech. Rozvoj počtu CHKO v podstatě stagnoval v letech 1955 – 1966 a v 80. letech 20. století, zatímco počet NPR narostl nejvíce kolem roku 1956 (vyhlášení Zákona o státní ochraně přírody). Zároveň v té době vzrostla i průměrná rozloha NPR. Přerušení v grafu NPR zapříčiňuje období druhé světové války, kdy péče o chráněná území nebyla zabezpečena. Stagnace v jejich vyhlásování probíhá od 70. let 20. století do počátku 21. století, s výkyvem v letech 1987 až 1991. Nárůst rozlohy CHKO v roce 2002 je způsobený plošným rozšířením CHKO Český ráj.

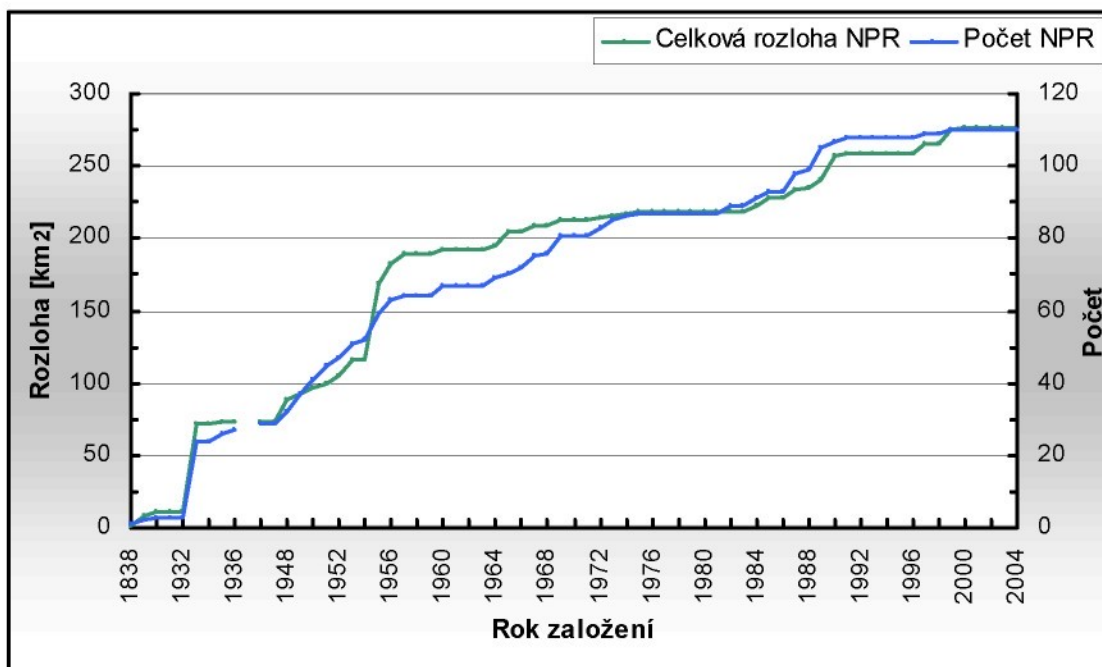
¹ K převedení na kategorie uvedené v závorce došlo jen ojediněle

Graf 4: Historický vývoj počtu a rozlohy chráněných krajinných oblastí v ČR v letech 1955 až 2004

Zdroj dat: Ústřední seznam ochrany přírody, dostupné z: <www.aopk.cz> (graf je původní)

Graf 5: Historický vývoj počtu a rozlohy národních přírodních rezervací v ČR, k roku 2004

Zdroj dat: Ústřední seznam ochrany přírody, dostupné z: www.aopk.cz (graf je původní)

Od roku 2003 byla z důvodu přistoupení České republiky do Evropské unie projednávána novela Zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Ke schválení došlo 8.dubna 2004 jako **Zákon č. 218/2004 Sb.** Mezi kategorie chráněných území musí být zahrnuta chráněná území evropské sítě Natura 2000, jejímž cílem je zabezpečit ochranu nejvýznamnějších přírodních lokalit v Evropě. Soustava má zachovat biologickou rozmanitost v Evropě prostřednictvím zvláštních oblastí ochrany („chráněná stanoviště“) a oblastí ochrany ptactva. Území Natury 2000 budou z velké části překrývat existující zvláště chráněná území. Rozdílný by mohl být režim ochrany a management, kdy pro území Natury 2000 je méně přísný.

6.1.2 Současná ochrany přírody a krajiny v ČR

Územní ochrana přírody se v České republice řídí úplným zněním **Zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, kterým byl z důvodu přistoupení k Evropské unii v roce 2004 novelizován. Tento zákon vymezuje paragrafem 14 šest kategorií **zvláště chráněných území (ZCHÚ)**. Jako **velkoplošná ZCHÚ** jsou definovány

- národní parky a
- chráněné krajinné oblasti, jako **maloplošná**
- národní přírodní rezervace,
- přírodní rezervace,
- národní přírodní památky a
- přírodní památky.

Nově určuje § 45 jako kategorie chráněných území evropsky významné lokality a ptáčích oblastí. Nejvyšším **orgánem ochrany přírody** je Ministerstvo životního prostředí ČR, dalšími jsou správy národních parků a chráněných krajinných oblastí, jednotlivé administrativně-správní celky; správu Ústředního seznamu ochrany přírody zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a kontrolním orgánem je Česká inspekce životního prostředí.

Kromě zvláště chráněných území definuje zákon č. 114/1992 Sb. **všeobecné podmínky ochrany přírody a krajiny** pro některé útvary, přírodní objekty nebo úseky krajiny, přispívající k podpoře ekologické rovnováhy nebo mající významnou krajinnou funkci. Tyto lokality nebo větší krajinné úseky jsou označovány jako **obecně chráněná území** a jsou jimi přírodní parky, významné krajinné prvky a územní systémy ekologické stability (Ochrana krajiny [online], 2004). Přechodem mezi obecně a zvláště chráněným územím jsou přechodně chráněné plochy.

6.1.2.1 Národní park

Národní parky jsou § 15 definovány jako rozsáhlá území, jedinečná v národním nebo mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají lidskou činností málo ovlivněné

ekosystémy, v nichž mají rostliny, živočichové a neživá příroda mimořádný vědecký a výchovný význam.

Národní park je vyhlášen zákonem. Základní ochranné podmínky národních parků jsou stanoveny § 16. Území se člení zpravidla do tří zón ochrany přírody vymezených s ohledem na přírodní hodnoty (§ 17). Nejprísnější režim ochrany se stanoví pro první zónu; bližší charakteristiku a režim zón upravuje obecně závazný právní předpis, kterým se NP vyhláší. Pro každý NP navrhuje a schvaluje orgán ochrany přírody plán péče o národní park a jeho ochranné pásmo, zpravidla na období deseti let (§ 18). Na území NP je omezený vstup, vjezd, volný pohyb osob mimo současně zastavěné území obcí a rekreační a turistická aktivita osob (podmínky omezení stanoví tento zákon a návštěvní řády – vydané orgánem ochrany přírody NP formou obecně závazné vyhlášky) (§ 19). Národní parky mají samostatný správní orgán – správu národního parku – který koordinuje a řídí všechny hlavní aktivity, týkající se zásahů do přírodního prostředí.

6.1.2.2 Chráněná krajinná oblast

Chráněné krajinné oblasti (CHKO) jsou podle § 25 rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.

Chráněné krajinné oblasti, jejich poslání a bližší ochranné podmínky vyhláší vláda republiky nařízením. K bližšímu určení ochrany přírody CHKO se vymezují zpravidla čtyři, nejméně tři zóny odstupňované ochrany přírody (první zóna má nejprísnější režim ochrany přírody) (§ 27). Vymezení a změny jednotlivých zón stanoví MŽP vyhláškou po projednání s dotčenými obcemi. Podrobnější režim zón ochrany přírody CHKO se stanoví obecně závazným právním předpisem. K usměrňování a ovlivňování lidské činnosti a ke stanovení úkolů ochrany přírody v těchto oblastech se navrhuje a schvaluje plány péče v chráněných krajinných oblastech, zpravidla na období deseti až patnácti let. Plány péče vycházejí z ochranných podmínek a z režimu zón ochrany přírody CHKO a jsou výchozím podkladem pro územně plánovací dokumentaci, lesní hospodářské plány a další plánovací dokumentaci. Hospodářské využívání těchto území se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Rekreační využití je přípustné, pokud nepoškozuje přírodní hodnoty chráněných krajinných oblastí. Každá oblast má svou správu chráněné krajinné oblasti pro koordinaci činností, které se dotýkají přírodního prostředí.

Tab. 5: Velkoplošná zvláště chráněná území v ČR k 31. 12. 2003

Kategorie	Počet	Výměra v ha	% plochy ČR
Národní park	4	110 304	1,40
Chráněná krajinná oblast	24	1 042 739	13,22
<i>Celkem</i>	28	1 153 043	14,62

Zdroj dat: Ústřední seznam ochrany přírody (www.nature.cz)

6.1.2.3 Národní přírodní rezervace

Jako národní přírodní rezervace (NPR) může být orgánem ochrany přírody vyhlášeno menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním nebo mezinárodním měřítku (§ 28).

Národní přírodní rezervace vyhláší Ministerstvo životního prostředí ČR obecně závazným předpisem¹. Zároveň s vyhlášením jsou stanoveny jejich bližší ochranné podmínky (§ 28). Využívání NPR je možné jen v případě, že se jím uchová nebo zlepší dosavadní stav přírodního prostředí. Je vyloučeno intenzivní hospodářské využívání, těžba surovin, jakákoliv výstavba, chovy zvířat, pořádání hromadných sportovních nebo společenských akcí a všechny další zásahy, které mají za následek změnu vegetačního krytu, fauny, vodního režimu, půdy nebo jejího chemizmu. Vstup veřejnosti do těchto území je možný jen po vyznačených cestách a na vyhrazená místa. Pro NPR může být stejně jako pro ostatní kategorie zvláště chráněných území vyhlášeno ochranné pásmo, v němž jsou omezeny některé aktivity, které by mohly svými důsledky poškozovat přírodní složky nebo narušovat přírodní vývoj.

6.1.2.4 Přírodní rezervace

Menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických pro příslušnou geografickou oblast může orgán ochrany přírody vyhlásit za přírodní rezervaci. Stanoví přitom také jejich bližší ochranné podmínky (§ 33). Vyhláší ji obecně závazným předpisem příslušný krajský úřad, který také povoluje výjimky z ochrany, jde-li o veřejný zájem (ZCHÚ [online], 2004).

6.1.2.5 Národní přírodní památka

Národní přírodní památkou může být vyhlášen přírodní útvar menší rozlohy, především geologický nebo geomorfologický (např. jeskyně, geologický profil), naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým nebo estetickým významem; i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk (např. historické parkové úpravy krajinných úseků, arboreta) (§ 35). Národní

¹ Pokud má být jako NPR vyhlášeno území na ploše národního parku nebo chráněné krajinné oblasti, vyhláší ji správa NP, resp. správa CHKO

přírodní památky vyhláší Ministerstvo životního prostředí ČR obecně závazným předpisem¹ (vyhláškou). Jejich ochrana spočívá v zákazu takových činností, které by daný objekt mohly poškodit nebo zničit.

6.1.2.6 Přírodní památka

Přírodní památkou může být vyhlášen přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický nebo geomorfologický útvar, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s regionálním ekologickým, vědeckým nebo estetickým významem; i takový, který svou činností formoval člověk (§ 36). Její ochranu zřizuje příslušný krajský úřad.

Tab. 6: Maloplošná zvláště chráněná území v ČR k 31. 12. 2003

Kategorie	Počet	Výměra v ha	% plochy ČR	Z toho ve velkoplošných ZCHÚ	
				počet	ha
Národní přírodní rezervace	110	27 873	0,35	64	17 798
Národní přírodní památka	104	2 698	0,03	25	595
Přírodní rezervace	750	32 799	0,42	242	13 218
Přírodní památka	1 180	26 324	0,33	263	16 914
<i>Celkem</i>	<i>2 144</i>	<i>89 696</i>	<i>1,40</i>	<i>594</i>	<i>42 525</i>

Zdroj dat: Ústřední seznam ochrany přírody (www.nature.cz)

Vývoj přírodních poměrů v národních přírodních rezervacích, přírodních rezervacích, případně v národních přírodních památkách a přírodních památkách a jejich ochranných pásmech² se usměrňuje na základě plánů péče. Tyto plány obsahují pokyny pro regulaci přirozeného vývoje a lidských činností, především pro provádění praktických zásahů v příslušných zvláště chráněných částech přírody. Plány péče schvaluje orgán ochrany přírody zpravidla na období deseti let. Jsou využívány jako závazný podklad pro jiné druhy plánovacích dokumentů, především pro lesní hospodářské plány a územně plánovací dokumentace.

Zvláště chráněná území jsou evidována v Ústředním seznamu ochrany přírody. Ústřední seznam je veřejný a každý do něj může nahlížet v přítomnosti pověřeného pracovníka (§ 42). Vede jej Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK) (dle vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb.) a je dostupný i z internetových stránek AOPK <www.aopk.cz>. Online jsou dostupné informace o lokalizaci objektu, stručná charakteristika předmětu ochrany a zřizovací vyhláška objektu, kterou je definováno mj. přesné územní vymezení, bližší ochranné podmínky, ochranné pásmo.

¹ Pokud má být jako NPR vyhlášeno území na ploše národního parku nebo chráněné krajinné oblasti, vyhláší ji správa NP, resp. správa CHKO

² není-li vyhlášeno, je jím území do vzdálenosti 50 m od hraniční linie vymežující území - (§ 37)

K označení národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací a národních přírodních památek se užívá velkého státního znaku České republiky. Na označení přírodních rezervací a přírodních památek se užívá malého státního znaku České republiky (§ 42).

Nově jsou od roku 2004 § 45 definované **evropsky významné lokality**, které mohou být vyhlášeny v biogeografické oblasti nebo oblastech, ke kterým náleží, pokud přispívají: k udržení nebo obnově příznivého stavu alespoň jednoho typu evropských stanovišť nebo alespoň jednoho evropsky významného druhu z hlediska jeho ochrany; k udržení biologické rozmanitosti biogeografické oblasti. Člení se na významná stanoviště a ptačí oblasti. Pro ptačí oblasti se vymezí území nejvhodnější pro ochranu z hlediska výskytu, stavu a početnosti populací ohrožených druhů ptáků na území ČR a stanovených předpisy Evropského společenství, které stanoví vláda nařízením. Cílem je zajištění přežití druhů ptáků a rozmnožování v jejich areálu rozšíření. Nařízením mohou být stanoveny činnosti, ke kterým je potřebný souhlas orgánu ochrany přírody, ale zohlední požadavky hospodářské, rekreace a sportu a rozvojové záměry dotčených obcí.

6.1.2.7 Obecně chráněná území

K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými a estetickými a přírodními hodnotami, který není podle zákona zvláště chráněn (Zvláště chráněná území), může orgán ochrany přírody zřídit podle § 12 obecně závazným právním předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území. Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umísťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny a vztahy v krajině. (§ 12)

Jako významné krajinné prvky (VKP) mohou být vyhlášeny lesy, rašeliniště, vodní toky, jezera, rybníky, údolní nivy a jiné části krajiny zaregistrované orgány ochrany přírody. VKP se neregistrují na území chráněných krajinných oblastí a národních parků, kde jsou chráněny vyšší legislativní formou ochrany (Primack, 2001). Jejich vyhlášení patří mezi formálně nejrychlejší a nejjednodušší způsob zajištění územní ochrany. VKP jsou chráněny před poškozováním a využívají se pouze tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k narušení nebo oslabení jejich ekologickostabilizační funkce.

Územní systém ekologické stability je národní ekologickou sítí přirozených nebo přírodě blízkých ekosystémů zabezpečujících ochranu a obnovu hodnotných částí krajiny, která působí příznivě na ekologickou rovnováhu svého okolí (Primack, 2001). ÚSES stanoví a jeho hodnocení provádějí orgány územního plánování a ochrany přírody ve spolupráci s orgány

vodohospodářskými, ochrany zemědělského půdního fondu a státní správy lesního hospodářství. Podrobnosti vymezení a hodnocení ÚSES stanoví MŽP obecně závazným právním předpisem. (§ 4)

Území s dočasným nebo nepředvídaným výskytem významných rostlinných nebo živočišných druhů, nerostů nebo paleontologických nálezů nebo z důvodů vědeckých, studijních a informačních může být vyhlášeno za přechodně chráněnou plochu. Je vyhlášována rozhodnutím obce s rozšířenou působností, které obsahuje zdůvodnění a účel ochrany, omezení činností, které by předmět ochrany mohly poškodit nebo zničit a předem stanovené časové období (dobu nebo roční období) (Přechodně chráněná plocha [online], 2004).

Ze zákona jsou také chráněny jeskyně a paleontologické nálezy před zničením a poškozováním. Dále jsou chráněny dřeviny rostoucí mimo les – jedná se především o povolení ke kácení dřevin, jejichž obvod kmene ve výšce 130 cm přesahuje 80 cm nebo jedná-li se o souvislé keřové porosty, které pokrývají plochy větší než 40 m². Mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí je možné vyhlásit za památné stromy, které je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji. Je-li potřeba je zabezpečit před škodlivými vlivy okolí, vymezí pro ně orgán ochrany přírody ochranné pásmo. Automaticky má každý památný strom základní ochranné pásmo ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad zemí (§ 46).

6.1.2.8 Koncepce ochrany přírody

Zákon č. 114/1992 Sb. zavazuje kraje ke zpracování koncepce ochrany přírody a krajiny pro své území. Klíčovým podkladem pro krajské koncepce ochrany přírody a krajiny je Státní program ochrany přírody a krajiny schválený vládou v roce 1998 (Šmída, 2004). Státní program poskytuje souhrnnou analýzu stavu přírody a krajiny, jeho příčin a vývojových trendů; vyhodnocení dosavadních nástrojů ochrany přírody a krajiny. Ochrana přírody a krajiny je označena za veřejný zájem překračující rámec zájmové nebo poznávací činnosti úzkého okruhu odborníků či spolků. Podle státního programu má zachování příznivého stavu přírodního prostředí a krajiny má v dnešní době strategický význam pro lidskou společnost, ochrana přírody a krajiny má mezioborový charakter. S těmito charakteristikami se snaží pracovat i krajská koncepce.

Základním cílem koncepce ochrany přírody a krajiny je vytvoření předpokladů a informační základny pro sladění všech činností v krajině tak, aby nedocházelo ke snižování přírodních hodnot lokalit i celého kraje, a byly účinně ochráněny oblasti s vyšší přírodovědnou a krajinnou hodnotou. Koncepce také stanoví pravidla a opatření podporujících ochranu a tvorbu ekologicky stabilní krajiny (Šmída, 2004).

Koncepce ochrany přírody a krajiny pro Liberecký kraj byla dokončena v květnu 2004, v Ústeckém kraji se její zpracování chystá na rok 2005.

6.1.3 Orgány ochrany přírody

Orgány ochrany přírody jsou: obecní úřady, pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, správy národních parků a chráněných krajinných oblastí, Česká inspekce životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí a újezdní úřady (Ministerstvo obrany). (§ 75)

Obecní úřady povolují s výjimkou území národních parků kácení dřevin a jsou oprávněné k pozastavení, omezení nebo zákazu kácení dřevin, ukládají náhradní výsadbu a vedou přehled pozemků vhodných k náhradní výsadbě. Dále vedou přehled o veřejně přístupných účelových komunikacích, stezkách a pěšinách ve svém správním obvodu. (§ 76)

Pověřené obecní úřady vydávají závazná stanoviska k zásahům do registrovaných krajinných prvků a registrují významné krajinné prvky; *vyhlašují památné stromy* a jejich ochranná pásma, zajišťují jejich ochranu, popřípadě ruší jejich ochranu; podílejí se na vytváření ústředního seznamu ochrany přírody pro svůj správní obvod a vydávají souhlas ke zřizování nebo rušení cest. (§ 76)

Podle § 77 obecní úřady obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu, nejde-li o národní park, chráněnou krajinnou oblast nebo jejich ochranné pásmo, vymezují a hodnotí místní *systém ekologické stability*, vedou výpisy z Ústředního seznamu ochrany přírody ve svém správním obvodu. Vykonávají státní dozor v ochraně přírody a krajiny, ve svém správním obvodu vykonávají státní správu v ochraně přírody a krajiny, nejde-li o území národního parku, chráněné krajinné oblasti nebo jejich ochranného pásma.

Kraje dle § 77 zpracovávají ve spolupráci s Ministerstvem ŽP prognózy, koncepce a strategie ochrany přírody ve své územní působnosti, nejde-li o NP, CHKO, NPR, NPP nebo jejich ochranné pásmo. Mohou vydávat nařízení o *zřízení přírodního parku* a stanovit omezení využití jeho území a zajišťují péči o ně. Krajské úřady ve svém správním obvodu, nejde-li o území národního parku nebo chráněné krajinné oblasti vymezují a hodnotí regionální *územní systém ekologické stability*, vydávají souhlasy k povolení ke zpřístupňování nebo změně využití *jeskyní*; *vyhlašují přírodní rezervace a přírodní památky* a jejich ochranná pásma, stanoví jejich bližší ochranné podmínky a zajišťují péči o ně. Udělují výjimku ze zákazů v přírodních rezervacích, vydávají souhlasy k činnostem stanoveným v bližších ochranných podmínkách přírodních rezervací a přírodních památek; schvalují plány péče o PR a PP, sjednávají smlouvy o zřízení PR a PP. Kraje vedou výpisy z Ústředního seznamu ochrany přírody pro svůj správní obvod; vykonávají státní dozor v ochraně přírody a krajiny, jsou odvolacími orgány proti

rozhodnutím vydaným obecním úřadem, pověřeným obecním úřadem nebo obecním úřadem obce s rozšířenou působností. ...

Správy národních parků a chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem vykonávají státní správu v ochraně přírody a krajiny v obvodu své územní působnosti. Tamtéž vedou výpisy z Ústředního seznamu ochrany přírody; projednávají a ukládají pokuty; jsou oprávněny k vydání vyhlášky o *zřízení přírodních rezervací a přírodních památek*. Správy přezkoumávají rozhodnutí orgánů obcí vydaná ve správním řízení v oblasti ochrany přírody a krajiny, vydávají souhlas v ptačích oblastech, na jejichž území se nachází NP, CHKO, NPR nebo NP. Udělují výjimky z ochranných podmínek zvláště chráněných kriticky a silně ohrožených druhů. Správy provádějí potřebné inventarizační přírodovědné průzkumy, dokumentaci a šetření v ochraně přírody, spolupracují s výzkumnými a vědeckými pracovišti a zajišťují strážní, informační a kulturně výchovnou činnost. Správy také zajišťují péči o zvláště chráněná území ve své územní působnosti. ... (§ 78) Správy jsou zastřešeny orgánem Správa ochrany přírody.

Správy národních parků vykonávají na území NP činnost odpovídající kompetencím krajských úřadů a nižších správních orgánů. Navrhují plán péče o národní park a zřizují radu národního parku¹.

Na území vojenských újezdů vykonávají státní správu v ochraně přírody a krajiny újezdní úřady v rozsahu kompetencí od nejnižších správních orgánů po kraje a správy. Ministerstvo obrany na území újezdů zpracovává ve spolupráci s MŽP prognózy, koncepce a strategie ochrany přírody, vymezuje a hodnotí regionální systém ekologické stability, vydává předpisy pro zřízení přírodních rezervací a přírodních památek a jejich ochranných pásem a stanoví jejich bližší ochranné podmínky, schvaluje jejich plány péče.

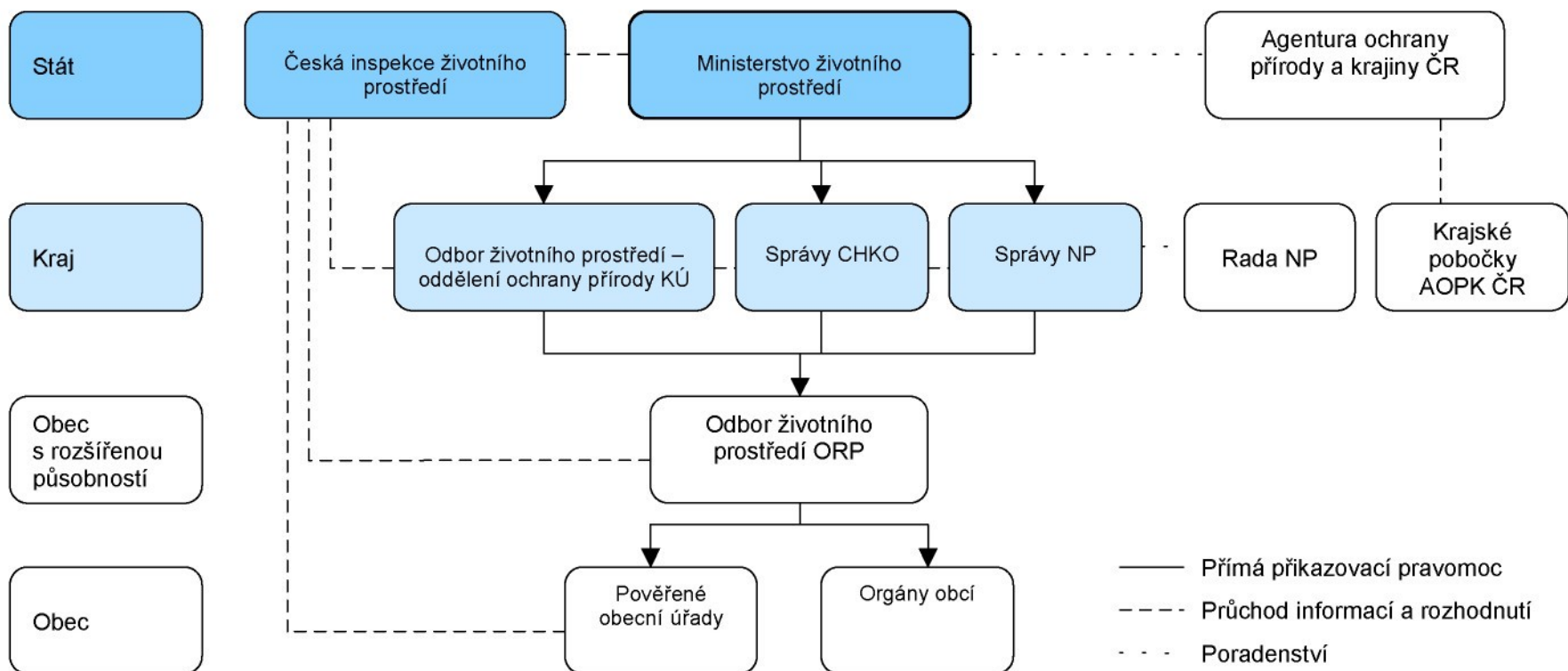
Ministerstvo životního prostředí ČR je ústředním orgánem státní správy ochrany přírody v České republice. Mimo jiné zabezpečuje mezinárodní spolupráci České republiky v oboru ochrany přírody a krajiny, provádí vymezení a hodnocení *nadregionálního systému ekologické stability*. Vydává vyhlášky, kterými se *vyhlašují národní přírodní rezervace a národní přírodní památky, vymezuje zóny ochrany přírody národních parků a chráněných krajinných oblastí*; schvaluje plán péče o národní park, národní přírodní rezervaci a národní přírodní památku a plán péče chráněné krajinné oblasti; uděluje souhlasy k činnostem v NPR a NPP a výjimky z ochranných podmínek v těchto územích. Oznamuje záměr vyhlášení národního parku, chráněné krajinné oblasti a národní přírodní rezervace. Zpracovává ve spolupráci s kraji

¹ Rada NP je konzultačním orgánem pro záležitosti příslušného parku – projednává a posuzuje všechny důležité dokumenty ochrany a řízení NP (např. členění do zón ochrany přírody, plán péče, návštěvní řád, způsob péče o les a územní plány. Členy rady jsou delegovaní zástupci obcí a v horských oblastech zástupci Horské služby, dále nejvýznamnější právnické a fyzické osoby s podnikatelskou činností na území parku, odborníky z vědeckých a odborných pracovišť (§ 20).

prognózy a koncepce strategie ochrany přírody v České republice, koordinuje vědeckovýzkumnou činnost v oboru ochrany přírody a krajiny, spolupracuje s Ministerstvem školství v zajišťování ekologické výchovy a vzdělávání. ... (§ 79)

Česká inspekce životního prostředí kontroluje, jak jsou právníckými a fyzickými osobami dodržována ustanovení právních předpisů a rozhodnutí týkající se ochrany přírody a krajiny. Inspekce zjišťuje a eviduje případy ohrožení a poškození přírody a krajiny, jejich příčiny a osoby odpovědné za jejich vznik nebo trvání. Rozhoduje o možnosti a podmínkách uvedení do původního stavu a ukládá povinnost provést přiměřená náhradní opatření. Inspekce ukládá právníckým a fyzickým osobám pokuty za porušení povinností při ochraně přírody a krajiny. O odvolání proti rozhodnutí inspekce rozhoduje MŽP.(§ 80)

Obr. 8: Organizace ochrany přírody v České republice

Zdroj: Zákon č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

6.2 NĚMECKO

Příroda se v Německu cíleně chrání od konce 18. století, prvním chráněným územím byl roku 1835 vyhlášený Drachenfels. V roce 1906 byl založen Státní úřad pro péči o přírodní památky v Prusku, podřízený Ministerstvu kultury. První Říšský zákon na ochranu přírody byl schválen roku 1935 a byly jím vytvořeny jednotné právní podklady pro ochranu přírody. Druhou světovou válkou bylo Německo rozděleno a vývoj ochrany přírody se oddělil. Ve Spolkové republice Německo byl roku 1976 schválen Zákon o ochraně přírody a péči o krajinu, roku 1986 bylo zřízeno Spolkové ministerstvo životního prostředí. V Německé demokratické republice byl stávající Říšský zákon nahrazen v roce 1954 Zákonem o zachování domácí přírody a péči o ní a roku 1970 byl schválen Zákon o plánovité tvorbě socialistické krajinné kultury v NDR. Dnes platí Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege z roku 2002.

6.2.1 Historie ochrany přírody a krajiny v SRN

Počátky ochrany přírody se v Německu vyvíjely koncem 18. století. Po dlouholetých sporech mezi průmyslem kamenolomů a ochránci krajiny a kulturních památek byl v roce 1836 díky svému romantickému charakteru vyhlášen *Drachenfels* v pohoří Siebengebirge u Bonnu za první přírodní chráněné území v Německu (Ranneberg, 1995).

V obou bývalých německých státech má ochrana přírody společný historický základ z první poloviny 19. století. Přestože byly státní útvary rozdílné, motivace a stanovení cílů ochrany přírody byly určovány jak původními romantickými (estetickými) tak racionálními motivy, které měly vliv na příslušné zákony na ochranu přírody obou bývalých německých států.

V roce 1875 byl jako první svaz pro ochranu přírody založený „Německý spolek pro ochranu ptactva“. Pojem ochrana přírody byl poprvé použitý a obsahově doložený v roce 1888 profesorem Ernstem Rudorffem žijícím v Berlíně (Ranneberg, 1995). Rozvinul ucelený program systematické ochrany přírody. Byla pro něj stejně důležitá ochrana celé krajiny s charakteristickými vlastnostmi jako zachování zvláštností (např. stromů, skupin stromů, pramenů, přirozených koryt potoků atd.) a uchování vzácných zvířat a rostlin. Toto zásadní pojetí přírody ale nebylo v praxi uskutečnitelné a postupně získali převahu umírněnější ochránci. Byla zastupována koncepce ochrany přírody „v malém“ s rezervacemi (přírodními památkami) roztroušenými po kraji.

Roku 1906 byla Hugo Conwentzem založena první státní instituce pro ochranu přírody (Státní úřad pro péči o přírodní památky v Prusku) podřízená Ministerstvu kultury. Roku 1907 vytvořil Robert Mielke pojem „ochrana a tvorba krajiny“, který zahrnoval kromě již existující péče o přírodní památky a ochrany druhů také plánování volných ploch ve městech a vesnicích a rekultivaci poškozených částí krajiny. Při první světové válce byl vývoj ochrany přírody v podstatě zastaven. Prvním **Říšským zákonem na ochranu přírody** schváleným 26. 6. 1935

byly vytvořeny jednotné právní a procedurální podklady pro ochranu přírody. V roce 1940 bylo zřízeno přes 800 přírodních chráněných území a více než 50 000 přírodních památek. Vinou druhé světové války se vývoj ochrany přírody opět přerušil (Ranneberg, 1995).

Vývoj ochrany přírody v bývalé Spolkové republice Německo:

Po válce zde byla ochrana přírody nově zorganizována v souladu se zavedenými federálními strukturami mezi spolkovým státem a zeměmi. V roce 1949 byla v bonnském základním zákonu stanovena rámcová kompetence spolkového státu pro zákonodárství k ochraně přírody. Dne 24.12.1976 vstoupil v platnost spolkový zákon na ochranu přírody (**„Zákon o ochraně přírody a péči o krajinu“ – BNatSchG¹**) (Ranneberg, 1995).

V roce 1986 se stala ochrana životního prostředí se zřízením **Spolkového ministerstva pro životní prostředí** samostatnou politickou oblastí s vlastním ministerstvem.

Od schválení BNatSchG v roce 1976 vzrostl počet vyhlášených přírodních chráněných území vyhlášených do roku 1986 z 1113 asi na 2400 a do roku 1990 na 3767. Proti téměř stagnujícímu vývoji do roku 1982 stojí zřetelný nárůst po tomto roce. Přes velký počet nových vyhlášení zabírají chráněná území jen malý podíl na celkové ploše státu – v roce 1976 přibližně 0,9%, v roce 1990 asi 1,7%. Průměrná velikost chráněného území byla 107 ha – i dnes převažuje maloplošná ochrana území (pokud možno maximálně nedotčená území případně charakteristické prvky krajiny). Jen 9% všech chráněných území má větší plochu než 200 ha (Ranneberg, 1995). Výběr území je a byl prováděn spíše náhodně bez celostátní koncepce. Ani nová vyhlášení národních parků (1978 existovala 2 území, 1992 existovalo 5 území) nemění celkovou špatnou situaci, protože ekosystémy v nich zahrnuté nereprezentují celkové spektrum ekosystémů země.

Vývoj ochrany přírody v bývalé Německé demokratické republice:

Ochrana přírody v bývalé NDR byla organizována stejně jako státní struktura přísně hierarchicky s těsným zapojením dobrovolných organizací pro ochranu přírody a svazové ochrany přírody. To se projevovalo v jednotném zákonodárství na národní úrovni – lokální úroveň v organizační hierarchii byla do velké míry závislá na nařízeních. V roce 1954 vystřídal do té doby platící říšský zákon na ochranu přírody **„Zákon o zachování domácí přírody a péči o ni“** (Ranneberg, 1995). Dal základ dnešnímu systému rezervací (do té doby existovalo jen 205 přírodních rezervací, tři roky od vydání zákona jich bylo 510).

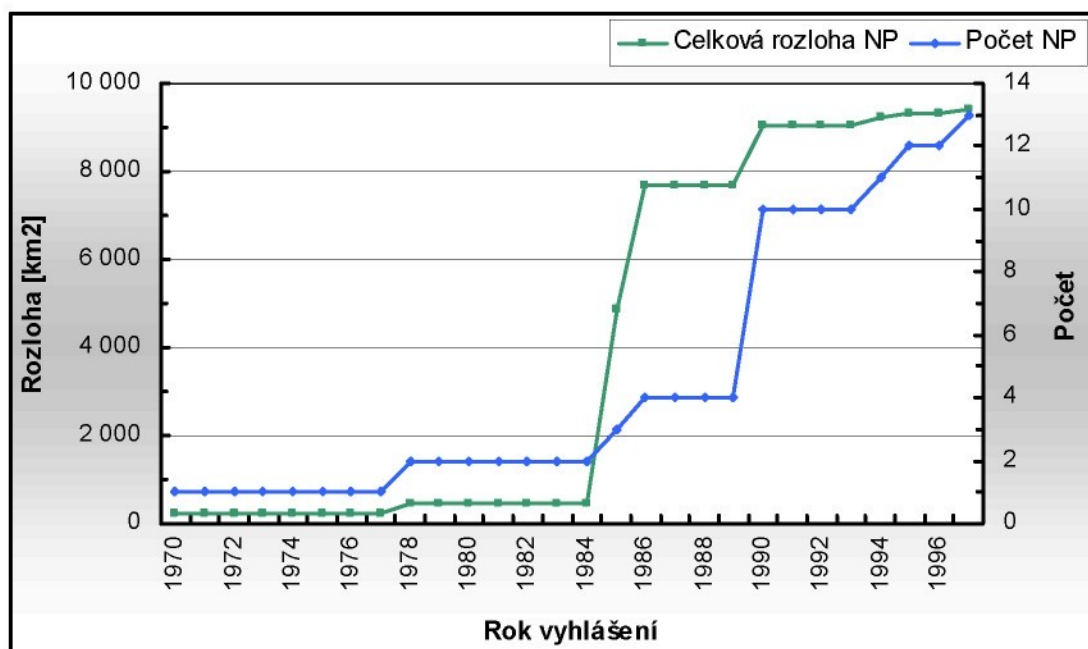
V květnu 1970 byl schválen nový zákon na ochranu přírody - **„Zákon o plánové tvorbě socialistické krajinné kultury v NDR“**. V tomto rámcovém zákonu jsou shrnuty všechny

¹ Bundes Naturschutz Gesetz

zákony na ochranu životního prostředí. Pro ochranu přírody bylo současně vydáno nové nařízení k její ochraně, které vystřídalo zákon z roku 1954.

Ranneberg (1995) uvádí, že střední velikost všech přírodních chráněných území byla v roce 1990 zhruba 203 ha, což je téměř dvojnásobek ve srovnání s tehdejší Spolkovou republikou Německo (podíl je přibližně na celkové ploše stejný). Ve velkých rezervacích jsou zastoupeny všechny velké biogeografické krajiny a hlavní typy ekosystémů. Velká chráněná území byla zřizována hlavně díky spolupráci na mezinárodních programech. Například k programu UNESCO Man and Biosphere byly zřízeny dvě biosférické rezervace atd. Národní parky zřizovány nebyly, protože zákonem na ochranu přírody definovaný obecný nárok na využití přírody a krajiny, nebyl s takovými rezervacemi slučitelný. Až v roce 1990 bylo vyhlášeno 6 biosférických rezervací a 5 národních parků (NP zabírají asi 4,5% plochy bývalé NDR).

Graf 6: Historický vývoj počtu a rozlohy Nationalparke (národních parků) v Německu, k roku 2002

Zdroj dat: *Daten zur Natur 2002*. (graf je původní)

Poznámka: graf se pro celé období týká sjednoceného území

Po sloučení „východního“ a „západního“ Německa v roce 1990 zůstal v platnosti Spolkový zákon o ochraně přírody a krajiny z roku 1976 (BnatSchG), který byl nejnověji novelizován roku 2002.

6.2.2 Současná ochrana přírody a krajiny v Německu

Územní ochrana přírody a krajiny ve Spolkové republice Německo se řídí Zákonem o ochraně přírody a krajiny ze dne **4. dubna 2002** (Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege – **BNatSchG 2002**). Tento zákon je rámcový pro celý stát a jednotlivé země si jej konkretizují. Euroregion Nisa leží na území Saská, ve kterém se ochrana přírody řídí zákonem ze dne 17. listopadu **1994** (Sächsisches Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege – **SächsNatSchG**), ke kterému jsou se změnami ve spolkových zákonech dodávány další vyhlášky a změny. Ve spolkovém a podrobněji v saském zákonu o ochraně přírody jsou definována tato **chráněná území**: jako **velkoplošná**:

- Nationalpark (národní park),
- Biosphärenreservat (biosférická rezervace),
- Landschaftsschutzgebiet (chráněná krajinná oblast),
- Naturpark (přírodní park) a jako **maloplošná**:
- Naturschutzgebiet (přírodní chráněná oblast),
- Naturdenkmal (přírodní památka) a
- Geschützter Landschaftsbestandteile (chráněná součást krajiny).

Nově se vymezuje tzv. FFA Gebiet (oblast pro ochranu ptáků a živočichů), její definice je platná pro Evropskou unii. **Spolkovými orgány ochrany přírody** jsou Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (Spolkové ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost), Bundesamt für Naturschutz (Spolkový úřad pro ochranu přírody), Zollstellen (Celní úřady) a Bundeszollverwaltung (Správa spolkových celních úřadů).

6.2.2.1 Nationalpark

Jako Nationalpark (národní park) může být vyhlášeno území, které je rozsáhlé a má díky své přírodní různorodosti, jedinečnosti a kráse velký význam. Splňuje z větší části území předpoklady přírodní chráněné oblasti (Naturschutzgebiet) a nachází se ve stavu člověkem, zvláště osídlením nebo komunikacemi, vůbec nebo málo ovlivněným. Národní parky slouží především k ochraně oblastí blízkých přírodě. (§17)

Vyhlašuje jej Saské ministerstvo pro životní prostředí právní vyhláškou. V nich se musí zajistit především nerušený běh přírodních procesů a udržet přírodní prostředí rostlin a zvířat. Již méně slouží národní parky k udržení a vědeckému pozorování přírodních a přírodě blízkých společenství. Mají být, do té míry, do které to povoluje účel ochrany, zpřístupněny obyvatelstvu k vzdělávacím a odpočinkovým účelům. Nezahnují žádné průmyslové využívání přírodních zdrojů. V národním parku jsou zakázány všechny činnosti podle bližších ustanovení právní vyhlášky, které by mohly zničit, poškodit nebo jinak změnit NP nebo jeho části, je nutné ustanovit vyhlášky o řízení lovu a počtu zvěře. Území NP může být podle účelu ochrany a vybavení přírody, se zohledněním jeho velikosti a osídlení, rozděleno do ochranných zón.

V jednotlivých zónách mohou být ustanoveny výjimky zákazů odstavce 3 zákona nebo zákazů bez výhradního povolení. Pokud je to nutné k zajištění chráněné oblasti a k realizaci účelu ochrany, může být okolí zahrnuto do ochrany. Pro správu a opatrování NP musí být vytvořena správa národního parku (§17).

6.2.2.2 Biosphärenreservat

Jako biosférická rezervace mohou být právní vyhláškou stanovena velkoplošná území, která:

- Jsou reprezentativní podle kritérií programu „Člověk a biosféra“ UNESCO (rezoluce 2.313 UNESCa z 23. října 1970) charakteristické ekosystémy Země.
- Jsou nebo mohou být považována za kulturní krajinu s bohatou přírodní sférou podobně jako přírodní chráněná oblast nebo CHKO.
- Svědčí o historických ekologických a typicky krajinných formách využití půdy a osídlení a jsou k dispozici jako model k takovýmto účelům.
- Jsou vhodná pro dlouhodobé pozorování přírody, ekologický výzkum a výchovu k ochraně přírody. (§ 18)

V právní vyhlášce mohou být území odpovídající jednotlivým chránicím a vývojovým cílům rozdělena do ochranných zón s různými příkazy a zákazy. Pro správu a pečování biosférické rezervace je třeba založit správu rezervace.

6.2.2.3 Naturschutzgebiet

Naturschutzgebiet (přírodní chráněná oblast) je území, ve kterém je nutná ochrana přírody a krajiny v celku nebo v jednotlivých částech. Ochrana je nutná k udržení nebo vývoji společenstev či biotopů volně žijících živočišných a rostlinných druhů, z vědeckých, přírodně-historických a zeměpisných příčin nebo kvůli své ojedinělosti, výjimečnosti nebo výrazné kráse (§16).

Vyhlašuje ji orgán ochrany přírody právní vyhláškou. Všechny činnosti, které by mohly vést ke zničení, poškození nebo změně chráněné oblasti nebo jejích částí nebo trvalému narušení jsou podle ustanovení v právní vyhlášce zakázány. Vyhláška může obsahovat i řešení nutných omezení průmyslového užívání, všeobecného užívání povrchových vod, povolení ke vstupu na území nebo jeho jednotlivé části. Také mimo chráněnou oblast mohou být v jednotlivých případech v souladu s příslušnými odbornými úřady zakázány činnosti, které mohou ovlivnit území a mohou ohrozit existenci území. Plán péče je časově neomezený, je stále modernizovaný podle aktuálního vývoje. (§16)

6.2.2.4 Landschaftschutzgebiet

Jako Landschaftschutzgebiet (LSG – chráněná krajinná oblast) může být právní vyhláškou vyhlášeno území, ve kterém je nutná zvláštní ochrana přírody a krajiny pro zachování nebo

obnovení funkčnosti přírodního hospodářství nebo schopnosti užití přírodního majetku, či kvůli hojnosti, jedinečnosti nebo kráse obrazu krajiny nebo kvůli výjimečnému významu pro možnost odpočinku. (§ 19)

V LSG jsou podle právní vyhlášky zakázány všechny činnosti, které změní charakter území, poškodí přírodní hospodářství, nebo ovlivní obraz krajiny a požitek z přírody nebo odporují význačnému účelu ochrany.

6.2.2.5 Naturpark

Naturpark (přírodní park) může být právní vyhláškou založen, pokud je dané území určené k vývoji a k pečování a je velkoplošné; převážně CHKO nebo přírodní chráněná oblast; hodí se především díky svým krajinným předpokladům a je určeno k odpočinku a cestovnímu ruchu podle zásad a cílů pořádku prostoru a územního plánování. (§20)

Přírodní parky mají být podle účelu ochrany přírody a odpočinku rozděleny do ochranných zón, chráněny a vytvářeny. První, jádrovou zónou pak může být přírodní chráněná oblast, druhou zónou chráněná krajinná oblast a třetí zóna je ochranná, tzv. vývojová. Právní vyhlášky zahrnutých chráněných oblastí zůstávají nedotčeny. Vyhláškou je ustanoveno, že musí být vyhlášeno jméno přírodního parku a musí být zajištěna jeho základní správa. Jednotlivé části (zóny) mohou mít vlastní vyhlášky (ale není to výhodné z hlediska správy a ochrana se tím nezlepšuje).

Tab. 7: Chráněná území ve Spolkové republice Německo a v Sasku, k prosinci 2001

Kategorie	Počet	Výměra v ha	% plochy SRN	Počet / Sasko	Plocha / Sasko	% plochy Saska
Nationalpark	13	171 168	0,5	1	9 300	0,5
Biosphärenreservat	14	1 614 238	4,5	1	30 102	1,6
Naturschutzgebiet	6 588	924 779	2,6	207	44 940	2,4
Landschaftschutzgebiet	6 801	9 527 479	26,7	168	513 086	27,9
Naturpark	92	7 550 678	21,2	2	185 500	10,1

Zdroj dat: Daten zur Natur 2002.

6.2.2.6 Naturdenkmal

Naturdenkmal (přírodní památka) je založena právní vyhláškou nebo jednotlivým nařízením. Může se jí stát území s plochou do 5 ha (Plošné přírodní památky) nebo jednotlivé přírodní útvary (Přírodní útvary), když je jeho (jejich) ochrana a zachování nutná z vědeckých, přírodně historických, zeměpisných nebo kulturních důvodů; k zajištění životních společenství

nebo usídlení určitých zvířat a rostlin, nebo díky svému ojedinělému výskytu, jedinečnosti nebo kráse typické pro krajinu. (§21)

Plošnými přírodními památky mohou být obzvláště druhy biotopů jmenovaných v § 26 odst. 1 č. 1 až 4 a 6. Přírodní útvary mohou být především druhy biotopů jmenovaných v § 26 odst. 1 č. 5 a dále vodopády, samostatné cenné stromy, skupiny stromů, aleje i zeměpisně historické útvary nebo uskupení. Pokud to vyžaduje zajištění přírodního útvaru, může být do ustanovení o ochraně zahrnuto i bezprostřední okolí. Odstranění přírodních památek stejně jako všechny činnosti, které mohou vést k jejich zničení, poškození, změně nebo dlouhodobému narušení (i jejich okolí), jsou podle bližších ustanovení v právní vyhlášce nebo jednotlivých nařízeních zakázané.

6.2.2.7 Geschützter Landschaftsbestandteil

Jako Geschützter Landschaftsbestandteil (chráněná součást krajiny) jsou § 22 ustanovením vyhlášeny části přírody a krajiny, jejichž zvláštní ochrana je nutná k zajištění výkonnosti přírodního hospodářství; k oživení, rozdělení a péči o obraz místa nebo krajiny; k udržení nebo zlepšení stavu maloplošného území; k obraně před působením na přírodní bohatství nebo k vytvoření, zachování nebo vývoji biotopních společenstev. Ochrana se může vztahovat na celkový stav skupiny stromů, houští, parků, alejí nebo jiných součástí krajin obecního území.

Odstranění chráněné součásti krajiny, stejně jako všechny činnosti, které mohou vést k jejímu zničení, poničení nebo změnám, jsou podle bližších určení v ustanovení zakázány. Pro případ snížení počtu zásahů do chráněných území mohou být majitelé pozemku nebo viník zavázáni k přiměřeným a únosným náhradním vysazením nových rostlin.

6.2.3 Spolkové orgány ochrany přírody

Spolkovými orgány ochrany přírody jsou Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (Spolkové ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost), Bundesamt für Naturschutz (Spolkový úřad pro ochranu přírody), Zollstellen (Celní úřady) a Bundeszollverwaltung (Správa spolkových celních úřadů). (§44 BNatSchG)

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (BMU) zajišťuje provoz s dalšími úřady a sekretariátem a zastřešuje ochranu přírody v SRN – jeho kompetence jsou tedy zejména organizační. Vypracovává především směrnice a strategie politiky životního prostředí a zákony týkající se přírody.

Bundesamt für Naturschutz (BfN) je centrálním výzkumným úřadem na státní i mezinárodní úrovni ochrany přírody a krajiny. Plní poradní roli na federální úrovni ohledně ochrany přírody

a krajiny, podporuje velké projekty ve spolkových zemích a pilotní projekty k ochraně přírody. Vydává povolení dovozu a vývozu druhů, dohlíží na dodržování pravidel a zastřešuje zemské úřady pro ochranu přírody.

Zollstellen dohlíží na dodržování pravidel obchodu s živými organismy a chráněnými druhy a stávají se tak orgánem ochrany přírody. Celní úřady sjednocuje *Bundeszollverwaltung*. (§ 45 BNatSchG)

Kompetentní úřady pro právní ochranu přírody v Sasku jsou podle zákona (SächsNatSchG, §40) Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landesentwicklung (Saské ministerstvo pro životní prostředí a rozvoj země) jako nejvyšší úřad, Regierungspräsidium (Vládní prezidium) jako vyšší úřad a Landratsamt (Zemský úřad), příp. Kreisfreien Städte (samostatná města) jako nižší úřad.

Spolkové země a samostatná města jako nižší orgány pro ochranu přírody převádějí úkoly. Sasko zřídilo nezávislé odborné struktury na úrovni krajů (Bezirk), aby podporovaly nižší úřady ochrany přírody v jejich odborných úkolech. Nižší úřady ochrany přírody patří mezi orgány samosprávné administrativy krajů (Landkreis a Kreisfrei Stadt).

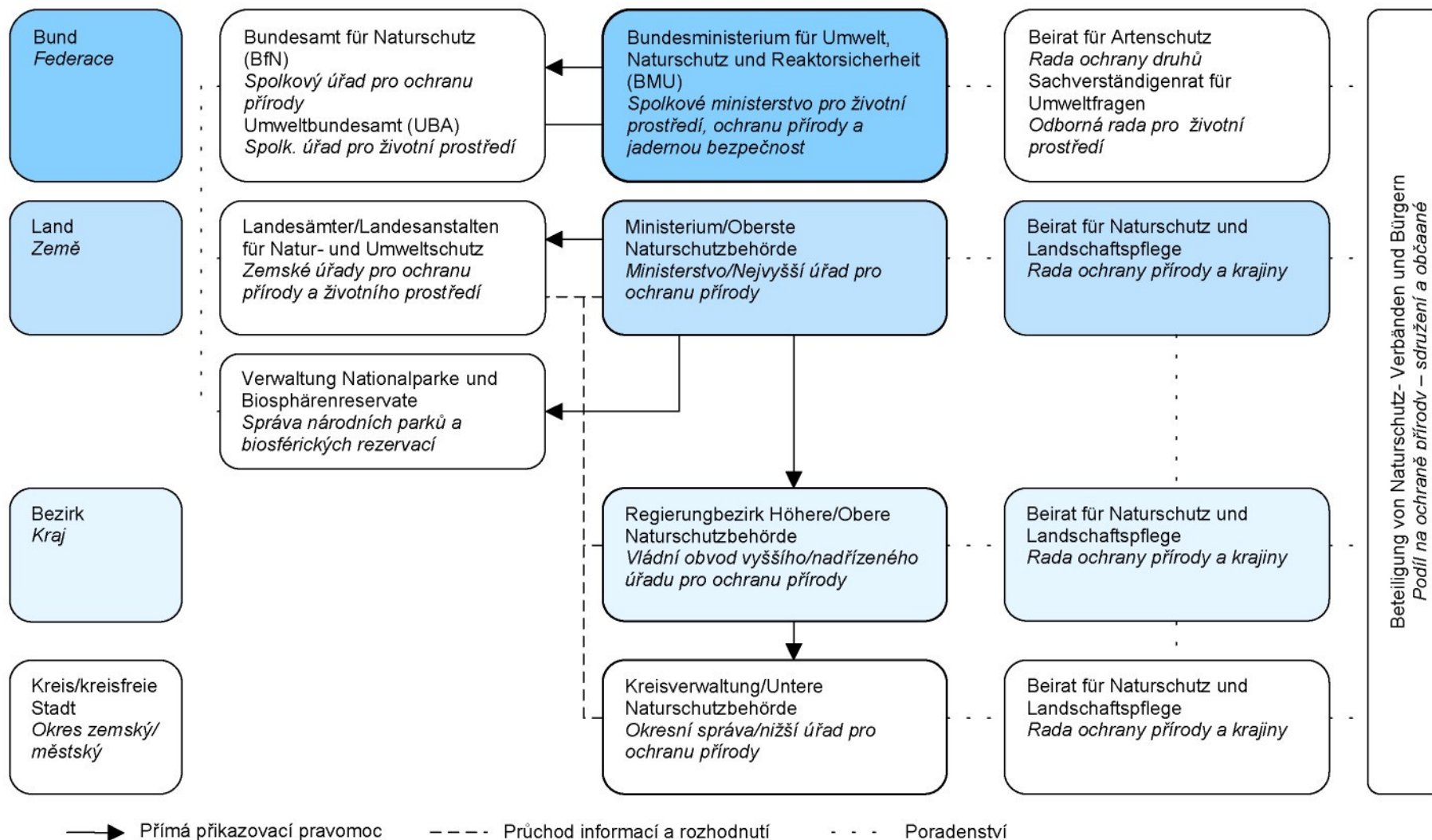
Regierungspräsidium (RP) vyhláší vyhláškou Naturschutzgebiete, jsou za ně zodpovědné a spravují je, vyhláší pro ně příslušné opatření, plán vývoje.

Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landesentwicklung (SMUL) vyhláší Nationalparke, jeho plán péče, rozdělení národního parku do třech zón; vyhláší a spravuje Naturparke, ale může jejich správu předat RP.

Landkreis téměř vždy vyhláší Landschaftschutzgebiete, jejich plán péče (většinou ale neexistuje pro nedostatek kapacity a kompetencí pro jeho vypracování), spravuje LSG, ale veškerá rozhodnutí musí schválit Kreistag.

Gemeinde (obec) zřizuje právním předpisem Geschützter Landschaftsbestandteil, který má ze všech kategorií nejméně účinnou a nejslabší ochranu.

Obr. 8: Organizace ochrany přírody v Německu.

Zdroj dat: *Deutsch-polnisches Handbuch zum Naturschutz, 2000*. Bundesamt für Naturschutz / Ministerstwo Środowiska, Bonn/Warszawa, 124 s.

6.3 POLSKO

Polští králové se snažili chránit části přírody již ve středověku, v 19. století vzrostl odborný zájem o přírodu. Roku 1868 byl vydán první regionální zákon chránící určité druhy zvířat. Roku 1919 bylo vydáno nařízení o ochraně některých přírodních památek, roku 1921 bylo založeno první chráněné území – přísná rezervace v Białowieży. V roce 1924 byla ustavena Státní rada ochrany přírody a i díky jejím snahám byl roku 1934 vydán první Zákon o ochraně přírody. Nový Zákon o ochraně přírody byl schválen roku 1949, který byl v roce 1991 nahrazen dalším Zákonem o ochraně přírody. Rada ministrů založila roku 1999 samostatné Ministerstvo životního prostředí a o 5 let později, roku 2004 byla schválena z důvodu přistoupení Polska k Evropské unii novela Zákona o ochraně přírody.

6.3.1 Historie ochrany přírody a krajiny v Polsku

Už ve středověku vydávali polští králové nařízení v záležitostech ochrany přírody, například zavedení zákazu lovu bobrů, pokuty za ořezávání tisů a starých dubů, příkázaná ochrana zubra, tura, sokolů a labutí a zároveň i dalších malých zvířat.

Rozvoj přírodních věd způsobil sbírání údajů o přírodě, mezi jiným, v 19. století učenci z Wilna, Křemence, Varšavy, Poznaně, Krakova i Lvova zkoumali všechny biotopy v krajině – hory, lesy, močály aj. Velké zásluhy má v tomto oboru Stanislav Staszic (Kol., 2000). Učenci věnovali pozornost ničení přírody Tater (vybíjení zvěře a ničení lesů, ohrožení koz a svišťů). V té době byly Tatry soukromým majetkem, takže ochrana jejich přírody byla těžko uskutečnitelná.

Roku **1868** Okresní sněm ve Lvově vydal zákon „*ohledně zákazu chytání, poskytování a prodávání alpských zvířat charakteristických pro Tatry, svišťů a divokých koz*“. Druhý zákon týkající se ochrany ptáků a jiných zvířat prošel v té době Okresním sněmem, ale nebyl schválen ústřední vládou ve Vídni (Kol., 2000).

Vznik dnešní platné myšlenky ochrany přírody a jejích ekosystémů se datuje na 19. století. V té době byly přijaty iniciativy k řadě prací inventarizujících přírodní pozoruhodnosti.

Minister Ryzna Religijnych i Oświecenia Publicznego (WRIOP – Ministr náboženského vyznání a veřejného osvětlení) vydal dne 16. 9. **1919** *nařízení o ochraně některých přírodních památek*, jako například jeskyní, skalních jehel, skalek, balvanů a meteoritů, památných stromů a také pěti druhů rostlin a deseti druhů zvířat. Ve stejném roce byla založena Tymczasową Państwową Komisja Ochrony Przyrody (Prozatímní státní komise ochrany přírody) a 31. 12. 1925 byla přetvořena v Państwowou Radu Ochrony Przyrody (PROP – Státní radu ochrany přírody) (Kol., 2000). Byl utvořen současný úřad Zástupce ministra WRiOP.

Dne 10. 3. **1934** byl hlavně díky snahám Státní Rady ochrany přírody vydán *zákon o ochraně přírody*.

Dne 29. 12. 1921 byla zřízena přísná rezervace v Białowieży, která byla roku 1932 převedena na Białowiecki Park Narodowy (národní park). Ve stejném roce byly také založeny Parki Narodowe v Czarnohorze a v Pieninach, v roce 1933 Park Narodowy w Ludwikowie a v roce 1934 Babiogórski Park Narodowy. Dne 9. 1. 1928 bylo založeno Sdružení ochrany přírody (Liga Ochrony Przyrody), sjednocující různé spolky a fyzické osoby.

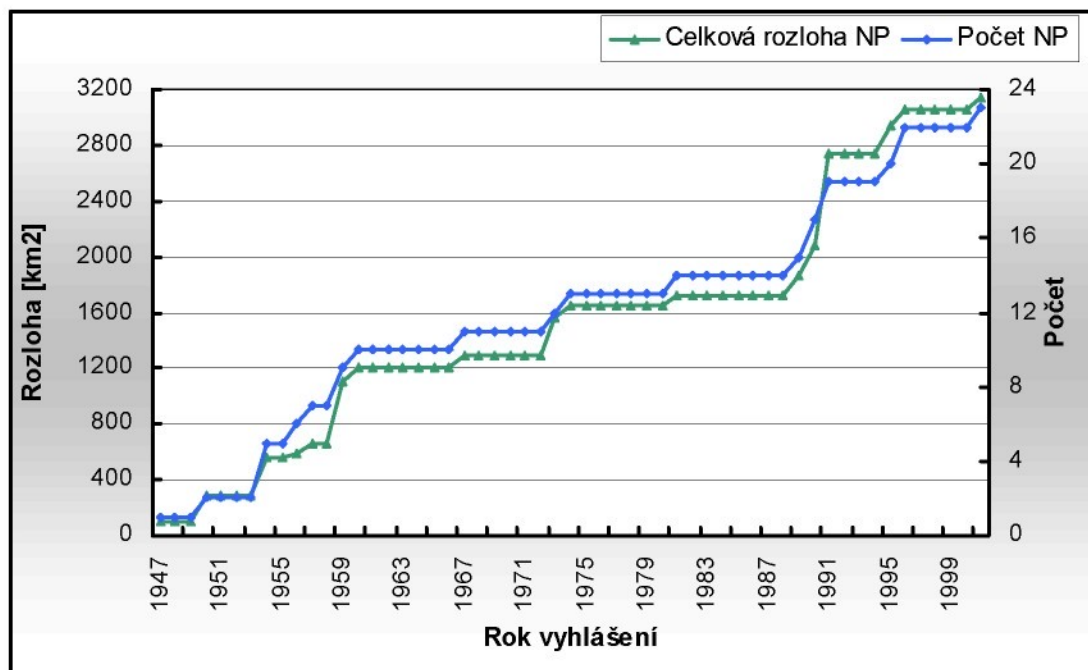
Nový zákon o ochraně přírody schválil Sejm (Sněm) roku **1949**. O rok později vydala Rada ministrů nařízení o organizaci a oboru činnosti PROP (Kol., 2000). Členy Rady jmenoval předseda Rady ministrů a její předseda byl z Ministerstva lesnictví. Odborným orgánem krajské správy ochrany přírody byl Naczelny Konservator Przyrody (Vrchní konzervátor přírody) jmenovaný Ministrem lesnictví.

Obzvlášť významnou událostí bylo po druhé světové válce potvrzení již existujících národních parků (Babiogórskiego, Pienińskiego, Białowieckiego) a zároveň vytvoření nových. V celém poválečném období byly systematickou ochranou zajištěny oblasti a objekty cenné z přírodního hlediska. Podnětů pro tato opatření bylo mnoho, například: ekologické, vědecké, vlastenecké, výchovné, kulturní, estetické, hospodářské. Chráněné oblasti slouží poznání fungování přírody málo změněné lidským hospodařením. Výsledky zkoumání se využívají k určování metod používání živých přírodních zdrojů způsobem, zajišťujícím jejich uchování.

Ministerstwo Środowiska (životního prostředí) bylo vytvořeno nařízením Rady ministrů o věci zřízení Ministerstwa Środowiska ze dne 26. října **1999** (Ministerstwo Środowiska [online], 2004).

Další *zákon o ochraně přírody* Sejm schválil 16.10.**1991**. Stejně jako v případě České republiky bylo z důvodu vstupu mezi státy Evropské unie třeba zařadit mezi kategorie chráněných území kategorie Natury 2000. Novelizace byla schválena jako **Ustawa z dnia 16.5.2004, o ochronie przyrody** (Dziennik Urzędowy Nr 92, poz. 880).

Graf 7: Vývoj počtu a celkové rozlohy kategorie Park narodowy v Polsku, k 31.12.2003

Zdroj dat: Ministerstwo ochrony srodowiska

6.3.2 Současná ochrana přírody a krajiny v Polsku

V Polsku se v současné době řídí ochrana přírody novelou zákona o ochraně přírody ze dne 16. května 2004 (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody). V zákoně jsou zmiňována následující chráněná území (Art. 6.¹):

- park narodowy (národní park),
- park krajobrazowy (krajinný park),
- rezerwat przyrody (přírodní rezervace),
- obszar chronionego krajobrazu (chráněná krajinná oblast)
- pomnik przyrody (přírodní pomník),
- stanowisko dokumentacyjne (dokumentační stanoviště),
- užitok ekologiczny („ekologická užitková (orná) půda“) a
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy (přírodovědecko-krajinné soustav).

Administrativními orgány ochrany přírody jsou: Minister właściwy do spraw srodowiska (ministr životního prostředí) a wojewoda (vojvoda).

¹ (artykuł = paragraf)

6.3.2.1 Park narodowy

Jako park narodowy (národní park) se vyhláší území odlišující se zvláštními vědeckými, přírodními, kulturními a výchovnými hodnotami, o rozloze minimálně 1000 hektarů, na kterém ochraně podléhá přírodní celek nebo specifické znaky krajiny (Art. 8).

Národní park vyhláší Ministerstvo ochrany životního prostředí vyhláškou. Základní ochranné podmínky národních parků jsou definovány v odstavci 10 (Art. 10). Území národního parku je členěno do zón, národní park musí mít kolem území vyhlášené ochranné pásmo (otulina). V první zóně je tzv. ochrana přísná (ścista), ve které se podle zákona nesmí provádět žádné zásahy; ve druhé zóně ochrana částečná (częściowa) s aktivní ochranou, ke které nemusí dát souhlas ministerstvo a ve třetí zóně je ochrana krajinná (krajobrazowa, otulina). Plán péče¹ vyhotovuje příslušný orgán ochrany přírody zakládající nebo spravující přímý dozor nad daným územím, v rozsahu deseti let. Projekt plánu ochrany přírody podléhá posouzení zainteresovaných jednotek územní samosprávy, v termínu jednoho měsíce ode dne jeho předložení. Plán ochrany přírody by měl obsahovat charakteristiku a odhad stavu přírody, identifikaci a odhad vnitřních i vnějších hrozeb a analýzu způsobu ochrany. Plán ochrany zavazuje dané obce k zařazení podmínek obsažených v plánu do svého plánu územního hospodaření. (Art. 12) V národním parku je zakázáno ničení a kácení dřevin, změna objektů ochrany i území zahrnutých ochranou, změny vodních poměrů, regulace řek a potoků, ničení půdy změnou způsobu jejího využívání; pěší, cyklistický, lyžařský pohyb a jízdy na koních mimo vyznačené stezky; nocování mimo vyhrazená místa, rušení ticha, vykonávání pozemních prací trvale znehodnocujících georeliéf atd. (Art. 15). Národní park spravuje ředitel národního parku, kterého volí příslušný orgán ochrany přírody. Ředitel má jako poradní a informační orgán Radu parku (vědci, zástupci samosprávy, přírodovědci...). V národním parku se vytváří služba národních parků, ve které pracují lidé zabývající se ochranou přírody, vědeckým zkoumáním, hospodařením, didaktickým působením... (Art. 12).

6.3.2.2 Rezerwat przyrody

Rezerwat przyrody (přírodní rezervace) je územím obsahujícím ekosystémy v přirozeném stavu nebo málo změněné, s přírodními centry, s určitými druhy rostlin a živočichů, prvky neživé přírody, mající v krajině hodnoty vědecké, přírodní a kulturní (Art. 13).

Přírodní rezervace je ustanovena vyhláškou příslušného orgánu. Vyhláška obsahuje název přírodního parku, určení území, zvláštní cíle ochrany a zákazy příslušné dané rezervaci. Kolem rezervace může být vyhlášeno ochranné pásmo, zabezpečující její území před škodlivým působením vnějších činitelů. (Art. 15) Příslušný orgán stanoví plán ochrany přírody. Plán ochrany přírody je stejně jako u národních parků vyhlášen na období dvacet let. Ustanovení obsažená v plánu ochrany jsou vázána na místní plán územního hospodaření a rozhodnutí

¹ Např. pro Karkonoski park narodowy od novelizace Zákona o ochraně přírody roku 2001 plán péče neexistuje!

o podmínkách zástavby a hospodaření v území. V přírodní rezervaci je zakázáno kácení dřevin, změna způsobu využívání půdy, vykonávání pozemních prací trvale měnících tvary terénu atd. (viz národní park, kap. 3.3.2.1).

6.3.2.3 Park krajobrazowy

Park krajobrazowy (krajinný park) je územím chráněným s ohledem na přírodní, historické a kulturní hodnoty a účelem jeho vytvoření je zachování, popularizace a zobecnění těchto hodnot v podmínkách vyváženého rozvoje (Art. 16).

Krajinný park zakládá příslušný orgán vyhláškou, v koordinaci s pověřenými místními orgány zainteresovaných jednotek územní samosprávy. Zrušení krajinného parku vyhláškou je možné z důvodu ztráty hodnot, pro které byl park vytvořený. Kolem krajinného parku může být vytvořeno ochranné pásmo. Plán ochrany přírody se vytváří pro časové období dvacet let. Po vyhlášení území krajinného parku se zastavuje hospodářské využívání na zemědělských i lesních půdách. Krajinný park spravuje ředitel krajinného parku, který má k dispozici Radu parku (členové pracují v radě po dobu tří let) a Službu krajinného parku. (Art. 17)

6.3.2.4 Obszar chronionego krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu (chráněná krajinná oblast) je území chráněné pro různé typy krajiny se zvláště cennými ekosystémy, s ohledem na možnosti uspokojování potřeb spojených s masovou turistikou, odpočinkem..., případně existující nebo se obnovující ekologické koridory. Cílem tvoření chráněných krajinných oblastí může být zvláštní upevnění provázání území navržených k ochraně v systému chráněných území. (Art. 23)

Vyhlašuje ji příslušný orgán vyhláškou. V chráněné krajinné oblasti se zakazuje vymezovat nové stavby pro rekreaci a turisty, kromě již zanesených v hospodářských plánech; zakazují se změny vodních poměrů, jestliže spadají do účelů ochrany přírody; využívání zemědělských a lesních zdrojů, rybářství, likvidování malých vodních nádrží, hnojení za hospodářským účelem, umísťování chovných středisek, umísťování reklamních tabulí mimo zastavěná území, likvidování dřevin, úmyslné zabíjení zvířat, ničení nor, stanovišť zvěře, jiker, ptačích hnízd; vypalování rostlin, dobývání skal, minerálů, rašeliny nebo ničení půdy; vykonávání pozemních prací trvale měnících ráz krajiny, s výjimkou objektů proti povodním a bouře. (Art. 24)

Tab. 8: „Velkoplošná“ chráněná území v Polsku, k 31.12.2003

Kategorie	Počet	Výměra v ha	% plochy Polska
Park narodowy	23	314 551	1,0
Rezerwat przyrody	1 368	160 602	0,5
Park krajobrazowy	120	2 572 959	8,2
Obszar chronionego krajobrazu	342	7 114 578	22,8

Zdroj dat: Ministerstvo ochrony środowiska, 2004

6.3.2.5 Ostatní kategorie chráněných území

Pomniki przyrody (pomníky přírody) (Art. 40) jsou jednotlivé útvary přírody živé i neživé nebo jejich skupina se zvláštní vědeckou, kulturní, historicko-památkovou a krajinnou hodnotou nebo vyznačující se individuálními vlastnostmi odlišujícími je od jiných tvarů, ve zvláštnosti stáří a velkých rozměrů dřevin, zřídla (prameny), vodopády, vývěry, skalky, příkopy (údolí), bludné balvany a jeskyně.

Stanowiska dokumentacyjne (dokumentační stanoviště) (Art. 41) neživé přírody se třídí na povrchové nebo na možné zpřístupnění za vědeckým a didaktickým účelem, místa s vystupujícími geologickými útvary, nahromadění zkamenělin nebo minerálních útvarů nebo zbytky těžby (dobývání) nebo nečinných povrchových i podzemních výrob.

Użytek ekologiczny (ekologická orná půda) (Art. 42) je třeba chránit pro zbytky ekosystémů majících význam pro zachování jedinečných genových zásob a typů prostředí, jako třeba: přirozené vodní nádrže, „vodní očka“ v polích nebo v lesích, skupiny dřevin a keřů, močály, rašeliniště, duny, plochy neúžitkových rostlin, sklaní výchozy, svahy, kameny nebo stanoviště vzácných nebo chráněných druhů rostlin a zvířat, v místě jejich sezónního přebývání nebo rozmnožování. Užitky ekologiczne se vykazují v evidenci gmin.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy (přírodně-krajinný soubor) (Art.43) se vyznačí v cíli ochrany výjimečně cenných částí přírodní a kulturní krajiny kvůli zachování jeho hodnot.

V uvedených formách ochrany přírody (Art. 40 – 43) se nesmí (Art. 45): ničit, poškozovat nebo přetvářet chráněné objekty, vykonávat pozemní práce trvale přeměňující území, znehodnocovat půdu, vysypávat, zakopávat nebo vylévat odpady a jiné nečistoty, měnit vodní poměry pokud by to sloužilo jiným cílům než ochraně, likvidace vodních nádrží, hnojení, stavba výletních budov mimo k tomu naplánovaná místa.

Tab. 9: „Maloplošná“ chráněná území v Polsku, k 31.12.2003

Kategorie	Počet	Výměra v ha	% plochy Polska
Pomnik przyrody	28 555	-	-
Użytek ekologiczny	5 303	30 787	0,10
Stanowisko dokumentacyjne	131	827	-
Zespół przyrodniczo-krajobrazowy	109	48 164	0,15

Zdroj dat: Ministerstwo ochrony środowiska, 2004

Novelou zákona o ochraně přírody byla definována nová území síť **Natura 2000**, území speciální ochrany ptáků a speciální území ochrany stanovišť. Tato území se mohou překrývat s již stávajícími chráněnými oblastmi. Typy sídlišť nebo druhy rostlin a zvířat, která se mají

chránit uveřejní Minister właściwy do spraw środowiska, který také stanoví plán ochrany těchto území.

6.3.3 Orgány ochrany přírody

Administrativními orgány ochrany přírody jsou: Minister właściwy do spraw środowiska (ministr životního prostředí), wojewoda (vojvoda) a starosta (hejtman).

Ministerstwo ochrony środowiska vykonává úlohu hlavního orgánu státní administrativy ohledně ochrany přírody za pomoci Głównego Konserwatora Przyrody (hlavního konzervatora přírody). Hlavního konzervatora přírody jmenuje i odvolává Předseda vlády na návrh ministerstva životního prostředí. (Art. 92) *Rada ministrů* nařízením vyhlašuje národní park (obsahuje i název parku, jeho územní vymezení, ochranné pásmo, způsob financování a vybrané konkrétní zákazy) (Art. 10). Ministerstvo provozuje registr národních parků a přírodních rezervací.

Wojewoda vykonává úlohu řadového administrativního orgánu ochrany přírody za pomoci Wojewodzkiego konserwatora przyrody. Vojvodského konzervatora přírody jmenuje i odvolává vojvoda na návrh vojvodské komise ochrany přírody. (Art. 97) Vojvoda vyhlašuje přírodní rezervace, krajinné parky, chráněné krajinné oblasti, pomníky přírody, dokumentační stanoviště, ekologickou omou půdu a přírodně-krajinný soubor. Definuje název objektu, území a v případě potřeby ochranné pásmo a zákazy. Vojvoda zajišťuje dokumentaci stavu přírody a cenných charakteristik z důvodů vědeckých, řídce se vyskytujících tvarů přírody, přírodních území atd. Zajišťuje také registr přírodních rezervací, krajinných parků a chráněných krajinných oblastí (Art. 114).

Na území národního parku zastává všechny úkoly a kompetence vojvody dyrektor narodowego parku (ředitel národního parku). (Art. 11) Ředitel je jmenován příslušným ministerstvem, na návrh Państwowej Rady Ochrony Przyrody (Státní rady ochrany přírody).

Orgány navrhuujícími – poradními v oblasti ochrany přírody jsou: Państwowa Rada Ochrony Przyrody (Státní rada ochrany přírody), fungující při Ministerstvu životního prostředí; Wojewódzka komisja ochrony przyrody (vojvodská komise ochrany přírody), pracující při vojvodství a rada národního parku.

Členy Państwowej Rady Ochrony Przyrody na období trvající 5 let v počtu 40 jmenuje ministr životního prostředí pro činnost v ochraně přírody. Jsou to představitelé vědy, praxe a veřejných institucí. Členové působí v komisích zabývajících se problémy ochrany přírody. Do úkolů Státní rady ochrany přírody patří posuzování stavu ochrany přírody a využívání chráněných území pro vědecké cíle; posuzování návrhů právních předpisů týkajících

se ochrany přírody; předkládání návrhů a posudků v otázkách ochrany přírody a posuzování vědeckých programů v oblasti ochrany přírody nebo její popularizace. (Art. 96)

Členové Wojewódzkiej komisje ochrony przyrody jsou také jmenováni vojvodou na pět let, je jich dvacet a jsou to zástupci vědců, praxe, vojvodského shromáždění, veřejných a hospodářských organizací. Do práce této komise patří posuzování stavu a potřeb ochrany přírody, připravování návrhů a posudků týkajících se ochrany přírody, posuzování návrhů místních právních předpisů týkajících se ochrany přírody a vydávaných vojvodstvím, posuzování investičních návrhů a programů týkajících se systému chráněných území, včetně regulace toků a meliorace údolí řek. (Art. 97)

Starosta (hejtman okresu) zajišťuje výpisy z řadové administrativy a zajišťuje registr pomníků přírody, dokumentačních stanovišť, ekologické orné půdy a přírodně-krajinných souborů. (Art. 90)

Rada obce může vyhlásit formy ochrany přírody chráněnou krajinnou oblast, pomníky přírody, dokumentační stanoviště, ekologickou ornou půdu a přírodně-krajinný soubor, jestliže je nevyhlásil vojvoda. (Art. 99)

[illegible]

72

7. SROVNÁNÍ ÚZEMNÍ OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY STÁTŮ EUROREGIONU NISA

Území Euroregionu Nisa je zajímavé geologicky, geomorfologicky i různorodostí ekosystémů (Potocki, 2002). Problém velkoplošné ochrany přírody a krajiny spočívá právě v nutnosti komunikace a domluvy států. Nejen, že vymezení chráněných území často končí státní hranicí, přestože předmět ochrany pokračuje za ni, ale existují případy, kdy jsou na druhé straně hranice rozvíjeny aktivity pro životní prostředí nepříznivé a v přímém rozporu se zájmem ochrany.

Územní ochranu přírody a krajiny je možné srovnávat z různých hledisek. Pro tuto práci byla vybrána:

1. historický vývoj ochrany přírody – určení mezníků v ochraně přírody Česka, Německa, Polska a ve světě a jejich časové srovnání
2. rozdílnosti / podobnosti zákonů o ochraně přírody a krajiny (nařízení, ratifikace mezinárodních úmluv)
3. organizace institucí ochrany přírody a krajiny – srovnání odpovídajících si institucí ochrany přírody a krajiny a jejich kompetencí
4. způsob značení – značení jednotlivých kategorií chráněných území
5. kategorie CHÚ - způsob vyhlášení chráněných území (CHÚ) a jejich správa
- předmět ochrany kategorie CHÚ

Pro přehlednost je k porovnání přidána i mezinárodní kategorizace organizace IUCN (viz kap. 2.2.2). Poslední podkapitola se zabývá konkrétní spoluprací příhraničních chráněných území.

7.1 HISTORICKÝ VÝVOJ OCHRANY PŘÍRODY

Tabulka 10 definuje významné mezníky v ochraně přírody a krajiny ve světě, v České republice, Německu a Polsku. Nejpodstatnějšími událostmi pro srovnání jsou počátky snah o chránění přírody, vyhlášení prvního chráněného území, první zákon na ochranu přírody, datum vzniku samostatného ministerstva životního prostředí a stáří současného zákona na ochranu přírody. Vývoj České republiky a Německa si je ve většině zmíněných bodů podobný. V České republice bylo první chráněné území vyhlášeno roku 1838 (pralesy Žofínský a Hojná voda) a v Německu roku 1836 (Drachenfels). Prvním polským chráněným územím byla až roku 1921 vyhlášena přírodní rezervace v Białowieży. V Polsku bylo jako v prvním vydáno nařízení na ochranu přírody (1919), následuje Česká republika (1922), v Německu byl první legislativní krok pro ochranu přírody učiněn až v roce 1935. Ve světě dochází po druhé světové válce ke zřizování množství mezinárodních organizací a úmluv na ochranu přírody (viz kap. 2.), v tabulce nejsou pro jejich velké množství uvedeny, resp. je zmíněna jen organizace IUPN,

ze které přejmenováním v roce 1951 vznikla současná IUCN. Doba vzniku samostatných ministerstev životního prostředí je opět v Česku i v Německu podobná – jedná se o rok 1989, resp. 1986, v Polsku bylo samostatné ministerstvo ustanoveno až roku 1999. Co se týká aktuálnosti zákonů – v České republice i v Polsku byly novely schváleny v roce 2004, v Německu o dva roky dříve – ve všech třech případech byla novelizace nutná vzhledem přistoupení k Evropské unii a zavedení soustavy Natura 2000.

Konkrétně v Libereckém kraji se první novodobé snahy o ochranu přírody objevují na Českollpsku v souvislosti se vznikem a činností německého vlastivědného spolku *Excursions Club* (založen v roce 1877 v České Lípě). Již v samotném počátku existence klubu se jeho předseda obrátil na český zemský výbor s žádostí, „aby se nádherné čedičové *Varhany u Kamenického Šenova vykoupily a zachránily pro potomstvo, neboť nyní slouží jako kamenolom.*“ (Čelko, 1999). Tato intervence nebyla bohužel úspěšná, zrealizována byla až v roce 1895. Úspěšnější byl ale spolek ve věci přírodní rezervace Peklo jz. od České Lípy. Trasa nového železničního spojení z České Lípy do Litoměřic měla dle projektu vést právě tímto údolím. Klub intervenoval a argumentoval natolik účinně, že toto rozhodnutí bylo v září 1881 změněno a údolí od naprosté devastace uchráněno (Čelko, 1999).

K zřizování chráněných území (pod názvem rezervace) docházelo před 1. světovou válkou buďto rozhodnutím majitele pozemku (Hojná voda (1838), Žofínský prales (1838), Boubín (1858), Šerák – Kepník, Litovel, Velká Javořina, lesy pod Pálavou) nebo výkopem pozemků přírodovědnými nebo turistickými kluby a spolky – příkladem Nordbohmische Excursionsclub – Peklo a Panská skála. Po vzniku samostatné ČSR stát vyhláší státní rezervace na území vyvlastněných některým šlechtickým rodům (př. Třesín). Nejstaršími zákonnými rezervacemi zřízenými Ministerstvem školství a národní osvěty ČSR jsou Novozámecký rybník a oblast dokeská a pohoří Kummer, obě z roku 1933 (Čelko, 1999).

Tab. 10: Historické mezníky v ochraně přírody ve světě, v Česku, Německu a Polsku (k roku 2004) – viz kap. 6

Svět		ČR	SRN	PR
Čína – zákaz lovu zvířat v době jejich rozmnožování	14. st.	Karel IV. - Maiestas Carolina (ochrana př. bohatství – lesů)	Počátky ochrany přírody	Odborný zájem o přírodu a krajinu
	Konec	1721: zákaz lovu medvědů na Šumavě (A. Schwarzenberg)		
Nástup romantismu – estetické kvality přírody	18. st.	První hnutí na ochranu přírody		
	19. st.	1838: první CHÚ (Žofinský prales a Hojná voda, Novohradské hory) 1854: „Prügelpatent“ k vyhlášení přírodních památek 1858: pralesová rezervace Boubín (Šumava)		
1853: vyhlášení tzv. uměleckých partií lesa ve Fontaineblau u Paříže		1854: „Prügelpatent“ k vyhlášení přírodních památek 1858: pralesová rezervace Boubín (Šumava)		
1872: založení Yellowstonského národního parku – 1. státní CHÚ udržované ze státního rozpočtu	2. pol. 19. st.	1894: Buky u Vysokého Chvojna, Barrandova skála	1836: 1. CHÚ: Drachenfels v pohorí Siebengebirge	1868: Okresní sněm ve Lvově vydal zákon „ohledně zákazu chytání, poskytování a prodávání alpských zvířat“
1906: vyhlášení odborné st. Správy pro ochranu přírody v Prusku	20. st.	vznik sítě chráněných území na pozemcích rodiny Lichtenštejnů na Moravě (Šerák – Keprník, Javořina ad.)		

Svět		ČR	SRN	PR
1909: zákon na ochranu přírody ve Švédsku 1914: mezinárodní konference pro ochranu přírody v Bernu 1948: založení IUPN (mezinárodní unie pro ochranu přírody) 1951: přejmenování IUPN na IUCN 1961: založen WWF 1966: první červená kniha	20. léta 30. léta 40./ 50. léta 70. léta 80. léta 90. léta 20. st.	1922: zřizování CHÚ státem (Zákon přídělový č. 81/1920) 1933: Výnos o ochraně přírodních památek 1956: Zákon č. 40/1956 Sb. o státní ochraně přírody 1989: vznik samostatného Ministerstva životního prostředí 1992: Zákon 114/92 Sb. o ochraně přírody 2004: novelizace zákona z důvodu přistoupení k EU	1935: 1. Říšský zákon o ochraně přírody 1954: NDR – Zákon o zachování domácí přírody a péče o ni 1970: NDR – nový Zákon o plánovité tvorbě 1976: SRN – Zákon o ochraně přírody a péči o krajinu 1986: SRN – vznik samostatného Ministerstva životního prostředí 1990: sloučení SRN a NDR, v platnosti zákon z roku 1976 2002: novelizace zákona z důvodu přistoupení k EU	1919: nařízení o ochraně některých přírodních památek; založena Prozatímní státní komise ochrany přírody 1921: 1. CHÚ přísná rezervace v Białowieży 1934: 1. zákon o ochraně přírody 1949: nový Zákon o ochraně přírody (Ministerstvo lesnictví) 1991: Zákon o ochraně přírody 1999: vznik samostatného Ministerstva životního prostředí 2004: novelizace zákona z roku 1991 z důvodu přistoupení k EU

7.2 ZÁKONY, NAŘÍZENÍ, ÚMLUVY

Národní právní podklady týkající se ochrany přírody jsou ve všech třech státech podobné strukturně i systematicky. Všeobecné zásady jsou zakotveny v ústavě. Cíle, úkoly a nástroje ochrany přírody jsou určeny odborným zákonem o ochraně přírody (viz tab 11). V Německu mají rozhodující kompetence v zákonodárství a ve výkonu ochrany přírody jednotlivé spolkové země (Kol., 2000). Naproti tomu česká a polská ochrana přírody platí pro všechny správní a hospodářské organizace a fyzické osoby na celém území státu.¹

Ve všech státech působí další odborná nařízení na ochranu přírody – viz tab 11.

Mezinárodní právní nařízení o ochraně přírody byla stanovena především úmluvami (viz tab. 12). Nejdůležitějšími jsou:

- Program *Man and the Biosphere* z roku 1970, první biosférické rezervace byly vyhlášeny roku 1974 (ČR má na svém území 6 biosférických rezervací, SRN 6, PR 9²) – viz příloha 6, 7
- *Ramsarská úmluva* – o mokřadech majících mezinárodní význam zejména jako biotopy vodního ptactva; zavazuje k ochraně mokřadů a k vytváření jejich mezinárodní sítě (ČR 10 těchto území, SRN 32, PR 8³ – www.ramsar.org) – viz příloha 8, 9
- *Pařížská úmluva* – o ochraně světového kulturního i přírodního dědictví⁴
- *Washingtonská úmluva* – o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy fauny a flory (CITES)
- *Bernská úmluva* – o ochraně druhů volně žijících zvířat a rostlin a jejich stanovišť
- *Bonnská úmluva* – o ochraně ohrožených druhů zvířat
- *Úmluva z Rio de Janeiro* – o biologické diverzitě

Všechny tyto úmluvy byly ratifikovány Českem, Německem i Polskem. Česká republika přijímá mezinárodní úmluvy ve formě zákona, který upraví stávající právní řád tak, aby vyhovoval úmluvě. Existuje možnost přijmout mezinárodní smlouvu bez změny příslušných zákonů tak, že pokud dojde k rozhodování, bude přihlíženo k mezinárodní smlouvě (Zákon 1/1993 Sb.). Německo přijímá mezinárodní úmluvy přes Spolkovou vládu ve formě zákona. Zákon obsahuje všechny předpisy potřebné pro realizaci dané úmluvy. V polském právu je mezinárodní dohoda ratifikována po uveřejnění v Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej (Sbírka zákonů Polské republiky), kdy se stane obecně závaznou a je hned využívána (Kol., 2000).

¹ Viz diagramy Orgány ochrany přírody – ČR obr 7, SRN obr 8, PR obr 9 – a shrnující tabulka 13

² Na území ERN: v ČR: Krkonošský národní park, v SRN: Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft, v PR: Karkonoski park narodowy.

³ Na území ERN v ČR: Novozámecký a Břežský rybník, Krkonošská rašeliniště, v SRN: nejbližší Euroregionu Nisa Preitzer Teichgebiet, v PR nejbližší ERN Stawy Milickie.

⁴ ČR nemá žádnou přírodní památku, SRN naleziště fosilií Grube Messel, PR Białowiecki Park Narodowy (Kol., 2000)

Tab. 11: Národní právní usnesení týkající se ochrany přírody v ČR, SRN a PR (2004)

Národní zákony	Česko	Německo	Polsko
Odborné zákony	Zákon č. 114/1992 o ochraně přírody a krajiny, novelizovaný 2004 (218/2004 Sb.) ¹	Bundesnaturschutzgesetz (BNatSchG) z roku 1976, novelizovaný 1998 Sächsische Naturschutzgesetz (SächsNatSchG) z roku 1994	Ustawa o ochronie przyrody z roku 1991, novelizovaný 2004
Ochrana přírody v jiných vybraných zákonech	Zákon 50/1976 Sb. o územním plánování a stavebním řádu Z. 254/2001 Sb. o vodách Z. 67/2000 o lesích Z. 99/2004 Sb. o rybníkářství Z. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu Z. 244/1992 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí (novela z. 100/2001 Sb.) Z. 100/2004 Sb. o ochraně druhů Z č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin... ²	Landesplanungsgesetze Baugesetzbuch Wassergesetze Waldgesetze Jagdgesetze Fischereigesetze Bodenschutzgesetz UVP-Gesetz Tierschutzgesetz	Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym Ustawa Prawo Budowlane Ustawa Prawo wodne Ustawa o lasach Ustawa Prawo łowieckie Ustawa o rybactwie śródlądowym Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska Ustawa o ochronie zwierząt

Zdroj dat: *Deutsch-polnisches Handbuch zum Naturschutz. / Polsko-niemiecky przewodnik ochrony przyrody*, 2000 Bundesamt für Naturschutz/Ministerstwo Środowiska

Legislativa – příroda. [online], 2004 <<http://www.enviweb.cz/>>

¹ Prováděcí vyhláška MŽP č. 395/1992, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

² úplný název: zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatření k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Tab. 12: Ratifikace vybraných mezinárodních úmluv týkajících se ochrany přírody Českem, Německem a Polskem

Mezinárodní úmluva	Česko	Německo	Polsko
UNESCO – Man and the Biosphere z roku 1970	1970	1976	1976
Ramsarská úmluva z roku 1971	1990	1976	1977
Úmluva Světového dědictví UNESCO z roku 1972	1991	1976	1976
Washingtonská úmluva o ochraně druhů z roku 1973	1992	1976	1989
Bernská úmluva z roku 1979	1998	1985	1995
Bonnská úmluva z roku 1979	1994	1984	1995
Úmluva o biodiverzitě z Rio de Janeiro z roku 1992	1994	1993	1995
Evropská úmluva o krajině, 2000	probíhá ratifikace	probíhá ratifikace	probíhá ratifikace
Evropské směrnice:			
Směrnice o ptácích 79/409/EHS	2004	1998	2004
Směrnice o stanovištích 92/43/EHS	2004	1998	2004

Zdroj: Deutsch-polnisches Handbuch zum Naturschutz. / Polsko-německý průvodník ochrany přírody, 2000 Bundesamt für Naturschutz / Ministerstwo Środowiska

Mnohostranné environmentální smlouvy, kterých je ČR signatářem či smluvní stranou a MŽP gestorem [online], 2004

7.3 ORGANIZACE INSTITUCÍ (vyhlášení CHÚ a jejich správa)

Struktura organizací ochrany přírody je v Německu třístupňová a v České republice a v Polsku dvoustupňová (viz diagram v kap. 3.1.3 – ČR, 3.2.3 – SRN, 3.3.3 – PR). V České republice vykonává úkoly vyplývající z oboru ochrany přírody Ministerstvo životního prostředí, v Polsku Minister Środowiska, s pomocí Hlavního Konserwatora Przyrody, kterého jmenuje ministerský předseda. Úřad jako je Hlavní Konserwator przyrody v českých ani v německých administrativních strukturách neexistuje. V České republice i v Německu dohlíží na schvalování a vykonávání úkolů nižší nebo střední stupně administrativy.

Národní parky jsou v České republice zřizovány zákonem, v Německu také zákony nebo nařízeními spolkových zemí. V Polsku o zřízení rozhoduje Rada ministrů. Ve všech případech mají národní parky vlastní správu.

Chráněné krajinné oblasti jsou v České republice zřizovány nařízením vlády a mají vlastní správu chráněné krajinné oblasti. Stejně tak Naturpark je v Německu zřízen zemskou vládou a má svou vlastní správu – Naturparkverwaltung. Parki krajobrazowe jsou v Polsku zřizovány wojewody. Úkoly týkající se ochrany přírody provádí dyrektor (ředitel) parku, případně sdružení parků.

Na regionální úrovni je rozsah úkolů české a polské veřejné administrativy podobný německému úřadu ochrany nižší úrovně – například: zřizování chráněných území, tvorba plánů ochrany a rozvoje, doprovodné činnosti vyplývající z ochrany druhů, kontrola dodržování předpisů o ochraně přírody. Wojewoda vykonává úkoly týkající se ochrany přírody s pomocí Wojvodského Konserwatora Przyrody (viz tab 13).

V Německu odborné úřady na ochranu přírody vychází z činnosti zvláštních úřadů na ochranu přírody v jednotlivých spolkových zemích. V České republice a v Polsku neexistuje porovnatelná struktura.

Polským i německým orgánům na všech administrativních úrovních pomáhají odborné poradní skupiny. Na státní úrovni jsou složeny především ze zástupců vědců (odborníků). Na regionální úrovni se navíc zúčastňují zástupci veřejných skupin – například v polských společensko-vzdělávacích radách parků krajobrazowych. V Polsku kromě toho hrají roli výzkumné instituty zmocněné Ministrem środowiska. V České republice nejsou poradní orgány definovány stejně jako v Polsku a v Německu. Na nejvyšší úrovni takovou funkci plní Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, která má pobočky i v krajích; národní park zřizuje radu národního parku.

V německém právu je paragrafem 29 BNatSchG¹ zaručena spolupráce se sdruženími na ochranu přírody při plánování různého druhu nebo při tvorbě nových chráněných území. V České republice je spolupráce s občanskými sdruženími definována paragrafem 70 novely zákona 114/1992 Sb.². Podobná nařízení existují v Polsku od roku 1998 a jsou obecně v platnosti.

¹ Bundesnaturschutzgesetz

² číslo novely zákona: 218/2004 Sb. o ochraně přírody a krajiny

Tab. 13: Srovnání orgánů ochrany přírody v České republice (ČR), v Německu (SRN) a v Polsku (PR), k roku 2004

Česká republika			Německo			Polsko		
Poradní orgán	Administrativa ČR	Kompetence (příklady)	Porad. orgán	Administrativa SRN	Kompetence (příklady)	Poradní orgán	Administrativa PR	Kompetence (příklady)
Česká inspekce životního prostředí	Ministerstvo životního prostředí	Mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany přírody a krajiny Zákonodárství Zřizuje NP, CHKO, NPR, NPP Vymezuje a hodnotí nadregionální systém územní stability Schvaluje plán péče NP, CHKO, NPR, NPP Výjimky z ochranných podmínek pro NPR a NPP		Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz and Reaktorsicherheit	Vypracování a další vývoj právních podkladů Vypracování rozvoje a strategie v ochraně přírody Mezinárodní spolupráce Informování a vysvětlování veřejnosti ochrany přírody a životního prostředí	Państwowa rada ochrony przyrody	Ministerstwo Środowiska	Zákonodárství Vypracování strategie a metod ochrany oblastí a druhů Kontrola parků narodowych, potvrzení plánů jejich ochrany Koordinace činnosti parků krajobrazowych Vykonávání úkolů plynoucích z mezinárodních dohod a dohody ve věci ochrany přírody
			Beirat für Naturschutz	Naturschutzministerium der Bundesländer	Vypracování a další vývoj právních podkladů Vypracování rozvoje a strategie v ochraně přírody Mezinárodní spolupráce Informování a vysvětlování veřejnosti ochrany přírody a životního prostředí			
			Beirat für Naturschutz	Regierungsbezirk (Vrchní / vyšší úřad ochrany přírody)	Vypracování rámcových plánů tvorby krajiny Kontrola výkonů Vyhlášky pro NSG, LSG, Naturdenkmale a Geschützte Udělování oprostění i nařízení ochrany Odborný dohled			
	Krajský úřad	Vymezení a hodnocení regionálního územního systému ekologické stability Zřízení PR, PP, přírodního parku, schválení jejich plánu péče Vykonávají státní dozor				Wojewódzka Komisja Ochrony Przyrody	Wojewoda	Zakládání: rezerwatów przyrody (od 1999), parků krajobrazowych, OCHK, pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych Příprava plánů ochrany: rezerwatów przyrody (od 1999) a parků krajobrazowych
	Úřady obcí s rozšířenou působností	Vykonávají státní dozor Vedou výpisy z ústředního seznamu ochrany přírody Výkon státní správy v ochraně přírody ve svém obvodu	Beirat für Naturschutz	Landkreis Kreisfreie Städte	Údaje pro krajinné plánování Kontrola výkonů Vypracování plánů ochrany Udělování oprostění/nařízení ochrany Správní jednání, řešení přestupků, provádění úkolů		Starosta (powiat ziemski / grodzki)	Kontrola dodržování předpisů o ochraně přírody Vedení registru: pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo- krajobrazowych
	Pověřené obecní úřady	Stanoviska k zásahům do krajinných prvků, vyhláší památné stromy						
	Obecní úřad	Povoluje kácení dřevin, vydává územní plán		Gemeinde / Gemeinderat	Územní plán, stavební plán		Rada gminy (gmina)	Zakládání: OCHK, PP, SD, UE, ZP-K

Zdroj dat: Deutsch-polsches Handbuch zum Naturschutz, 2000. Bundesamt für Naturschutz / Ministerstwo Środowiska, Bonn/Warszawa, 124 s.; Zákon č. 218/ 2004 Sb. o ochraně přírody a krajiny

7.4 KATEGORIE CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

7.4.1 Typologie kategorií chráněných území

Česká republika a Polsko pracují v územní ochraně přírody s další typologií kategorií chráněných území.

V České republice pracuje s členěním kategorie chráněná krajinná oblast Čihař (1988). Podle geograficko-geomorfologických kritérií je vymezeno celkem 7 oblastí typických pro Českou republiku, přičemž každá by měla mít ve velkoplošné ochraně přírody a krajiny své zastoupení. Jedná se o:

- horské a podhorské polohy (Jizerské hory, Lužické hory, Jeseníky, Blanský les, Blaník, Slavkovský les, Orlické hory, Žďárské vrchy, Železné hory, KRNAP, NP Šumava)
- pískovcová území České křídové tabule (Labské pískovce, Kokořínsko, Český ráj, Lužické hory, Broumovsko, NP české Švýcarsko)
- území kotlinová a úvalová (Třeboňsko)
- území s výrazným údolním fenoménem v pahorkatinném až vrchovinném stupni (Křivoklátsko, Litovelské Pomoraví, Poodří, NP Podyjí)
- vápencová (krasová) území Českého masivu (Český kras, Moravský kras)
- území na erupcích (České středohoří)
- Karpatikum, obvod pannonské a karpatské flóry (Beskydy, Bílé Karpaty, Pálava).

Toto třídění se postupem času vyvíjelo a je zajímavým příkladem toho, jak se s velkoplošnými chráněnými oblastmi nechá pracovat. Může také sloužit pro zkoumání uspokojujícího zastoupení všech přirozených, resp. částečně přeměněných krajinných typů České republiky v chráněných oblastech.

Členění kategorie rezerwat przyrody¹ je zavedeno v Polské republice. Kritériem je hlavní předmět ochrany daného území. Rezerваты se dělí na (Ministerstwo Środowiska [online] 2004):

- faunistyczne (zvířecí) – 134
- krajobrazowe (krajinné) – 106
- leśne (lesní) – 691 (Buki Sudeckie, Nad Groblą)
- torfowiskowe (rašelinné) – 137 (Dolina Izery, Torfowisko Izerskie)
- florystyczne (rostlinné) – 164 (Brzeźnik, Wąwóz Myśliborski)
- wodne (vodní) – 28
- przyrody nieożywionej (neživé přírody) – 71 (Wilcza Góra, Ostrzyca Proboszczowicka)
- stepowe (stepní) – 33
- słonoroślowe (slaniskové) – 4 (údaje k 31. 12. 2004, Ministerstwo Środowiska).

¹ přírodní rezervace

Toto členění je možné aplikovat i na česká a německá maloplošná chráněná území. Přestože je jimi chráněn vždy celý komplex přírodních složek dané lokality, hlavní předmět ochrany je ve většině případů možné definovat.

7.4.2 Značení CHÚ

V České republice je značení chráněných území specifikováno Vyhláškou MŽP ČR 395/1992 Sb., ze dne 11. června 1992, v Polsku způsob značení definuje Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 stycznia 2002 r. V Sasku značení chráněných území vymezuje Verordnung des Sächsischen Staatsministeriums für Umwelt und Landesentwicklung zur Kennzeichnung der geschützten Teile von Natur und Landschaft, Vom 15. Juni 1993.

Česká republika: Vyhláška MŽP ČR paragrafem 13 definuje, že k označení národního parku, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace a národní přírodní památky se používá tabulí s velkým státním znakem České republiky a označením příslušné kategorie ochrany přírody. Pro označení přírodní rezervace, přírodní památky a památného stromu se používají tabule s malým státním znakem ČR a označením příslušné kategorie ochrany přírody. Všechny tabule jsou tmavozelené, písmo je bílé (viz obr. 10, 11 níže).

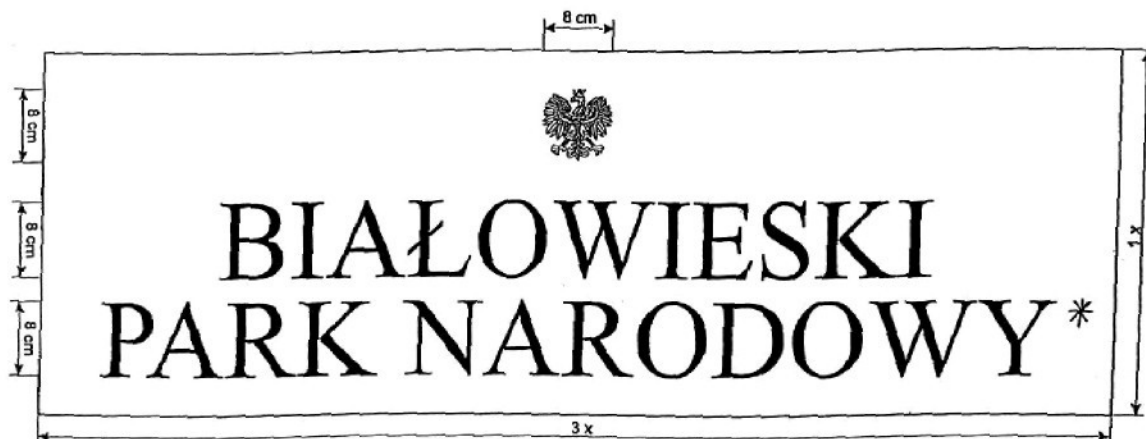
Obr. 10: Vlevo – Příklad označení chráněného území s velkým státním znakem (foto Iva Tajšlová)

Obr. 11: Vpravo – Příklad označení chráněného území s malým státním znakem (www.aopk.cz)

Polské Rozporządzenie Ministra Środowiska říká, že k označení kategorií park narodowy, rezerwat przyrody, park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, stanowisko dokumentacyjne, užitok ekologiczny a zespół przyrodniczo-krajobrazowy se používá tabulka,

kteřá má ve své horní části podobiznu orla s korunou, ve spodní části je umístěný název chráněného území. Tabulka je červená a písmo bílé. K označení kategorie pomník przyrody se opět používá tabulka, která má ve své horní části podobiznu orla s korunou, ale v dolní části má nápis Pomník przyrody; tělo tabulky je zelené.

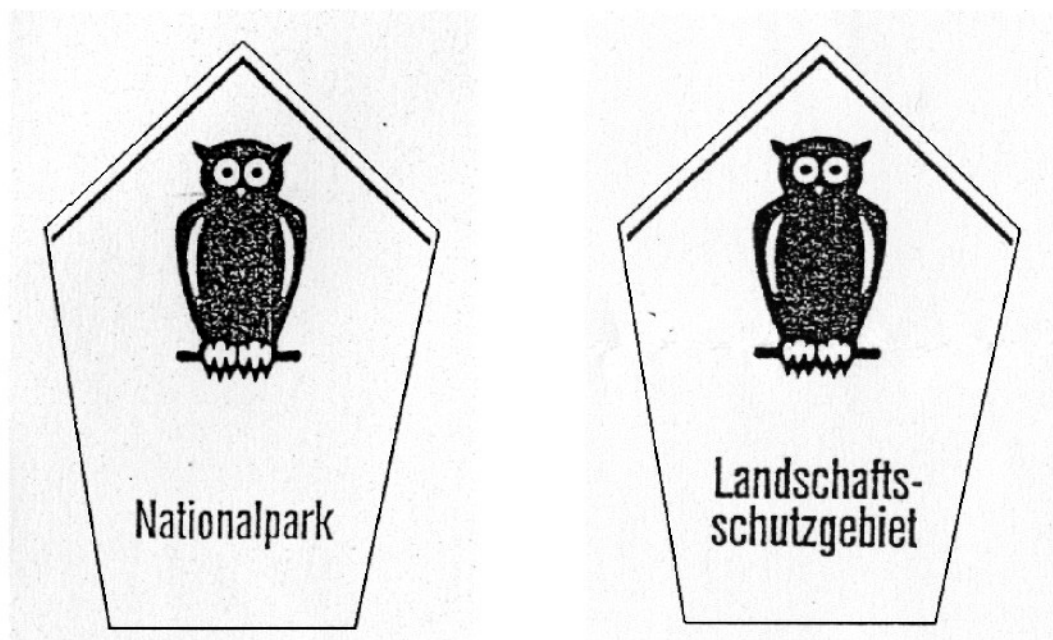
Obr. 12: Označení kategorií chráněných území červenou tabulkou s bílým písmem (Rozporz. MŚ)

Obr. 13: Vlevo – Označení kategorie chráněného území pomník przyrody zelenou tabulkou (Rozporz. MŚ)

Obr. 14: Vpravo – Příklad značení rezerwatu przyrody podle vzoru na obr. 12 (foto Jiří Šmída)

Saská Vyhláška definuje tvar značení chráněného území pětiúhelníkový (viz obr). Výška značky je 60 cm a šířka 23 cm. Pro Nationalpark a Biosphärenreservate je základní barva dopravní zelená, písmo bílé (typ Helvetica), v horní části má značka symbol sovy nebo platného znaku národního parku, resp. biosférické rezervace. Pod nápisem kategorie může být uvedeno i jméno chráněného území. Naturschutzgebiet, Landschaftschutzgebiet a Flächennaturdenkmal

je řepková žlutá, písmo černé, v horní části značky je symbol sovy. Pro Naturdenkmal platí také žluté pozadí a černé písmo, ale značka je velká jen 23 cm.

Obr. 15 a 16: Způsob značení saských chráněných území (Verordnung... 15. Juni 1993)

7.4.3 Srovnání kategorií CHÚ

Srovnáním kategorií chráněných území se pro německo-polské pohraničí zabývá „Deutsch-polnisches Handbuch zum Naturschutz. / Polsko-niemiecki przewodnik ochrony przyrody“, vydaný v roce 2000 ve spolupráci institucí Bundesamt für Naturschutz a Ministerstwo Środowiska, ze které je v této práci čerpáno. Polsko-českým pohraničím se zabývá J. Potocki v příspěvku „System wielkoprzestrzennych terenów chronionych w Sudetach na polsko-czeskim pograniczu“ (rok 2000). O zkoumání této problematiky v česko-německého pohraničí mi není známo.

V tabulce 15 jsou porovnány odpovídající si kategorie chráněných území přírody a krajiny používané v České republice, v Německu a v Polsku. Kategorie, ke kterým není uvedeno srovnání nemají v legislativě daného státu ekvivalent. Kritéria pro srovnání uvedená v tabulce vycházejí z publikace Deutsch-polnisches Handbuch zum Naturschutz. Pro srovnání jsou vybrány:

- důvod, z jakého je území chráněno (předmět ochrany)
- jak přísná je ochrana přírody v chráněném území
- možnost překrývání se kategorií
- který orgán chráněné území vyhláší
- který orgán jej spravuje
- poradní orgán pro danou kategorii
- zda existuje plán ochrany přírody a krajiny pro toto území (Kol. 2000).

Je možné zkoumat kritéria další, např.: vnitřní zonace území, pro jakou dobu je plán péče (ochrany) vyhlášený, zákazy a omezení na ploše území (viz kapitola 3.1.2, 3.2.2 a 3.3.2 – popis kategorií CHÚ) a porovnání počtu a rozloh jednotlivých kategorií územní ochrany.

Území uvedená v tabulce jsou v **České republice** definovaná jako „zvláště chráněná“, kromě „přírodního parku“, který je zde uveden jako odpovídající kategorie pro polský „obszar chronionego krajobrazu“. Zákon definuje šest kategorií zvláště chráněných území. Národní park a chráněná krajinná oblast (příp. přírodní park) jsou území velkoplošná, národní přírodní rezervace, národní přírodní památka, přírodní rezervace a přírodní památka jsou území maloplošná (Zákon 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny).

V **Německu** je zákonem vymezených kategorií chráněných území sedm, toto členění přebírá i Saský zákon o ochraně přírody. Za velkoplošné jsou považovány: Nationalpark, Biosphärenreservat, Landschaftsschutzgebiet a Naturpark. Kategorie maloplošných území jsou Naturschutzgebiet, Naturdenkmal a Geschützter Landschaftbestandteil.

Polský zákon o ochraně přírody dělení chráněných území na maloplošná a velkoplošná nezavádí, nerozlišuje mezi kategoriemi a nevymezuje ani území zvláště chráněná. V Polsku jsou kategoriemi ochrany přírody park narodowy, park krajobrazowy, rezerwat przyrody, obszar chronionego krajobrazu a pomnik przyrody, stanowisko dokumentacyjne, użytek ekologiczny a zespół przyrodniczo-krajobrazowy (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody).

7.4.3.1 Natura 2000

V Polsku i v České republice byly z důvodu vstupu do Evropské unie v roce 2004 schváleny novely existujících zákonů o ochraně přírody a krajiny, zavádějící novou kategorii chráněných „území Natury 2000“. V Německu byla novela zákona obsahující tato území schválena již v roce 1998. **Natura 2000** je celistvá evropská soustava území, která umožňuje zachovat přírodní stanoviště a stanoviště druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření (Kol., 2002), viz kap. 2.4.

Jako evropsky významná budou v České republice vyhlášena území, která významně přispívají k obnově nebo udržení příznivého stavu alespoň jednoho typu evropských stanovišť

nebo alespoň jednoho evropsky významného druhu nebo k udržení biologické rozmanitosti biogeografické oblasti (Zákon č.114/1992 Sb. v úplném znění). V polské novele také zůstávají stávající kategorie ochrany přírody, jsou k nim pouze jako další kategorie přidána území Natury 2000. Tato kategorie zahrnuje stejně jako v ČR území speciální ochrany ptáků a území speciální ochrany stanovišť (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody).

Vláda České republiky schválila v prosinci 2004 nařízením vyhlášení již 38 ptačích rezervací, které byly postoupeny Evropské komisi ke schválení. Na území Euroregionu jsou to Jizerské hory, Krkonoše a Českolipsko – Dokeské pískovce. Ptačích oblastí je celkem navrženo 41. Návrh národního seznamu evropsky významných lokalit je v připomínkovém řízení, zahrnuje 883 území pro konkrétní typy přírodních stanovišť a živočišné a rostlinné druhy, chráněné směrnicí EU. Konkrétní informace k jednotlivým ptačím rezervacím jsou uveřejněny na oficiálních webových stránkách Natury 2000 v ČR <www.natura2000.cz>.

Německo má ptačí stanoviště (Vogelschutz-Richtlinie) i evropsky významné lokality z velké části vymezeny. Evropsky významné lokality jsou značeny zkratkou FFH-Richtlinie (Fauna – Flora – Habitat – Richtlinie). Ptačích stanovišť bylo k 30. červenci 2004 vymezeno 497, zaujímají 6,4 % plochy státu (průměr EU je 7,6 %), a evropských lokalit 4 044, zaujímají 6,4 % (průměr EU¹ je 12,4 %) (Natura 2000 – Gebietsmeldung online, 2004). Konkrétní informace pro soustavu Natura 2000 v Německu je možné získat na internetových stránkách úřadu Bundesamt für Naturschutz <www.bfn.de>.

V Polsku bylo Ministrem Środowiska v listopadu 2004 vyhlášeno 72 ptačích území (Stawy przemkowskie), které jsou stejně jako v ČR dále předány ke schválení Evropské komisi², jako významná evropská lokalita je navrženo 184 území (např. Karkonosze a Góry Izerskie, Rudawy Janowickie). Informace o Naturě 2000 v Polsku jsou dostupné na webové stránce <www.lkp.org.pl/n2k/>, kterou spravuje polský Klub přírodopisců..

7.4.3.2 Národní park – Nationalpark – park narodowy

Nejpřísnější velkoplošnou kategorií územní ochrany přírody a krajiny je ve všech státech „národní park (NP) – Nationalpark (NP) – park narodowy (PN)“, parky si ve všech kritériích porovnání odpovídají. V Česku jsou zřizovány Ministerstvem životního prostředí, v Německu i v Polsku vládou (v Německu spolkové země). Jako NP / PN je chráněno velkoplošné území s krajinou jen málo změněnou člověkem, kde jsou zachovány typické původní druhy flory a fauny. Ve všech třech státech je na území národního parku omezen vstup, vjezd a volný pohyb osob mimo vyznačené stezky, jsou zakázány všechny činnosti, které by mohly poškodit části NP (ničení a kácení dřevin, regulace řek a potoků, pozemní práce trvale poškozující

¹ EU – zde míněno původních 15 států EU, bez nově přistoupených

² Mezi polskou odbornou veřejností převažuje názor, že vymezování území Natury 2000 nebylo dostatečně propracováno a návrhy oblastí tak budou Komisí Polsku vráceny. Protesty proti vymezení Natury 2000 byly jedním z důvodů pro odvolání Hlavní konzervátor ochrany přírody (dle ústního sdělení J. Potockého).

georeliéf...). Území národních parků se dělí na zóny ochrany¹, kdy 1. zóna je nejprísnejší a vyhláŕuje se kolem nich ochranné pásmo.

V Āechách je na území Euroregionu Nisa od roku 1963 vyhláŕený *Krkonošský národní park* – KRNAP – o rozloze 547 km² (Národní parky ĀR), ke kterému v Polsku pŕiléhá již o Ātyři roky dŕíve vyhláŕený *Karkonoski Park Narodowy* – KPN (rozloha 56 km²; Kol., 2003) – parky na sebe navazují pŕes hranice a tvoŕí tak jeden územní celek. V Āeské republice zasahuje na území Euroregionu také *NP Āeské Švýcarsko*, zŕízený 1.1.2000 o rozloze 79 km² (Národní parky ĀR). Z německé strany hranice k němu pŕiléhá o 10 let starší NP *Sächsische Schweiz*, který již na území Euroregionu Nisa neleží.

Podle dělení IUCN patŕí NP / PN do kategorie II. (Primack, 2001) – *národní parky* – definované jako rozsáhlá území bohatá na pŕírodní krásy a scenerie sloužící k ochraně jednoho nebo více ekosystémů pro vědecké, výchovné a rekreační využití. Obvykle zde není povoleno komerční využívání pŕírodních zdrojů (Chape, 2003).

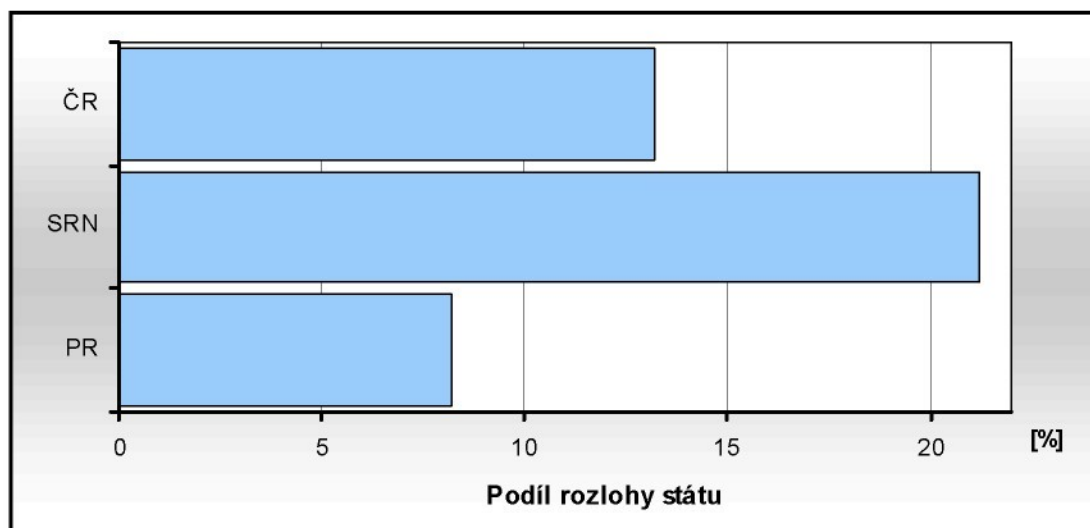
7.4.3.3 Chráněná krajinná oblast – Naturpark – park krajobrazowy

Druhou velkoplošnou zvláŕtě chráněnou kategorií je v Āesku „chráněná krajinná oblast“ (CHKO), na německé straně jí odpovídá „Naturpark“ a v Polsku „park krajobrazowy“ (PK). Jedná se o území, kde se na rozdíl od národního parku chrání i Ālověkem utváŕená krajina. Podle účelu ochrany je CHKO a Naturpark rozdělený do ochranných zón, rekreační využití je pŕípustné, pokud nepoškozujes pŕírodní hodnoty chráněných oblastí. Chráněnou krajinnou oblast a Naturpark vyhláŕuje stejně jako národní park Ministerstvo životního pŕostředí, resp. Spolková vláda, kdežto v Polsku je vyhláŕení parku krajobrazowego v kompetenci wojewody. Na Āeskou stranu Euroregionu zasahuje ŕest CHKO, na polské straně je parků krajobrazowych vyhláŕeno pět, v německé straně Euroregionu není vyhláŕený žádný. Průměrná rozloha Ātyŕi PK na území Dolního Slezska 168,3 km² (Kol., 2003), průměrná rozloha ŕesti Āeských CHKO je 399 km² (Výroční zpráva 2002), Āeské CHKO jsou tedy méně fragmentovány (výjimkou je CHKO Āeský ráj, který má dvě enklávy²) než polská chráněná území (Potocki, 2002), což je jak pro ochranu územní, tak pro ochranu druhovou, mnohem pŕíhodnější.

¹ Nationalpark zóny ochrany vymezovat nemusí.

² dle nového vymezení od 1. 1. 2003

Graf 8: Plošný podíl chráněné krajinné oblasti, Naturparku, parku krajobrazového na rozloze Česka, Německa, Polska (rok 2003, SRN 2001)

Zdroj dat: ČR: Ústřední seznam ochrany přírody; SRN: Daten zur Natur 2002., PR: Ministertwo Środowiska.

V kategorizaci IUCN odpovídá CHKO, Naturpark a PK kategorii V. – *chráněné krajinné oblasti* (a chráněná pobřeží) - umožňují nedestruktivní tradiční využití přírodního prostředí místními usedlíky, zvláště tam, kde užívání vytváří krajinu význačného kulturního, estetického a ekologického rázu, např. rybářské vesnice, sady a pastviny. Tyto oblasti poskytují zvláštní příležitosti pro turistiku a rekreaci (Chape, 2003).

7.4.3.4 Ostatní chráněná území

Německou velkoplošnou kategorií, která nemá českým a polským zákonem definovaný ekvivalent je „**Biosphärenreservat**“. Na území Euroregionu se nachází jedna, *Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft*. Česko i Polsko má na svém území biosférické rezervace podle definic organizace Man and Biosphere, ale vždy kopírují území jiné kategorie chráněného území (např. Krkonošský NP a Karkonoski PN).

V kategorizaci IUCN odpovídá kategorii III. a VI. – *národní památky a krajinné prvky*, což jsou menší rezervace určené k ochraně jedinečných biologických, geologických a kulturních hodnot zvláštního významu a *chráněná území řízené péče o zdroje*, která poskytují trvale udržitelnou produkci přírodních zdrojů, jsou často rozsáhlá a mohou zahrnovat moderní i tradiční využívání přírodních zdrojů (Chape, 2003).

Poslední velkoplošnou kategorií ochrany přírody je německý **Landschaftschutzgebiet** (LSG) a polský **obszar chronionego krajobrazu** (OCHK). Českým ekvivalentem je **přírodní park**, který nepatří mezi zvlášť chráněná území. Chrání se především zachování krajinného rázu, území slouží i pro rekreaci obyvatel. Jsou zakázány všechny činnosti, které změní

charakter území nebo poškodí přírodní hospodářství. Rozdíl je u této kategorie ve zřízení – LSG vyhláší Landkreis (okres), OCHK Wojewoda nebo rada gminy, přírodní park krajský úřad. Podle kategorizace IUCN je možné některé LSG a OCHK zahrnout do kategorie VI. - *chráněná území řízené péče o zdroje*.

Srovnání maloplošných zvláště chráněných území je zřejmé z tabulky 14. V případě těchto území se, jak vyplývá z pojmenování, chrání častěji přírodní útvary než přírodní oblasti. Do těchto kategorií – patří ochrana rašelinišť, jeskyní, močálů, vodopádů, vývěrů, skalek, údolí, bludných balvanů, skalních výchozů atd. Kromě českých kategorií „národní přírodní rezervace“ a „národní přírodní památky“, které vyhláší Ministerstvo životního prostředí, vyhláší tyto kategorie nižší instituce (Krajský úřad / Landkreis / Wojewoda).

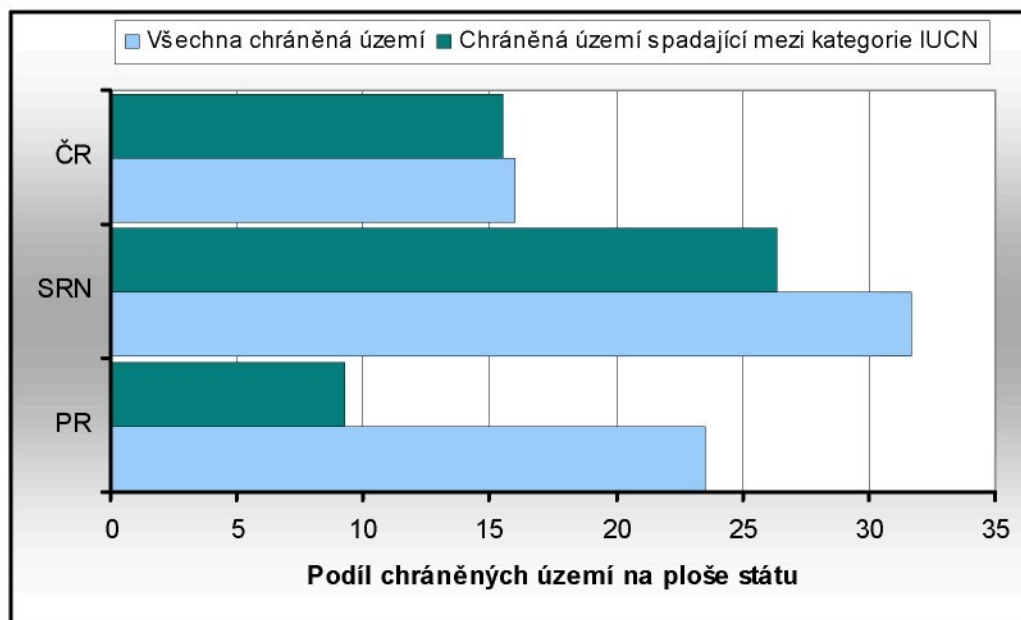
Tab. 14: Srovnání maloplošných chráněných území pro Česko, Německo a Polsko

Česká republika	Německo	Polsko
národní přírodní rezervace	Naturschutzgebiet	rezerwat przyrody
národní přírodní památka	Geschützter Landschaftbestandteil	~
přírodní rezervace	~	~
Přírodní památka	Naturdenkmal	~
~	~	pomnik przyrody
~	~	stanowisko dokumentacyjne
~	~	użytek ekologiczny
~	~	zespół przyrodniczo-krajobrazowy

Není možné jednoznačné přiřazení kategorie IUCN, maloplošná zvláště chráněná území spadají do kategorie III. a IV. (Primack, 2001). Kategorie III. má název *národní památky a krajinné prvky* –, kategorie IV. *řízené přírodní rezervace* – zde jsou povoleny určité lidské zásahy, jako je odstraňování exotických druhů a zakládání řízených požárů – mohou být prováděny, aby se zachovaly funkce společenstva. Do určité míry je možné povolit řízené hospodaření (Chape, 2003).

Celkově bylo v České republice v roce 1998 chráněno 15,5% území, v Německu 26,4% a v Polsku 9,3% území (Šindelářová, 1999). Tento údaj odpovídá chráněným územím podle kategorizace IUCN. Vezmou-li se v úvahu všechna území chráněná podle národních legislativ, pak je v České republice k roku 2002 chráněno 16% území, v Německu 31,7% a v Polsku 23,5% území – viz graf 9 (The Environmental Information Portal [online], 2003).

Graf 9: Srovnání podílu chráněných území na rozloze Česka, Německa a Polska (k roku 1999 – zelená, resp. 2003 – modrá)

Zdroj dat: The Environmental Information Portal [online], 2003 a Šindelářová, 1999. *Politika, stav a vývoj životního prostředí.* (graf je původní)

Poznámka: přibližný český překlad pro polské a německé názvy kategorií viz příloha 2.

Tab. 15: Srovnání kategorií ochrany přírody a krajiny v České republice, Německu a Polsku k roku 2004

Kritéria pro porovnání	Česká republika	Německo	Polsko
<i>Minimální rozloha</i>	Není stanovena – Národní park a Chráněná krajinná oblast jsou definovány pouze jako velkoplošné.	Není stanovena. Nationalparke, Biosphärenreservate a Naturparke popsány jako velkoplošné.	Pro Park narodowy minimálně 1000 ha, pro ostatní kategorie není stanovena.
<i>Ochranné pásmo (pufferzone, otulina)</i>	Pro národní park povinné, u dalších kategorií může být vyhlášeno (automaticky je jím pásmo 50 m od hranice území, plán péče zahrnuje ochranné pásmo).	Může být za určitých předpokladů vyznačeno (plán péče chráněného území nezahrnuje ochranné pásmo).	Pro Park narodowy povinné, ostatní kategorie ho mohou mít (plán péče chráněného území zahrnuje ochranné pásmo).
	Národní park	Nationalpark	Park narodowy
<i>Předmět ochrany</i>	Rozsáhlé území jedinečné v národním nebo mezinárodním měřítku s málo ovlivněnými ekosystémy, které mají mimořádný vědecký a výchovný význam.	Území, které není nebo je málo ovlivněné člověkem, sloužící k zachování druhové okatosti flory i fauny.	Území, které se vyznačuje zvláštními hodnotami vědeckými, přírodními, kulturními a výchovnými.
<i>Druh ochrany*</i>	Přísně chráněné území.	Velmi přísně chráněné území.	Ochrana přísná, částečná, krajinná.
<i>Jiné kategorie**</i>	Nejsou – nejvyšší kategorie	Nejsou – nejvyšší kategorie	Nejsou – nejvyšší kategorie
<i>Kompetentní orgán</i>	Ministerstvo životního prostředí	Bundesland (Spolková země)	Rada Ministrów (Ministerská rada)
<i>Dozorčí orgán</i>	Správa národního parku	Parkverwaltung (Správa parku) – zřízena Spolkovou zemí	Dyrektor parku určený Ministrem środowiska
<i>Poradní orgán</i>		Odborný úřad Spolkové země a Bundesamt für Naturschutz	Rada Naukowa Parku Narodowego určená Ministrem środowiska
<i>Základ ochrany</i>	Plán péče o národní park a jeho ochranné pásmo schválený Ministerstvem životního prostředí.	Zákon nebo nařízení o národním parku, který směřuje péči a plán rozvoje.	Plán ochrany schválená Ministrem środowiska

		Biosphärenreservate	
<i>Předmět ochrany</i>	Nevystupuje jako skutečná zákonná kategorie. Přesto 6 chráněných území získalo mezinárodní status biosférické rezervace UNESCO.	Území, které je zachované, rozvinuté nebo znovu obnovené, hodnotné bohatstvím druhů nebo biotopů. Je snaha propojit ochranu přírody a hospodaření.	Nevystupuje jako skutečná zákonná kategorie. Přesto 8 chráněných území získalo mezinárodní status biosférické rezervace UNESCO.
<i>Druh ochrany</i>		Části jako Naturschutzgebiet (velmi přísné) nebo Landschaftschutzgebiet	
<i>Jiné kategorie</i>		Naturdenkmal, Geschützte Landschaftbestandteile	
<i>Kompetentní orgán</i>		Bundesland	
<i>Dozorčí orgán</i>		Parkverwaltung – zřízena Spolkovou zemí	
<i>Poradní orgán</i>		Odborný úřad Spolkové země a Bundesamt für Naturschutz	
<i>Základ ochrany</i>		Právní nařízení	
	Národní přírodní rezervace	Naturschutzgebiet	Rezerwat przyrody
<i>Předmět ochrany</i>	Menší území mimořádných přírodních hodnot; s přirozeným reliéfem s typickou geologickou stavbou vázaným na výjimečné nebo jedinečné ekosystémy.	Území obsahující ekosystémy v přirozeném stavu nebo málo změněné, s přírodními centry, s určitými druhy rostlin a živočichů, prvky neživé přírody, mající v krajině hodnoty vědecké, přírodní a krajinné.	Území obsahující ekosystémy v přirozeném stavu nebo málo změněné, s přírodními centry, s určitými druhy rostlin a živočichů, prvky neživé přírody, mající v krajině hodnoty vědecké, přírodní a krajinné.
<i>Druh ochrany</i>	Přísně chráněné území.	Velmi přísně chráněné území.	Ścisła, częściowa.
<i>Jiné kategorie</i>	Nejsou.	Nejsou.	Nejsou.
<i>Kompetentní orgán</i>	Ministerstvo životního prostředí	Ze zákona Landkreis	Wojewoda (Ministr środowiska, pokud závazek zřízení rezervace vyplývá z mezinárodních úmluv a Wojewoda tak neučinil)
<i>Dozorčí orgán</i>	Ministerstvo životního prostředí	Landkreis nebo Správa Biosphärenreservates / Naturparks, pokud se nachází na jejich území.	Zpravidla wojewódzki konserwator przyrody.
<i>Základ ochrany</i>	Právní dokument ustavující ochranu.	Právní nařízení a plán ochrany, péče a rozvoje.	Plán ochrany schválený Wojewodou

	Národní přírodní památka	Geschützer Landschaftbestandteil	
<i>Předmět ochrany</i>	Přírodní útvar menší rozlohy, především geologický nebo geomorfologický, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým nebo estetickým významem.	Části přírody nebo krajiny, chráněné pro udržení přirozené rovnováhy v přírodě a oživení, rozrůznění a utváření krajiny nebo pro jejich ochranu před nepříznivými vlivy.	Neexistuje. Podobná území mohou být chráněna jako obszary chronionego krajobrazu nebo zespóły przyrodniczo-krajobrazowe.
<i>Druh ochrany</i>	Přísná.	Velmi přísná	
<i>Jiné kategorie</i>	Nejsou.	Nejsou.	
<i>Kompetentní orgán</i>	Ministerstvo životního prostředí	Podle zákona Landkreis nebo Bundesland.	
<i>Dozorčí orgán</i>	Ministerstvo životního prostředí	Landkreis nebo Bundesland.	
<i>Základ ochrany</i>	Právní dokument ustavující ochranu.	Právní nařízení.	
	Chráněná krajinná oblast	Naturpark	Park krajobrazowy
<i>Předmět ochrany</i>	Rozsáhlé území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem ekosystémů lesních a trvalých travních porostů s hojným zastoupením dřevin, příp. s dochovanými památkami historického osídlení.	Území chráněné s ohledem na přírodní, historické a kulturní hodnoty, vyhlášené pro zachování popularizaci a zobecnění těchto hodnot v podmínkách vyváženého rozvoje.	Území chráněné s ohledem na přírodní, historické a kulturní hodnoty, vyhlášené pro zachování popularizaci a zobecnění těchto hodnot v podmínkách vyváženého rozvoje.
<i>Druh ochrany</i>	Přísně i částečně chráněné území.	Převážně jako Landsschaftsschutzgebiete – přísná, části jako Naturschutzgebiete – velmi přísná ochrana.	Krajinná
<i>Jiné kategorie</i>	Národní přírodní rezervace / památka, přírodní rezervace / památka.	Geschützte Landschaftsbestandteile a Naturdenkmale	Všechny kromě parku narodowego.
<i>Kompetentní orgán</i>	Ministerstvo životního prostředí	Bundesland	Wojewoda
<i>Dozorčí orgán</i>	Správa chráněné krajinné oblasti.	Naturparkverwaltung (Správa národního parku)	Dyrektor Zarządu Parku (ředitel Správy parku), jmenovaný Wojewodou nebo Ministrem, leží-li Park na území více Wojewodstwach.
<i>Poradní orgán</i>		Odborný orgán spolkové země	Rada Naukowo-Społeczna Parku Krajobrazowego, určená Wojewodou.
<i>Základ ochrany</i>	Plán péče schválený Ministerstvem životního prostředí.	Právní nařízení a plán ochrany, péče a rozvoje.	Plán ochrany schválený Wojewodou

	(Přírodní park)***	Landschaftschutzgebiet	Obszar chronionego krajobrazu
<i>Předmět ochrany</i>	Vyhlašuje se k ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými přírodními a estetickými hodnotami, který není zvláště chráněn jinou formou ochrany.	Území chráněné pro různé typy krajiny se zvláště cennými ekosystémy; utvářející rozmanitost, svéráznost a krásu krajiny.	Území chráněné pro různé typy krajiny se zvláště cennými ekosystémy, s ohledem na možnosti uspokojování potřeb spojených s masovou turistikou, odpočinkem..., případně existující nebo obnovující se ekologické koridory.
<i>Druh ochrany</i>	Krajinná.	Přísně chráněné území.	Krajinná.
<i>Jiné kategorie</i>	Národní přírodní rezervace / památka, přírodní rezervace / památka.	Naturdenkmal, Geschützter Landschaftbestandteil	Všechny kromě parku narodowego a parku krajobrazowego.
<i>Kompetentní orgán</i>	Krajský úřad.	Ze zákona Landkreis.	Wojewoda, rada gminy.
<i>Dozorčí orgán</i>	Krajský úřad.	Landkreis nebo Správa Biosphärenreservates / Naturparks, pokud se nachází na jejich území.	Nejčastěji wojewódzki konserwator przyrody nebo orgán určený gminou.
<i>Základ ochrany</i>	Právní dokument ustavující ochranu.	Právní nařízení.	Právní dokument ustavující ochranu.
	Přírodní rezervace		
<i>Předmět ochrany</i>	Menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických pro příslušnou geografickou oblast.		
<i>Druh ochrany</i>			
<i>Jiné kategorie</i>			
<i>Kompetentní orgán</i>	Krajský úřad.		
<i>Dozorčí orgán</i>	Krajský úřad.		
<i>Poradní orgán</i>			
<i>Základ ochrany</i>	Právní dokument ustavující ochranu.		

	Přírodní památka	Naturdenkmal	
<i>Předmět ochrany</i>	Přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický nebo geomorfologický, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s regionálním ekologickým, vědeckým nebo estetickým významem; i takový, který svou činností formoval člověk.	Jednotlivé útvary živé a neživé přírody se zvláštní vědeckou, kulturní, historickou a krajinnou hodnotou.	
<i>Druh ochrany</i>		Velmi přísná.	
<i>Kompetentní orgán</i>	Krajský úřad	Ze zákona Landkreis	
<i>Dozorčí orgán</i>	Krajský úřad	Landkreis	
<i>Základ ochrany</i>	Právní dokument ustavující ochranu.	Právní nařízení	
			Pomnik przyrody
<i>Předmět ochrany</i>			Jednotlivé útvary přírody živé i neživé nebo jejich skupina se zvláštní vědeckou, kulturní, historicko-památkovou a krajinnou hodnotou nebo vyznačující se vlastnostmi odlišnými od jiných tvarů, ve zvláštnosti stáří a velkých rozměrů dřevin, vodopády, vývěry, skalky, údolí, bludné balvany a jeskyně.
<i>Kompetentní orgán</i>			Wojewoda, rada gminy.
<i>Dozorčí orgán</i>			V praxi wojewódzki konserwator przyrody.
<i>Základ ochrany</i>			Právní dokument ustavující ochranu.

			Stanovisko dokumentacyjne
<i>Předmět ochrany</i>	Neexistuje. Podobné objekty mohou být chráněny jako přírodní památka.	Neexistuje. Podobné objekty mohou být chráněny jako Naturdenkmale.	Stanoviště neživé přírody možné zpřístupnění za vědeckým nebo didaktickým účelem – místa s vystupujícími geologickými tvary, nahromadění zkamenělin nebo minerálních útvarů nebo zbytky těžby.
<i>Jiné kategorie</i>			Pomniki przyrody
<i>Kompetentní orgán</i>			Wojewoda, rada gminy.
<i>Dozorčí orgán</i>			V praxi wojewódzki konserwator przyrody.
<i>Základ ochrany</i>			Právní dokument ustavující ochranu.
			Użytek ekologiczny
<i>Předmět ochrany</i>	Neexistuje. Podobné objekty mohou být chráněny jako přírodní památka.	Neexistuje. Podobné objekty mohou být chráněny jako Geschützte Landschaftsbestandteile.	Użytek ekologiczny je třeba chránit pro zbytky ekosystémů majících význam pro zachování jedinečných genových zásob a typů prostředí, jako např. vodní nádrže, skupiny dřevin a keřů, močály, rašeliniště duny, skalní výchozy atd.
<i>Jiné kategorie</i>			Pomniki przyrody
<i>Kompetentní orgán</i>			Wojewoda, rada gminy.
<i>Dozorčí orgán</i>			V praxi wojewódzki konserwator przyrody.
<i>Základ ochrany</i>			Právní dokument ustavující ochranu.
			Zespół przyrodniczo-krajobrazowy
<i>Předmět ochrany</i>	Neexistuje. Podobné objekty mohou být chráněny jako přírodní rezervace nebo přírodní parky.	Neexistuje. Podobné objekty mohou být chráněny jako Landschaftsschutzgebiete nebo Geschützte Landschaftsbestandteile.	Jako Zespół przyrodniczo-krajobrazowy mohou být vyhlášeny výjimečně cenné části přírodní a kulturní krajiny pro zachování jejich hodnot.
<i>Jiné kategorie</i>			Pomniki przyrody
<i>Kompetentní orgán</i>			Wojewoda, rada gminy.
<i>Dozorčí orgán</i>			V praxi wojewódzki konserwator przyrody.
<i>Základ ochrany</i>			Právní dokument ustavující ochranu.

Zdroj: Deutsch-polnisches Handbuch zur Naturschutz (2000)., Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody., Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody., Sächsisches Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege vom 17. November 1994.

* Druh ochrany:

V Polsku existují na chráněných územích druhy ochrany: ścisła, częściowa a krajobrazowa.

Ochrana ścisła (přísná) má za cíl zachovat přirozené přírodní procesy v chráněném území bez jakýchkoliv zásahů člověka.

Ochrana częściowa (částečná) má za cíl zachování přírody chráněného území v nezhoršeném stavu nebo vylepšení stavu vykonáváním přiměřených zásahů. Činnost člověka je povolená, pokud vychází z potřeb ochrany přírody.

Ochrana krajobrazowa (krajinná) má za cíl zachování estetických (výhledových) hodnot chráněných území. Obsahuje hospodářsky využívaná území, na kterých není přísnější ochrana. Hospodářství člověka je provozováno na zásadách rovnovážného užívání (ekorozvoje).

V České republice a v Německu neexistují takto definované druhy ochrany. Pojetí ochrany přísné, částečné a krajinné je definováno v zákonech a nařízeních konkrétního chráněného území.

SRN: V Nationalparken musí část území zahrnovat ochranu přísnou, území Naturschutzgebiete je celé pod velmi přísnou ochranou, Landschaftschutzgebiete jsou také přísně chráněné. Naturparke obsahující LSG – přísná ochrana a NSG – velmi přísná ochrana, z celého území Naturparke jich musí být alespoň polovina.

ČR: Národní park musí obsahovat ochranu přísnou (přísnost ochrany je odstupňována zónami), národní přírodní rezervace a národní přírodní památka jsou chráněny přísně, chráněná krajinná oblast je chráněna částečně, ale pokud se na jejím území vyskytují NPR nebo NPP jsou chráněny přísně.

** Jaká kategorie ochrany přírody může být vyhlášena na chráněném území jiné kategorie.

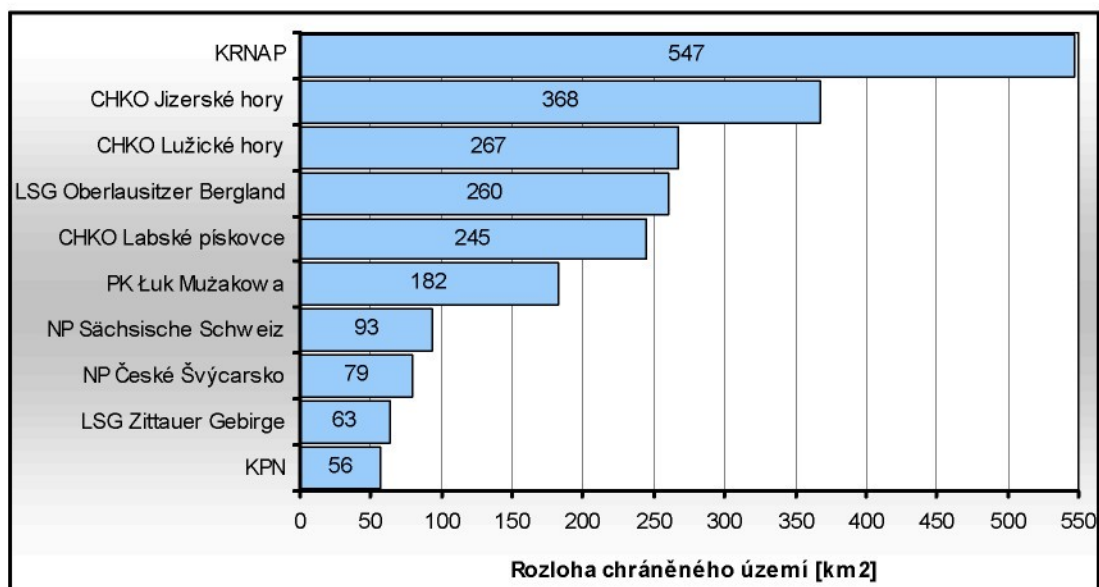
*** Přírodní park nepatří mezi zvláště chráněná území, do tabulky byl zařazen jako český ekvivalent pro Landschaftschutzgebiet a Obszar chronionego krajobrazu.

7.5 KOMPLEMENTARITA POHRANIČNÍCH CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

Státní hranice procházející územím Euroregionu Nisa je lemována různými kategoriemi chráněných území poměrně hojně. Největší podíl příhraničních chráněných území připadá na Českou republiku, druhé je Polsko a poslední Německo (to ale má velký podíl CHÚ uvnitř svého území). Česká příhraniční chráněná území chybí jen v úseku nejzápadnější hranice s Polskem, kde je velká koncentrace sídel a zemědělské půdy a především z polské strany přisedají rozsáhlé povrchové doly na lignit s tepelnou elektrárnou, které kvalitu životního prostředí nejen v bezprostřední blízkosti snižují. Německé pohraničí je chráněno v téměř celé své délce, ale podél německo-polské hranice se jedná o velmi úzký pás. Rozmístění chráněných území z polské strany je nerovnoměrné a sporadické. Podél státních hranic jsou ve většině případů chráněna pohraniční pohoří a dále okolí toku Nisy.

Z české strany se jedná o dva národní parky (Krkonošský a České Švýcarsko) a tři chráněné krajinné oblasti (Jizerské hory, Lužické hory a Labské pískovce). Průměrná rozloha těchto chráněných území je 301 km². Na německé straně se podél státní hranice vyskytuje pouze kategorie Landschaftschutzgebiet (Zittauer Gebirge - rozloha 63 km², Oberlausitzer Bergland a tok Nisy na německo-polské hranici kopíruje LSG Neißeau a Görlitzer Neißeau). V polském pohraničí je vyhlášený jeden park narodowy (Karkonoski 55,6 km²), jeden park krajobrazowy (Łuk Mużakowa – 106 km²) a jeden obszar chronionego krajobrazu (Karkonosze – Góry Izerskie).

Graf 10: Rozlohy příhraničních chráněných území zasahujících do Euroregionu Nisa (Česko, Německo, Polsko)

Zdroj dat: Výroční zpráva 2002., Národní parky ČR., Daten zur Natur 2002., Raport o stanie srodowiska – Województwo Lubuskie. (graf je původní)

Pozn.: České kategorie: CHKO, KRNAP, NPČS; německé: LSG, NPSS; polské: PK, KPN.

Problémy v přeshraniční ochraně přírody mohou nastávat z důvodu neodpovídající si kategorizace, resp. zonace chráněného území, což způsobuje rozdílnost managementu ochrany. Příkladem je Správa CHKO Jizerské hory, která nemá odpovídající instituci z polské strany (obszar chronionego krajobrazu Karkonosze – Góry Izerskie vlastní správu nemá). První zóna ochrany KRNaPu lemuje delší úsek hranice než první zóny ochrany KPN. Dalším příčinou problému je protichůdná činnost podél hranice – např. LSG Neißeaue na německé a těžký průmysl na polské straně. Jazykové rozdíly v tomto směru nehrají dle mého názoru velkou roli.

7.5.1 NP Krkonoše – PN Karkonosze

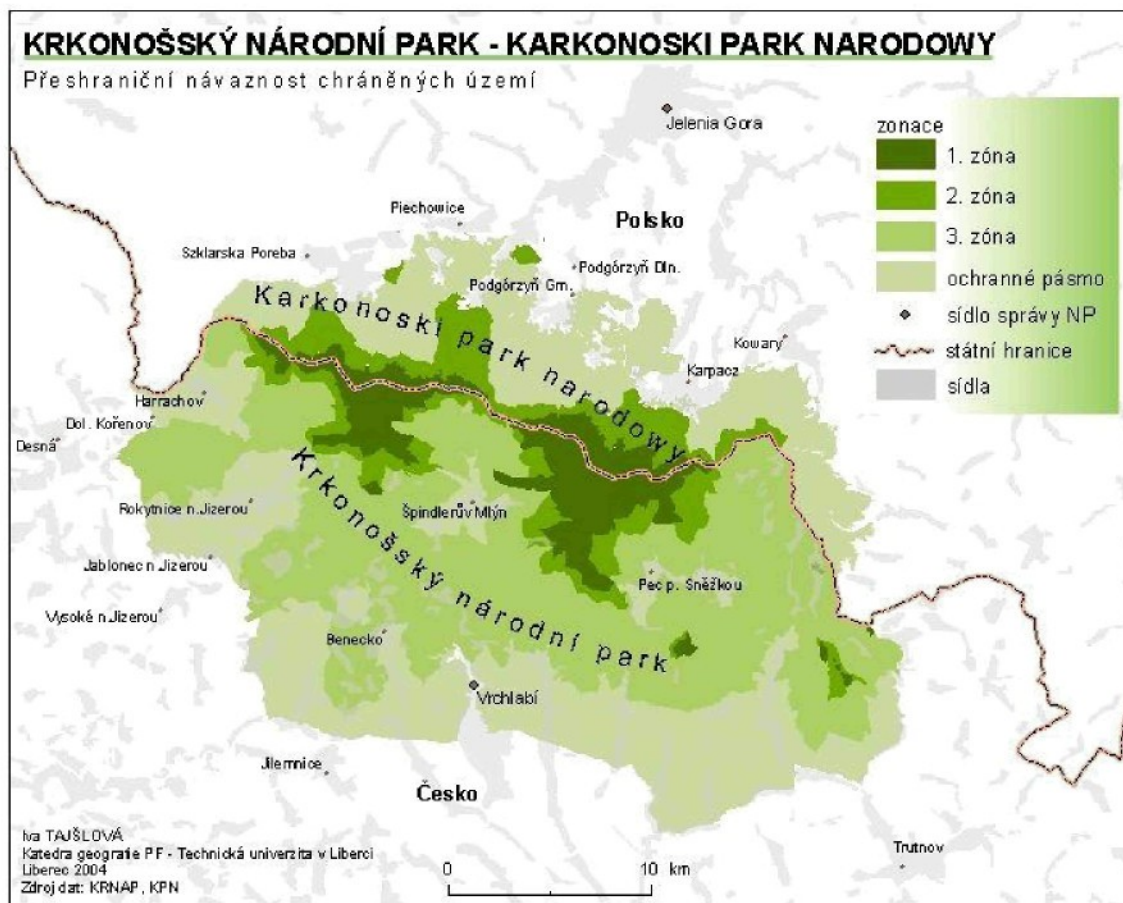
Pro Krkonoše / Karkonosze existuje z obou stran státní hranice odpovídající si kategorie národní park / park narodowy, problémem je různý způsob členění území do zón ochrany. V národním parku jsou vyhlášovány 3 stupně zonace území a jeho ochranné pásmo, v parku narodowym jsou vyhlášovány pouze zóny 2 a jejich ochranné pásmo (viz kap. 3.1.2.1 a 3.3.2.1). To způsobuje různě přísné režimy ochrany přírody pro území rozdělená státní hranicí. První (nejpřísnější) zóna KRNaPu vede po delší části státní hranice než nepřísnejší zóna ochrany KPN, přitom příčina přísné ochrany přírody těžko končí státní hranicí – zonace viz mapa 1. Celkové území KRNaPu také zaujímá delší část státní hranice než KPN.

Spolupráce obou parků je přímo podmíněna členstvím obou v jedné biosférické rezervaci. Ta je vyhlášována programem Man and the Biosphere, který vznikl pod záštitou UNESCO. Pro biosférické rezervace (BR) jsou stejně jako pro kategorie IUCN vyhlášeny mezinárodně platné směrnice a cíle. BR jsou rozděleny na jádrovou, nárazníkovou a přechodovou zónu – musí být dostatečně velká, aby mohla zahrnovat nejen přísné ochrannářské aktivity, ale i aktivity směřující ke zlepšení stavu narušených území. Musí mít adekvátní legální ochranu (té musí předcházet národní legální ochrana). Jednotlivé cíle BR jsou např.: využití BR pro ochranu přírodní a kulturní diversity, využití jako model správného hospodaření v krajině a hledání metod udržitelného rozvoje a využití BR pro výzkum, monitoraci, výchovu a školení (viz kap. 2.3).

Národní parky spolupracují i v rámci ekologické výchovy. Informace byly poskytnuty Ing. Pivoňkou, vedoucím Oddělení ekologické výchovy KRNaPu. V roce 2000 národní parky spolupracovaly na společné výstavě Krkonoše – park dvou národů (Karkonosze – Park dwóch narodów) v Golóchově. Dále spolupracují se skupinou učitelů geografie – biologie z oblasti Złotoryja (návštěvy muzea, terénní vycházky s odborným doprovodem...). Listopad 2000 odstartoval roční trojstranný projekt mezi oddělením ekologické výchovy KRNaPu, KPN, PN Góry Stołowych a gymnázii jednotlivých oblastí – Biomonitoring vody, ochrana a sledování výskytu života plazů a obojživelníků v jednotlivých NP a poznávání a objevování charakteristických rysů kulturního a historického dědictví daného regionu.

Pět let probíhá spolupráce při přípravě podkladů textových, obrazových, datových a překladů textů pro multimediální informační kiosky informačních středisek obou NP. V letech 2003 a 2004 byla společně s mladými ochránci přírody z obou regionů vytvořena přeshraniční naučná stezka „Dědictví doby ledové v oblasti Luční louky, Szlonského domu, Bieleho Jaru a Malého Stawu.

Mapa 1: Krkonošský národní park – Karkonoski park narodowy, přeshraniční návaznost chráněných území

7.5.2 CHKO Jizerské hory – OCHK Karkonosze – Góry Izerskie

Jizerské hory / Góry Izerskie jsou z české strany chráněny jako chráněná krajinná oblast (kap. 3.1.2.2), ale z polské strany pouze jako obszar chronionego krajobrazu (OCHK), což je kategorie s mnohem ménějším režimem ochrany přírody (viz kap. 3.3.2.4). Polský OCHK nemá vlastní správu a pro českou CHKO je tak velmi problematické hledat partnera pro jednání a případnou přeshraniční spolupráci. Konkrétním příkladem je území rašelinišť Jizery. V České republice byla národní přírodní rezervace Rašeliniště Jizery vyhlášena v roce 1960, její rozloha je 189 ha plus 120 ha ochranné pásmo (Mackovčín, 2002), v těsné blízkosti území NPR je vyhlášena také přírodní rezervace - rašeliniště Rybí loučky (rozloha 39 ha). V Polsku byla roku 1969 vyhlášena rezervace Torfowisko Izerskie, ale o rozloze jen 45 ha, v roce 2000, byla

na tomto území vyhlášena rezervace Torfowisko Doliny Izery o rozloze 485 ha (Wojtuń, 2000) – viz mapa 2. Z české strany – Správa CHKO Jizerské hory, pod kterou Rašeliniště Jizery patří – byla snaha navázat komunikaci za účelem společného vytvoření plánu péče, ale nenašla v Polsku příslušného partnera. Národní přírodní rezervace má nakonec plán péče vlastní a Správa CHKO Jizerské hory stále nemá konkrétní informace o činnostech v rezerwat przyrody Torfowisko Doliny Izery – pro které od zřízení v roce 2000 nebyl plán péče dosud vytvořen (Jiří Hušek, vedoucí Správy CHKO Jizerské hory, 2004 – dle ústního sdělení).

Mapa 2: Jizerské hory – Karkonosze – Góry Izerskie, přeshraniční návaznost chráněných území

7.5.3 CHKO Lužické hory – LSG Zittauer Gebirge

Chráněná krajinná oblast Lužické hory má přes hranici partnera v Landschaftsschutzgebiete Zittauer Gebirge. CHKO je kategorie s přísnějším režimem ochrany než LSG, rozdíl je např. ve způsobu vyhlásování (CHKO vyhláshuje MŽP a LSG Landkreis), ve správě území (CHKO má vlastní správu, LSG spravuje příslušné oddělení Landratsamtu), ve způsobu ochrany přírody a krajiny (v LSG se chrání více jednotlivá stanoviště než krajina jako celek) atd. Přeshraniční spolupráce chráněných území zde funguje, příkladem je několik společných projektů (některé

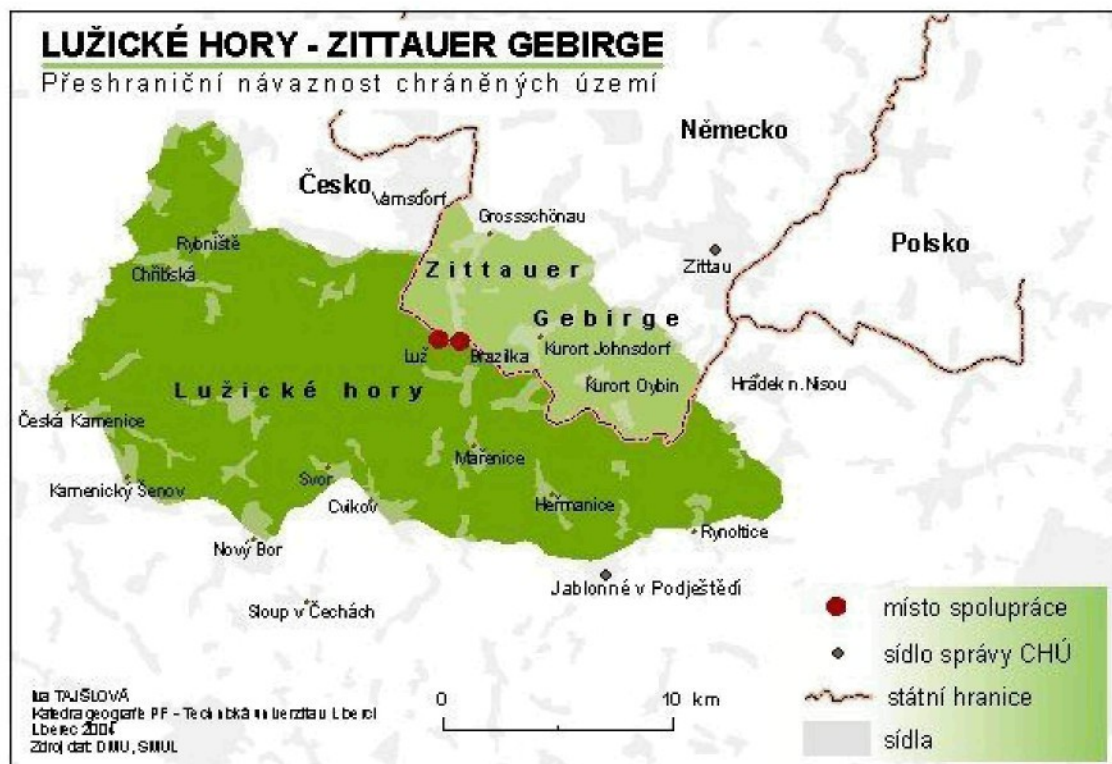
řeší i pracovní skupiny Euroregionu Nisa). Problematika byla konzultována s vedoucím Správy CHKO Lužické hory Ing. Tomášem Bestou.

Pro veřejnost je nejočividnější projekt „mezinárodní naučná stezka Lužické a Žitavské hory“ (Kol., 2004c), na kterém se podílela Správa chráněné krajinné oblasti Lužické hory, Naturschutzzentrum Zittauer Gebirge Olbersdorf¹ a Občanské sdružení přátel Lužických hor. Z české strany byla financována fondem malých projektů PHARE CBC (Kol., 2003a). Naučná stezka s 27 zastávkami vede východní částí Lužických a Žitavských hor, převážně po turistických značených cestách. První část stezky prochází po linii lužického zlomu a věnuje se převážně geologickému vývoji oblasti. Prostřední část stezky se zabývá biotopy Žitavských hor a zde žijícími rostlinnými a živočišnými druhy; konec stezky směřuje na zámek Lemberk a k Bredovskému letohrádku, kde je instalována stálá expozice věnovaná Lužickým horám. Přeshraniční stezka byla zpřístupněna v červnu 2001.

Projekt „Obnova mokřadů na Brazilce“ (Růžičková, 1999) byl uskutečněn na jaře roku 1999, připraven byl Správou CHKO Lužické hory ve spolupráci s Oddělením životního prostředí Zemského úřadu Löbau – Zittau. Na organizaci se podílelo Občanské sdružení přátel Lužických hor, které také poskytlo finance společně se Saským ministerstvem životního prostředí (projekt „Přeshraniční ochrana životního prostředí v okrese Löbau – Zittau“). Cílem projektu je obnova vodního režimu lokality před provedením meliorace, podpora rozšíření výskytu chráněných druhů rostlin a živočichů včetně zajištění jejich trvalé existence na lokalitě a zvýšení druhové diverzity. Dále zvýšení zadržení vody v krajině, zpomalení povrchového odtoku a zvýšení estetické hodnoty území. Péče o území dále probíhá, jedná se mj. o likvidaci nežádoucích dřevin a údržbu přehrádek. Brazilka je vyhlášena přírodní památkou, z německé strany o vyhlášení maloplošného chráněného území uvažuje – viz mapa 3.

¹ Naturschutzzentrum bylo zřízeno Landratsamtem v Žitavě v roce 1998 jako odborná organizace.

Mapa 3: Lužické hory – Zittauer Gebirge, přeshraniční návaznost chráněných území

Další přeshraniční aktivitou byl průzkum na české straně Luže a Bílého potoka, pro případné vyhlášení maloplošných chráněných území navazujících na existující německá. V případě Bílého potoka nebyl nalezen důvod ochrany, Luž bude pravděpodobně v roce 2007 vyhlášena přírodní rezervací (posledním maloplošným územím na území CHKO Lužické hory) - viz mapa 3. V roce 1998 byla díky přeshraniční spolupráci vydána kniha „Lužické a Žitavské hory“ od Siegfrieda Weisse. Česká strana vyvinula aktivitu při vymezování evropsky významných lokalit soustavy Natura 2000, ale v tomto případě se zatím komunikace nezdařila. Jednalo se o návrh bilaterálního území Natury 2000 – spojení chráněného území Hochwald z německé strany a Luže s Brazilkou z české.

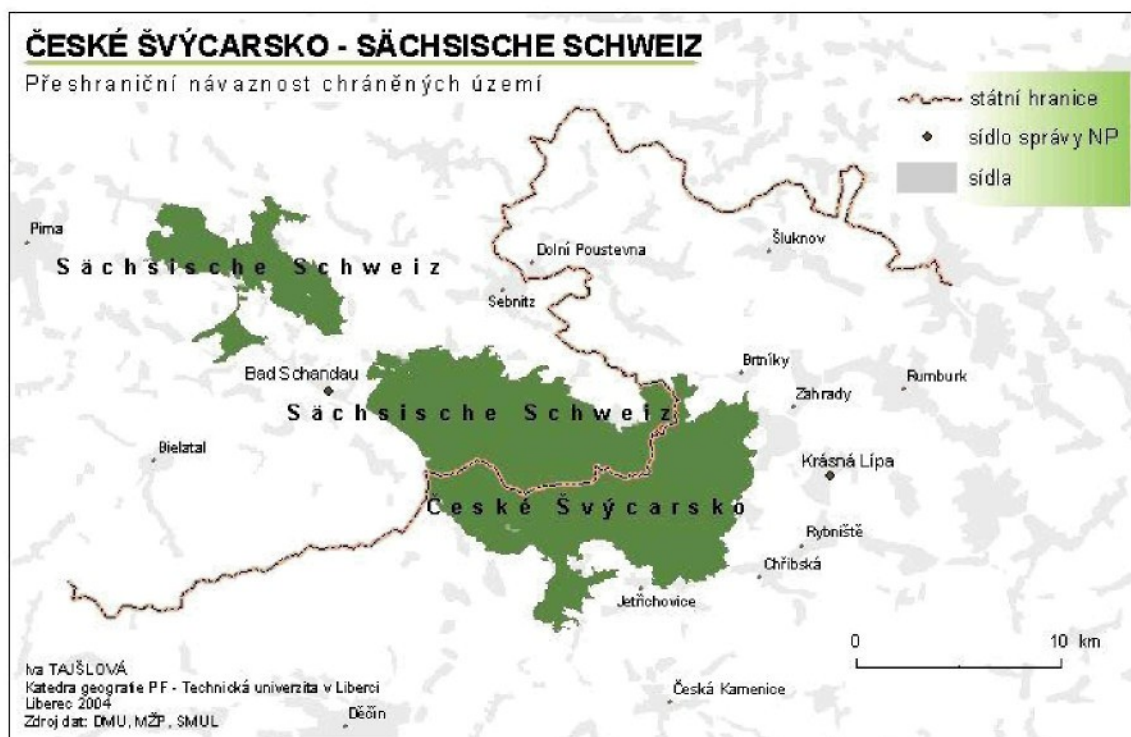
Připravovaným projektem je „Management cenných horských luk“, který řeší využití a údržbu horských luk jako zemědělské půdy v Lužických horách, např. pro pastvu, využití biomasy pro jiné účely (izolace, bioplyn...). Návrh na projekt předložila německá Nadace pro životní prostředí – Deutsche Bundesstiftung Umwelt. V přípravě je překategorizování Landschaftsschutzgebiet Zittauer Gebirge na Naturpark, což v praxi znamená vyšší turistické využití krajiny. Na tuto změnu se připravuje i Správa CHKO Lužické hory, protože turisté budou přecházet i na území České republiky a je tedy třeba rozšířit stávající turistické stezky,

v přípravě jsou i nové cyklostezky aj. Uvažuje se o zřízení společného česko-německého informačního centra u Mysliven (výhodou je blízkost hraničního přechodu).

7.5.4 Ostatní přeshraniční chráněná území

Národní park České Švýcarsko má přeshraniční návaznost v Nationalpark Sächsische Schweiz, jedná se o stejnou geomorfologickou jednotku. Oba národní parky spolu vytváří rozsáhlý komplex ekosystémů pískovcových skal a lesních porostů s minimálním osídlením – viz mapa 4. V sídle správy NP Saské Švýcarsko v Bad Schandau funguje Dům národního parku s multimediální expozicí, interaktivními modely a 3D prezentací pro návštěvníky. Informace jsou zde podány ve třech jazycích – německy, česky a anglicky, v patře je výstava zaměřená na oblast národních parků. Významná je příhraniční německo-česká spolupráce (NP Sächsische Schweiz [online], 2004). Dále parky pořádají dvojjazyčné přeshraniční exkurze – např. v květnu 2004 se konala Přeshraniční botanická exkurze do Českosaského Švýcarska. V přípravě je projekt „Informační systém Českosaského Švýcarska“, při kterém by mělo dojít k vytvoření kompaktního informačního systému, který bude jednotně propagovat oblast Českosaského Švýcarska (NP ČŠ, NP SS, část CHKO Labské pískovce a část CHKO Lužické hory) (České Švýcarsko [online], 2004). Mezi výsledky bude patřit jednotná prezentace v oblasti, vytvoření sítě informačních bodů, které se budou vzájemně doplňovat (návštěvnická a informační střediska, expozice, naučné stezky), vytvoření kompatibilního systému vzdělávání a propagace (výukové programy a pobyty, publikační tituly).

Mapa 4: České Švýcarsko – Sächsische Schweiz, přeshraniční návaznost chráněných území

Podél německo-polské státní hranice = Lužické Nisy, jsou na německém území zřízena LSG *Neißeau* a *Görlitzer Neißeau*, které kopírují tok Nisy téměř po celé její délce na území Euroregionu. Nedaleko hranice leží Naturschutzgebiet *Niederspre* *Teichgebiet*. Z polské strany hranice je severně od Bogatynie vyhlášen malý OCHK *Górna Nysa* (odpovídající kategorie pro LSG) a při severní hranici województwa dolnośląskiego OCHK *Bory dolnośląskie*. Nedaleko státní hranice jsou zřízeny rezerваты přírody *Grądy Koło Posady* (Sudety Zachodnie) a *Żurawie Bagno* (Kol., 2000).

Další přeshraniční návaznost chráněných území vzniká se zřizováním ptačích oblastí a chráněných stanovišť Nature 2000. Jedná se především o česko-polské pohraničí, kde návrhy ptačích oblastí víceméně kopírují území Krkonošského národního parku a Karkonoskiego parku narodowego. Dále je návaznost v česko-německém pohraničí – ptačí oblasti leží na území NP České Švýcarsko a Nationalpark Sächsische Schweiz.

7.5.5 Připravované projekty

V přípravě je projekt nazvaný „Rozvoj přeshraničního cestovního ruchu šetrného vůči životnímu prostředí“ (Kol., 2004a), účastníky jsou česká a německá strana, konkrétně obce Libereckého a Ústeckého kraje a Landkreis Löbau-Zittau. Cílem projektu je přispět k vytvoření souladu mezi rekreačním využíváním cenných přírodních území v příhraničním prostoru Lužické hory – Zittauer Gebirge a podmínkami ochrany území, zejména lesních ekosystémů.

Projekt vychází z návrhu pracovní skupiny Euroregionu Nisa – ekologie lesa. V projektu by mělo dojít k:

- analýze zatížení území rekreačními a sportovními aktivitami (je třeba zpracovat metodiku mapování území, mapování v konkrétních lokalitách, srovnat rozvojové dokumenty na české a německé straně)
- koncepci rekreačního využívání území (návrh optimálního využívání citlivých a ohrožených území)
- veřejné diskuzi v obcích (projednání závěrů analýzy a návrhů koncepce)
- společným workshopům partnerů projektu a zpracování publikace s výstupy projektu.

Projekt má trvat 11 měsíců, předpokládané zahájení je 1. 10. 2004. Celkové náklady na projekt dosahují 8 891 EUR, od fondu IA CBC Phare je požadováno 8 000 EUR. Žadatelem projektu je Společnost pro Jizerské hory o.p.s., žadatelem zrcadlového projektu na německé straně je Landkreis Löbau-Zittau. Německý projekt nese název „Umwelterträgliche grenzüberschreitende Tourismusentwicklung“, náklady dosahují 16 596 EUR, přičemž 1 660 EUR jsou náklady německého partnera, zbytek je financován z fondu INTERREG. Cílem projektu je porovnat různé přístupy k využívání přírodních lokalit v chráněných územích, navrhnout optimální systém směřování návštěvníků (turistů, sportovců) a koncepci rozvoje turistického využívání oblasti, projednat tento návrh s obcemi, vlastníky a českým partnerem.

Souvisejícím připravovaným projektem pro česko-polské pohraničí je „Ekologicky šetrný přeshraniční rozvoj cestovního ruchu v Jizerských horách“ (Kol., 2004b), žadatelem projektu je Společnost pro Jizerské hory o.p.s. Cílem projektu je opět přispět k vytvoření souladu mezi rekreačním využíváním území v příhraničním prostoru Jizerských hor a podmínkami ochrany přírody, zejména lesních ekosystémů (CHKO Jizerské hory, Torfowisko Izerskie). Projekt vychází z návrhu pracovní skupiny Euroregionu Nisa – ekologie lesa. Mezi hlavní aktivity patří stejně jako v předchozím projektu: analýza zatížení území rekreačními a sportovními aktivitami (využití zpracované metodiky mapování území, mapování v konkrétních lokalitách), koncepce rekreačního využívání území (návrh optimálního využívání citlivých a ohrožených území), veřejná diskuze v obcích (projednání závěrů analýzy a návrhu koncepce), společné workshopy partnerů projektu a zpracování publikace s výstupy projektu. Projekt má trvat 12 měsíců, začátek je předpokládán k 1. 2. 2005. Polským partnerem je občanské sdružení Towarzystwo Izerskie w Szklarskiej Porębie. Celkové náklady projektu činí 8 041 EUR, 7 236 EUR je požadováno ze Společného fondu malých projektů.

8. CHARAKTERISTIKA CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ

8.1 Národní park / Nationalpark / Park narodowy

8.1.1 Krkonošský NP

Krkonošský národní park je nejstarším v České republice, vyhlášen byl v roce 1963, nově pak v roce 1991. Rozloha NP činí 385 km², ochranného pásma 162 km² (dohromady 547 km²). (Čihař) Většina území národního parku spadá do geomorfologického celku Krkonoše, část ochranného pásma do celku Krkonošské podhůří. (KRNAP) Nejvyšším bodem území je vrchol Sněžky (1602 m n. m.), nejnižším bodem je koryto Jizery u obce Vilémov (480 m n. m.). Společně s Karkonoskim parkem narodowym tvoří bilaterální národní park. Od roku 1992 je KRNAP biosférickou rezervací programu MaB organizace UNESCO (Čihař).

Krkonoše patří k hercynským pohořím vyvrásněným v prvohorách, před zhruba 600 miliony lety. Z geologického hlediska zde převažují krystalické břidlice, významnou roli hraje i žulový pluton. Výrazně překračují horní hranici lesa, která zde dosahuje 1250 m n. m.. V subalpínském stupni převažují souvislé porosty kleče (nejsevernější evropský výskyt) a významná rašeliniště (evidovaná Ramsarskou úmluvou). Alpínský vegetační stupeň je vyvinutý jen na nejvyšších vrcholech a na hřebenových partiích. Uchovaly se zde doklady ledových období, například kary, trogy, kryoplaneční terasy a brázděné půdy. Z té doby se zde také dochovalo množství severských druhů (je tak možné vysvětlit množství glaciálních reliktních rostlinných a živočišných společenstev). Na území parku bylo popsáno přes 1250 druhů kvetoucích rostlin a téměř 300 druhů obratlovců (NP ČR). Od ústupu posledního zalednění v Evropě uplynulo zhruba 10 000 let a za tuto dobu se zejména v rostlinných skupinách vyvinuly druhy a poddruhy, které jsou krkonošskými endemity (např. jeřáb krkonošský, kuříčka krkonošská, všivec sudetský, ostružiník moruška, lomikámen sněžný, kulík hnědý) (NP ČR). Mimořádná přírodovědecká hodnota Krkonoš souvisí s jejich zeměpisnou polohou – jsou křižovatkou, přes kterou se stěhují rostlinné a živočišné druhy (nejvíce v poledníkovém směru). (KRNAP)

Obr. 17 a 18: Logo Knapu; Sněžka (obojí <www.krnapp.cz>)

8.1.2 NP České Švýcarsko

Národní park České Švýcarsko vznikl k 1. lednu 2000 jako čtvrtý národní park v České republice. Stejně jako KRNAP, navazuje přes státní hranici na německý NP Saské Švýcarsko (Sächsische Schweiz), zřízený v roce 1990. NP České Švýcarsko je součástí rozsáhlejší geomorfologické jednotky Labských pískovců. NP se rozléhá na ploše 79 km², zbytek jednotky na zabírá na české straně CHKO Labské pískovce. Bilaterální celek národních parků České a Saské Švýcarsko představuje reprezentativní ukázkou kvádrových pískovců České křídové pánve, která při své rozsáhlosti (172 km²) zároveň s minimálním osídlením nemá v Evropě obdoby (NPCS).

Hlavním předmětem ochrany NP České Švýcarsko je především velmi charakteristicky vyvinutý pískovcový reliéf, tedy unikátní geomorfologie pískovcového skalního města a na ni vázaná biodiverzita. Větší část národního parku zaujímají Jetřichovické stěny s rozsáhlými skalními a lesními komplexy prakticky bez osídlení, území kvádrových pískovců je na mnoha místech obohaceno výstupy čedičových hornin. K nejznámějším objektům této části patří Národní přírodní památka Pravčická brána (skalní most). Jižní část zahrnuje okrajovou část Děčínských stěn, kde leží soutěsky Kamenice. Nachází se zde nejvyšší bod Českého i Saského Švýcarska – Národní přírodní rezervace Růžák (619 m n. m.) s pralesovitými ekosystémy (NP ČR). Tato hora tvoří výraznou krajinnou dominantu. Specifický reliéf v Národním parku je výrazným činitelem zvyšujícím biodiverzitu. Dochází ke klimatické inverzi, která se projevuje obratem vegetačních stupňů, kdy se na dně soutěsek a roklí v nadmořské výšce kolem 150 m n. m. vyskytují podhorské a horské druhy (např. plavuň pučivá, violka dvoukvětá). V roklích se nachází přirozené stanoviště výskytu smrku a jedle, naopak na vrcholech skal rostou suché, druhově chudé reliktní bory s vřesem obecným, borůvkou, brusinkou aj. Na zastíněných hranách skalních stěn rostou pro park typické rojovníky, podél vodních toků např. bledule jarní, přeslička luční, žije zde vydra říční, čáp černý a ledňáček říční (NP ČR). Na Růžáku se nachází druhově bohaté květnaté bučiny a suťové lesy, které jsou kontrastem ke kyselým bučinám na pískovcích (NPCS).

Obr. 19 a 20: Logo NPCS (<www.npcs.cz>); Pravčický důl (foto Iva Tajšlová)

8.1.3 Karkonoski park narodowy

Karkonoski park narodowy byl vytvořený roku 1959 na území Západních Sudet o rozloze 5562 ha. Přísně chráněno je 31% jeho území. Přísně chráněno je 17 km² území, které je nad horní hranicí lesa. (Potocki, 2002a) Park je součástí složené bilaterální biosférické rezervace Krkonoše (Karkonosze). Jsou jím chráněny nejvyšší partie Krkonoš i Sudet a také dvě enklávy v podhůří: rezervace „Góra Chojnik“ a „Wodospad Szklarki“. Ohrožením přírody parku je oslabení funkce ochranného pásma parku novelou zákona z roku 2000 (rozhoduje o něm samospráva) – příkladem je např. město Szklarska Poroba, které žádalo o vyjmutí 500 ha (12,4% území parku) z území parku z důvodu budování lyžařského areálu (Potocki, 2002a).

Krkonoše jsou tvořené granity a krystalickými břidlicemi a byly dlouho vystavené geologicko-klimatickým procesům, které způsobily zaoblení reliéfu a vznik specifických povrchových tvarů. Mají tvary skalních zdí (Słonecznik, Pielgrzym), poledovcových kotlů s horskými jezírky (Śnieżne Kotły, Mały a Wielki Staw), vodopádů (Kamieńczyk, Szklarki) a také vrchovinných a svahových rašelinišť (Równia pod Śnieżką). Mnoho z těchto tvarů je chráněno jako pomníky przyrody nieożywionej (přírody neživé). Vegetace je rozdělena do pater, proti Tatrám sniženým o 250 až 300 m. Dominujícím druhem v lesích je smrk (98% jejich plochy) a také buk (2%). V subalpínském patru (nad 1250 m n. m.) se vyskytují specifická společenstva křovin, například: sudetská společenstva kosodřevin, houštiny reliktní vrby laponské atd. Samostatnou významnou skupinu tvoří komplexy vysokých rašelinišť a kyselé porosty nízkých ostřic. Nad 1500 m n. m. se v patře apínském vyskytují kyselé vysokohorské traviny (KPN).

Bilaterální biosférická rezervace Krkonoše / Karkonosze byla vytvořena roku 1993 rozhodnutím mezinárodního výboru MaB v Paříži. Jedná se o území s rozlohou 605 km², přičemž 550 km² leží na území Česka a 55 km² na území Polska (Raj, 1997). Z podnětu obou národních parků byla po konzultaci s jednotlivými úřady v regionu (vládní úřady, samosprávy, NP, lesnictví, nevládní organizace, soukromý sektor...) 20. prosince 1996 podepsána dohoda o společné hospodářské politice a ochraně regionu Krkonoše (Raj, 1997).

Obr.21 a 22: Logo KPN(<www.kpnmaab.pl>); Pohled z Labského vrchu (<www.polland.pl/>)

8.2 ~ / Biosphärenreservat / ~

8.2.1 Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft

Biosférická rezervace Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft je vyhlášena na území Saská od roku 1994, přičemž do mezinárodní sítě biosférických rezervací MaB byla uznána roku 1996 (rozhodnutí nabylo platnosti roku 1998). Tento úsek praúdolí obsahuje tekoucí spodní vodu nízko pod písčítým povrchem, vnitrozemské písečné přesypy a mokré, částečně rašelinné prohlubně, ve kterých bylo od 13. století založeno 315 rybníků s plochou nad 2000 ha (Kol., 2000). Rozloha biosférické rezervace je 301 km², téměř 50% (143 km²) rezervace je lesní půda, 40% (106 km²) zemědělská půda, 8% (24 km²) plochy zaujímají rybníky a tekoucí voda, 11 km² zabírají sídla a komunikace. Na území rezervace žije asi 12 800 obyvatel (www.biosphaerenreservat...). Území je členěno do čtyř zón ochrany přírody: I. – jádrová zóna (bez zásahů člověka) zaujímá 11 km², II. – zóna „péče“ (šetrné využívání přírody – např. rybníkářství) 120 km² (obě jsou v podstatě kategorií ochrany přírody Naturschutzgebiet), III. – „rozvojová“ zóna – harmonická kulturní krajina (hl. oblasti týkající se života a hospodaření – např. sídla) 149 km², IV. – „rozvojová“ zóna / obnova krajiny (výrazné narušení krajiny – např. dřívější dobývání uhlí) 20 km² (www.biosphaerenreservat...). Zvláštností je dvojjazyčnost území – hovoří se zde německy a lužickosrbsky.

Vegetace je složena z borových lesů, kolem rybníků se vyskytuje rákosí, plovoucí a vodní vegetace, suché písčité louky, vlhké a mokré louky, rašeliniště a olšiny (Kol., 2000). Bylo zde objeveno 7 druhů orchideje, vyskytuje se zde blatouch bahenní (www.biosphaerenreservat...). Zvláštní druhy se vyskytují v bažinách – pravděpodobně jediná německá lokalita fialky bažinné, dále rosnička stromová, kuňka nížinná, zmije obecná, populace vydry o asi 30ti jedincích, 15 druhů netopýrů, 138 druhů hnízdivých ptáků (Kol., 2000). Je snaha o obnovu přirozených tekoucích vod a říčních niv zároveň s existencí pro přírodu šetrného zemědělského využívání nebo turistiky.

Obr. 23 a 24: Logo BR OHuT; BR Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft
(<http://www.biosphaerenreservat-oberlausitz.de/>)

8.3 Chráněná krajinná oblast / Naturpark / Park krajobrazowy

8.3.1 CHKO České středohoří

Chráněná krajinná oblast České Středohoří byla zřízena v roce 1976 a v současné době je to druhá největší CHKO v České republice (1063 km²). Rozprostírá se po obou březích dolního toku české části Labe – nejnižším místem je Labe v Děčíně (122 m n. m.) a nejvyšším bodem vrchol Milešovky (837 m n. m.). Oblast zaujímá téměř celou geomorfologickou jednotku Českého Středohoří. Jsou pro ni typické kuželovité tvary kopců, které jsou výsledkem třetihorní vulkanické činnosti, která vytlačila vyvřeliny většinou čedičového typu a znělce do tvaru kup a příkrovů. (SCHKO) Erozně denudační procesy v měkkých horninách dokryly podpovrchová magmatická tělesa jako žíly, sopouchy, lakolity, kupy apod. (Čihař, 1998)

Specifické přírodní podmínky jsou důvodem, proč je České Středohoří jedna z nejbohatších oblastí na množství druhů rostlin a živočichů v České republice. Charakteristická jsou teplomilná stepní společenstva a společenstva sutí (SCHKO). Díky vhodným přírodním podmínkám bylo České Středohoří velmi brzo osídleno a kultivováno člověkem a vyvinula se tu svérázná harmonicky utvářená krajina typického reliéfu s ovocnými sady, s množstvím drobných sídel s lidovou zástavbou a historickými památkami. V posledních desetiletích je oblast silně zatížena imisemi z Mostecká (energetika) a z Ústí nad Labem (chemie), problémem je také hlavní dopravní koridor vedoucí kaňonem Labe a vznikající dálniční koridor vedoucí území CHKO (Kostkan, 1996).

Obr. 25 a 26: Logo CHKO Českého středohoří (http://schko.ten.cz/index_chko.htm); CHKO České Středohoří (foto Iva Tajšlová)

8.3.2 CHKO Český ráj

Chráněná krajinná oblast Český ráj byla prvním velkoplošným chráněným územím v České republice, zahrnuje území Maloskalska, Hruboskalska a Prachovský skal. Byla zřízena vyhláškou ministerstva kultury ČSR dne 1. března 1955. (Mackovčín, 2002) CHKO Český ráj je území s harmonicky utvářenou krajinou. Georeliéf je modelován kvádrovými pískovci, které zde

byly uloženy v druhohorách na okrajích tehdejšího moře, a jsou proraženy útvary neovulkanického původu a dále členěny údolími vodních toků. Současná podoba skalních útvarů je výsledkem dlouhotrvajících vnitřních sil a trvalé erozní činnosti (Kinský, 1996). Skalní města a vrchy třetihorního vulkanického původu jsou základem jedinečnosti území. K zajímavým prvkům skalních měst patří jeskyně, pseudozávrtý, skalní brány a okna (SCHKO). Symbolem území jsou tvarově unikátní trosky se zříceninou hradu.

Přírodě blízkým hospodařením se zde historicky vyvíjela vyvážená krajina s pestrou mozaikou přirozených lesních a mokřadních ekosystémů i trvalých travních porostů. Původní, převážně kyselé bučiny, byly částečně nahrazeny smrkem (Kostkan, 1996). Rozsáhlé jsou reliktní bory na pískovci. Rostlinná a živočišná říše je zastoupena převážně druhy skalních měst a mokřadů, obohacují ji horské i teplomilné druhy (SCHKO). Dochovaly se zde i památky historického osídlení.

Obr. 27 a 28: Logo CHKO Český ráj (http://schko.ten.cz/index_chko.htm); Suché skály (foto Iva Tajšlová)

8.3.3 CHKO Jizerské hory

Chráněná krajinná oblast Jizerské hory byla vyhlášena jako čtvrtá nejstarší v České republice roku 1968 a zahrnuje rozsáhlou náhorní plošinu Jizerských hor, jejich strmá a skalnatá severní úbočí a mírné jižní svahy s původním osídlením. Nejvyšším bodem je vrchol Smrku (1124 m n. m.), nejnižším Frýdlant (325 m n. m.), rozloha oblasti je 368 km² (SCHKO). Smyslem vyhlášení byla ochrana dochovaného stavu přírodního prostředí a přirozeného vzhledu místní kulturní krajiny. CHKO sousedí na východě s Polskou republikou. Podloží oblasti je tvořené krkonošsko-jizerským žulovým plutonem, místy se vyskytují kupy sopečných hornin (Bukovec, 1005 m n. m.) (Kostkan, 1996). Oblastí vede hlavní evropské rozvodí (Severní / Baltické moře).

Území je plné kontrastů. Jsou zde rozsáhlé imisní holiny a poškozené lesní porosty na náhorní plošině, mimořádně hodnotná území s lesními společenstvy, především souvislý komplex bučin na severních svazích hor, zbytky klimaxových smrčín a unikátní horská rašeliniště s vzácnou flórou a faunou (mj. rosnatka okrouhlolistá, prha chlumní, sýc rousný, tetřívka), včetně pozůstatků poslední doby ledové. Klečové porosty byly přirozeně od cca 1100 m n. m., především na vrchovištích (Kostkan, 1996). Les zabírá tři čtvrtiny rozlohy CHKO (CHKO JH). Součástí oblasti je také bezlesá krajina s převažujícími loukami a pastvinami a s dochovanými stavbami tradiční lidové architektury. (Mackovčín, 2002) Zdejší smíšené lesy byly především kvůli rozvíjejícímu se sklářskému průmyslu nahrazeny smrkovými monokulturami, často stejnověkými a založené z geneticky nevhodného osiva. Les se tak stal velmi citlivým vůči klimatickým vlivům i kalamičním hmyzím škůdcům, velkoplošné poškození bylo způsobeno imisemi z polských a německých tepelných elektráren spalujících nekvalitní hnědé uhlí. Oblast se zalesňuje rozsáhlými porosty náhradních dřevin, zejména smrkem pichlavým (CHKO JH). Cílem ochrany přírody v Jizerských horách je záchrana dochovaných částí přírody, revitalizace rozvrácených ekosystémů a restituce přirozených vztahů přírodních, historických a kulturních charakteristik místní krajiny.

Obr. 29 a 30: Logo CHKO Jizerské hory (http://schko.ten.cz/index_chko.htm); Náhorní plošina Jizerských hor (foto Iva Tajšlová)

8.3.4 CHKO Kokořínsko

Chráněná krajinná oblast Kokořínsko byla zřízena roku 1976 v oblasti České křídové tabule s ojedinělým geomorfologickým reliéfem z kvádrových pískovců. Rozloha chráněné oblasti je 272 km² a nejvyšším místem je vrchol Vlhoště (614 m n. m.) a nejnižším Želízy (176 m n. m.) (SCHKO). Základní rysy reliéfu určuje vztah dvou hlavních skupin povrchových tvarů: plošin a často hluboce zahloubených několikapatrových údolí, na jejichž hranách se vytvořila skalní města. Selektivním zvětráváním vznikly skalní věže a četné mezo a mikrotvary takové formy a rozsahu, v jaké nejsou nikde jinde v České republice. Známé jsou zdejší formy zemních pyramid, tzv. pokličky. Mezi mezoformami pískovcových útvarů najdeme ještě skalní dutiny,

výklenky a okna, abri (skalní převisy), voštiny nebo pseudokrasové jevy (škrapy, jeskyně). Krajinné dominanty jsou tvořeny magmatickými výlevnými horninami, které tvoří znělcové nebo čedičové kupy, kužele a homole (Čihař, 1998).

Uvedené charakteristiky oblasti, společně s klimatickými vlivy sousedícího teplého Polabí, vytváří pestré podmínky. Původními společenstvy byly dubohrabrové háje, kyselé doubravy na pískovci, v inverzních údolích fragmenty bučin (Kostkan, 1996). Vyskytují se zde rostlinné druhy v rozsahu od teplomilných (na zbytcích skalních stepí) po chladnomilné (v inverzních polohách). Zdejší mokřadní společenstva jsou zařazeny do Ramsarské úmluvy. Je zde zastoupena i roubená, hrázděná i zděná původní architektura (SCHKO). Problémem je poměrně silná imisní zátěž oblasti z průmyslových center (Kralupy, Mělník, Neratovice – chemie) (Kostkan, 1996).

Obr. 31 a 32: Logo CHKO Kokořínsko (http://schko.ten.cz/index_chko.htm); Pokličky (foto Jiří Šmída)

8.3.5 CHKO Labské pískovce

Chráněná krajinná oblast Labské pískovce byla vyhlášena v roce 1972. Roku 2000 byla její část vyhlášena za národní park České Švýcarsko a CHKO tak v podstatě tvoří její ochranné pásmo. Tvoří ji z největší části křídové druhohorní sedimenty. Pozdější sopečná činnost rozlámala až 1 km mocnou pískovcovou desku soustavou zlomů. Působením erozních sil se zde vznikly soutěsky a kaňony, obklopené věžemi a masivy místy tvořícími skalní města, vznikla zde kamenná moře a kamenné proudy (SCHKO). Kaňon Labe mezi Děčínem a Hřenskem představuje jedinečný přírodní útvar. Místy se vyskytují průniky třetihorní vulkanické činnosti – čedičová a znělcová tělesa, tvořící výrazné kužely (Růžovský vrch, Vlčí hora) (Kostkan, 1996). Nejnižším místem oblasti je právě Labe u Hřenska (115 m n. m.),

nejvyšším Děčínský Sněžník (723 m n. m.) (SCHKO). Řeka Kamenice protéká výraznými soutěskami.

Rostlinstvo je druhově podmíněno chudým pískovcovým podkladem a vázáno na extrémní teplotní výkyvy a nedostatek vláhy. Vliv má také mimořádná vertikální členitost území, časté jsou teplotní inverze v soutěskách. Na třetihorních čedičových a znělcových vyvěřelinách rostou květnaté bučiny, rokle a stěny jsou porostlé vzácnými a významnými druhy. Pestrost území umožňuje existenci množství živočichů na relativně malém prostoru. Početná je lovná zvěř, především jeleni, srnci a černá zvěř, opět se tu začal vyskytovat rys. Hnízdí zde také čáp černý. Labské pískovce jsou cílem turistů, horolezců a milovníků přírody už od 18. století, i zde se dochovaly objekty tradiční lidové architektury (SCHKO). Problémem pro přírodu v chráněné krajinné oblasti by mohl být záměr upravit koryto toku Labe tak, aby se zvýšila splavnost řeky. Tím by došlo ke zničení zbylých břehových společenstev, změně rybích společenstev atd. Turistický ruch v oblasti je velmi intenzivní.

Obr. 33 a 34: Logo CHKO Labské pískovce (http://schko.ten.cz/index_chko.htm);
Tiské stěny (foto Iva Tajšlová)

8.3.6 CHKO Lužické hory

Chráněná krajinná oblast Lužické hory byla vyhlášena v roce 1976, na rozloze 267 km². Území je vrchovinného charakteru, původně s neprostupnými lesy, dnes již s kulturní krajinou formovanou člověkem. Nejnižší místo oblasti leží v nadmořské výšce 313 m a nejvyšším bodem je vrchol Luže (793 m n. m.) (SCHKO). Podloží oblasti je velmi pestré – stýkají se zde všechny jednotky budující český masív – lužický pluton, křídové pískovce, jurské vápence a průniky třetihorních vulkanitů (čedič). V oblasti se nachází nejstarší geologická rezervace v Česku – Panská skála – s nejlépe vyvinutou sloupcovou odlučností čediče (12 m dlouhé sloupy s průměrem 20 – 40 cm) (Kostkan, 1996). V oblasti jsou vysoké srážky, které jsou zachycovány

v křídových sedimentech a jedná se tak o bohatý zdroj podzemní vody (Kol., 2003d). Lužické hory jsou rozvodím Severního a Baltského moře.

Lesní porosty zabírají přes polovinu oblasti a jsou pod velkým imisním zatížením. Původní skladba smrku, buku a jedle byla s rozvojem místního sklářství nahrazována monokulturami, v odlehlých partiích se zachovaly zbytky původních porostů. Lesy přechází v podhorské louky s množstvím remízků, mezí a solitérních stromů. Na vrcholu Klíče se nalézá pro takovou nadmořskou výšku jedinečná doubrava. Zemědělská krajina je tvořena především loukami a pastvinami, s množstvím hájků, remízků a břehových porostů podél potoků, kde se ve zbytcích zachovaly mnohé vzácné druhy rostlin a živočichů (SCHKO). V oblasti jsou od začátku 20. století vysazeni kamzíci, kteří se přizpůsobili lesnaté oblasti, ale často škodí v lesích loupáním kůry stromů (Kostkan, 1996). Na mnoha místech se zachovala lužická architektura.

Obr. 35 a 36: Logo CHKO Lužické hory (http://schko.ten.cz/index_chko.htm); Pohled z Panské skály (foto Iva Tajšlová)

8.3 7 Park krajobrazowy Doliny Bobru

Park od roku 1989 chrání údolí řeky Bobr v úseku 40 km mezi Jelenią Górą a Lwówkiem Śląskim. Rozloha parku je 123 km² a jeho ochranného pásma 115 km². Úzké a hluboké části údolí Bobru jsou od sebe odděleny částmi širokými, připomínajícími kotliny. Řeka Bobr stanoví i poledníkový směr území parku. Jih území je pahorkatinný s nadmořskou výškou 500 m n. m. (Siedlecinka 495 m n. m.). Nejnižší je území na severu – koryto Bobru kolem Lwówka Śl. – 210 m. (Mapa ochrany przyrody) Rozmanitost krajiny je způsobena stavbou podloží, které tvoří horniny vyvěřelé (bazalt a granit), metamorfované (ruly a žnělce) a usazené (pískovce). Velkou poznávací hodnotu mají 2 pomníky przyrody nieożywionej: polštářkové lávy v rezervaci „Góra Zamkowa“ a pískovcové vrstvy se sloupcovou odlučností v bazaltovém vulkanickém komínu kolem Łupek.

Lesy jsou převážně smíšené, dominuje javor, lípa, habr a také buk – bučiny rostou na 1/3 parku. Bylo zde nalezeno kolem 800 druhů cévnatých rostlin. Z nich je 25 druhů chráněno úplně (mj. břečťan obecný, lýkovec, vstavač širokolistý, devětsil bezlodyhový) a 8 druhů chráněno částečně (mj. konvalinka zelená („majowa“), kalina korálová, centurie obecná) (Mapa ochrony przyrody).

Obr. 37: Řeka Bobr v Pilchowicach (www.dzpk.pl)

V rezervaci „Góra Zamkowa“ se masově vyskytuje česnek medvědí. (Mapa ochrony przyrody, 2003)

8.3.8 Park krajobrazowy Chełmy

Park krajobrazowy Chełmy byl zřízen v roce 1992. Obsahuje východní část Kaczawskiego pohoří o rozloze 149 km² (společně s ochranným pásmem o rozloze 136 km²). Nejvyšším vrcholem je Mszana s nadmořskou výškou 477 m n. m. Jedná se o pozůstatek komínu třetihorního vulkánu podobně jako Czartowska Skala a Małe Organy Myśliborskie. Na jihu se vyskytují hluboká a úzká údolí potoků s charakterem strží (Wąwóz Myśliborski, Wąwóz Lipy, Wąwozy Siedmicy). Na jejích svazích se odkrývají znělcové polštářkové lávy staré půl miliardy let.

Lesy jsou převážně smíšené s dubem, lípou, olší, javorem, bukem a jedlí porůstají 1/2 území parku. Vyskytuje se zde 44 druhů chráněných rostlin (mj. jelení jazyk obyčejný, kosatec sibiřský, mečík taškovitý, vstavač bezový). Roste zde téměř 180 druhů mechů. Druhově bohatá je i fauna, mj. přes 60 druhů pavouků, 72 druhů slimáků. Četní jsou také ptáci (mj. chřástal, sovička, čáp černý, ledňáček) a ze všech plazů salamandr. (Mapa ochrony przyrody, 2003)

Obr. 38: Chełmy (www.chelmy.prv.pl)

8.3.9 Park krajobrazowy Łuk Mużakowa

Tento park krajobrazowy je nejmladším parkem Województwa Lubuskiego – byl zřízen roku 2001. Rozloha parku je 182 km², z toho 106 km² zabírají lesy. Byl vytvořený především s ohledem na členitost terénu ve formě velké čelní morény tvaru podkovy (odtud jméno parku). Podle zkoumání německých geologů se jedná o největší tvar tohoto typu na světě (je viditelná z vesmíru pouhým okem). Měří na délku 40 km a široká je

Obr. 39: Pohled do praúdlí

(<http://www.eko.org.pl/ostoje/ostoje.php>)

od 3 do 5 km; vzdálenost krajních bodů je 20 km. Střed podkovy je protnut korytem Lužické Nisy. Výšková kulminace v okruhu „luku“ sahá do výšky 179 m n. m. na severovýchod od Żarek Wielkich a 183 m n. m. severně od Nowych Czapli (na německé straně je nejvýše 184 m n. m. u Döbern). Vnitřek Łuku Mużakowskiego má dvě úrovně: v bezprostředním zázemí 130 – 140 m n. m. a více na sever, v kotlině Barścia, 85 – 100 m n. m. Členitost terénu uvnitř tvaru je velká: úzká 10 – 200 m dlouhá údolí různé hloubky (2 – 20 m) rozdělená hřbety, vodní toky dlouhé několik set metrů až několik kilometrů. V okruhu luku se vyskytuje 34 geotypů.

Na území parku se vyskytuje 591 druhů rostlin. Převažují tu stanoviště kyselých doubrav, borů, kyselých bučin a olšin. Lesy zabírají 40% území. Mezi obzvláště zajímavé patří rostliny, které se vyskytují u východní hranice oblasti – mj. „selery wężłobaldachowe“ (miříky) – jedná se o jejich jediné stanoviště v Polsku, nebo „wzrosieniec bagienny“ (vřes bahenní). Bylo zde potvrzeno 146 druhů ptáků, např.: pelikán, káně rudé. Příležitostně se zde vyskytuje vlk, který je bezprostředně ohrožený vyhynutím. (www.ziemia-lubuska.pl, 2004)

8.3.10 Przemkowski park krajobrazowy

Przemkowski park krajobrazowy byl založen roku 1997 na ploše 223 km² (ochranné pásmo 155 km²). Park je položený na styku čtyřech geografických regionů – severní část parku obsahuje část roviny Szprotawskiej (široká sníženina), se řekou Szprotawou, pravostranným přítokem Bobru. Centrum parku leží v západní části Lubińskiej wysočiny zvané Chocianowskie pahorky. Jedná se o zalesněný morénový záhyb s nejvyšším bodem 191 m n. m. Jihozápadní část parku leží na území Borów Dolnośląskich, v jejich východní části zvané Nadbobrzańska rovina. Vyskytují se zde nízké náplavové kužely řeky Bobr. Na hranici Chocianowskie pahorkatiny a Nadbobrzańskiej roviny se nacházejí rozsáhlá vřesoviště. Jihovýchodní část parku patří k Legnickiej rovině, konkrétně části zvané údolí Czarnej Wody. Jedná se o ploché

říční údolí s loukami, pastvinami, bažinnými bory a březinami, ze kterých místy vystupuje rašeliniště. Nejvyšším bodem je 187 m n. m. vysoká Wydma a nejnižším bodem řeka Szprotawa 129 m n. m.

Charakteristickými rysem krajiny východní části jsou rozlehlé borové lesy, menší listnaté lesy, lesní rašeliniště a vnitrozemské duny. Z toho vyplývá i pestrost rostlinných druhů. Vyskytují se zde druhy rostlin úplně i částečně chráněných, mj. druhy osídlující východní hranice svého výskytu (rosnatka „pośrednia“), druhy vážící se na efemérní zálevová stanoviště – hl. břehy rybníků, rašelinné druhy (rosnatka „pośrednia“, okrouhlostá, brusinka bahenní), druhy spojené s loukami s proměnlivou vlhkostí (hvozdík hrdý („pyszny“)). Různorodost stanovišť se projevuje také různorodostí živočišných druhů. V rozlehlých borových komplexech bez lidských sídlišť žijí mj. zajíc bělák, čáp černý, káně černá i rezavá, brouk roháč, tetřev (žije především na vřesovištích), skřivan borový, lelek, dudek, netopýr hnědý. Nejvíce druhů žije na podmáčených loukách – 220 druhů ptáků, mj. volavka sivá, kolonie kormorána černého a také čtyři druhy potápky. Potápka roháč zde hnízdí v počtu 120 až 140 párů. Na loukách s rákosím a ostřicí, nebo zarostlých vrbami, žijí jeřábi, chřástalové, dále draví savci: kuna lesní, tchoř, liška. Tento prostor je v dolním Slezsku unikátní různorodostí stanovišť a na ně navazující flory a fauny. (www.dzpk.pl, 2004)

Obr. 40: Przemkowski park krajobrazowy (www.uwoj.wroc.pl)

8.3.11 Rudawski park krajobrazowy

Byl založený roku 1989 a svým rozsahem zabírá celé Rudawy Janowickie a také část Jeleniogórskiej kotliny a Góry Ołowiane. Nejvyšším místem je Skalník 945 m n. m., nenižším je koryto Bobru ve Wojanowie – 350 m. Park zabírá rozlohu 157 km² a jeho ochranné pásmo 66 km². Velice rozrůzněná stavba podloží se odráží ve členitosti terénu. Podél Rudaw probíhá kontakt krkonošských granitů s metamorfovanými horninami (ruly, amfibolity, břidlice), ke kterým se od východu přidávají horniny usazené (slepence, pískovce). Západní,

Obr.41: Góry Sokole (www.dzpk.pl)

granitové svahy Rudaw jsou krátké a strmé. V jejich podhůří se vyskytují kuželové osrovní hory (góry Sokole, Mężykowa) s četnými granitovými skalkami s výškou do 50 m. Východní svahy Rudaw rozdělují dlouhá a hluboká údolí. Na severu Rudawy sousedí s Górami Ołowianymi pře krásné průlomové údolí Bobru. Nejvyšší stoupání parku s výbornými vyhlídkami. Je z nich možné vidět masiv Śnieżnika a Ślężę na východě a i Góry Izerskie na západě.

Přes polovinu plochy parku tvoří lesy, hlavně smrkové. Mnoho je luk a pastvin (25%). Vyskytuje se zde 33 druhů rostlin s úplnou ochranou (mj. šalamounek pestrý, meduňka obecná) a 8 druhů s ochranou částečnou. Zajímavostí je výskyt 10 druhů vstavače. (*Mapa ochrony przyrody, 2003*)

8.4 Národní přírodní rezervace – Naturschutzgebiet – Rezerwat przyrody

NPR Břehyně-Pecopala

Chráněné území o rozloze 981 ha bylo vyhlášeno již roku 1933 a obsahuje širokou škálu biotopů typických pro Dokeskou pahorkatinu – od vodní plochy, rákosin a přilehlých mokřadů Břehyňského rybníka po pískovcové skalní město Pecopala porostlé kyselými i květnatými bučinami a bory. Území je bohaté na vzácné a chráněné druhy rostlin a živočichů a je významným hnízdištěm ptáků (např. bukač velký, jeřáb popelavý a orl mořský). Vyskytují se zde také obojživelníci a plazi, mj. mlok skvrnitý, skokan štíhlý, zmije obecná. Na území bylo zjištěno přibližně 60 ohrožených druhů rostlin – např. leknín bělostný, srstnatec pletový, rojovník bahenní, hrotnosemenka bílá nebo vrba plazivá; vyskytují se zde společenstva vodních rostlin s leknínem bílým, ohrožená rašeliništní společenstva a mokřadní louky. Břehyňský rybník je od roku 1991 evidován v seznamu významných mokřadů Ramsarské úmluvy.

NPR Jezevčí vrch

Výměra území činí 80 ha, chráněno je od roku 1967. Předmětem ochrany je výrazná trachytová kupa na kře z kvádrových pískovců. Vrcholová část je pokryta sutěmi, na kterých roste bukojavorová jasanina – stromové patro tvoří jasan ztepilý, buk lesní, javor klen a mléč, řídce se vyskytuje i jilm horský. V bylinném patru převládají souvislé porosty měsíčnice vytrvalé. Suťové lesy postupně přecházejí do květnatých bučin s výskytem lýkovce jedovatého, v bylinném patře převládají svízel vonný, ječmenka lesní, kyčelnice devítilistá ad. Ze 63 zjištěných druhů obratlovců jsou nejvýznamnější čolek horský, holub doupňák, krahujec obecný, ještěb lesní a výr velký.

NPR Jizerskohorské bučiny

Národní přírodní rezervace vznikla roku 1999 na území o rozloze 951 ha propojením 7 původně samostatných rezervací na severních svazích Jizerských hor, vyhlášených v roce 1960. Předmětem ochrany je rozsáhlý komplex smíšených, převážně bukových lesů přirozeného charakteru. Acidofilní bučiny na balvanitých svazích jsou doplněny v údolích potoků klenovými bučinami a na skalních výchozech ve vyšších polohách jeřábovými smrčínami. Mezi významné druhy patří podbělice alpská, čípek objímavý, lilie zlatohlavá; z ptáčích druhů výr velký, včelojed lesní, čáp černá a lejsek malý. Zajímavostí je množství žulových skal – nejznámější jsou Zvon, Divá Máří, Nos ad.

Obr. 42 (foto Iva Tajšlová)

NPR Karlovské bučiny

Území od roku 1972 chrání na ploše 44 ha zachovalý komplex bukových lesů na západních svazích Ještědského hřbetu. Vegetaci tvoří vápnomilné bučiny přecházející do květnatých bučin. Příměsemi buku jsou javor klen, jasan ztepilý, smrk ztepilý a lípa malolistá. Ze zvláště chráněných druhů se zde vyskytuje okrotice červená, okrotice bílá, korállice trojklanná, krušík drobnolistý, lilie zlatohlavá, árón plamatý ad. Na území hnízdí hýl obecný, datel černý a strakapoud velký.

NPR Novozámecký rybník

Rybník u obce Zahrádky byl založen v době Karla IV. a v současné době patří spolu s přilehlými mokřadními ekosystémy z ornitologického hlediska k nejzajímavějším územím v České republice. Chráněn je od roku 1933, území zaujímá plochu 348 ha. Na území rezervace bylo pozorováno 220 druhů ptáků, mnohé z nich patří k ohroženým (např. orel mořský, bukač velký, jeřáb popelavý, moudivláček lužní, sýkořice vousatá ad.). Z druhů obojživelníků patří mezi chráněné mj. blatnice skvrnitá a ropucha krátkonohá, ze savců vydra říční a veverka obecná. Průzkumem bylo zaznamenáno 800 druhů brouků, z nichž mnohé patří mezi regionální unikáty. Pestrá je i vegetace – okrajově na území zasahují lesy (olše, vrby, na sušších místech se vyskytují borové porosty s dubem letním, břízou bělokorou a osikou), nelesní vegetace zahrnuje především vodní společenstva se stulíkem žlutým a leknínem bělostným, společenstva rákosin, ostřicových luk a slatinných a rašelinných luk. K chráněným druhům patří mj. ostřice dvoudomá, kapraď hřebenitá, srstnatec pleťový, vrba plazivá ad. Od roku 1991 je Novozámecký rybník spolu s Břežňanským rybníkem zapsán mezi významné mokřady Ramsarské úmluvy.

NPR Rašeliniště Jizerky

Rezervace byla vyhlášena roku 1960 na ploše 112 ha pro ochranu meandrujícího potoka Jizerka a jeho okolí v blízkosti Jizerky, nejvýše položené osady v Jizerských horách. Vegetaci tvoří podmáčené a rašelinné smrčiny, klečové porosty, rašelinné louky a živá vrchoviště s tůněmi. Je zde jediné místo výskytu plavuňky zaplavované a vřesovce čtyřřadého v Jizerských horách, dále se zde vyskytuje ostřice mokřadní, blatnice bahenní, rosnatka okrouhlolistá a kyhanka sivolistá. Z ptáků zde hnízdí čečetka zimní, bramborníček hnědý, bekasina otavní a linduška luční. Žijí zde reliktní druhy, jako např. pavouk *Pardosa sphagnicola*, střívlíček *Agonum ericeti*, motýl vakonoš horský ad. V náplavech Safírového potoka byla nalezena řada vzácných minerálů.

Obr. 43 (foto Iva Tajšlová)

NPR Rašeliniště Jizery

Nejrozsáhlejší komplex rašelinných společenstev v Jizerských horách na horním toku Jizery na hranici s Polskem je chráněný od roku 1960, výměra činí 189 ha. Řeka Jizera zde přirozeně meandruje a dochází tak k neustálým změnám jejího koryta a tím i poměrů v rašeliništi. Většinu území pokrývají porosty borovice kleče, roste zde také jalovec obecný nízký. V rezervaci roste mnoho chráněných a ohrožených druhů rostlin – např. prstnatec Fuchsův, koprník štetinolistý, rosnatka okrouhlolistá, všivec lesní či hořec tolitovitý. Reliktním druhem bezobratlých je slíďák *Arctosa cinerea*; hnízdí zde kulík říční, skorec vodní, bramborníček obecný, hýl rudý. Běžnými druhy jsou ořešník kropenatý, krkavec velký a jestřáb lesní.

NSG Altes Schleifer Teichgelände

NSG Auewald Laske

NSG Auwald und Eisenberg Gutttau (Anteil)

NSG Caßlauer Wiesenteiche

NSG Dubrauker Horken

NSG Dubringer Moor

NSG Erlenbruch-Oberbusch Grüngräbchen

NSG Georgewitzer Skala

NSG Gröditzter Skala

NSG Hammerlugk

NSG Hengstberg

NSG Hermannsdorf

NSG Hohe Dubrau
NSG Hochstein
NSG Innenkippe Nochten
NSG Jonsdorfer Felsenstadt
NSG Keulaer Tiergarten
NSG Königsbrücker Heide
NSG Landeskrone
NSG Lausche
NSG Lausker Skala
NSG Litzenteich
NSG Loose
NSG Lugteich bei Grüngräbchen
NSG Monumentshügel
NSG Moorwald am Pechfluss bei Medingen
NSG Niederspreer Teichgebiet
NSG Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft
NSG Rotstein
NSG Selfersdorfer Tal
NSG Schleife
NSG Schönbrunner Berg
NSG Spannteich Knappenrode
NSG Südbereich Braunsteich
NSG Talsperre Quitzdorf
NSG Teichgebiet Biehla-Weißig
NSG Tiefental bei Königsbrück
NSG Trebendorfer Tiergarten
NSG Urwald Weißwasser
NSG Wollschank und Zscharck

RP Brzeźnik

Rostlinná rezervace (3,24 ha) chrání stanoviště wrzośca (vřesu) bagiennego, v Polsku vzácné atlantské rostliny, která zde osidluje jihozápadní hranici svého výskytu v Polsku. Na území rezervace zasahují části mszaru wrzoścowego a boru bagiennego. Kromě toho zde roste: rosiczka okrągłolistna, podkolan biały, przygielka biała, żurawina błotna.

RP Buczyna storczykowa na Białych Skalach

Lesní rezervace (8,76 ha) je zřízena na ochranu teplomilných „vstavačových“ (storczykowych) bučin na vápencovém podloží. V rezervaci roste 12 druhů zcela chráněných rostlin, mj. obuwik, buławnik wielkokwiatowy, gnieźnik leśny, goryczka orzęsiona, lilia złotogłów a orlik pospolity. Zajímavostí rezervace je Walońska jeskyně.

RP Buki Sudeckie

Lesní rezervace (174,42 ha) je vytvořena pro ochranu přírodních lesních stanovišť, především úrodné sudetské bučiny. Mimořádnou pozornost zasluhuje četný výskyt v runie żywca dziewięciolistnego a také česneku medvědího. Roste zde 17 druhů chráněných rostlin, mj: lilie zlatogłów, storczyk plamisty, goryczka orzęsiona a pokrzyk wilcza jagoda.

RP Dolina Izery

Rašelinná rezervace (484,73 ha) je vytvořená pro ochranu oblasti vrcholových a přechodných rašelinišť s množstvím vzácných a ohrožených druhů rostlin. Roste zde mj. sosna błotna, welnianeczka darniowa, widłak torfowy, bagnica torfowa, modrzewnica zwyczajna, bażyna czarna, jałowiec halny a rosiczka okrągłolistna a pośrednia.

RP Góra Milek

Lesní rezervace (141,39 ha) má za cíl ochranu sudetských bučin na vápencovém podloží, zároveň s teplomilnými vstavačovými bčinami. V rezervaci se vyskytuje 21 chráněných rostlin, mj. obuwik, buławnik mieczolistny, buławnik wielkokwiatowy, gnieźnik leśny, podkolan biały, lilie zlatogłów. Bohatá je vápnomilná flóra, vyskytuje se zde např. ożanka pierzastosieczna, perłówka orzęsiona, irga zwyczajna, goryczka orzęsiona. Důležité je jediné polské stanoviště cyklameny purpurowego.

RP Góra Zamkowa

Lesní rezervace (21 ha) chrání přirozená lesní stanoviště. Botanickou zajímavostí výskyt česneku medvědího v „runie“. Roste zde 8 chráněných a velmi vzácných druhů: lilie zlatogłów, parzydło leśne, bluszcz zwyczajny, cis pospolity, irga czarna, ulúdka leśna a paprotnik kolczysty.

RP Grądy koło Posady

Lesní rezervace (5,27 ha) je zřízena pro ochranu přírodních druhových lesů, v tom javorolipových. Na území rezervace je bohatá lesní flóra s chráněnými rostlinami – konwalia majowa a bluszcz pospolity.

RP Krokusy w Górzycu

Rostlinná rezervace (3,9 ha) je vytvořena pro ochranu jediného sudetského stanoviště sjafrana wiosennego, čili krokusu. Populace krokusů čítá nad tisíc vzorků. Kromě krokusů, které kvetou v časném jaru, se na území rezervace vyskytují chráněné a vzácné rostliny: kukulka plamista, orlík pospolity, śledziennica naprzeciwlistna, wszewłoga górska.

RP Nad Groblą

Lesní rezervace (87,84 ha) chrání přírodní lesní stanoviště, především kyselé doubravy. V rezervaci se nalézají také části zajímavých skalních stanovišť. Rostlinnou zajímavostí je výskyt jarzębu brekinii. Z rostlin stojí také za zmínku lilia złotogłów, napartstnica zwyczajna, pierwiosnka lekarska, wiciokrzew pomorski, miodownik melisowaty, rojownik pospolity.

RP Ostrzyca Proboszczowicka

Rezervace neživé přírody (2,49 ha) je zřízena pro ochranu vrcholových částí Ostrzycy Proboszczowickiej (501 m n. m.), která je pozůstatkem komína třetihorního vulkánu. Na vrcholu hory je odkrytý čedič se sloupcovou odlučností a jižní svah pokrývá čedičové kamenné moře. Mezi rostlinnými druhy se vyskytují druhy chráněné a vzácné: lilia złotogłów, buławnik wielkokwiatowy, irga zwyczajna, paprotnik kolczysty, wyka grochowata a jastrzębiec blady.

RP Torfowisko Izerskie

Rašelinná rezervace (44,7 ha) chrání části vrcholových přechodných rašelinišť z velké části porostlých kosodřevinou. Pozoruhodností rezervace je stanoviště brzozy karłowatej – tundrové křoviny, která je reliktem doby ledové. Flora zahrnuje vzácné druhy vrcholových rašelinišť: turzyca skapokwiatowa, turzyca bagienna, modrzewnica zwyczajna, welnianeczka darniowa, żurawina drobnolistkowa.

RP Torfowisko pod Węglińcem

Rašelinná rezervace (1,35 ha) vznikla pro ochranu reliktního stanoviště borovice blatky. Jedná se o jediné nížinné stanoviště (190 m n. m.) této dřeviny v Polsku. V rezervaci kolem Węglińcase borovice blatka vyskytuje ve vysušeném bažinném boru. Z jiných rašelinných rostlin je možné najít časté vzorky rojovníku bahenního.

RP Wąwóz Lipy

Lesní rezervace (101 ha) slouží k ochraně přírodních lesních stanovišť: acidofilních doubrav, úbočních lesů a skalních xerothermních travin. Vyskytuje se zde 21 chráněných rostlinných druhů i druhy vzácné: wawrzynek wilczełyko, napartstnica zwyczajna, kruszczyk szerokolistny, lilia złotogłów, podkolan biały, jarząb brekinia, śnieżyca wiosenna, buławnik mieczolistny a perlówka orzęsiona. V rezervaci žije jedna z nejpočetnějších populací salamandra v Sudetech.

RP Wąwóz Myśluborski

Rostlinná rezervace (9,72 ha) je zřízena pro ochranu jediného stanoviště języcznika zwyczajnego v Sudetech. Roste na skalách v oblastech stinných horských javořin. Kromě języcznika si z rostlinných druhů zaslouží zmínku paprotnik kolczysty, jemiola jodłowa a śledziennica naprzeciwlistna.

RP Wąwóz Siedmicy

Lesní rezervace (60,18 ha) chrání přirozená lesní stanoviště, především acidofilní doubravy a lesy jasanovo-olšové. Vyskytuje se zde až 270 druhů rostlin, z toho 19 chráněných. Mezi nejzajímavější patří: bulawnik mieczolistny, napartstnica zwyczajna, wawrzynek wilczełyko, meczyk dachówkowaty, pełnik europejski a kosaciec syberyjski.

RP Wilcza Góra

Rezervace přírody neživé (1,69 ha) je vytvořena pro ochranu vrcholových partií hory Wilkołak (373 m n. m.), která byla nekem, pozůstatkem komína třetihorního vulkánu. Umělé odkrytí odhalilo sloupcovou odlučnost čediče ve formě mnohostěnných sloupů, dokumentujících etap výlevu lávy. Jedinečné je paprskovité uložení sloupů zvané „čedičová růže“. Na skalních čedičových plošinách roste bohatá xerothermní vegetace.

8.5 Národní přírodní památka

NPP Bozkovské dolomitové jeskyně

Památka chrání veřejnosti přístupné krasové jeskyně byla vyhlášena roku 1999 na území o rozloze 6 ha. Délkou 1050 m se jedná o nejrozsáhlejší krasový systém v severovýchodních Čechách. Jeskyně jsou vytvořeny v metamorfovaném vápnitém dolomitu, nejnižší části jeskyně jsou vyplněny vodou (jedná se pravděpodobně o největší podzemní jezero v Čechách). Kromě typických krasových forem se v jeskyních vyskytují křemenné lišty a římsy vzniklé selektivním zvětráváním. V jeskyních se vyskytuje několik druhů netopýrů – velký, ušatý, černý a vrápenec malý. Z geologických jevů jsou kromě podzemních k vidění krasové závrtky, vývěry a škrabové skalky.

NPP Čertova zeď

Čedičová žila vyplňující trhlinu ve svrchnokřídových pískovcích české křídové pánve je legislativně chráněna od roku 1964, pod ochranným režimem je již od roku 1932 (rozloha 19 ha). Zeď je přibližně 2 m široká a až 15 m vysoká. Čedič má výraznou sloupcovou odlučnost, sloupce jsou uloženy vodorovně. Hornina zde byla v minulosti těžena, v současnosti je chráněn úsek o délce přibližně 1600 m se zbytky skalní zdi. Útvar je obklopený převážně borovými lesy s vtroušeným smrkem a břízou.

NPP Kozákov

Území vyhlášené roku 1985 na rozloze 159 ha je významné z geologického, mineralogického a botanického hlediska. Geologický základ Kozákova tvoří permský melafyr, v jehož žilách se nacházejí drahokamové odrůdy křemene – achát, jaspis, chalcedon, ametyst, záhněda ad. Melafyrové těleso je překryto pískovcovou krou, vrcholová část je tvořena čedičovou vyvřelinou s častými shluky olivínu. Vegetace Kozákova je pestrá a závisí na

geologických podmínkách. Na pískovcích roste borovice lesní, na bohatších půdách jsou bučiny a převládající smrkové monokultury. Ve zbytcích listnatých porostů se vyskytuje např. lýkovec jedovatý, pitulník horský, svízel vonný, bažantka vytrvalá. Hnízdí zde některé druhy typické pro skalní města: výr velký, krkavec velký, poštolka obecná.

NPP Panská skála

Roku 1953 byla vyhlášena ochrana unikátnímu čedičovému suku s typickou sloupcovou odlučností (plocha 1,3 ha). Tzv. kamenné varhany byly obnaženy těžbou sloupcového čediče v 19. a 20. století, pozůstatkem těžby je i jezírko na úpatí přírodní památky. Jedná se o nejstarší chráněný geologický výtvar na území České republiky.

NPP Peklo

Chráněné území bylo na ploše 59 ha vyhlášeno v roce 1967, předmětem ochrany je kaňonovité údolí Robečského potoka ve svrchnokřídových kvádrových pískovcích. Na skalních stěnách se vyskytují rozmanité geomorfologické jevy – převisy, jeskyně, úzké rokle, železité inkrustace, voštiny, nedokonalé skalní hříby, drobné žlábkovité škrapy ad. Hrany kaňonu jsou porostlé reliktními bory, na strmých svazích převládají suťové javořiny s lípou malolistou. Dno údolí je pokryto potočními sedimenty, na kterých se vyvinula typická lužní společenstva. Vyskytuje se zde bledule jamí, kosatec žlutý, árón plamatý, ďáblík bahenní, prvosenka vyšší ad. Hnízdí zde mj. ledňáček říční, skorec vodní, výr velký.

Obr. 44 (foto Iva Tajšlová)

NPP Strážník

Roku 1963 byla vyhlášena ochrana pro les na východním úbočí melafyrového vrchu Strážník. (1,5 ha). Vyskytuje se zde žila s paprscitě uspořádanými krystaly křemene, tzv. hvězdovce, jehož úlomky byly nalézány i ve zvětralinách na povrchu. Lokalita je porostlá smrkovou monokulturou, vyskytuje se svízel vonný, vraní oko čtyřlisté, kopytník evropský. Jámy, ze kterých byl minerál v minulosti nezákonně těžen, byly zahruty zeminou, aby se zabránilo dalšímu poškození lokality.

NPP Suché skály

Na ploše 23 ha je od roku 1956 chráněný hřeben vzniklý erozí v pískovcích. Vrstvy pískovce byly při tektonických pohybech vztyčeny podél lužického zlomu do téměř vertikální polohy a v důsledku eroze měkčích vrstev byl vytvořen strmý rozeklaný hřeben. Dokladem tektonických aktivit jsou četná tektonická zrcadla – hladké plochy vzniklé při posunu vrstev po sobě. Na úpatí skal rostou smrkové a borové porosty s břízou bělokorou, jeřábem ptačím ad.

NPP Swamp

Unikátní rašeliniště v zátocě na západním břehu Máchova jezera vzniklo na písčitých náplavech v důsledku zvýšení hladiny podzemní vody při založení této vodní nádrže. Chráněno je od roku 1972 na ploše 47 ha. Na lokalitě bylo zaznamenáno více než 170 druhů řas, byly popsány desítky nových druhů – např. druh obměnky *Dicranochaete bohemica* nebo zlativka *Mallomonas ouradion*. Z vyšších rostlin se zde vyskytuje kriticky ohrožená hrotnosemenka bílá, rosnatka okrouhloлистá, klikva bahenní a leknín bělostný. Z ptáků se zde vyskytuje např. bukač velký, moták pochop, bekasina otavní a ledňáček říční.

NPP Zlatý vrch

Čedičové těleso Zlatého vrchu je ukázkou sloupcové odlučnosti čediče, vzniklo nejméně ve třech výlevných fázích. Hlavním důvodem vyhlášení chráněného území byla dokonalost sloupů v neobvykle mohutné skalní stěně. Skalnatý vrchol a sutěmi pokryté svahy kopce jsou porostlé přirozeně rozvolněným téměř 120 let starým řídkým bukovým lesem s příměsí kleny, jasanu, ojediněle dubu. K nejzajímavějším druhům rostlin patří bažanka vytrvalá, kyčelnice devítilistá, samorostlík klasnatý, kakost smrdutý, mařinka vonná.

8.6 Přírodní rezervace

PR Apolena - pískovcové skalní město s věžemi, výskyt netopýrů

PR Babylon - autochtonní porosty buku a borovice

PR Bažantník - zbytek lipové doubravy a olšiny, ornitologicky významné území

PR Bučiny u Rakous - bučina přirozeného charakteru na opukových srázech Jizery, četné skalní útvary a výchozy

PR Bukovec - ojedinělá čedičová kupa v Jizerských horách s bohatou květenou

PR Černá hora - horská smrčina a rašeliniště, tokaniště tetřevů

PR Černá jezírka - komplex rašelinišť

PR Dlouhá hora - komplex bukových lesů a jejich rostlinných společenstev

PR Hamrštejn - smíšené porosty s flórou teplomilného charakteru

PR Hradčanské rybníky - soustava lesních rybníků s rašeliništi a mokřady

PR Hruboskalsko - rozlehlé pískovcové skalní město

PR Jedlový důl - smíšený porost s jedlí

PR Klečové louky - skupina několika rašelinišť s porosty kleče

PR Klíč - znělcová homole se zbytkem doubravy a teplomilnými společenstvy

PR Kliková louka - část rozlehlého vrchoviště s fragmentem podmáčených smrčin

PR Klokočské skály - defilé skalního města s reliktními bory a demontánními druhy v inverzních kaňonech

PR Kokořinský důl - hluboký kaňon v pískovcích, skalní pokličky

PR Kostecké bory - rozsáhlé borové porosty reliktního charakteru s typickými společenstvy rostlin a živočichů.

PR Křížový vrch - zbytek klimaxových porostů - dubohabrové a dubolipové háje a suťové lesy s bohatým podrostem

PR Malá strana - přechodové rašeliniště s velmi cennou květenou, útočiště obojživelníků a ptactva

PR Marschnerova louka - jedinečná mokřadní louka s výskytem vstavačovitých a dalších významných druhů

PR Meandry Smědé - meandry a slepá ramena řeky Smědé, vodní a nivní společenstva

PR Mokřady horní Liběchovky - komplex mokřadů s přirozenými společenstvy a hojným výskytem bezobratlých

PR Na čihadle - velmi navštěvované rašeliniště v Jizerských horách, na rozdíl od ostatních nemá porosty kleče

PR Na hranicích - bukový porost s hojným výskytem přesličky obrovské

PR Nová louka - ukázka všech vývojových typů rašelinišť v Jizerských horách

PR Pavlino údolí - kaňon říčky Chřibská Kamenice

PR Pekelský důl - slatinná louka s masovým výskytem prstnatce májového

PR Podtrosecká údolí - nejrozsáhlejší souvislý komplex mokřadních biotopů v CHKO Český ráj.

PR Ponova louka - zbytek autochtonního bukového porostu

PR Prales Jizera - vrcholová horská smrčina pralesového charakteru, silně poškozená imisemi

PR Ptačí kupy - zbytek horského smíšeného porostu

PR Ralsko - vrchol a skalnaté svahy Ralska se suťovým porostem a teplomilnými společenstvy

PR Rybí loučky - rašelinné louky u Rybího potoka

PR Slunečný dvůr - bohatá lokalita popelivky sibiřské

PR Studený vrch - smíšený pralesovitý porost - vysazen kamzík horský

PR Světlík - rybník s přilehlými rašeliništi a mokřady, hnízdiště avifauny

PR Údolí Jizery u Semil a Bítouchova - hluboké údolí v permokarbonských fylitových hominách porostlé smíšeným lesem

PR Údolí Vošmendy - krasové území s jeskyněmi a paleontologickými nálezy, luční společenstva

PR Vápenka - území na styku žuly, křídových pískovců, permských arkóz a jurských vápenců

PR Vápenný vrch - jedinečný geologický útvar, zbytky přirozených lesních porostů s teplomilnými společenstvy

PR Velký a Malý Bezděz - výrazná krajinná dominanta s teplomilnými porosty a starými bučinami

PR Velký rybník - rozlehlý rybník s bohatou avifaunou

PR Velký Vápenný - horská suťová buková javořina na vápencích, krasové fenomény

PR Vlhošť - zbytky suťového lesa a reliktní bor na pískovcích

8.7 Přírodní památka

PP Anenské údolí - bohatá lokalita šafránu bělokvětého

PP Bílá skála - výchoz valové žíly křemene (drůzové dutiny a stébelnaté agregáty)

PP Bílé kameny - skupina skal budovaných turonskými pískovci

PP Bobří soutěska - ukázka zpětné eroze v čedičovém tělese

PP Borecké skály - menší skalní město se zbytky reliktních borů

PP Brazílka - rostlinná společenstva vřesoviště as. Nardo-Juncetum squarrosi ve formě, která nemá v Česku obdoby; výskyt zvláště chráněných druhů, silně ohrožených druhů rostlin: všivec mokřadní, rosnatka okrouhlolistá, rdest alpský; modelová lokalita

PP Černý důl - mokřad s výskytem početné populace zvláště chráněného prstnatce májového a dalších zvláště chráněných druhů rostlin.

PP Deštné pastviny - zachovalé stráně se společenstvy svazu Bromion erecti s výskytem populací zvláště chráněných druhů rostlin např. hořce brvitého, koniklece lučního, sasanky lesní a hvězdice zlatovlásku.

PP Děvín, Ostrý a Schachstein - vrcholová bučina (Děvín), reliktní bor (Ostrý) a ukázka historické těžby železných rud

PP Divadlo - přírodní amfiteátr budovaný křemitými pískovci s limonitovými inkrustacemi

PP Dutý kámen - pískovce přetavené na kontaktu s vyvřelinou v několikaboké sloupcovité pseudokrystaly

PP Farská louka - naleziště šafránu bělokvětého

PP Fojetický mokřad - kvalitní mokřadní vegetace s hojným výskytem zvláště chráněného druhu vachty trojlísté a zábělníku bahenního, přilehlá mokřadní louka s výskytem zvláště chráněných druhů prstnatce májového a listnatého.

PP Galerie - lokalita lomikámene trsnatého v úzké skalní soutěsce Jizery

PP Hadí kopec - geomorfologicky výrazný masiv čedičového tělesa rozdělený tokem Lomnice s ukázkami sloupcové odlučnosti, ochrana fragmentů lesního porostu charakteru submontánního listnatého háje s lokálně vzácnými teplomilnými bylinnými prvky

PP Husa - pískovcová skála s železitými inkrustacemi, pseudoškrapy a pod.

PP Jezírko pod Tábořem - rašelinné jezírko s výskytem rosnatky okrouhlolisté

PP Jindřichovický mokřad - kvalitní mokřad s poměrně zachovalým ekosystémem mokřích luk a s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin - prstnatce májového, upolínu evropského a vachty trojlísté.

PP Kamenný vrch - dubová a jedlová bučina, bohatý výskyt mravenišť

PP Kamenný vrch u Křenova - pískovcový skalní hřbet s ukázkami selektivního větrání

PP Kaňon potoka Kolné - hluboce zaříznutý tok v pískovci (hloubka až 12 m)

PP Klečovitě na Smrku - jediná lokalita kleče na minerálním podkladu v Jizerských horách

PP Kodešova skála - ukázka vějířovitého rozpadu čediče

PP Konvalinkový vrch - ojedinělý výskyt rojovníku bahenního na pískovci

PP Kovářův mlýn - paleontologické a stratigrafické naleziště spodního permu

PP Kytlice - bohaté naleziště šafránu Heuffelova

PP Libuňka - meandrovitý přirozený tok Libuňky, téměř 2 km dlouhý s břehovými porosty

PP Líska - bohaté naleziště měsícnice vytrvalé

PP Louka u Brodských - bohaté naleziště mokřadních druhů

PP Lukášov - naleziště šafránu Heuffelova

PP Malý a Velký Jelení vrch - neovulkanické elevace s přirozenými bučinami a suťovými lesy

PP Martinské stěny - výjimečné ukázky reliktního rozvolněného boru na pískovcových skalách se vzácnými společenstvy bezobratlých živočichů.

PP Mechové jezírko - jediné jezírko na české straně Krkonoš, velmi bohatá lokalita mechorostů

PP Naděje - puklinová jeskyně s podlahovým ledem a výzdobou stěn

PP Na knejpě - malá rašelinná loučka, ukázka kluzných jevů v rašelině

PP Nístějka - suťový les na skalních srubech, bohatá květena

PP Ondříkovický pseudokrasový systém - systém pseudokrasové jeskyně, ponoru a vyvěračky; Ondříkovické propadání - boční ponor, ukončeno mohutným závrtem s dnovým ponorem

PP Osinalické bučiny - bučiny s bohatým zastoupením zvláště chráněných druhů orchidejovitých rostlin a to zejména vstavače nachového, kruštíku růžkatého aj.

PP Pod Dračí skálou - bohatá lokalita tisů červeného v Jizerských horách

PP Pod Hvězdou - ochrana mokřadu s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. (např. prstnatec májový, upolín nejvyšší, rosnička zelená).

PP Pod Smrkem - zbytek jedlobukového lesa v Jizerských horách

PP Prameny Labe - nejceněnější vrcholové partie Krkonoš v pramenné oblasti Labe

PP Prameny Pšovky - ostřicové louky, olšiny, prameniště

PP Provodínské kameny - vypreparovaný čedičový sopouch nápadného tvaru - "spící panna"

PP Pustý zámek - ukázka rozpadu znělce s vodorovně uloženými sloupci

PP Rádlo – nad koupalištěm - mokřadní společenstva

PP Rašeliniště Čemého rybníka - rybník a přilehlé rašeliniště se vzácnou flórou a faunou

PP Ronov - Zbytek zachovalého smíšeného suťového lesa na kamenném moři

PP Stohánek - pískovcová svědecká skála s reliktním borem, zbytky středověkého osídlení

PP Stříbmík - ukázka sloupcovitého rozpadu čediče

PP Stříbmý vrch - výjimečné ukázky reliktního rozvolněného boru na pískových skalách se vzácnými společenstvy bezobratlých živočichů.

PP Široký kámen - pískovcová svědecká tabulová hora s reliktním borem a vzácnou květenou (rojovník bahenní)

PP Terasy Ještědu - unikátní nahromadění produktů mrazového zvětrávání na svazích Ještědu

PP Trosky - suky nefelinického čediče, symbol Českého ráje

PP U posedu - rašelinná loučka s jezírky

PP V bažinkách - smíšený horský les typický pro přirozené lesy Krkonoš

PP Vlčí louka - pozvolna zarůstající rašelinná louka s kompaktním porostem kleče

PP Vranovské skály - reliktní bor na strmých pískovcových skalách

PP Výstra - malý lesní rybníček obklopený mokřadními loukami se vzácnými druhy

PP Zásada pod školou - prameniště s vlhkomilnými společenstvy (vachta trojlístá)

8.8 Přírodní park – Landschaftschutzgebiet – Obszar chronionego krajobrazu

PP Ještěd

Přírodní park je největším přírodním parkem v kraji s rozlohou 9360 ha, vyhlášen byl roku 1995. Obsahuje oblast Ještědského hřbetu, včetně Ještědu. Většina území je zalesněna, převažují kulturní smrčiny, na severu území se vyskytují smíšené lesy s bukem, jasanem a klenem. Geologická stavba území je velmi pestrá (mj. krystalické vápence a paleovulkanity). Vyskytují se zde svahová prameniště a podmáčené potoční nivy.

PP Peklo

Přírodní park byl vyhlášen v roce 1997 na rozloze 1850 ha. Leží ve Frýdlantské pahorkatině, sousedí s CHKO Jizerské hory. Velkou část území zabírají lesní, většinou smrkové, porosty, místy se vyskytuje dub. V nižších polohách převládají louky a pastviny, významná jsou mokřadní lada.

PP Maloskalsko

Park byl zřízen roku 1997 na rozloze 2935 ha, jeho jižní část leží na území CHKO Český ráj, k jehož rozšíření došlo roku 2002. Parkem protéká Jizera, na jeho území se nacházejí pískovcová skalní města a pseudokrasové jevy. Jsou zde zbytky přirozené vegetace – květnaté bučiny, dubobukové bory, reliktní bory, podmáčené louky a prameniště.

LSG Bernsdorfer Teichlandschaft

LSG Biehla - Weißig

LSG Boxberg-Reichwalder Wald- und Wiesengebiet

LSG Braunsteich

LSG Elstergebiet um Neuwiese

LSG Elsterniederung und westliche Oberlausitzer Heide zwischen Senftenberg und Ortrand
(Anteil Sachsen)

LSG Görlitzer Neißeau

LSG Hermhuter Bergland

LSG Hüttetal

LSG Kleine Spree bei Weißkollm

LSG Knappensee
LSG Königshainer Berge
LSG Kottmar
LSG Kromlau-Gablenzer Restseengebiet
LSG Lauta - Hoyerswerda - Wittichenau
LSG Löbauer Berg
LSG Löbauer Wasser
LSG Muskauer Parklandschaft und Neißeau
LSG Naherholungsgebiet Hoyerswerda
LSG Neißeal und Klosterwald
LSG Oberlausitzer Bergland
LSG Ostro - Neustädtel
LSG Seifersdorfer Tal
LSG Speicherbecken Lohsa
LSG Spree- und Teichlandschaft südlich Uhyst
LSG Spreelandschaft Schwarze Pumpe
LSG Spreelandschaft um Bärwalde
LSG Spreeniederung
LSG Spreetal
LSG Strohmberg
LSG Talsperre Quitzdorf und Kollmer Höhen
LSG Teichlandschaft nördlich von Commerau bei Klix
LSG Trebendorfer Abbaufeld
LSG Westlausitz
LSG Zittauer Gebirge

OCHK Grodziec
OCHK Karkonosze – Góry Izerskie
OCHK Ostrzyca Proboszczowicka

9. DIDAKTICKÁ ČÁST

Diplomová práce se zabývá ochranou přírody a krajiny s důrazem na přeshraniční vazby a spolupráci a vytvořením sady dat v prostředí GIS k této problematice. Z toho vychází didaktická část práce. Za účelem přiblížení tématu žákům základních i středních škol byly vytvořeny webové stránky, které obsahují odborné texty, mapy, tabulky a grafy, pracovní list se slepou mapou, odborné odkazy na internetové i tištěné zdroje a především interaktivní „klikací“ mapu. Webové stránky jsou uveřejněny na serveru Katedry geografie Pedagogické fakulty TUL:

Webové stránky byly vytvořeny se záměrem přiblížit problematiku přeshraničnosti přírodních oblastí Euroregionu Nisa nejen žákům, ale i učitelům, a usnadnit její osvojování při výuce zeměpisu. Povědomí přeshraničních vazeb je třeba podporovat – přírodní celky nerespektují státní hranice a jejich ochrana v těchto oblastech je o to náročnější. Obsah stránek také podporuje povědomí o blízkých, politicky i kulturně odlišných regionech a jejich přírodních hodnotách.

9.1 Metodika pro učitele

Webové stránky obsahují všechny podstatné informace k územní ochraně přírody v Euroregionu Nisa. Metodika a potřeby k doplnění pracovního listu a mapy jsou uvedeny níže. Otázky pracovního listu je možné zestručnit nebo naopak rozšířit – z toho důvodu je ke stažení verze pracovního listu ve formátu .pdf a .doc (pracovní list viz příloha xy). Stejně tak je na slepé mapě necháno volné místo pod legendou – pro možné doplnění dalších položek znázorněných v mapě (slepá mapa viz příloha 14).

Pracovní list je koncipovaný tak, aby žák procvičoval hledání v mapě, práci s počítačem a vyhledávání informací na internetu. K vyplnění pracovního listu je tedy zapotřebí počítače s internetem. Žáci jsou nuceni pracovat s interaktivní mapou na internetu a zároveň vpisovat údaje do své slepé mapy. Vyplněná slepá mapa může sloužit jako podklad pro orientaci žáků v regionální problematice ochrany přírody a celkově tak získají větší přehled. Životní prostředí je zahrnuto jako téma Rámcového vzdělávacího programu. Z něj je v souvislosti s cíli této práce potřeba zdůraznit téma krajina a typy krajín a principy a zásady ochrany přírody a životního prostředí a chráněná území přírody. Tento pracovní celek je možné pracovním listem rozšířit.

Pomůcky: pracovní list, slepá mapa, pastelky

Odpovědi a komentář k jednotlivým otázkám:

1. Otevři si internetovou stránku na adrese a dále okno s mapou. Na mapě vyhledej chráněná území, která jsou nejbližší tvého bydliště a jsou chráněny jako kategorie národní park, chráněná krajinná oblast, přírodní park. V přiložené slepé mapě vybarvi všechna území, která patří do kategorie Národní park, Nationalpark, Park narodowy, barvu vyznač v příslušném políčku mapové legendy, jinou barvou vyznač chráněná území kategorie chráněná krajinná oblast, Naturpark a park krajobrazowy.

Webovou adresu je třeba doplnit podle aktuálního umístění stránek. Žáci by měli znát velkoplošná chráněná území, která jsou nejbližší jejich bydlišti. Charakteristiky chráněných oblastí jsou uvedeny na stránkách pod odkazem „Chráněná území“, ve většině případů jsou doplněny obrázky, příp. logem.

Národní park a jemu odpovídající kategorie v Německu a Polsku jsou ve všech třech státech nejprůběžnější kategorií – není jich velký počet a žáci by díky jejich vybarvení v mapě mohli mít představu, kde se nacházejí.

2. Najdi chráněná území, která patří mezi nejstarší. Území vyznač vlastním symbolem ve slepé mapě a symbol zakresli do legendy

odpověď: KRNAP, CHKO Jizerské hory, CHKO Český ráj

Jedná se o historicky cenná území, jejichž hodnotu si lidé uvědomovali již dříve, navíc každé má jiný hlavní předmět ochrany (viz následující otázky, příp. odkaz „Chráněná území“).

3. Vypiš chráněná území (včetně jejich kategorie), která na sebe navazují přes státní hranici: česko-polskou, česko-německou. Vypiš chráněná území, na která přes jakoukoliv státní hranici jiná nenavazují. Všechny uvedené názvy zanes do slepé mapy.

odpověď:

- česko-polská státní hranice: KRNAP / KPN, CHKO Jizerské hory / OCHK Góry Izerskie
- česko-německá státní hranice: NP České Švýcarsko / NP Sächsische Schweiz, CHKO Lužické hory / LSG Zittauer Gebirge
- bez návaznosti: LSG Oberlausitzer Bergland, PK Łuk Mużakowa

Návaznost území přes hranici je důležitá – většinou se jedná o jednu geomorfologickou a přírodní jednotku, rozdělenou státní hranicí (ve všech vyjmenovaných případech tomu tak je: Krkonoše – Karkonosze, Jizerské hory – Góry Izerskie, Lužické hory – Zittauer Gebirge a „Českosaské Švýcarsko“). Povědomí o navazujících příhraničních územích je vhodné i proto, že je na nich možné demonstrovat (ne)fungující spolupráci. Spolupráce probíhá ve všech uvedených oblastech s výjimkou CHKO Jizerské hory – OCHK Góry Izerskie, kde polský OCHK nemá vlastní správu a česká CHKO tak nemá pro případnou spolupráci partnera. Problémem

může být různá přísnost kategorií chráněných území – kromě národních parků, je vždy z české strany území chráněno přísněji. Ještě nepříznivější je ale vliv povrchové těžby nekvalitního uhlí (lignitu) a jeho spalování v tepelné elektrárně v Bogatyni v polském výběžku. Emise se šíří i do chráněných oblastí a to mělo vliv například na zničení lesních porostů v Jizerských horách.

4. Která území v Polsku a v České republice mají největší část území pokrytou lesy? Vybraná území obtáhni ve slepé mapě a nezapomeň barvu zanést do mapové legendy

odpověď: NP České Švýcarsko, CHKO Labské pískovce, CHKO Jizerské hory

Díky velké ploše lesů zahnují tato chráněná území málo zemědělské půdy a nejsou tedy příliš ovlivňována člověkem. Lesní ekosystémy jsou mj. ohroženým stanovištěm množství rostlinných a živočišných druhů, které jsou zároveň s úbytkem lesů ohroženy. V případě prvních dvou jmenovaných neumožňuje velký rozsah zemědělské půdy reliéf skalních měst.

5. Otevři si nové okno a na webových stránkách Správy ochrany přírody (schko.ten.cz) a nebo na stránkách Krkonošského národního parku (www.knap.cz) a Národního parku České Švýcarsko (www.npcs.cz) vyhledej, z jakého důvodu jsou vyhlášeny (co především chrání): oba národní parky, nejrozhlednější chr. území v české části ERN, nejlesnatější chr. území v české části ERN.

odpověď:

- *KRNAP* – přírodovědecká hodnota, migrace živočichů, glaciální reliкты
 - *NPČŠ* – pískovcový reliéf
 - nejrozhlednější chráněné území... - CHKO České Středohoří – tvary vulkanické činnosti
 - nejlesnatější... - CHKO Labské pískovce, NP České Švýcarsko – pískovcové tvary
- CHKO Jizerské hory – přirozený vzhled kulturní krajiny

Otázka je zařazena proto, aby si žák vytvořil představu z jakých důvodů jsou chráněná území vyhlášována. Zároveň je nucen vyhledávat na internetu a uvědomí si, že i o chráněných územích je možné najít zajímavé informace. Také se musí zorientovat v interaktivní mapě. Podle reliéfu se kategorie chráněné krajinné oblasti dělí na skupiny: horské a podhorské polohy, pískovcová území České křídové tabule, území kotlinová a úvalová, území s výrazným údolním fenoménem v pahorkatinném až vrchovinném stupni, vápencová (krasová) území Českého masivu, území na vyvěřelinách a oblast Karpatika.

6. Na webových stránkách, na kterých je zveřejněna mapa, najdi informaci o tom, co především chrání: Biosphärenreservat (biosférická rezervace) Oberlausitzer Heide und Teichlandschaft, Park krajobrazowy (krajinný park) Łuk Mużakowa, Park krajobrazowy Doliny Bobru. Je některý z národních parků také biosférickou rezervací? (návod – použij uvedené webové adresy národních parků). Vymysli si svůj symbol a označ všechny biosférické rezervace Euroregionu Nisa

odpověď:

- BR Oberlausitzer... – soustavy rybníků a mokřadů
- PK Łuk Mużakowa – rozsáhlá čelní moréna
- PK Doliny Bobru – říční údolí

Odpovědí na tuto otázku by žák měl zjistit, jaké informace se na těchto internetových stránkách dají nalézt a uvědomit si, že z podobného důvodu jako v České republice jsou území chráněna i v Německu a v Polsku, jsou zde vybrána území s dalším specifickým předmětem ochrany (konkrétně tvar čelní morény – vzdálenost konců je 20 km a je viditelná pouhým okem z vesmíru – další informace viz odkaz „Chráněná území“) Žáci si také procvičí vyhledávání na internetu.

7. Uveď jakékoli území, které znáš a popiš, proč je nebo si myslíš, že by mělo být chráněné (alespoň tři důvody). Území přibližně vyznač libovolným způsobem v mapě.

Tato otázka by měla shrnout vyplněné informace a měla by ukázat, jak žák ochranu přírody a své okolí vnímá. Zde je možnost diskuze o přírodním okolí bydliště žáků, jeho hodnotách, vlivech na přírodu. Žáci se mohou pokusit zhodnotit kroky obce a regionálních sdružení a firem příznivých pro přírodu, ale i objektů na přírodu působících negativně.

10. DISKUZE

Území Euroregionu Nisa je bohaté na přírodní ekosystémy – chrání se zde horské a podhorské polohy, pískovcová území, území s výrazným údolním fenoménem, území na eruptivech, kotlinová území a území s poledovcovými tvary (viz kapitola 7.4). Bohatost a různorodost přírodních oblastí je cenná a měla by se proto chránit. Na úrovni Euroregionu Nisa se ochranou přírody zabývá pracovní skupina ekologie lesa, na dalších úrovních příslušné instituce uvedené v kapitole 7.3. Protikladem k přírodním hodnotám oblasti je přítomnost tzv. území „černého trojúhelníku“, tedy o území, které v rámci Evropy patří k nejvíce postiženým ve smyslu zátěže na životní prostředí. Na produkci znečišťujících látek se největší měrou podílí povrchová těžba hnědého uhlí spalovaného v tepelných elektrárnách a další velké chemické a strojírenské podniky koncentrované na poměrně malém území jižního Saska, dolního Slezka a severních Čech. Právě to je jeden z problémů, se kterým je možné dále pracovat a řešit jej. Kromě toho je nutné vyřešit otázky spolupráce na společných projektech. Při přeshraničních aktivitách se objevuje významný problém v podobě absence polského partnera k orgánům ochrany přírody na území ČR a Saska. Výjimkou je spolupráce KRNP a Karkonoski park narodowy, který má vlastní správu – u ostatních chráněných území existuje společná správa pro několik oblastí nebo spadají přímo pod wojewodského konserwatora przyrody. To znamená, že není možné nalézt partnera, který je v problematice angažovaný a navíc má dostatečné pravomoci (partnery jsou často jen nevládní organizace, jejichž slovo nemá dostatečnou váhu). Příkladem může být česko-polské území rašeliniště Jizery, kdy snaha české strany o společný plán péče pro území neměla na polské straně odezvu (viz kapitola 7.5.2). Různé přísné kategorie chráněných území jsou i problémem CHKO Lužické hory a LSG Zittauer Gebirge, německý LSG Oberlausitzer Bergland z české strany návaznost nemá a pro polský PK Łuk Mużakowa v Německu partner také neexistuje.

Nadregionální, regionální i lokální územní plánování ve všech třech členských státech musí přihlížet k zájmům ochrany přírody a životního prostředí. Na rozdíl od České republiky a Německa neexistuje v Polsku plánování týkající se přímo ochrany přírody, ale jsou vypracovávány plány ochrany pro park narodowy, rezerwat przyrody a park krajobrazowy. Srovnatelné jsou předpisy plánování na lokální úrovni (Kol., 2000) – v Polsku se na této úrovni musí brát v úvahu chráněná území a objekty, v České republice a v Německu jsou krajinné plány podrobnější a řeší veškerou plochu. V Polsku není vytváření lokálních územních plánů povinné, v Německu se stává zavazujícím po začlenění do plánů prostorového hospodaření, zemských plánů nebo územních plánů (Kol., 2000).

V českých a německých předpisech je povinnost posuzovat vliv na životní prostředí u všech záměrů, ale v Polsku taková povinnost neexistuje, pouze se pořizují prognózy vlivu hospodaření na přírodní území. V České republice a v Německu se posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) provádí pro každou plánovanou stavební investici, v Polsku se hodnocení

provádí jen k investicím, které jsou Ministerstwem Środowiska označeny jako škodlivé pro životní prostředí nebo které mohou zhoršit jeho stav. Z uvedených údajů vyplývá, že územní a krajinné plánování je v České republice a v Německu přísnější a propracovanější než v Polsku. Tuto otázku je také možné řešit do větších podrobností, což přesahuje rámec této práce. Srovnání územního a krajinného plánování je uvedeno v obrázku 45.

Pomoci v řešení a zpřehlednění přeshraniční ochrany přírody a krajiny by mohly metody geografických informačních systémů. Příkladem je využití biodiverzity území jako podklad pro stanovení managementu chráněného území nebo stanovení únosnosti území pro cestovní ruch a následné usměrňování aktivit cestovního ruchu. Z české strany existují pracoviště GIS na několika úrovních – vlastní pracoviště mají česká velkoplošná chráněná území KRNAP, NPČŠ, CHKO Jizerské hory a CHKO Lužické hory, pracoviště zaměřené na GISy v ochraně přírody funguje v rámci krajských úřadů a Ministerstva životního prostředí, vrstvy ochrany přírody spravuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. V Polsku odborným pracovištěm disponuje KPN a Ministerstwo Środowiska, na regionální úrovni např. Wojewodzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu. NP Sächsische Schweiz disponuje vlastním pracovištěm, další vrstvy jsou dostupné na Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landwirtschaft. Společné projekty a práce v GIS by zvýšily přehled o území např. v oblasti znázorňování a ukládání informací. Tuto práci komplikují autorské podmínky k vrstvám, které často zakazují jejich další rozšiřování a používání (viz kapitola 3).

Ze srovnání v kapitole 7.4 vyplývá, že kategorie chráněných území spolu nejsou naprosto kompatibilní. Národní kategorie se pravděpodobně měnit nebudou, ale důležitou roli by mohla sehrát Evropská unie se soustavou chráněných území Natura 2000. Vzniká tak síť chráněných území s totožným managementem, což může spolupráci pomoci. Srovnáním a kompatibilitou chráněných území na úrovni Euroregionu Nisa se dosud nikdo nezabýval, velkoplošná chráněná území polsko-českého pohraničí řešil ve svém článku „System wielkoprzestrzennych terenów chronionych w Sudetach na Polsko-czeskim pograniczu. Stan obecny i jego ocena“ J. Potocki.

Pokračováním diplomové práce a tedy dalším řešením problému by mohl být podrobný výzkum, který by řešil jednotlivé problémy a nezabýval by se problematikou obecně. Přestože se v Euroregionu Nisa zabývá ochranou přírody zabývá pracovní skupina „ekologie lesa“, stálo by za zvážení zřízení skupiny samostatně řešící pouze ochranu přírody. Je také možné rozšířit webové stránky o další informace nebo Euroregionem zřídit nové a podpořit tak obecnou informovanost o otázce ochrany přírody v Euroregionu Nisa.

Obr. 45 Úrovně územního a krajinného plánování v členských státech Euroregionu Nisa

území	územní plánování	krajinné plánování	úroveň
Svět, Evropa		IUCN, MAB, Ramsar... Natura 2000EECONNECT	Světová, kontinentální
Česko Sasko Polsko	Politika územního rozvoje Raumordnungsplan Plan zagospodarowania przestrzennego	Nadregionální ÚSES Landschaftsprogramm	Národní úroveň
Euroregion Neiße – Nisa - Nysa	Studie územního rozvoje	Pracovní skupina ERN Ekologie lesa	Přeshraniční úroveň
Kraj Kreis Wojewodztwo	Územní plán Regionalplan Plan zagospodarowania przestrzennego	Koncepce ochrany přírody, Region. ÚSES Landschaftsrahmenplan	Regionální úroveň
Velkoplošná chráněná území		Plán ochrany Schutz-, Pflege-, Entwicklungsplan Plan ochrony	
Obec Gemeinde Gmina	Územní plán, regulační plán Flächennutzungsplan (Bauleitplan) Plan zagospodarowania przestrzennego	Lokální ÚSES Landschaftsplan	Lokální úroveň

Zdroj dat: *Deutsch-polnisches Handbuch zum Naturschutz, 2000. Bundesamt für Naturschutz / Ministerstwo Środowiska, Bonn/Warszawa, 124 s.*

11. ZÁVĚR

Účelem diplomové práce bylo pokusit se o zpřehlednění problematiky územní ochrany přírody a krajiny v Euroregionu Nisa, tzn. vymezit historické mezníky v ochraně přírody na území členských států, popsat současnou legislativní ochranu přírody a krajiny, vymezit pravomoci orgánů ochrany přírody a zjištěné informace pro zjednodušení problematiky srovnat. Dále měla být vytvořena sada dat ochrany přírody a krajiny v prostředí GIS pro území Euroregionu Nisa, která měla sloužit jako podklad pro sestavení sady tematických map ochrany přírody a krajiny Euroregionu Nisa. V této kapitole jsou shrnuty problémy a rozpory vytváření této práce. Jedná se o řešení otázek např. při získávání potřebných informací od konkrétních osob a institucí, při získávání informačních zdrojů, srovnávání územní ochrany přírody a krajiny podle různých hledisek, vytváření map ad.

Nejdůležitější otázkou je smysluplnost srovnání ochrany přírody a krajiny v členských státech Euroregionu Nisa, čímž je myšlen význam srovnání a vhodnost výběru hledisek srovnávání. Odpověď na první část věty je jednoznačná – vzájemné srovnání členských států v ochraně přírody a krajiny je potřebné – umožňuje a zjednodušuje komunikaci a spolupráci příhraničních území a příslušných oddělení úřadů administrativních celků a ujasňuje možnosti spolupráce. Co se týká vhodnosti výběru hledisek srovnání územní ochrany přírody a krajiny, bylo využito všech dostupných informací a zdrojů.

Srovnání je zpracováno z různých úhlů pohledu – např. z pohledu legislativní opory ochrany přírody a krajiny, institucí ochrany přírody, návaznosti příhraničních území a z pohledu srovnání jednotlivých kategorií. Téma nebylo vyčerpáno zcela, ale relevantní hlediska zpracována byla. Jednotlivé části srovnání byly konzultovány s odborníky na české, polské i německé straně Euroregionu Nisa, přesto je možné, že v některých případech není analýza zcela vyčerpávající. Jedná se například o porovnání kategorií chráněných území, kdy si v jednotlivých státech neodpovídají beze zbytku (např. chráněná krajinná oblast a Naturpark). Zde pak byla srovnána území s co nejbližším způsobem managementu, předmětem ochrany, způsobem vyhlášení a správou.

Při srovnávání se naráží na jazykovou rozdílnost (význam po přeložení nemusí zůstat stejný), různé organizační uspořádání ochrany přírody, kdy jsou některé otázky řešeny v rámci států rozdílným způsobem a různé administrativní členění. Chyby vzniklé při překladu byly eliminovány konzultováním s odborníky ze členských států. Neshody v organizačním uspořádání a v administrativě je možné pro srovnání minimalizovat vytvořením názorných diagramů a stejně jako u srovnávání kategorií chráněných území pracovat s co největším počtem podobných znaků.

Problémy, které vznikly při vytváření sady dat a souboru tematických map jsou popsány v kapitole metody. Jedná se o chybějící vrstvy ekvivalentní ke získaným za některý z členských států, digitalizaci a editaci chybějících dat a různost používaných souřadných systémů všech třech států. Vrstvy chráněných území za všechny tři státy existují, ale za polskou stranu se z příslušného oddělení Ministerstwa Środowiska nepodařilo získat. Kromě Karkonoskiego parku narodowego jsou tedy všechny polská chráněná území digitalizována.

Uvedené cíle diplomové práce se podařilo splnit a vznikla tak odborná příručka pro potřeby odborné veřejnosti a podklad pro další práci odborníků. Stěžejní částí práce je kapitola 7 – „Srovnání územní ochrany přírody a krajiny ve státech Euroregionu Nisa“, což je analýza získaných informací. Kapitola řeší srovnání problematiky z hlediska historických mezníků v ochraně přírody, příslušné legislativy a mezinárodní spolupráce, institucí ochrany přírody, značení chráněných území a dále srovnáním kategorií ochrany přírody a krajiny a návazností příhraničních chráněných území včetně jejich přeshraničních aktivit. Nejen tato část práce byla pro zpřehlednění doplněna řadou tabulek, grafů a obrázků.

Jako didaktická část práce vznikly webové stránky, které jsou koncipovány pro potřeby základních a středních škol, ale kromě pracovních listů jsou na nich uvedené další informace, které může využít kdokoliv se zájmem o ochranu přírody a krajiny nejen v Libereckém kraji a Euroregionu Nisa. Webové stránky obsahují všechny mapy, které vznikly při tvorbě diplomové práce (viz příloha 3 – 14).

Práci a oblasti srovnávání je možné rozšířit o další informace, stejně tak bude v budoucnu o další informace rozšířen obsah webových stránek. Všechna získaná data, včetně 4 nově vytvořených vrstev jsou přiloženy na CD. Médium obsahuje všechny mapy ve formátu mxd, které jsou tak připraveny k další práci, CD je rozděleno na složky GIS, přílohy, web a diplomová práce. Data poskytují kvalitní základ pro další mapování problému územní ochrany přírody na území ERN.

12. ZDROJE INFORMACÍ

Seznam tištěných zdrojů:

1. ČELKO, V. (1999): *Podíl spolku Excursions Club na vlastivědném bádání, vytvoření regionálních sbírek a muzeí*. In: Bezděz, vlastivědný sborník Českolipska, č. 8/1999, Česká Lípa, Vlastivědný spolek Českolipska, Státní okresní archiv Česká Lípa, Okresní vlastivědné muzeum Česká Lípa, 349 s.
2. ČEŘOVSKÝ, J. a kol. (1988): *Rukověť ochránce přírody* 3. Státní zemědělské nakladatelství, Ministerstvo kultury ČSR, Praha, 400 s.
3. ČIHAŘ, M. (1998): *Ochrana přírody a krajiny I. (Územní ochrana přírody a krajiny v České republice)*. Karolinum, Praha, 1. vydání, 222 s. ISBN 80-246-0137-0.
4. DĚDINA, V. (1930): *Příroda (svazek první)*. Sfinx, Praha, 2. vydání
5. *Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege*, 25. März 2002, Fundstelle: BGBl I 2002, 1193
6. HOKR, Z. a kol. (2002): *Projekt digitalizace obrysů vymezení ZCHÚ*. Praha, AOPK, 21 s.
7. HROMEK, J. (2003): *Koncepce ochrany přírody a krajiny Libereckého kraje*.
8. CHAPE, S. a kol. (2003): *2003 United Nations – List of Protected Areas*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
9. JENÍK, J. (1996): *Biosférické rezervace České republiky*. Český národní komitét MAB, Praha, 160 s. ISBN 80-85779-31-5.
10. KINSKÝ, J. (1996): *Chráněná krajinná oblast České Středohoří*. Správa chráněných krajinných oblastí ČR, Správa CHKO České Středohoří, Litoměřice, 48 s.
11. Kol. (1994): *Guidelines for Protected Area Management Categories*. IUCN, Gland (Switzerland nad Cambridge, UK), x stran + 261 příloh
12. Kol. (2000): *Deutsch-polnisches Handbuch zum Naturschutz. / Polsko-niemiecky przewodnik ochrony przyrody*. Bundesamt für Naturschutz / Ministerstwo Środowiska, Bonn/Warszawa, 124 s. ISBN 83-86467-37-1.
13. Kol. (2000a): *Národní parky ČR* (příloha časopisu Krkonoše), 2000. Ministerstvo životního prostředí, Vrchlabí, 15 s.
14. Kol. (2002): *„Speaking a common language“ – An Assesment of the Application of the IUCN System of Categorising Protecte Areas*. IUCN, 18 s.
15. Kol. (2002a): *Natura 2002, otázky a odpovědi*. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha. 22 s.
16. Kol. (2002b): *Daten zur Natur 2002*. Bundesamt für Naturschutz, Bonn, 284 s. ISBN 3-7843-3829-1.
17. Kol. (2003): *Raport o stanie środowiska w województwie Dolnośląskim w 2002 roku*. Wojewódzki inspektorat ochrony środowiska we Wrocławiu. Wrocław.
18. Kol. (2003a): *Lužické a Žitavské hory – průvodce*. Občanské sdružení přátel Lužických hor a Správa CHKO Lužické hory, Jablonné v Podještědí, 67 s.

19. Kol. (2003b): *Výroční správa 2002*. Správa chráněných krajinných oblastí ČR, Praha, 158 s.
20. Kol. (2003c): *Mapa ochrany przyrody – Sudety Zachodnie, 1:150 000*. Jelenia Góra, Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze, 2003
21. Kol. (2003d): *Lužické a Žitavské hory – průvodce*. Občanské sdružení přátel Lužických hor a Správa CHKO Lužické hory, Jablonné v podještědí, 68 s.
22. Kol. (2004a): *Rozvoj přeshraničního cestovního ruchu šetrného vůči životnímu prostředí*. Společný fond malých projektů, Region Nisa; rukopis.
23. Kol. (2004b): *Ekologicky šetrný přeshraniční rozvoj cestovního ruchu v Jizerských horách*. Společný fond malých projektů, Region Nisa; rukopis.
24. Kol. (2004c): *Mezinárodní naučná stezka Lužické a Žitavské hory*. Správa CHKO Lužické hory, Naturschutzzentrum Zittauer Gebirge GmbH, Občanské sdružení přátel Lužických hor, Česká Lípa
25. KOSTKAN, V. (1996): *Územní ochrana přírody a krajiny v České republice*. Univerzita Palackého, Olomouc, 88 s.
26. MACKOVČIN, P., SEDLÁČEK, M. (2002): *Chráněná území ČR, svazek III. Liberecko*. AOPK ČR, Praha, 1.vydání, 332 s. ISBN 80-86064-43-3.
27. MARŠÁKOVÁ-NĚMEJCOVÁ, M. (1977): *Národní parky, rezervace a jiná chráněná území v Československu*. Academia, Praha, 1. vydání, 476 s.
28. POTOCKI, J. (2002): *System wielkoprzestrzennych terenów chronionych w Sudetach na Polsko-czeskim pograniczu. Stan obecny i jego ocena*. Gospodarka przestrzenna V. Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wrocław
29. PRIMACK, R. (2001): *Biologické principy ochrany přírody*. Portál, Praha, 352 s. ISBN 80-7178-552-0.
30. *Rámcová dohoda Euroregionu Neißa – Nisa – Nysa*. Lemberk, 2004.
31. RANNEBERG, T.; BROCKMAN, A. (1995): *Ochrana přírody*. Deutsches Institut für Urbanistik, Berlin, 82 s.
32. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 stycznia 2002 r.*
33. RŮŽIČKOVÁ, Z. (1999): *Obnova mokřadů na Brazilce v CHKO Lužické hory*. Občanské sdružení přátel Lužických hor ve spolupráci se zemským úřadem Löbau-Zittau, Liberec.
34. *Sächsisches Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege vom 17. November 1994*
35. *Statistická ročenka životního prostředí ČR 2002*. ČSÚ + MŽP, Praha, 1. vydání, 566 s.
36. ŠINDELÁŘOVÁ, 1999. *Politika, stav a vývoj životního prostředí*. Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha, 200 s. ISBN 80-7212-080-8.
37. Šmída, J. (2004): *Wykorzystanie GIS w „Koncepcji Ochrony Przyrody i Krajobrazu Województwa Libereckiego”*. Sborník, v tisku.
38. TUROŇOVÁ, D. (2002). *Národní přírodní rezervace Novozámecký rybník: přírodovědecké průzkumy a péče o chráněné území*. Příroda, sborník prací z ochrany přírody, č. 20, Praha, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa chráněných krajinných oblastí ČR, 174 s.

39. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
40. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
41. Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody
42. Vyhláška Ministerstva životního prostředí České republiky č. 392/1992 Sb.
43. Výroční zpráva 2002. 2003, Správa chráněných krajinných oblastí ČR, Praha, 158 s.
44. WOJTUŃ, B. a kol., 2000. *Rezerwat „Torfowiska doliny Izery“*. Fundacja Karkonoska, Wrocław – Jelenia Góra, 28
45. Zákon Ministerstva školství a kultury Československé republiky č. 40/1956 Sb.
46. Zákon Ministerstva životního prostředí České republiky č. 114/1992 Sb.
47. Zákon Ministerstva životního prostředí České republiky č. 114/1992 Sb., v úplném znění k 11.8.2004
48. Zákon Ministerstva životního prostředí České republiky č. 218/2004 Sb.

Seznam internetových zdrojů

49. BÍLEK, M.: *Žofínský prales* [online] c1999 poslední revize neuvedena [cit.30.10.2004]
Dostupné z: <<http://www.pf.jcu.cz/others/okolii/>>
50. *Die Euroregion Neiße* [online] c2001 poslední revize neuvedena [cit.30.11.2004]
<http://www.trebendorf.de/der_ort/lage/euroregion_neisse/>
51. *Euroregion Neiße – Nisa – Nysa* [online] poslední revize 2004 [cit.5.12.2004] <www.neisse-nisa-nysa.org>
52. *Evropská unie* [online] c2004, poslední revize 13.1.2004 [cit.10.10.2004] Dostupné z: <www.aopk.cz>
53. *Historie a poslání MŽP* [online] poslední revize neuvedena [cit. 27.10.2004] Dostupné z: <www.env.cz>
54. KŘEPELA, M.: *Historie lesního práva na území České republiky do roku 1852* [online] poslední revize 2004 [cit. 5.1.2005] Dostupné z: <www.lesy.cz>
55. *Krkonošský národní park*. [online] poslední revize neuvedena [cit. 27.10.2004] Dostupné z: <www.kmap.cz>
56. *Legislativa – příroda*. [online] c.2004 poslední revize neuvedena [cit.5.11.2004]
<http://www.enviweb.cz/?secpart=priroda_leg>
57. *Ministerstwo Środowiska* [online] c1997 ostatnia modyfikacja strony 2.8.2004 [cit.29.11.2004] <www.mos.gov.pl>
58. *Mnohostranné environmentální smlouvy, kterých je ČR signatářem či smluvní stranou a MŽP gestorem* [online] c2004 poslední revize neuvedena [cit.5.11.2004] Dostupné z: <<http://www.env.cz/AIS/web.nsf/pages/umluvy>>
59. *Národní park České Švýcarsko*. [online] poslední revize neuvedena [cit. 27.10.2004] Dostupné z: <www.npcs.cz>

60. *Natura 2000 – Gebietsmeldung*. [online], letzte Revision November 2004 [cit. 30.11.2004]
Dostupné z: <www.bfn.de>
61. *Natura 2000* [online] poslední revize 2.11.2004 [cit.30.11.2004] <www.lkp.org.pl/n2k/>
62. *Natura 2000* [online] poslední revize 23.11.2004 [cit.30.11.2004] <www.natura2000.cz>
63. *Ochrana krajiny* [online] c2004 poslední revize neuvedena [cit.28.10.04] Dostupné z:
<www.aopk.cz>
64. *Přechodně chráněná plocha* [online] c2004 poslední revize neuvedena [cit.28.10.04]
Dostupné z: <www.aopk.cz>
65. *Směrnice o ptácích 79/409/EHS* [online] c2004, poslední revize 15.6.2004 [cit.2004-10-10]
<<http://www.natura2000.cz/vypsati.php?id=15>>
66. *Směrnice o stanovištích 92/43/EHS* [online] c2004, poslední revize 16.6.2004 [cit.2004-10-10]
<<http://www.natura2000.cz/vypsati.php?id=8>>
67. *Správa ochrany přírody*. [online] poslední revize neuvedena [cit. 27.10.2004] Dostupné z:
<ten.schko.cz>
68. *The Annotated Ramsar List* [online] c2000, poslední revize 19.1.2000 [cit.5.11.2004]
Dostupné z: <<http://www.ramsar.org/>>
69. *The Environmental Information Portal - Biodiversity and Protected Areas* [online]. c2004,
last revision – updated monthly [cit.10.10.2004]. Dostupné z:
<<http://earthtrends.wri.org>>
70. *World network of biosphere reserves* [online]. c2004, last revision 3.6.2004 [cit.2004-10-10]
<<http://www.unesco.org/mab/wnbr.htm>>
71. *Zvláště chráněná území (ZCHÚ)* [online] c2004 poslední revize neuvedena [cit.28.10.04]
Dostupné z: <www.aopk.cz>

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

- Příloha 1: Administrativní jednotky, které jsou členem Euroregionu Nisa (k listopadu 2004)
- Příloha 2: Slovníček německých a polských pojmů
- Příloha 3: Chráněná území v Evropě – podíl plochy chráněných území na ploše státu k roku 2003
- Příloha 4: Národní park – Nationalpark – park narodowy – rok založení chráněných území v ČR, SRN a PR, k 31. 12. 2003
- Příloha 5: Národní park – Natinalpark – park narodowy – rozmístění a rozloha v ČR, SRN a PR, k 31. 12. 2003
- Příloha 6: Biosférická rezervace – Biosphärenreservat – rok založení BR v ČR, SRN a PR, k 31. 12. 2003
- Příloha 7: Biosférická rezervace – Biosphärenreservat – rozmístění a rozloha v ČR, SRN, PR, k 31. 12. 2003
- Příloha 8: Významné mokřady Ramsarské úmluvy – rok vyhlášení v ČR, SRN a PR, k 31. 12. 2003
- Příloha 9: Významné mokřady Ramsarské úmluvy – rozmístění a rozloha v ČR. SRN a PR, k 31. 12. 2003
- Příloha 10: Území soustavy Natura 2000 v Euroregionu Nisa, k 30. 10. 2004
- Příloha 11: Sídla správy velkoplošných chráněných území v ERN, k 31. 12. 2003
- Příloha 12: Rok vyhlášení velkoplošných chráněných území v ERN, k 31. 12. 2003
- Příloha 13: Lesnatost velkoplošných chráněných území v ERN, k 31. 12. 2003
- Příloha 14: Velkoplošná chráněná území Euroregionu Nisa, stav k 31. 12. 2003 – slepá mapa
- Příloha 15: Vyplněná slepá mapa
- Příloha 16: Euroregion Nisa - plocha půdy podle využití k 1. 1. 2004, v ha
- Příloha 17: Naturschutzgebiete v německé části ERN
- Příloha 18: Landschaftschutzgebiete v německé části ERN
- Příloha 19: Pracovní list pro ZŠ – Územní ochrana přírody v Euroregionu Neiße – Nisa – Nysa
- Příloha 20: Metadata datové sady GIS
- Příloha 21: volná – CD

Příloha 1: Administrativní jednotky, které jsou členem Euroregionu Nisa (k listopadu 2004; www.neisse-nisa-nysa.org)

Německo:

Landkreis Bautzen, Landkreis Löbau-Zittau, Landkreis Kamenz (od 1.5.2004), Kreisfreie Stadt Hoyerswerda, Kreisfreie Stadt Görlitz

Česko:

Obce okresu Liberec:

Bílá, Bílý Kostel, Bílý potok, Bulovka, Cetenov, Černousy, Český Dub, Čtveřín, Dětrichov, Frýdlant v Čechách, Habartice, Hejnice, Heřmanice, Hlávice, Boskovice nad Mohelkou, Horní Řasnice, Hrádek nad Nisou, Chrástava, Janův Důl, Jeřmanice, Jindřichovice pod Smrkem, Kobylky, Krásný Les, Kryštofovo Údolí, Křižany, Lázně Libverda, Liberec, Mníšek, Nová Ves, Nové Město pod Smrkem, Oldřichov v Hájích, Osečná, Pateřice, Pěnčín u Liberce, Pertoltice, Proseč pod Ještědem, Příšovice, Radimovice, Raspenava, Rynoltice, Soběslavice, Stráž nad Nisou, Světlá pod Ještědem, Svijanský Újezd, Sychrov, Šimonovice, Višňová, Vlastibořice, Všelibice

Obce okresu Česká Lípa:

Bezděz, Blíževedly, Brniště, Cvikov, Česká Lípa, Doksy, Dubnice, Hamr na Jezeře, Jablonné v Podještědí, Kamenický Šenov, Krompach, Nový Bor, Noviny pod Ralskem, Nový Oldřichov, Mařenice, Mimoň, Okrouhlá, Polevsko, Ralsko, Skalce u České Lípy, Sloup v Čechách, Sosnová, Stráž pod Ralskem, Stvolíky, Svor, Zahrádky u České Lípy, Zákupy

Obce okresu Jablonec nad Nisou:

Albrechtice v Jiz. Horách, Bedřichov, Desná v Jiz. Horách, Držkov, Jablonec nad Nisou, Janov nad Nisou, Jiřetín pod Bukovou, Josefův Důl, Koberovy, Kořenov, Lišný, Loužnice, Lučany nad Nisou, Maršovice, Nová Ves, Plavy, Radčice, Rádlo, Rychnov u Jablonce n. Nisou, Smržovka, Tanvald, Velké Hamry, Zásada, Zlatá Olejnice, Železný Brod

Obce okresu Semily:

Bělá u Semil, Benešov u Semil, Bozkov, Harrachov, Hrubá Skála, Chuchelná, Jilemnice, Karlovice, Lomnice nad Popelkou, Mírová pod Kozákovým, Ohrazenice, Paseky nad Jizerou, Rokytnice nad Jizerou, Semily, Turov, Záhoří

Obce okresu Děčín:

Dolní Podluží, Dolní Poustevna, Doubice, Horní Podluží, Chřibská, Jiřetín pod Jedlovou, Jiříkov, Krásná Lípa, Lipová u Šluknova, Lobendava, Rumburk, Rybníště, Staré Křečany, Šluknov, Varnsdorf, Velký Šenov, Vilémov

Obce okresu Mladá Boleslav:

Bělá pod Bezdězem

Jiné subjekty: Krajská hospodářská komora Liberec, Sdružení pro Český ráj

Polsko:

Bogatynia, Bolesławiec – miasto, Bolesławiec – powiat, Bolków, Dobromierz, Gozdnic, Gryfów Śl., Janowice Wielkie, Jawor – Starostwo, Jelenia Góra, Jelenia Góra – powiat, Jeżów Sudecki, Kamienna Góra – miasto, Kamienna Góra – gmina, Kamienna Góra – Starostwo, Karpacz, Kowary, Leśna, Lubań – miasto, Lubań – powiat, Lubawka, Lubomierz, Lwówek Śl., Lwówek Śl. – powiat, Łęknica, Marciszów, Mirsk, Mściwojów, Mysłakowice, Nowogrodziec, Olszyna, Osiecznica, Paszowice, Piechowice, Pielgrzymka, Pieńsk, Platrówka, Podgórzyn, Przewóz, Siekierczyn, Stara Kamienica, Sulików, Szklarska Poręba, Świeradów Zdroj, Świerzawa, Węgliniec, Wleń, Wojcieszów, Wymiarki, Żary – powiat, Zawidów, Zgorzelec – gmina, Zgorzelec – miasto, Zgorzelec – powiat, Złotoryja – gmina, Złotoryja – miasto, Złotoryja – powiat.

Příloha 2: Slovníček německých a polských pojmů

Německo:

Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landwirtschaft – Saské státní ministerstvo pro životní prostředí a zemědělství

Bundesamt für Naturschutz – Spolkový úřad pro ochranu přírody

Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege – Zákon o ochraně přírody a péči o krajinu

Nationalpark – národní park

Biosphärenreservat – biosférická rezervace

Landschaftsschutzgebiet – chráněná krajinná oblast

Naturpark – přírodní park

Naturschutzgebiet – chráněná přírodní oblast

Naturdenkmal – přírodní památka

Geschützter Landschaftbestandteil – chráněná krajinná část

Polsko:

Ministerstwo Środowiska – Ministerstvo životního prostředí

Ustawa o ochronie przyrody – Zákon o ochraně přírody

park narodowy - národní park

park krajobrazowy - krajinný park

rezerwat przyrody - přírodní rezervace

obszar chronionego krajobrazu - chráněná krajinná oblast

pomnik przyrody - přírodní památka

stanowisko dokumentacyjne - dokumentační stanoviště

użytek ekologiczny - ekologicky prospěšná oblast

zespół przyrodniczo-krajobrazowy – chráněný krajinný soubor

Příloha 16: Euroregion Nisa - plocha dle využití k 1. 1. 2004, v ha

Kraj, okres	Rozloha celkem	V tom			
		sídla a komunikace	zemědělská půda	lesní půda	vodní plochy
Německá část					
Görlitz, město	6 722	2 143	3 068	362	82
Hoyerswerda, město	9 476	1 669	2 071	4 871	247
Bautzen	95 546	9 394	58 103	21 398	3 008
Kamenz	134 030	10 786	51 457	50 368	4 369
Löbau-Zittau	69 852	8 246	45 060	14 317	469
Niederschlesischer Oberlausitzkreis	134 023	11 230	49 466	59 401	5 228
<i>Celkem</i>	<i>449 649</i>	<i>43 469</i>	<i>209 225</i>	<i>150 716</i>	<i>13 404</i>
Polská část					
Jelenia Góra, miasto	10 836	2 461	4 358	3 565	134
Boleslawiecki	130 326	5 689	41 378	67 912	591
Jeleniogórski	62 821	3 918	25 613	31 790	527
Kamiennogórski	39 613	2 007	22 347	14 714	180
Lubański	42 819	2 449	28 842	10 424	430
Lwówecki	70 994	3 081	41 500	24 964	669
Zgorzelecki	83 811	4 628	34 100	40 205	827
Złotoryjski	57 545	2 681	41 875	12 071	210
<i>Celkem *</i>	<i>537 234</i>	<i>29 202</i>	<i>264 848</i>	<i>218 370</i>	<i>3 880</i>
Česká část					
Česká Lípa	113 703	1 550	45 938	52 711	2 666
Jablonec nad Nisou	40 229	794	13 011	22 257	613
Liberec	92 469	1 653	44 370	38 826	823
Semily	69 888	1 033	37 561	25 917	665
<i>Celkem</i>	<i>316 289</i>	<i>5 030</i>	<i>140 880</i>	<i>139 712</i>	<i>4 767</i>
ERN					
<i>celkem</i>	<i>1 303 172</i>	<i>77 701</i>	<i>614 953</i>	<i>506 798</i>	<i>22 051</i>

Zdroj dat: Euroregion Neiße – Nisa – Nysa – statistika. [online], 2004 www.neisse-nisa-nysa.org.

Pozn.: německá část k 31. 12. 2000; česká a polská část k 1. 1. 2004

* včetně obcí, které nepatří do krajů Euroregionu

Příloha 17: Naturschutzgebiete v německé části ERN

Sächsisches Landesamt für Umwelt und Geologie
Abt. Natur- und Landschaftsschutz

- Stand: 01.01.2004 -

Schutzgebietsverzeichnis des Freistaates Sachsen

Teil II: Naturschutzgebiete (NSG) - § 16 SächsNatSchG

<i>NSG</i>		<i>Landkreis /</i>	<i>Fläche</i>	
<i>Nr.</i>	<i>Name des Gebietes</i>	<i>kreisfreie Stadt</i>	<i>(in ha)</i>	<i>Rechtsgrundlage</i>
2. Regierungsbezirk Dresden				
2.1 Festgesetzte NSG				
D 05	Lugteich bei Grüngräbchen	Kamenz	52,14	AO des Vors. d. Landwirtschaftsrates vom 11.09.1967 (GBI.II DDR S. 697)
D 06	Erlenbruch-Oberbusch Grüngräbchen	Kamenz	144,13	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166) und Beschluß 69-11/83 des BT Dresden vom 23.06.1983 (Mitt. Staatsorgane Nr. 3/83)
D 07	Auewald Laske	Kamenz	28,50	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166)
D 08	Tiefental bei Königsbrück	Kamenz	82,52	AO des Vors. d. Landwirtschaftsrates vom 11.09.1967 (GBI.II DDR S. 697) und Beschluß 69-11/83 des BT Dresden vom 23.06.1983 (Mitt. Staatsorgane Nr. 3/83)
D 09	Caßlauer Wiesenteiche	Bautzen	39,92	AO des Vors. d. Landwirtschaftsrates vom 11.09.1967 (GBI.II DDR S. 697)
D 10	Auwald und Eisenberg Gutttau (Anteil)	Bautzen	4,00	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166) und Beschluß 69-11/83 des BT Dresden vom 23.06.1983 (Mitt. Staatsorgane Nr. 3/83)
D 11	Gröditzter Skala	Bautzen	39,40	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166)
D 12	Lausker Skala	Bautzen	32,60	AO des Vors. d. Landwirtschaftsrates vom 11.09.1967 (GBI.II DDR S. 697)
D 13	Niederspreer Teichgebiet	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	1550,00	VO des RP Dresden vom 15.04.1998 (SächsABl. S. 364); geändert am 06.11.2001 (SächsABl. S. 1142)

D 16	Hohe Dubrau	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	363,00	VO des RP Dresden vom 12.02.2002 (Sächs.ABl. S. 348)
D 17	Monumentshügel	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	33,19	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166)
D 18	Loose	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	17,65	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166)
D 19	Hochstein	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	69,10	VO des RP Liegnitz vom 10.02.1930 (Amtsbl. Reg. Liegnitz S. 35) und Beschluß 261/76 des RdB Dresden vom 15.12.1976 (Mitt. Staatsorgane Nr. 3/77)
D 20	Landeskrone	Stadt Görlitz	83,00	VO des RP Dresden vom 23.08.1999 (Sächs.ABl. S. 782); geändert am 06.11.2001 (Sächs.ABl. S. 1142)
D 21	Rotstein	Niederschlesischer Oberlausitzkreis / Löbau-Zittau	81,30	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166) und Beschluß 69-11/83 des BT Dresden vom 23.06.1983 (Mitt. Staatsorgane Nr. 3/83)
D 22	Georgewitzer Skala	Löbau-Zittau	34,20	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166)
D 24	Hengstberg	Löbau-Zittau	22,43	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166)
D 25	Schönbrunner Berg	Löbau-Zittau	29,80	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166)
D 26	Lausche	Löbau-Zittau	13,62	AO des Vors. d. Landwirtschaftsrates vom 11.09.1967 (GBI.II DDR S. 697) und Beschluß 69-11/83 des BT Dresden vom 23.06.1983 (Mitt. Staatsorgane Nr. 3/83)
D 27	Jonsdorfer Felsenstadt	Löbau-Zittau	63,92	AO des Vors. d. Landwirtschaftsrates vom 11.09.1967 (GBI.II DDR S. 697)
D 33	Seifersdorfer Tal	Kamenz / Stadt Dresden	60,00	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166)
D 60	Dubrauer Horken	Bautzen	3,70	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
D 70	Litzenteich	Bautzen	29,50	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)

D 71	Talsperre Quitzdorf	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 96,35 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
D 75	Wollschank und Zschark	Bautzen	Beschluß 69-11/83 des BT Dresden vom 92,50 23.06.1983 (Mitt. Staatsorgane Nr. 3/83)
D 77	Spannteich Knappenrode	Stadt Hoyerswerda	Beschluß 75/81 des BT Cottbus vom 139,29 25.03.1981
D 78	Dubringer Moor	Stadt Hoyerswerda / Kamenz	VO des RP Dresden vom 07.03.1995 (SächsABl. S. 440); geändert am 1700,00 06.11.2001 (SächsABl. S. 1142)
D 79	Schleife	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	AO des Vors. d. Landwirtschaftsrates vom 11.09.1967 (GBI.II DDR S. 697) und Beschluß 75/81 des BT Cottbus vom 37,33 25.03.1981
D 80	Urwald Weißwasser	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166) 97,45
D 81	Keulaer Tiergarten	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	AO des MfLEF vom 30.03.1961 (GBI.II DDR S. 166) und Beschluß 75/81 des 34,32 BT Cottbus vom 25.03.1981
D 84	Hermannsdorf	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	AO des Vors. d. Landwirtschaftsrates vom 11.09.1967 (GBI.II DDR S. 697), geändert mit VO des RP Dresden vom 21,50 23.08.2000 (SächsABl. S. 736)
D 85	Altes Schleifer Teichgelände	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 75/81 des BT Cottbus vom 74,22 25.03.1981
D 87	Hammerlugk	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	VO des RP Dresden vom 19.02.1996 (SächsABl. S. 376); geändert am 74,00 06.11.2001 (SächsABl. S. 1142)
D 88	Trebendorfer Tiergarten	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	VO des RP Dresden vom 08.05.1996 (SächsABl. S. 624); geändert am 201,00 06.11.2001 (SächsABl. S. 1142)
D 89	Königsbrücker Heide	Kamenz / Riesa-Großenhain	VO des RP Dresden vom 01.10.1996 (SächsABl. S. 1001); geändert am 7000,00 06.11.2001 (SächsABl. S. 1142)
D 93	Oberlausitzer Heide- und Teichlandschaft	Bautzen / Kamenz / Niederschlesischer Oberlausitzkreis	VO des SMU vom 18.12.1997 13000,00 (SächsGVBl. 1998 S. 27)

D 94	Teichgebiet Biehla-Weißig	Kamenz	824,60	VO des RP Dresden vom 30.01.1998 (SächsABl. S. 184); geändert am 23.07.2001 (SächsABl. S. 867) und am 06.11.2001 (SächsABl. S. 1142)
D 96	Südbereich Braunsteich	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	124,00	VO des RP Dresden vom 27.01.1999 (SächsABl. S. 185); geändert am 06.11.2001 (SächsABl. S. 1142)
D 97	Moorwald am Pechfluss bei Medingen	Kamenz / Meißen	84,00	VO des RP Dresden vom 15.07.1999 (SächsABl. S. 705), geändert am 17.05.2001 (SächsABl. S. 690) und am 06.11.2001 (SächsABl. S. 1142)
D 101	Innenkippe Nochten	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	62,51	VO des RP Dresden vom 26.02.2002 (SächsABl. S. 402)

4. Überblick Freistaat Sachsen

Regierungsbezirk Dresden

<i>Zahl</i>	<i>Naturschutzgebiete</i>	<i>Fläche in ha</i>	<i>in %</i>	
85	NSG festgesetzt	32130,08	4,05	
0	NSG einstweilig sichergestellt	0	0,00	
85	NSG	32130,08	4,05	

Summe Sachsen

<i>Zahl</i>	<i>Naturschutzgebiete</i>	<i>Fläche in ha</i>	<i>in %</i>	
214	NSG festgesetzt	49020,54	2,66	
0	NSG einstweilig sichergestellt	0	0,00	
214	NSG	49020,54	2,66	

Zdroj: Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landwirtschaft

Schutzgebietsverzeichnis des Freistaates Sachsen
Teil III: Landschaftsschutzgebiete (LSG) - § 19 SächsNatSchG

<i>LSG Nr.</i>	<i>Name des Gebietes</i>	<i>Landkreis / kreisfreie Stadt</i>	<i>Fläche (ca. ha) Rechtsgrundlage</i>
2. Regierungsbezirk Dresden			
2.1 Festgesetzte LSG			
d 05	Westlausitz	Kamenz / Bautzen	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 28945 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 06	Biehla - Weißig	Kamenz	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 528 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 07	Ostro - Neustädtel	Kamenz / Bautzen	Beschluß 53-37/60 des RdB Dresden vom 40 07.03.1960 (Mitt. Staatsorgane Nr. 2/60)
d 08	Talsperre Quitzdorf und Kollmer Höhen	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 4416 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 09	Königshainer Berge	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 4844 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 10	Löbauer Berg	Löbau-Zittau	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 234 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 11	Herrnhuter Bergland	Löbau-Zittau	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 338 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 12	Zittauer Gebirge	Löbau-Zittau	VO des LRA Löbau-Zittau vom 10.05.2000 5940 (lokal verkündet)
d 13	Oberlausitzer Bergland	Bautzen / Löbau-Zittau / Sächsische Schweiz	VO des LRA Bautzen vom 25.01.1999 (lokal 28964 verkündet)
d 14	Hüttertal	Kamenz	Beschluß des RdB Dresden vom 44 01.09.1954

d 15	Seifersdorfer Tal	Kamenz / Stadt Dresden	Beschluß 53-37/60 des RdB Dresden vom 289 07.03.1960 (Mitt. Staatsorgane Nr. 2/60)
d 25	Kottmar	Löbau-Zittau	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 940 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 26	Neißeatal und Klosterwald	Löbau-Zittau	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 460 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 27	Strohberg	Bautzen	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 24 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 28	Löbauer Wasser	Bautzen	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 31 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 29	Spreetal	Bautzen	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 76 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 41	Spreeniederung	Bautzen	Beschluß 92-14/74 des BT Dresden vom 1746 04.07.1974 (Mitt. Staatsorgane Nr. 4/74)
d 44	Teichlandschaft nördlich von Commerau bei Klix	Bautzen	Beschluß 69-11/83 des BT Dresden vom 735 23.06.1983 (Mitt. Staatsorgane Nr. 3/83)
d 48	Muskauer Parklandschaft und Neißeau	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 1114 01.05.1968
d 49	Elsterniederung und westliche Ober- lausitzer Heide zwischen Senftenberg und Ortrand (Anteil Sachsen)	Kamenz	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 330 01.05.1968
d 50	Bernsdorfer Teichlandschaft	Kamenz	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 872 01.05.1968
d 51	Lauta - Hoyerswerda - Wittichenau	Stadt Hoyerswerda / Kamenz	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 2861 01.05.1968
d 52	Elstergebiet um Neuwiese	Kamenz / Stadt Hoyerswerda	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 223 01.05.1968
d 53	Naherholungsgebiet Hoyerswerda	Stadt Hoyerswerda / Kamenz	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 337 01.05.1968
d 54	Knappensee	Kamenz / Stadt Hoyerswerda	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 1092 01.05.1968
d 55	Speicherbecken Lohsa	Kamenz	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 717 01.05.1968

d 56	Spree- und Teichlandschaft südlich Uhyst	Kamenz / Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 1210 01.05.1968
d 57	Kleine Spree bei Weißkollm	Kamenz	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 615 01.05.1968
d 58	Spree Landschaft um Bärwalde	Kamenz / Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 279 01.05.1968
d 60	Spree Landschaft Schwarze Pumpe	Kamenz	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 490 01.05.1968
d 61	Trebendorfer Abbaufeld	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 506 01.05.1968
d 62	Kromlau-Gablenzer Restseengebiet	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 638 01.05.1968
d 63	Braunsteich	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 612 01.05.1968
d 64	Boxberg-Reichwalder Wald- und Wiesengebiet	Niederschlesischer Oberlausitzkreis	Beschluß 03-2/68 des RdB Cottbus vom 726 01.05.1968
d 74	Görlitzer Neiße	Stadt Görlitz	VO der Stadt Görlitz vom 11.01.1999 (lokal 260 verkündet)

4. Überblick Freistaat Sachsen

Regierungsbezirk Dresden

<i>Zahl</i>	<i>Landschaftsschutzgebiete</i>	<i>Fläche in ha</i>	<i>in %</i>
70	LSG festgesetzt	233078	29,39
2	LSG einstweilig sichergestellt	1184	0,15
72	LSG	234262	29,54

Summe Sachsen

<i>Zahl</i>	<i>Landschaftsschutzgebiete</i>	<i>Fläche in ha</i>	<i>in %</i>
173	LSG festgesetzt	532220	28,91
2	LSG einstweilig sichergestellt	1184	0,06
175	LSG	533404	28,97

Zdroj: Sächsisches Staatsministerium für Umwelt und Landwirtschaft

PRACOVNÍ LIST PRO ZŠ
ÚZEMNÍ OCHRANA PŘÍRODY V EUROREGIONU NEIßE - NISA - NYSA
(7. - 9. ročník)

1. Otevři si internetovou stránku na adrese a dále okno s mapou.

Na mapě vyhledej chráněná území, která jsou nejbližší tvého bydliště a jsou chráněny jako

kategorie: národní park

chráněná krajinná oblast

přírodní park

- v přiložené slepé mapě vybarvi všechna území, která patří do kategorie národní park, Nationalpark, park narodowy, barvu vyznač v příslušném políčku mapové legendy, jinou barvou vyznač chráněná území kategorie chráněná krajinná oblast, Naturpark a park krajobrazowy

2. Najdi chráněná území, která patří mezi nejstarší.

.....

- území vyznač vlastním symbolem ve slepé mapě a symbol zakresli do legendy

3. Vypiš chráněná území (včetně jejich kategorie), která na sebe navazují přes státní hranici:

česko-polskou

česko-německou

Vypiš chráněná území, na která přes jakoukoliv státní hranici jiná nenavazují:

.....

- všechny uvedené názvy zanes do slepé mapy

4. Která území v Polsku a v České republice mají největší část území pokrytou lesy?

.....

- vybraná území obtáhni ve slepé mapě a nezapomeň barvu zaneš do mapové legendy

5. Otevři si nové okno a na webových stránkách Správy ochrany přírody (schko.ten.cz) a nebo na stránkách Krkonošského národního parku (www.krnap.cz) a Národního parku České Švýcarsko (www.npcs.cz) vyhledej, z jakého důvodu jsou vyhlášeny (co především chrání):

- oba národní parky
-
- nejrozsáhlejší chr. území v české části ERN
-
- nejlesnatější chr. území v české části ERN
-

6. Na webových stránkách, na kterých je zveřejněna mapa, najdi informaci o tom, co především chrání:

- Biosphärenreservat (biosférická rezervace) Oberlausitzer Heide und Teichlandschaft

-
- Park krajobrazowy (krajinný park) Łuk Mużakowa
-

- Park krajobrazowy Doliny Bobru
-

- je některý z národních parků také biosférickou rezervací? (návod - použij uvedené webové adresy národních parků)
-

- vymysli si svůj symbol a označ všechny biosférické rezervace Euroregionu Nisa

7. Uveď jakékoli území, které znáš a popiš, proč je nebo si myslíš, že by mělo být chráněné (alespoň tři důvody):

.....

.....

.....

- území přibližně vyznač libovolným způsobem v mapě

Příloha 20: Metadata datové sady GIS

Název atributu	Popis
NP	Národní parky ČR, SRN a PR
	geom. typ: polygon zdroj: vrstva nově vytvořena podle Daten zur Natur 2002, IUCN uživatelské atributy:
nazev	Název národního parku
plocha_ha	Rozloha NP v ha
zalozen	Rok založení
BR	Biosférické rezervace ČR, SRN a PR
	geom. typ: polygon zdroj: vrstva nově vytvořena podle < http://www2.unesco.org/mab/br/brdir/europe-n/Germanymap.htm > < http://www2.unesco.org/mab/br/brdir/europe-n/Czechmap.htm > < http://www2.unesco.org/mab/br/brdir/europe-n/Polandmap.htm > staženo 15. 12. 2004 uživatelské atributy:
nazev	Název biosférické rezervace
plocha_ha	Rozloha BR v ha
zalozen	Rok založení
ramsar	Mokřady chráněné Ramsarskou úmluvou
	geom. typ: polygon zdroj: vrstva nově vytvořena podle < http://www.wetlands.org/RSDB/ > staženo 15. 12. 2004 uživatelské atributy:
nazev	Název chráněného mokřadu
plocha_ha	Rozloha mokřadu v ha
zalozen	Rok založení
ERN_vchu	Velkoplošná chráněná území (s rozlohou nad 5 km²)
	geom. typ: polygon zdroj: vrstva sloučena, zdroj původních vrstev SMUL, ArcČR 500, KPN, polská VCHÚ digitalizována podle mapy WBU uživatelské atributy:
název	Název chráněného území
lesnatost	Podíl lesů na ploše chr. území v %
založen	Rok založení chr. území
kategorie	Kategorie ochrany přírody
ffh	Významné lokality Natury 2000 v Německu
	geom. typ: polygon zdroj: SMUL uživatelské atributy:
TEILFL	
MELDEFLÄCHE	
AREA_	Rozloha
GEBIETSNA_	Název chráněného území

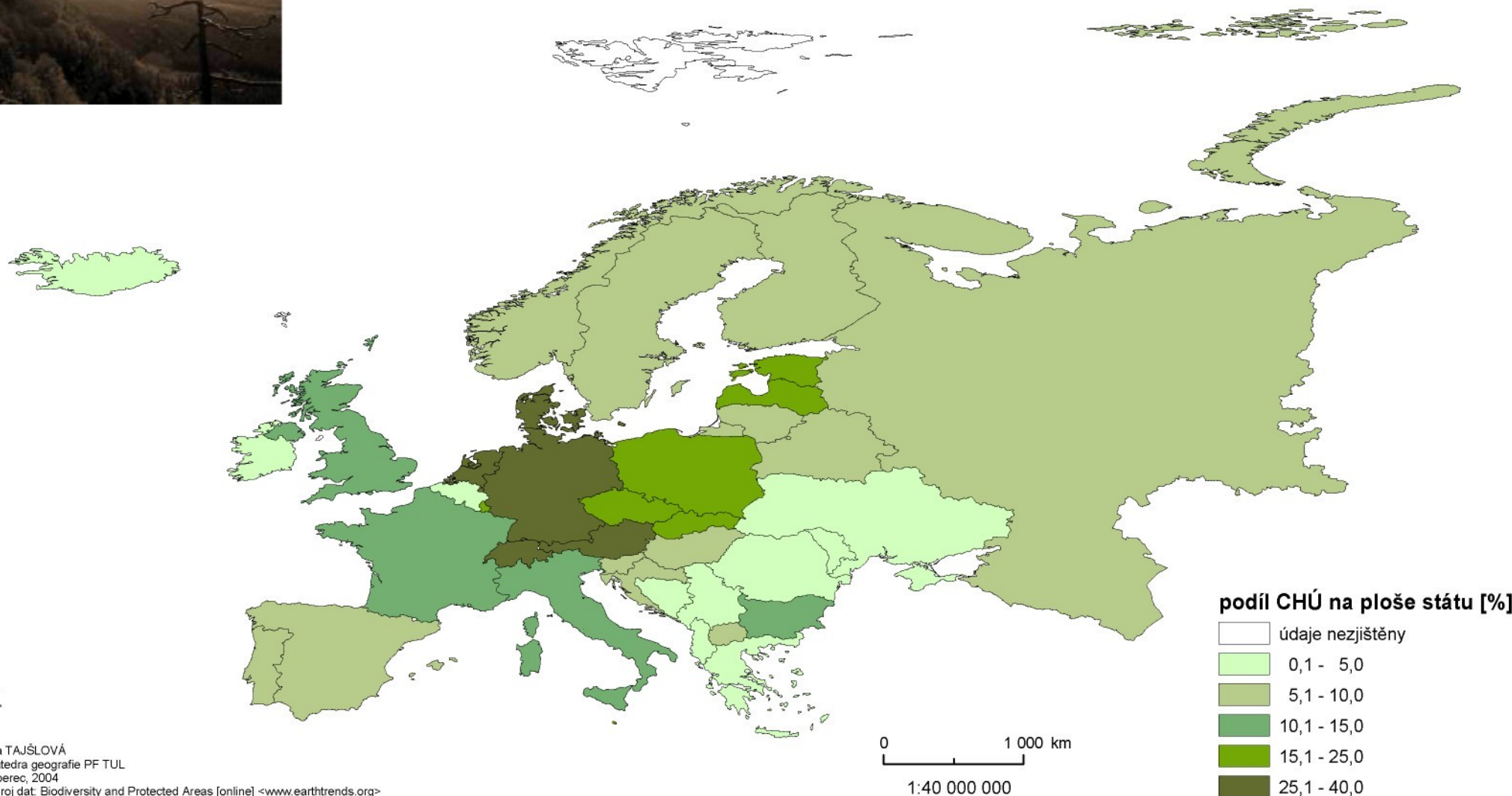
Spa_sa5	Ptačí oblasti Natury 2000 v Německu
	geom. typ: polygon zdroj: SMUL uživatelské atributy:
AREA	Rozloha
SPA_SA5	
GEBIET	Název území
SPA_NR	Číslo území
TEXT	
LAENGE	Východní délka
BREITE	Severní šířka
DECILAENGE	Východní délka desetinným číslem
DECIBREITE	Severní šířka desetinným číslem
EU_NR	Číslo území v rámci Evropy
KATEG	Kategorie chráněného území
sci_92	Navržené evropské lokality v Polsku
	geom. typ: polygon zdroj: <www.lkp.org.pl/n2k/> uživatelské atributy:
AREA	Rozloha chráněného území
SCI_92_	
SITE_NAME	Název chráněného území
SCI_SITE_C	Číslo chráněného území
SCI_TYPE	
shadow_2004_region	Navržené evropské lokality v Polsku, oprava
	geom. typ: polygon zdroj: <www.lkp.org.pl/n2k/> uživatelské atributy:
NAZWASOO	Název chráněného území
CORR_TYPE	Typ úpravy
AREA	Rozloha chráněného území
pl_ptáci	Ptačí stanoviště Natury 2000 v Polsku
	geom. typ: polygon zdroj: uživatelské atributy:
nazev	Název chráněného území
prirodni_park	Přírodní parky
	geom. typ: polygon zdroj: ArcČR 500 uživatelské atributy:
AREA	Rozloha chr. území
TYP	Název chr. území
hranice	Hranice Euroregionu Nisa a státní hranice na jeho území
	geom. typ: linie zdroj: DMU, část digitalizována uživatelské atributy: ---

Evropa_Rusko	Evropské státy
	geom. typ: polygon zdroj: ESRI uživatelské atributy:
REGION	Oblast Evropy
FIPS_CNTRY	Krátká zkratka názvu státu
GMI_CNTRY	Zkratka názvu státu
CNTRY_NAM	Název státu
LONG_NAME	Celý název státu
SOVEREIGN	Svrchovaný stát
POP_CNTRY	Počet obyvatel
CURR_TYPE	Měna
CURR_COD	Zkratka měny
admin 02	Administrativní jednotky v Evropě
	geom. typ: polygon zdroj: ESRI uživatelské atributy:
GMI_ADMIN	Zkratka stát – administrativní jednotka
ADMIN_NAM	Název admin. Jednotky
FIPS_CNTRY	Krátká zkratka názvu státu
GMI_CNTRY	Zkratka názvu státu
CNTRY_NA	Název státu
POP_ADMIN	Počet obyvatel admin. jednotky
TYPE_ENG	Typ adm. jednotky anglicky
TYPE_LOC	Typ admin. Jednotky
SQKM	Rozloha v km ²
SQMI	Rozloha v mílich ²
sidla_cr	Vybraná sídla v ERN a správy chráněných území
	geom. typ: point zdroj: DMU 200, KGE TU v Liberci uživatelské atributy:
PP	Počet obyvatel
PNAM	Název obce
PTXT	Název obce
NAZOK	Okres
NAZ_1960	Kraj v roce 1960
NAZ_NUTS3	Jednotka NUTS3
NAZ_NUTS2	Jednotka NUTS2
CR_vusc	KRAJE ČESKÉ REPUBLIKY
	geom. typ: polygon zdroj: ArcČR 500 uživatelské atributy:
KRAJE	Číslo kraje
NAZEV	Název kraje
OB91	Počet obcí v roce 1991
NUTS3	Symbol NUTS3

OB99	Počet obcí v roce 1999
ERN_lesy	Lesní plochy na území ERN
	geom. typ: polygon zdroj: DMU 200, KGE TU v Liberci uživatelské atributy:
AREA	Plocha polygonu
LESY_	Číslo polygonu

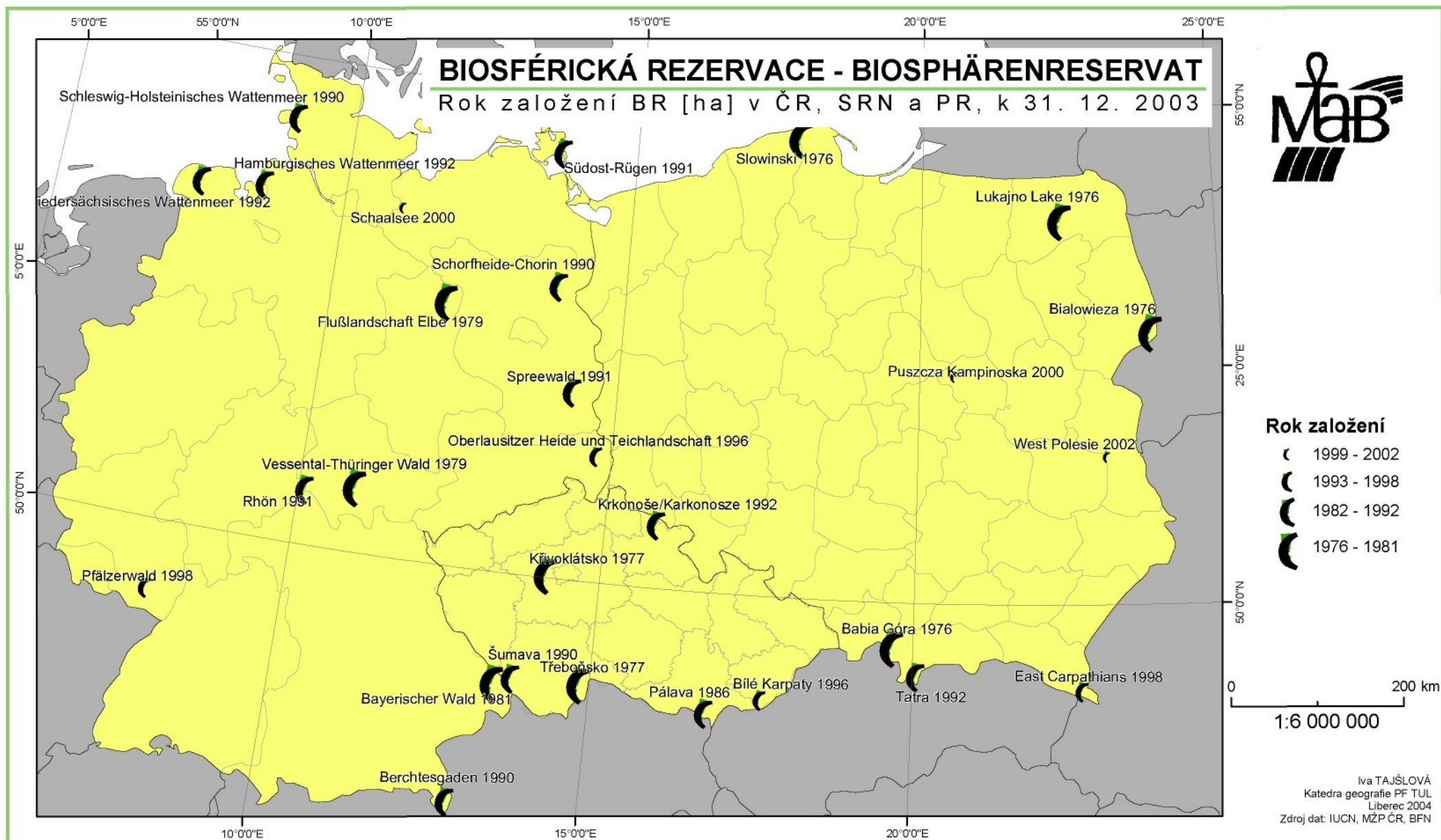
CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ V EVROPĚ

Podíl plochy chráněných území na ploše státu k roku 2003

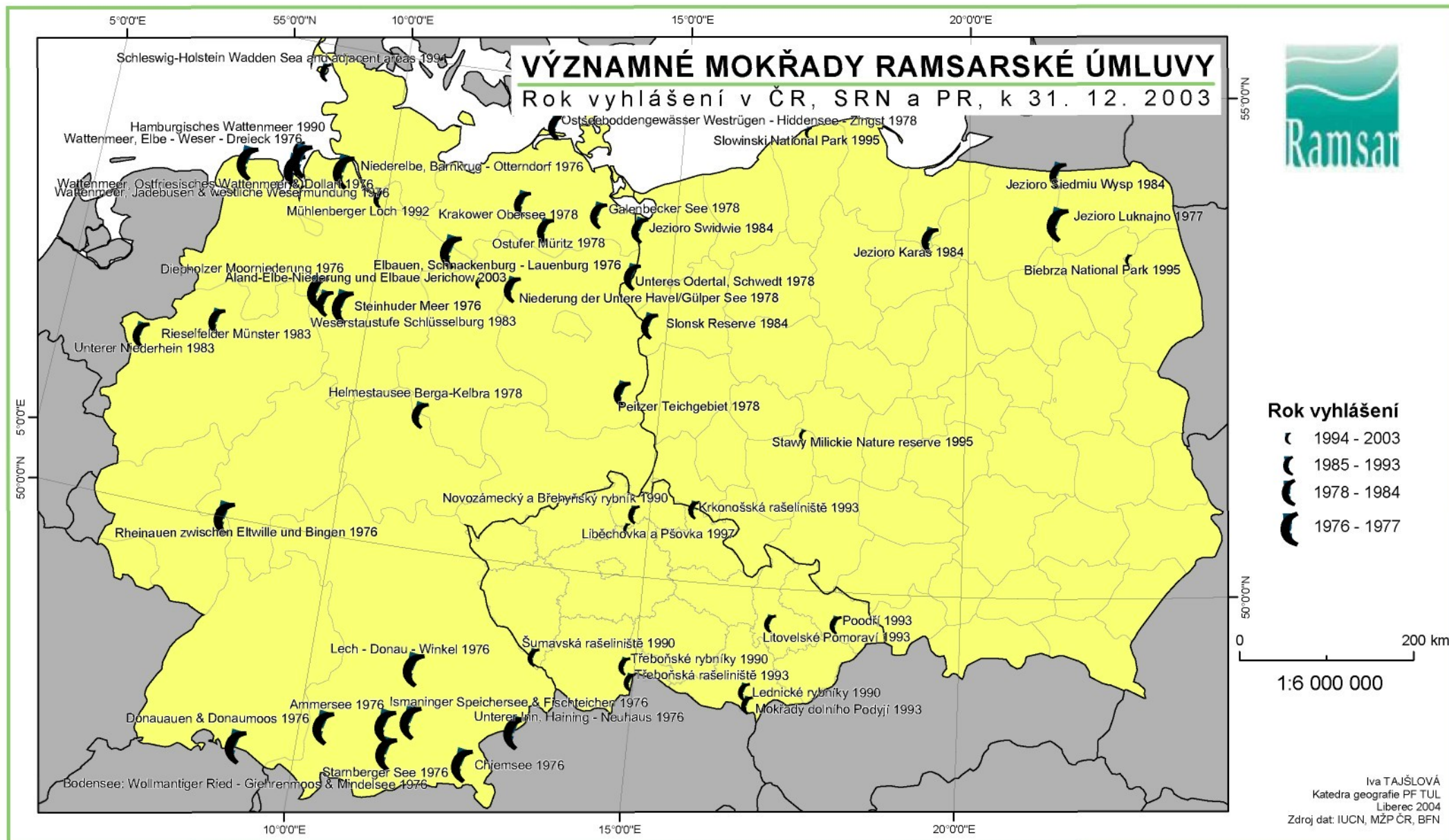

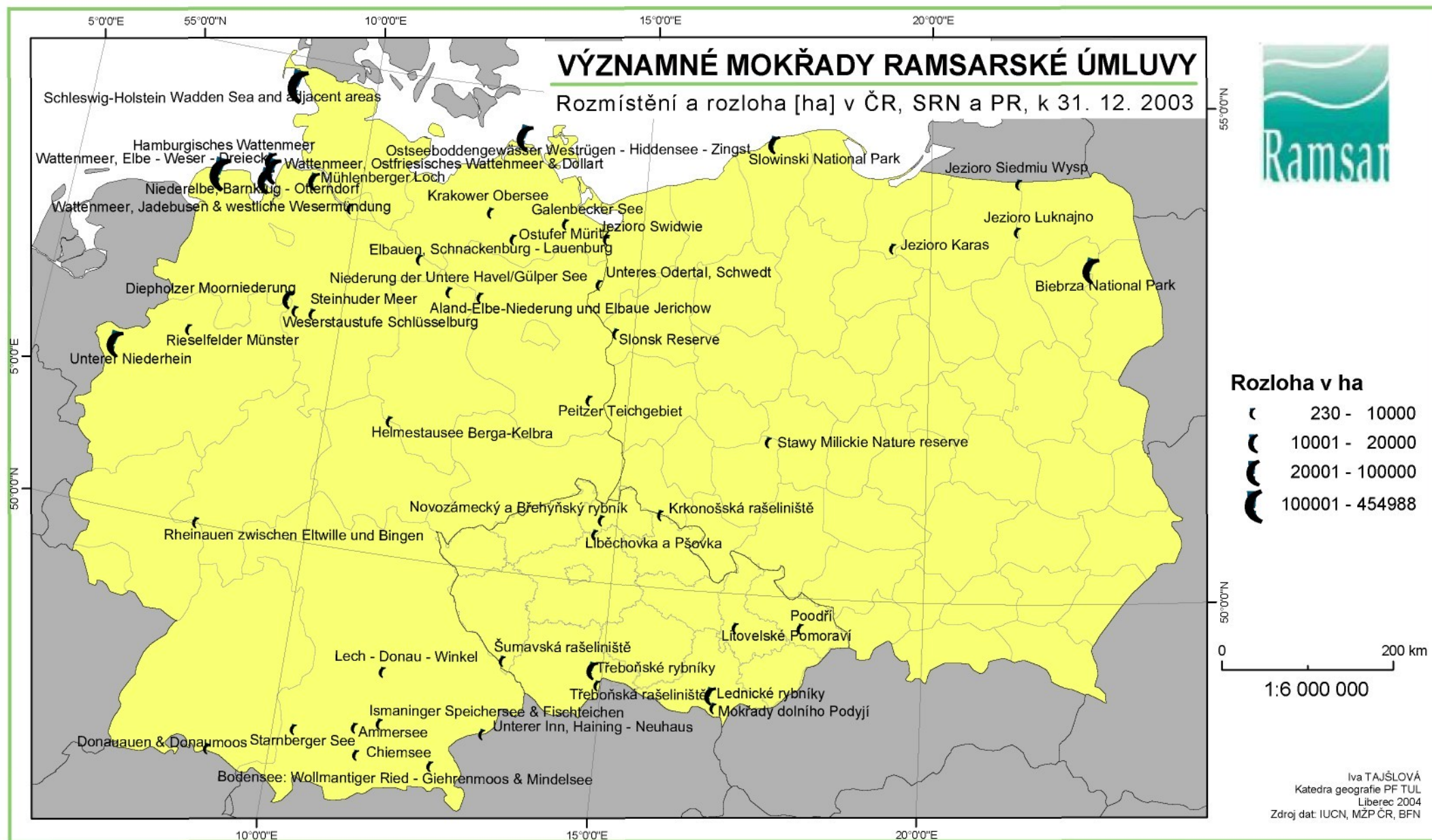

SÍDLA SPRÁVY VELKOPLOŠNÝCH CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ V ERN

Euroregion Neisse - Nisa - Nysa, k 31. 12. 2003

Správy chráněných území:

Česko:

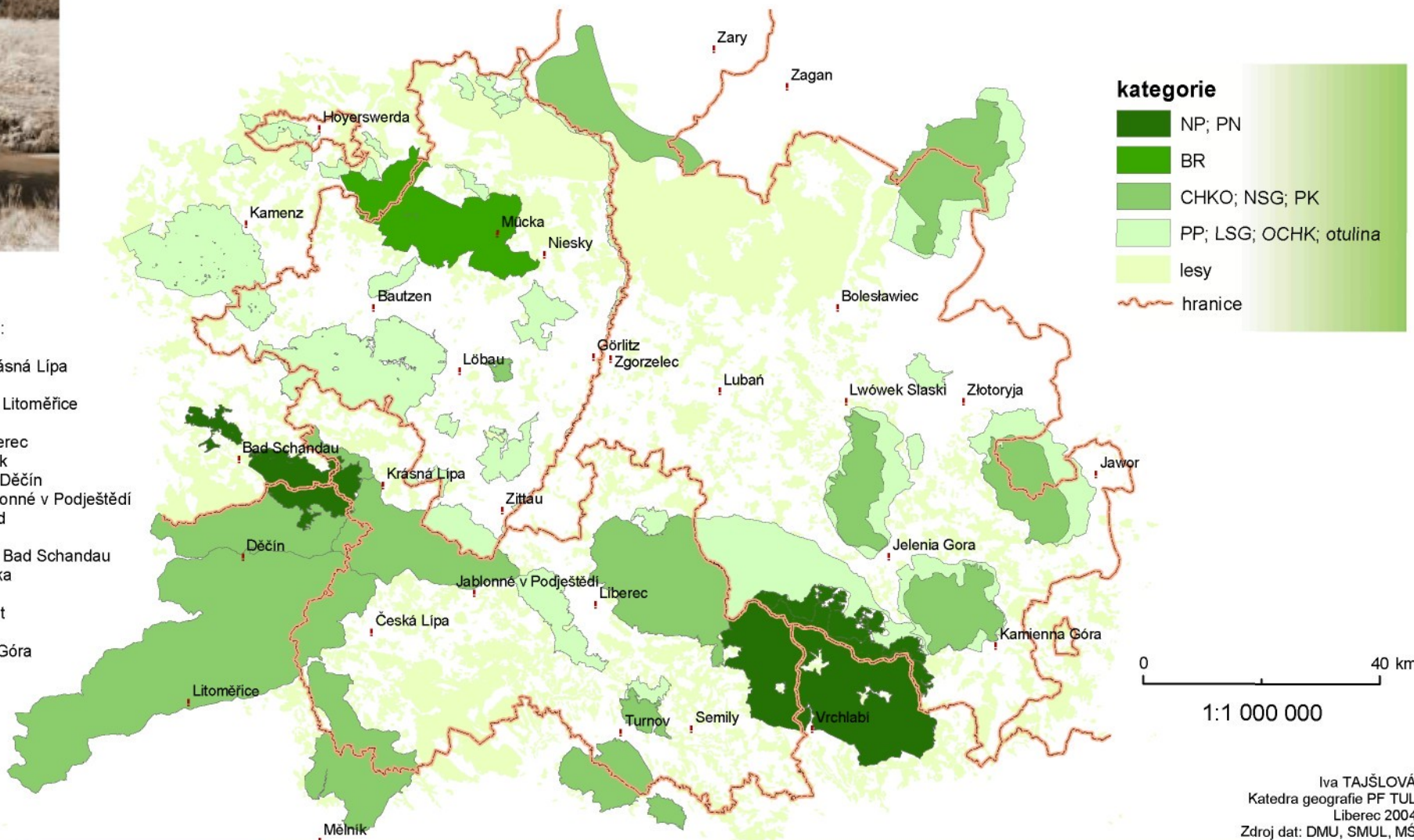
NP České Švýcarsko - Krásná Lípa
 NP Krkonoše - Vrchlabí
 CHKO České středohoří - Litoměřice
 CHKO Český ráj - Turnov
 CHKO Jizerské hory - Liberec
 CHKO Kokořínsko - Mělník
 CHKO Labské pískovce - Děčín
 CHKO Lužické hory - Jablonné v Podještědí
 PP - příslušný krajský úřad

Německo:

NP Sächsische Schweiz - Bad Schandau
 BR Oberlausitzer... - Múcka
 ostatní kategorie CHÚ
 - příslušný Landratsamt

Polsko:

NP Karkonosze - Jelenia Góra
 PK - Dolnośląski Zespół
 Parków Krajobrazowych

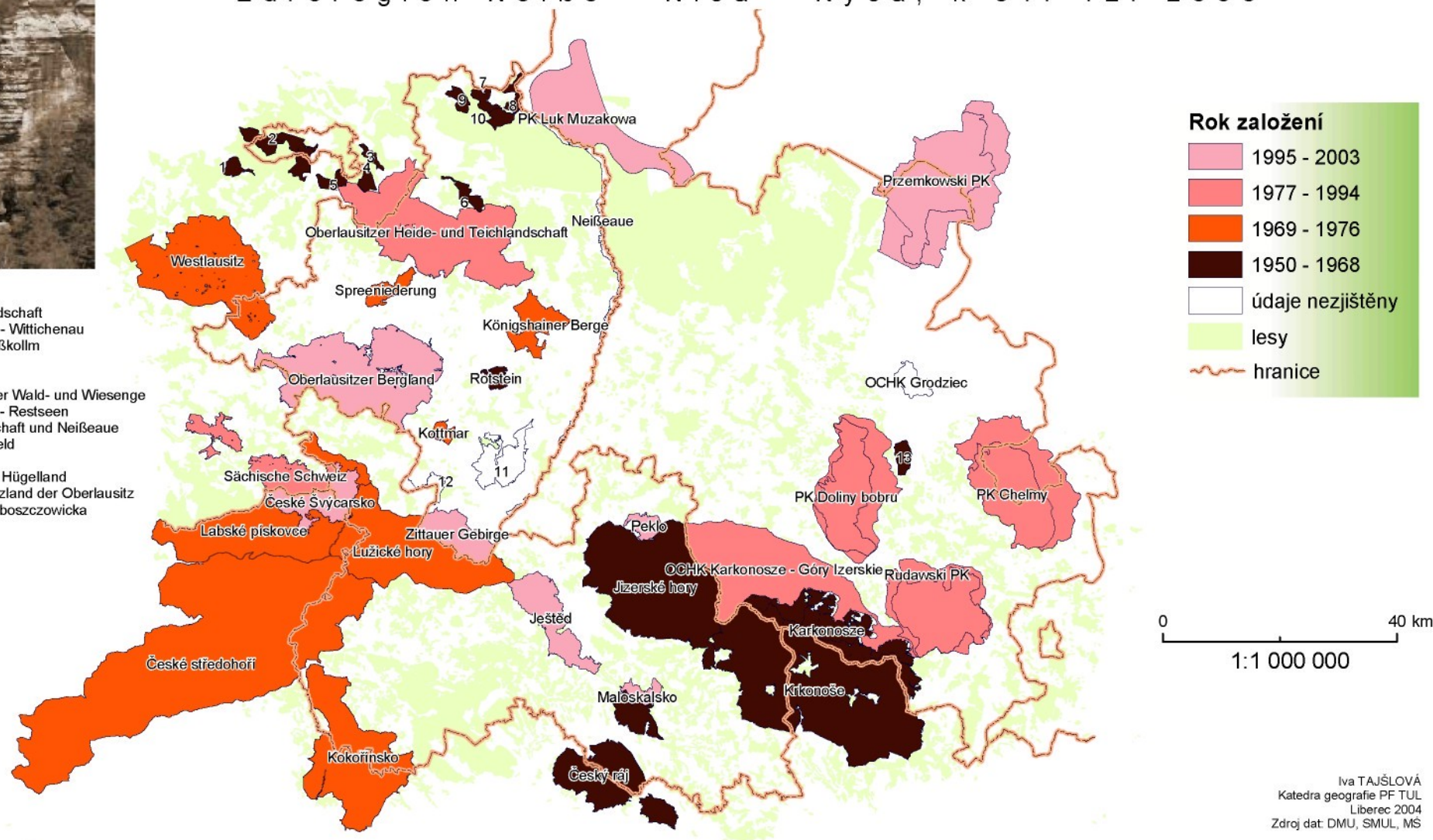
Iva TAJŠLOVÁ
 Katedra geografie PF TUL
 Liberec 2004
 Zdroj dat: DMU, SMUL, MS

ROK VYHLÁŠENÍ VELKOPLOŠNÝCH CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ V ERN

Euroregion Neíše - Nisa - Nysa, k 31. 12. 2003

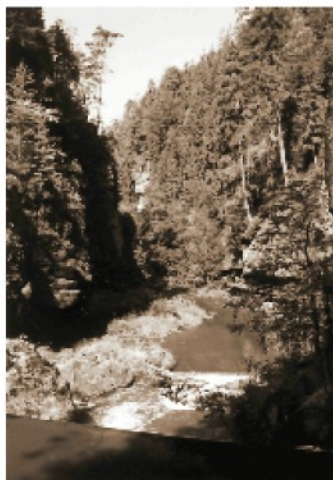

- 1 Bernsdorfer Teichlandschaft
- 2 Lauta - Hoyerswerda - Wittichenau
- 3 Kleine Spree bei Weißkollm
- 4 Silbersee Lohsa
- 5 Knappensee
- 6 Boxberg - Reichwalder Wald- und Wiesenge
- 7 Kromlau - Gablenzer - Restseen
- 8 Muskauer Parklandschaft und Neißeaue
- 9 Trebendorfer Abbaufeld
- 10 Braunsteich
- 11 Südostoberlausitzer Hügelland
- 12 Südwestliches Grenzland der Oberlausitz
- 13 OCHK Ostrzyca Proboszczowicka

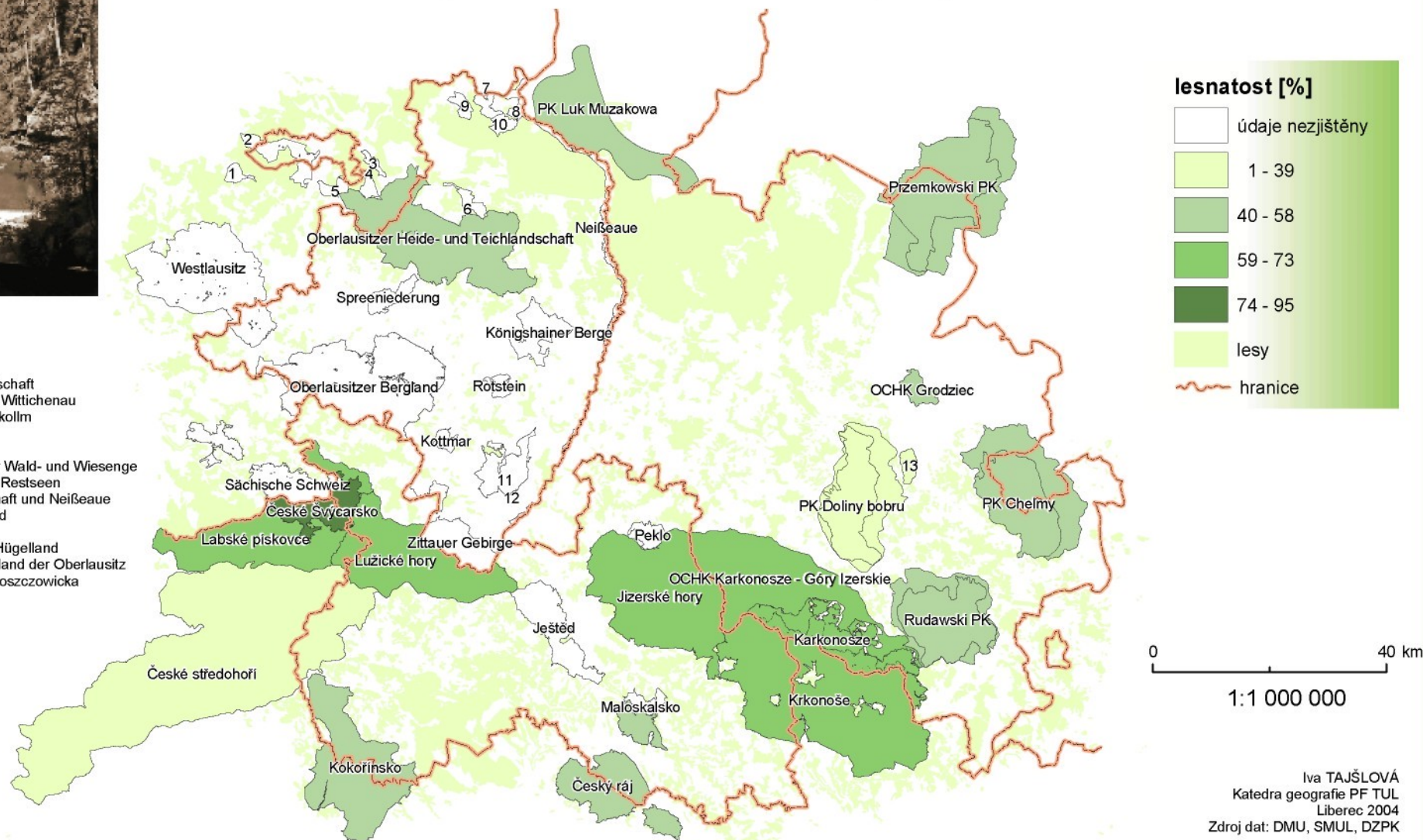

LESNATOST VELKOPLOŠNÝCH CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍ V ERN

Euroregion Neiße - Nisa - Nysa, k 31. 12. 2003

- 1 Bernsdorfer Teichlandschaft
- 2 Lauta - Hoyerswerda - Wittichenau
- 3 Kleine Spree bei Weißkollm
- 4 Silbersee Lohsa
- 5 Knappensee
- 6 Boxberg - Reichwalder Wald- und Wiesenge
- 7 Kromlau - Gablenzer - Restseen
- 8 Muskauer Parklandschaft und Neißeaue
- 9 Trebendorfer Abbaufeld
- 10 Braunsteich
- 11 Südostoberlausitzer Hügelland
- 12 Südwestliches Grenzland der Oberlausitz
- 13 OCHK Ostrzyca Proboszczowicka

Jméno: Datum:

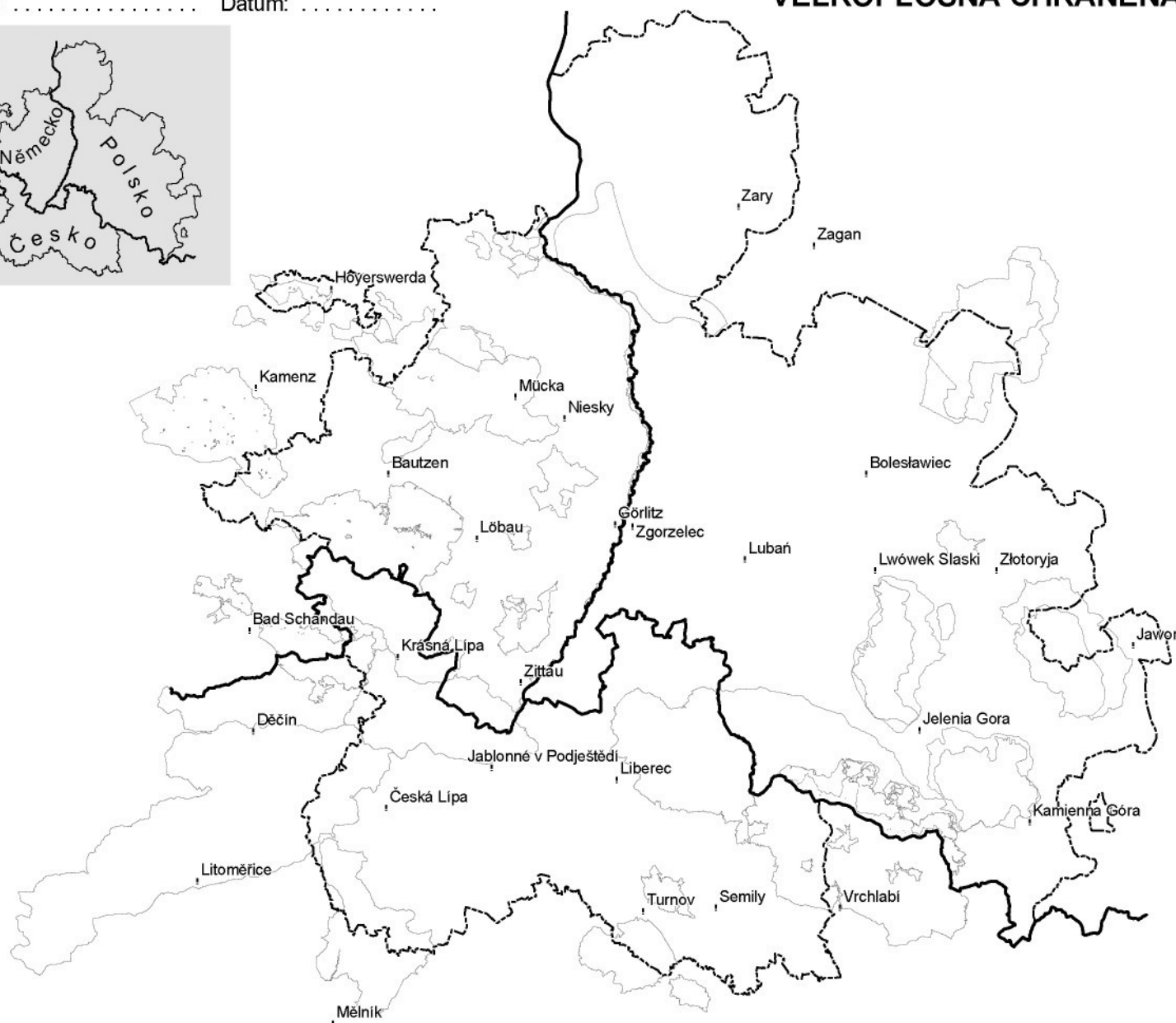
VELKOPLOŠNÁ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ EUROREGIONU NISA

stav k 31. 12. 2003

LEGENDA:

- ' sídla
- ~ hranice ERN
- státní hranice
- národní park,
Nationalpark,
park narodowy
- biosférická rezervace
- chráněná krajinná oblast,
Landschaftschutzgebiet,
park krajobrazowy
- nejstarší chráněná území
- nejvíce zalesněná chráněná území
- vlastní vybrané chráněné území

0 30km

Iva TAJŠLOVÁ
Katedra geografie PF TUL
Liberec 2004

Zdroj dat: ArcCR 500, SMUL, MŠ, KGE FP TUL

